

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

UNIVE

ENT

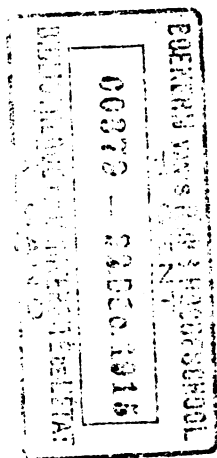

Digitized by Google

136 E. 1.

131 E 1

John A. ...

... / ...

... [...] ...

...

AEN MYN HEEREN
MYN HEEREN
SUPERINTENDENT

RAEDEN ende MEESTERS
AUDITEURS en GREFFIERS

Van sijne Majesteits

REKENINGEN,

*In 't Vorstendom Gelder, ende Graef-schap
Zutphen, &c.*

MYN HEEREN,

ALs Philippus Koning van Macedonien ging oorlog voeren, ende strydt wilde leveren tegen die van Athenen, als nu rondsom de Trompetten staeken, ende dat men dap- per de Trommels roerde; soo de Soldaeten en d'Ondersaeten sig niet vlytigheyt toe rusten- den, en met een groot gewoel tot den Veld- tocht spoedigden; Diogenes den Philosoph, siende al de Weirelt in roeren, is gekropen uyt zijn ton, en heeft dien den berg op en afgaen tuymelen; en den heelen tyd anders niet gedaen als het ydel vat van boven tot beneden wente- len, seggende dat als ieder een soo besig was, hy alleen niet en kost stil sitten.

Is't dat wy desen tyd met den voorgaende, en onse oorloge met de Grieksche willen verge- lyken, Europa en moet aen Asia, nog Neder- land

land aen Gricken-land niet wyken. Wat Ryk ,
wat Republique, wat Provincie en siet men niet
midden in den brand van d'Oorlogen , en staet
van over lang al in sijn affchen ? Wat Staet is'er
die niet een bloedige Riviere voor by haer en
heeft sien passeren ? Onsen Nederlandschen
Leeuw, Beschermer van't Doorluchtigste Huys
van Onstenryk, heeft nu seventig jaren lang ge-
weest den Stafermo, daer soo veel uyttheemsche
en naburige Koningen en Princen hunne lancie
op hebben gebroken; en tegenwoordig word te-
gen hem met sulke geweld den oorlog gevoert,
al oft het niet om een kleyn Landeken, maer om
geheel Europa lcheen te vechten. Terwyl't dan
rondsom is in beroerte, ende dat een iegelyk
besig is met den oorlog , soo sal ick hun , gelyk
die van Macedonien, hunne wapens laten wetten
en slypen ; ick sal , naer het exempel van Dioge-
nes , het ydel vat van de Weireld wat gaen kee-
ren en wentelen, en een weynig de ydelheyt des
Weirelds voor oogen stellen. Desen mynen ar-
beyd sal my dies te lichter vallen als dit vat van
sijn eygen selven te meer is genegen tot loopen
en rollen ; soo dat het gevoelen van Nicolaus
Coôpernicus , op eenen sekeren sin gevat, ont-
fangbaer kan wesen : Desen heeft met sijn ver-
stand willen doordringen tegen het gemeen ge-
voelen van alle de Philosophen, dat den Hemel
stil stond , en geen beweginge en hadde ; maer
dat in tegendeel den Aert bodem anders niet en
dede, als keeren en om loopen. Dit gevoel (legg'
ick)

ick) en sal soo vreemt niet zyn, willen wy 't in een ander ploey slaen; te weren, darden Hemel en Hemelsche saeken, de saligheyt ende eeuwige goederen, zyn onberoerlyk en onveranderlyk, geen en ondergang onderworpen; maer d Aerde alleen, dat is, de weireldliche saeken, die loopen en rollen, die draeyen en keeren, die zyn in geduerige beweginge, en tuschen eenen gestaedigen opgang en ondergang besloten; loo dat het Menschelyk geslacht, 't welk de Weireld maekt, van rykdommen tot armoede, van eer tot schande, van wellusten tot pynen, van thronen tot de galleyen, komt te vervallen. Sat Job niet op den melthoop met een gebroken scherfken, die's daegs te voren uyt silveren servies tracteerde sijn vrienden? Heeft Roomen niet gesien, dat C. Marius in sijn selde Borger-meesterschap mogt Heerschappye voeren, en in sijn sevenste moest gaen bedelen? En wat sal ick leggen van eenen Duc de Luna, die de ongeltadigheyt in sijnen eygen naem voerde. Delen eerst den meesten Favorit vanden Koning, den machtigsten van Spagnien, valt is disgratie, krygt het hooft voor sijn voeten, ende blyft het doot lichaem dry dagen op het Schavot met een horetschotelje, tot dat voor hem soo veel geoffert soude zyn, dat 't lichaem ter aerden bestet soude kunnen worden. Ende gy, ô voorbeeld van alle verwaende Hovelingen, Spiegel van d'ongeltadigheyt, ballon vande Fortuyn, exempel en waerschouwinge van alle eersuchtige Vorsten. Gy

Aman, segg' ik , hoe weynig uren zynder maer
verloopen tusschen het Koninglyk bancket daer
gy hebt aengeseten , en tusschen de galge daer
gy hebt aengehangen ; ô bedriegelyke hope der
menschen: (riep den grooten Orateur) ô broode
Fortune, en ydel gedachten ! die in het midden
dikwils worden onderbroken, en in het beste van
hunnen loop te gronden gaen , eer sy de Haven
van hunne begeirten kunnen bezeylen. Wie en
soud' sig niet verwonderen , als hy hoort dat eenen
die de geheele Weirelt om gezeylt hadde ,
en menig tempeest van den grooten Ocean was
ontkomen, dat desen wederkeert in't Vaderland,
en sig met een schuytjen op een Speel-hof wat
vermaeckende , in eenen kleynen Vyver ver-
dronk ? Veel perykeleuser is den loop des Wei-
relts , en meer achterdenken moet ons haere be-
driegelyke ongestadigheyt geven. Op den sel-
ven dag, en op de selfste plaetse daer de schepen
gelaveert hebben , en de Jachten gespeelt; wor-
dende dikwils van de baeren te gronde gedron-
gen. 't En waer geen eynde, woud' ik die gaen
bevestigen met het gevoelen der Wyfen , met
d'ongeluckige uytgangen der Hovelingen ; soo
dat my durkt dat Coöpernicus het Kind soo
qualyk niet schynt gedoopt te hebben, als hy het
d'Omloopende Weirelt heeft geheeten. Op wel-
ken sin en maniere van spreken ook te verstaen
is het Testament van Diogenes, en sijnen uytter-
sten wil die hy hadde bevolen. Desen liggende op
sijn sterven, heeft aen de omstaenders belaft, dat
men

men hem dood wefende ; niet op fijnen rugg' gelyk de andere , maer op fijnen buyk liggende foud' begraven , en gaf dit voor reden 't is nu in de verkeerde Weirelt : ik hope datfe nog eens fal draeyen ; en dan fullen alle de andere op haeren buyk liggen , en ik fal op mynen rugg' dan rusten. Dit was het lefte gevoelen dat hy hadde van de bedriegelyke en onftantvaftige Weirelt, die in een houte tonne woonende ende Philofopherende geckte met al het gene dat de menfchen groot achten , en derfde wel seggen , dat de Heeren van Alexander den grooten, maer en waeren Diogenes knechten.

Myn voornemen is dan defe ongestadige, bedriegelyke, vallche , ydele Weirelt een weynig te befchryven, ende hun Masker op te lichten ; ende om diefwille dat ik merkte , dat alle Schryvers hunne Patroonen befchermers tegen alle nydige tongen verkiefen , foo hebb' ik dit tegenwoordig Boekxken UU. EE. willen opdragen , om dagelyks als onder UU. EE. fchaduwe te fchuylen, biddende met eenen dat U. E. dit ook gelieve t'ontfangen , tot een teeken van erkenneniffe, ende dankbaerheyt van alle weldaden die onfe Societeyt alhier van UU. EE. in het gemeen , en ik in het befonder heb genoten.

UU. EE. Ootmoedigen Dienaer

ADRIANUS POIRTERS.

Het Wit en Ooghmerck

VAN DEN

SCHRYVER,

BEMINDEN LESER,

Gy hebt gezien voor in de Titelpaet, hoe dat de *Weirelt* berooft wort door de *Goddelycke Liefde* van haer schoon aensicht, daer-se mede gewoon is te proncken, en datse nu sit en kyckt met een leelyck gerompelt ende geploeght back-huys, en dat in plaetse van haere gepoeyerde en gefriseerde locken, haer om het hooft een deel fenynige Serpenten swadderden; waer door sy niet alleen ontstelt en wort, maer met alle vlytigheyt toe-tast om haer opgetoyt Masker wederom te krygen, wel wetende, dat soo haere gebreken in het openbaer komen, sy van haere dienaers minder gelieft sal worden; gelyck van nu af *Cupido* self van haer vervaert is, en wilt de vlucht nemen: Een Jouffrouw schynt oock inbe-raet te staen of sy haeren *Serviteur* sal af-dancken, de andere die in haere ydelheyt noch voortgaet, ende voor den Spiegel sit en friseert, en is noch niet ver-witticht van den handel die hier wort bedreven.

Dese Schilderye, goet-gunstigen Leser, al is het by my een verçieringe, soo is evenwel diergelyck som-wylen wel in der waerheyt te bevinden, want *Guilielmus Bisschop van Lions*, getuyght, dateen Jouffrouw, waerschyndelyck van de schoonste niet, haer s'morgens t'eenemael op-geset hadde, ende met palle-ren ende blancketten en rosetten een oogh gegeven hadde. 't Gebeurde dat sy dien dagh door de Stadt gingh met de Processie, en passeerde voor-by een seker huys, is'er een Simme van achter op haer schou-deren geïprongen, heeft haer de paruck van't hooft

geruckt , al haer gemaect cieraet gestoort, ende voor de gantsche weirelt geschildert met een paer roode kaken, die doen met verwonderinge sagen het bedrogh daer-se de schoonheyt , die sy niet en hadd', mede wist te vertoonen, en de vlekken, die sy hadde, mede wist te bedecken.

Iet diergelycks te doen aen die valsche en opgetoyde *Me-vrouwe de Weirelt*, docht my nu ter tydt tot vermaeck ende profijt aengevangen te konnen worden; dies te meer, om dat'er veel zyn haers gelyck, die men in alle ydelheyt sonder berispinge schier laeten voort vaeren, al even eens oft't een schoon ende wel gepalleerde Jouffer de onderwysinge ende vermaeninge waer boven het hooft gewasschen. Godt gaef dat niet somtydts en geschiede met de Biecht Vaders ende Predikanten, dat'er bevonden wort in de jacht ten tyde van de soete Lenten : om dieswil dat de velden dan vol van den geur van de bloemen zyn, soo wort den reuck van de Bracken soo vertwyffelt, dat sy het spoor van den Haes, noch sijnen leger niet en kunnen treffen, en dien volgens en hoort mense oock niet bassen; soo soude het somtydts geschieden; dat de gene die soo beseten zyn van dat volckskens, dat bestreken is met bloemkens, ende met geparfumeerde moden, dat desen soeten reuck, segg' ick, beletten soude het bassen, en veel meer het byten, uyt vreesse van de selve door hunne vermaeninge te verliezen. Dogh dit gemaskert Jouffers goet, al is het met desen quaeden tydt soo oervloedigh, en is myns oordeels noch niet 't gene dat meest dient berispt : daer zyn andere stucken en brocken, die wel dapper ende vinnig behoorden deur gehaelt te worden. De schyn-heyliche personen, die geveynsde vrienden, de politike vogels met al hun uytwendigh gemaect vertoogh, ends met hunne inwendige kromme ende slimme meyningen, al die donckere frontel hoofden, dunckt u niet dat dit de maskeraden zyn, die men het mom-

me back-huys soude eerder behooren af te trekken ; Den Philosooph *Diogenes* woonende in een ton, ende scheen te gecken met de Paleysen van Arduynsteen, ende van Marber, en hy ging met eenen knapack, ende ieder een geloofde dat'er maer bisschuyt, en een houte schoteltjen met wat papieren in staken ; en als men die opende, vont men daer in 12. dobbelsteenen, een flesken vol wel-riekende wateren, ende de schilderye van een Jousfrouw.

Ende op dat wy oock wat van onse tyden hier by-voegen. Heeft *Franchryck* niet bevonden, dat een van haere Princen sich op de hoogste Heestdagen van't Jaer verrock in een Clooster, als oft hy een generaele Biechte hadde willen spreken, ende lyf kastydinge doen voor sijn sonden ? En ondertusschen bestede al heymelyck den geheelen tydt in Brieven, daer hy mede gaf advisen van de Rycks vyanden. Het is lacchens weirdig, ende van minder gewichte, doch dienende tot ons propost, 't gene dede eenen schalcken Bedelaer om te stelen : want al had hy twee ermen, droeg nochtan eenen derden van Was gegoten, ende in de Kercke komende onder het gedrang, verthoonde hy altydt eenen waerachtigen erm met den gemaecten, en dan speelde hy onder den mantel sijn personagie met den derden ; en als hy met de twee scheen Godt van't Cruys te willen bidden, dan was desen uyt om beursen te snyden, ende om silver sleutelriemen te soecken. Wat dunckt u, beminden Leser, van dese dobbel treken ? Doch het waer te wenschen dat het desen alleen waer geweest ; die om gegaen hadde met geveynsde perten ende treken ; ende dat'er hedendaegs geen gevonden wierden, die oock soo den *Sanctificetur* maeckten, die in het openbaer spreken als Engelen, ende in't duyfter leven als beesten. Wy sien voorwaer (Godt betert) onse leste eeuw t'eenemael tot dobbelheyt en arglistige verkeeringe, tot een goddeloose conversatie vervallen. Ick

weet wel dat het myn werck niet en is, dese fuycken
op te haelen , noch sulcke pafteyen t'ontdecken ; het
moeten al ander voor fnyders zyn , die fig dat willen
ondervinden : ick bekenne geirne dat myn mesken
foo veel ftaels niet en heeft ; ick wil alleen ettelycke
gebreken hier afmalen , ende dat in en onder de per-
fonagie van de dobbele ende gemaskerde *Weirelt* ; ick
hop' dat ick foo voorsichtiglyck ben handelende , dat
ick fal wesen buyten opspraeck van die het niet en fal
gelycken : oft wel my soud' recht geschiede het ge-
ne aen eenen Schilder gebeurde ; den welcken , foo
hy eenen *Monsieur* uyt geschildert hadde , die nader-
hant het stuck niet en woude aanveerden , seggende ,
dat het hem niet en gefeeck in 't minst , noch in het
meest ; overfulcks dat hy daer sijn profijt soude mede
doen. Den Schilder en viel oock niet flincks, want hy
liet het selfste aensicht foo't was en schilderde daer
een gecks kovel om , en doen quam *Monsieur* vloec-
ken en fieren , en woud' den Schilder goet ront aen
het lyf met den degen. 't Schynt dat de Menschen
hedendaegs oock wat vies zyn ; veel dingen laeten
sy ongemerckt henen gaen ; en is'er iet dat hun schynt
te raecken , en te stercken tot hun'er nadeel oft ver-
minderinge ; dan zyn sy terstont te peirt , en houden
het voor een affront al wat'er gepredickt oft geschre-
ven is : sy meynen waerachtig dat sy't zyn die geschild-
dert staen in den gecks kovel , ende die't Masker van
de *Weirelt* dragen. Dit niet tegenstaende , soo neme
ick evenwel de penn' in de handt, met dit voornemen
nochtans, ende met sulck opset, dat ick niemant en wil
raecken : Raecken , segg' ick , want ick weet wel dat
die een glazen huys heeft, dat die op sijn gebuermans
dack geen steenen en moet smyten ; veel minder be-
taemt : dat die selver eenen balck in sijn oogen heeft
dat die sig met de splinter van een ander sal bekom-
meren , ende sijn eygen leet vergeten. Dat waer recht
gedaen gelyck de *Lamie* deden , die, als sy in haer ey-
gen huys waeren , naemen de oogen uyt haer voor-

hooft , en sloten die in een doosken, soo dat sy blindt
 waeren in hun eygen huysgesin , ende niet en be-
 merckten de vuyligheyt van de Kaemers , de geilig-
 heyt van het lynwaet ; de smoderigheyt van de ten-
 ne Schotels ! en dat't over al gestelt was oft de Verc-
 kens daer gewoont hadden : dat , segg' ick , en willen
 sy niet : maer als sy buyten huys gingen , dan stelden
 sy die wederom in , en door-sagen tot de beenderen
 toe de gene die sy op straet quaemen t'optmoeten.
 Desen hadd' haer te fracy kleederen , die en behoorde
 geen Camenier te volgen , hier woonde een Dochter
 die haer hadd' laeten bedriegen , daer was eenen die
 heele dagen niet en dede als tuijschen. Soo lagen sy,
 segg' ick , geduerigh uyt , en niemant en sagh eens in ,
 ende schenen genuchten te scheppen datte met haere
 handen saeten in't onkruyt van de gebueren , al oft'er
 an haeren hof niet meer als al te veel en hadd' geweest
 om te wieden. Evenwel soo daer imant waer van die
Kruyskens en raecht my niet , die my aen boort quam ,
 ick hem eenen harden schildt daer ick my ridderlyck
 mede kan beschermen. Want ick lese *Deuter* , aen't
 19. Cap. dat is't by aldien dat'er twee gaen in't bosch
 om hout te kappen , ende dat den eenen by ongeluck
 sijn byl ontschiet , daer den anderen mede gequett
 wort , dat'er ophem evenwel geen verhael en magh
 vallen. Het welck den *H. Gregorius* soo toepast aen
 onse manieren en zeden : *Wy gaen seyd' hy, in't bosch ,*
dickwils als wy ons begeven om onser Onderstaeten leven
te beschouwen ; wy kappen hout , als wy uyt een goet ber-
bunne sonden snoeyen : de byl schiet uyt , als de berisping
doorder loopt als de meyninge. En dit was de meyninge
 vanden *H. Augustinus* , als hy gepredickt hadde tegen
 de gene die soo naer de ontuchtige schouw-spelen loo-
 pen. *Alipius* liet sijn voorstaen als oft het alleen op
 hem gemunt hadde geweest , en den *H. Augustinus*
 nam Godt tot getuygen , dat hy in het seggen op *Ali-*
pius niet eens gepeyst en hadt. Wel hoe ! sou men dan
 in Sermoonen , en in de Boecken niet mogen hande-

len van de sonden in het generael en gemeen , om dat 'er imant in de wyde Weirelt is, die sy selven daer in heeft vergeten ? Ergo soo en soude niemant oock by nacht met een lanteiren mogen gaen overstraeten, om dat hy door't licht eenen dief , die besigh is met een winckel op te breken, soude ontdekken. Gy siet wel , beminden Leser , dat en geeft immers geen verve.

Dogh dit al-te mael, al sluyt het seer bondigh, is nu noodeloos voorgehouden, aengesien ick meer betrouw op uwe goet-jonstigheyt, als op myne onnooselheyt , diest te meer, om dat ick myn naervolgende schryven t'eenemael soeck te matigen , en maer alleen en speel op een deel vrytollige naemen , als *Claesjen* en diergelicke , naer't exempel van de Godts-geleerde die onder *Titus* , ende de *Spaenjaers* , en onder *Fulano* hunne proposten uytwercken, ick heb oock hier en daer ingeschoren sommige geschiedenissen uyt andere Boeken : andere , segg' ick ; want ick beken geirne , dat allen de pylen niet en komen uyt mynen koker. Ick en sal dan hier niet schryven 't gene dede den *Prince d'Oria*, in een gelegentheyt van meerder weerde. Desen, soo hy *d'Infante van Spagnien* moest ontfangen , en verstaen hadd' dat 'er sommige oorblasers haere Hoogheyt wys-gemaect hadde dat allen het kostelyckste datse daer sien soude geleent was ; soo heeft den Prince met groote letters doen stellen op den gevel van het Paleys dese naervolgende woorden : *En estas casas por gracia de Dios , y del Reyno ay cosa prestada* : Ick en spreke soo vermetelyck niet, maer bekenne, geirne van d'een en d'ander Schryvers , hier en daer al wat ontleent te hebben : soo nochtans dat ick niet t'eenemael kael en soud' blyven sitten , al quam ider Vogel sijn eygen veertjen wederom haelen.

Nu wat belangt den stiel of manier van schryven , die is klaer , gemeensaem , effen af , sonder veel duysterfinnige stop-woorden , die den draet van den Leser midden in den gangh stutten. Ick bemin de waerheyt en de klaerheyt.

OP DE
GEMASKERDE
WEIRELT

VAN
P. ADRIANUS POIRTERS.

DE Weirelt hadd' soo lang gestaen;
Dat haere schoonheyt was vergaen;
Haer groene jeugt was al gevlucht,
Men sag aen haer maer ongenucht;
Den tempel van dit bloedig hoofd,
Die stonden van haer eer berooft,
En haer gesicht dat eertydts blonck,
En dreef soo menig minne vonck,
Waer uyt sy snoode straelen schoot;
Dat was van lippen dick en root.
De kaecken sag men sonder bloos,
Die eertydts sleden met de roos,
En haeren blanck yvoiren tant,
In haeren soeten mont geplant,
Die wa's er doen wel vier in't gros;
De dry verrot, den eenen los;
Alleen soo blyft'er schoon getal
Van diepe rompels over al.

Dit hadd' de Weirelt self-gehoort;
Maer wierde wel te deeg gestoort,
Dies quam sy loopen voor t glas,
Daer sag Madam' hoe dat sy was.
Wat soude doen? sy wenschte wel
Te steken in een jonger vel;

Maer

Maer desen wensch en help haer niet,
Schoon sy haer slapen daerom liet.
Doz soo sy nu mistroostig stont,
Gaf haer Cupido desen vondt,
En dede haer een Masker aen,
En seyd' het sou dan beter gaen.
Daer med' soo scheen sy weder schoon,
En ging van nieuws naer haeren throom.
Daer sy gelieft wiert van de jeugt,
Die sig in schoonen glans verheugt:
Maer soo daer eens Godts liefde quam,
Die haer 't geleende Masker nam,
Soo sat de Weirelt weer ontdeekt;
Is't wonder dat gy met haer geekt.

T O T H E T BOECKXKEN:

Gaet *Boeckxken* gaet vry uyt, en laet de Menschen
praeten ,

Die schorft is op sijn hooft , die sal den kam wel
haeten.

Gaet henen evenwel , en sprekt met stouten mond

Daer sagte meesters zyn, daer blyft een vuyle wond

Maer als gy u wel wacht van niemant wel te laken ;

Gy mogt de fouten wel, maer niet de Menschen raken.

Straft vry de *Tdelbeyt* , en wat de *Weirelt* doet ,

Maer dat gy nimmermeer tred' imant op den voet,

Als gy u daer voor wacht, dan is'er geen verwyten ;

Maer in den gribbel vat , en in den grabbel smyten :

En of gy somtydts noemt ons *Claesje* , *Griet* of *An* ,

Dat is van niemant niet , dat is van *Alle Man*.

Men magh nu anders niet , soo teer zyn onse ooren ;

Dat niemant niet en wilt de platte waerheyt hooren ,

Al waer het uwen vrient, nypt gy hem wat te fel :

Straks is hy op sijn peirt, en springt als uyt sijn ves.

Soo dat men hedendaegs moet als Churgynen leven ,

Die stryken eerst den erm eer sy een steeksken geven ,

En trecken soo het bloedt dat in de ader sit ,

Op dat het g'heele lyf geneese door een lit.

Nu merckt gy immers wel hoe dat gy u moet dragen ,

Op dat'er noyt met recht komt imant van u klagen.

Daerom siet wat gy doet eer dat gy u verbrant ,

Want daer is over al soo menig vies verslant :

Maer wat een *Lichte-veegh* , en *Venus-joncker* smallen ,

Of wat een *Kiecken booft* wilt van u liggen rallen ,

Oft ivers een *Doctoor* met herflens van papier ,

En past op hunnen klap en snater niet een zier.

Spreckt kloeck dan uyt de borst, geen woorden geven
tollen ,

Maer wat gy doet of niet en spaert geen *Sotte-bollen* ,

Dat volkxken wort mal, gaet die eens aen hun vel ;

Streekt die op't hekelbert, en pluckt die *Vogels* wel.

O Lieve pyn, ô soete smert !
O blyde wonde van myn hert !
O suchtiens vol van honing soet !
O druck dat suyckert myn gemoet !
Ey ! voelt eens hoe myn hertjen jaegt ;
Om dat het kloecke vlammen draegt,
Ey ! tast eens hoe myn polsken slaet,
Het tuygt myn sieck gesonden staet,
Myn ooren en myn blindt gesicht
Die scheppen binnen klaerder licht.
Den smaeck en mynen bleecken mond ;
Die suygen honing uyt de wondt.
Myn flauw gevoelen is verheugt :
Waerachtig dat is Hemels vreugt.

Ey ! segt myn Engel wat ick voel :
Wie kiest myn hert voor eenen doel ?
Wie is 't die my neemt met'er bant,
En die't lancet daer binnen plant ?
Ick ugel de letters, en ick spel :
'Tis Jesus Naem, dat merck ick wel.
'Tis Jesus, Jesus mynen Heer !
Hy snydt, hy quaetst, hy wondt al meer.
Beschryft het wit van myn gemoet
Met dierbaer purper van u Bloedt.
Druckt Jesus Naem die ick bemin,
Daer hondert duysent reysen in.
O Naem, voor wien de grootheid heeft !
Hel, Hemel, en al watter leeft !
O schoander Naem als dagen raet,
O soeter Naem als honing raet !
O groender Naem als 't Levens hout !
O rycker Naem als 't sijnste Gout !

O *sachter* Naem als *Tortel-duyf*,
O *verscher* Naem als *Wyngaert druys*!
O *klaerder* Naem als *Sonne strael*,
O *stercker* Naem als *louer-stael*!
O *grooter* Naem als *Keyferryck*,
O Naem *die noyt had sijns gelyck*!

Duyckt Bloemkens wie gy oock meugt zyn,
Want gy verliest hier uwen schyn:

En gy Rivierken loopt na my,
Geen silv're nat en heeft hier by;
Gy trotse Kruykens buyt u neer,
G'en rieckt soo soet niet als uwen Heer;
Sluyt Vogelkens u becksken toe,
Ick ben u singen nu al moe,
Al wat ick sag of heb gehoort,
Dat is vergeten door een Woort.

O Jesu; Jesu, Jesu soet!

O Naem gedrukt in myn gemoet!

Ick ben bewaert, en oock vereert,

'T is Vïdit, en geparapheet:

Laet vry de Weirelt nu voortaan

Eens komen u met haer Masker aen,

En d'Ydelheyt met soet gevley.

Ick hou den spot met alle bey.

Al komt Genucht gelyck sy plagh,

Ick ben gewapent tot den slagh,

Weet als ick dees Hoog'naemen draeg.

Dat ick naer Doodt noch Duyvel vraeg.

A E N
P. ADRIANUS POIRTERS;
OP HET
MASKER
VAN DE
WEIRELT.

WOrd *Ptolomeus* hoog geleert,
Met reden over al ge-eert,
Om dat hy uyt den diepen nacht,
De *Weirelt* heeft in't licht gebracht.
Is't dat *Americus* noch leeft,
In't *Deel* dat hy gevonden heeft;
Is't dat noch heden wort gehoord,
Colombus naem, en van der *Noort*,
Zyn over al om hunne vaert
Noch *Draeck* en *Candys* seer vermaert
Waerom en sal de felse *Faem*
Oock niet verbreyden uwen naem,
Deës zeylden wel de *Weirelt* ront
Daer ieder een nieuw *Rycken* vont,
Hier in het *Oost*, daer in het *West*;
Maer gy ontdeekt de *Weirelt* best.
Al quaemen d'*Spaensche* kraecken aen
Daer woont den swarten *Indiaen*.
Schoon d'ander vlooten zyn beplant
Aen *Batams*, en *Guenas* strant;
Noch heeft ons noyt *Matroos* geseyt,
Hoe verr' en waer de *Weirelt* scheyt,
Maer gy geeft ons bednydenis,
Hoe dat't met haer gelegen is.
Gy thoont u *Philothea* klaer
De *Weirelt* in het openbaer;
Gy thoontse haer vol van verdriet,
Vol van bedrog, en anders niet,
Vol dobbelheyt en sottigheyt,
En *Tdel*, *Tdel*, *Tdelbeyt*.

G. V. E. 13. Augusti 1649.

AEN DE WAERACHTIGE

PHILOTHEA:

D A T I S

De Godt-minnende Ziel.

HEt is geschiet buyten myne meyninge en verre boven myne hope, *Godt-minnende Philothea*, dat dit myn Boecxken, op het verloop van vyf Jaeren driemaal onder den naem van *Ydelbeyt*, en sesmaal onder den naem van 't *Masker*, t'samen achtmaal de Persse sou passeren. Ick wil dat geluck aen u vriendelyck onthael, door't welck gy soetjens in de ooren vanden Leser weet in te vlooden, geirne toeschryven: ende diens volgens vinde ick my verbonden desen negensten en lesten druck aen u, als aen een Eygenerisse, op sekere maniere gesproken, opte draegen: soo dat gy het grootelycks soud' gevoelen, waer't dat ick in dit myn Werck iemand anders, als uwen naem quam te stellen. Al-hoe-wel wie is'er van de menschen, oft wie kander komen, die met sig te vergelycken, of diè uwen lof kan berycken? Men vint'er veel die verstant hebben; dog niet vergeselschapt met deughden, andere hebben wel schoonigheyt, maer een seker geestigheyt komt'er te ontbreken: veel hebben uytwendige gratien, maer geen inwendige devotie. In u worden gevonden, ende volmaecktheden des lichaems, ende deughden, het eenig fieraet der zielen: soo dat ick wel een groote onbeleeftheyt en als een doodt sonde sou begaen, waer't dat ick van myn eerste genegentheyt tot u quam af te wycken. Om dat te bethoonen met werken, 't gene ick dreyg met woorden, soo kapt mynen

nen Anker af, ende gaen op Godts genaede drywt te biddende fijnen H. Geest dat hy met goede invallene myne flappe-zeyltjens soo doet spannen en swellen, dat ick u *Lieve Philothea*, naer een behouden reys door dese weireltfche grondeloofe baeren tot de haeven van faligheyt magh bestieren.

Het is eertydts het gebruyck geweest dat'er in de Kercke van de Christenen opgehangen wierden raeders en wielen van wagens, ende dat de Leeraers der gemeynte dickwils voorhielen, dat de faeken van dese Weirelt soo ongestadigen verganckelyck waeren, oftse altemael op wielen gedurig hadden af gelooopen. Dit was doen ter tydt gelyck het noch is op den dag van heden, een teeken en beduydenisse van ongestadigheyt: ende is oock eertydts geweest een gewisse waerschouwinge aen den Koning *Sofostris*. Desen liet vier Koningen inspannen die sijn Karosse moesten trecken, van de welken eenen akydt omfiende, en daer op gevraecht, gaf voor antwoordt: *Heer Koning ick, die het radt keert en draeyt, het opperste komt onder, en het onderste komt boven; en ick denck dat de kans oock zens sal keeren, ende dat gy sult daelen, en dat wy fullen klimmen.* Op dit radt; o *Philothea*, loopt en draeyt de Weirelt: daerom hebbe ick aen den ingang van dit Boecxken, dit Sinne-beeldt willen indachtigmaeken, om u, haer ongestadigheyt, daer sy alleen in gestadig is, in te drucken; op dat gy met dese *Goddelycke Liefde*, u begeirten boven haer soud' verheffen. Hier siet gy dan de verganckelyckheyt van de bedriegelycke *Weirelt*, door de welke den *Philosooph Democritus* sijn geheel leven heeft gelacchen, en den *Philosooph Heraclitus* anders niet en heeft gedaen als weenen; soo dat dese twee, al staken sy in de duysternisse van't Heydendom, hebben nochtans door het licht van hun natuerlyck verstant haer valscheyt genoegh kunnen doorgronden. Den *Eerweerden Pater Joannes de Genda*, vermaert door sijne Sermoonen en Boecken, placht te seg-

11, dat'er een gaetjen alleen was daer men de *Weirelt* door kost aenschouwen, ende seyde dat te wesen de traelien van de Biecht-stoelen: Want daer is't dat een iegelyck sijn swaerigheyt te berde brenghet, om sijn benouwt hert een weynigh te verlichten. Buyten die plaets en willen wy haer ydelheyt noch soo niet aenmercken, noch soo belyden. Wy zyn, ô *Philothea*, gelyck de Visschen in de Zee, die de brackheyt van de soute wateren niet en maecten, voor datie naderen den mont van een binne-landtsche Rivier, die haeren stroom onder die siltige baeren komtte schieten. Soo lang als wy binnen de *Weirelt* swimmen en woelen, soo en bevroeden wy haere bitterheyt niet, noch haere swaerigheden; men moet sich een weynigh daer af vertrecken, om die met een vry ende onbelemmert gesicht t'onderfoecken.

Ende min of meer gelyck die eenen *Almanach* soude willen lesen, moet het Boecxken een weynigh van sijne oogen houden, ende daer niet op-liggen; soo moet men oock de *Weirelt* van verre besien om te leeren wat voor eenen *Almanach* ende *Logensack* sy is, wat quaet weder sy *prognosticeert*, wat tempeesten en Eclipsen. Diten sien wy noyt beter dan als wy uyt de *Weirelt* moeten scheiden. Doen heeft het oock gevat sijne Konincklycke Majesteyt *Philippus* den III. die nochtans met sijne heylige Huys-vrouw Godtvruchtelyck geleefd hadde. Desen, naer dat hy 23. jaeren geregeert hadde, liggende op sijn sterven, ende overpeysende de *Ydelbeyt* van de *Hoffsche Weirelt* heeft tot hem geroepen sijnen Predickant *P. Hieronymus de Florentia* van de *Societeyt Jesu*, en hem belast dat d'eerste reys als hy op stoel sou staen soude verkondigen. Dat hy hadt sien sterven eenen Koning, die soo veel jaeren wenschte *Eremyt* geweest te zyn, als by Koning geweest hadde. Diergelycke redenen dan, ô *Philothea*, hebben my beweeght, dat ick dese *Ydelbeyt* een weynigh tydts soude voor oogen stellen

stellen, 't gene ick in dit Boecxken heb getracht te bewysen. Ick hebbe al willens en wetens myne manier van schryven getempert, en niet t'eenemaal op sijn geestelyck willen stellen: gelyck sommige doen, die heel verheven spreken, en anders niet by en brengen als het mergh van de verlichte Schryvers. Myn ooghermerck en het wit is de *Tdelbeyt des Weirelts*, by soo veel duysenden beklaeght, by soo weynige versmaedicht, een luttel met eenvoudige woorden t'ontdecken: Tot meerdere onderwyfinge ende naerder uytlegginge heb ick tusschen de Dichten ingevoeght een *Aenspraeck*, om u een weynigh te onderhouden, en om met u als tusschen beyde eens te mogen spreken, daer in voorhoudende verscheide Leeringen ende Historien, op dat gy de *Weirelt* eens soud' met de voeten stooten, en dan u beginnen te stellen om Godt allenghskens naerder ende naerder by te komen; gelyck de Reygers en Oyevaers doen, die twee oft dry-mael op de aerde met haere voeten douwen, om haer selven soo om hoogh te dringen; soo wensch ick dat u, ô *Philothea*, dit Boecxken een occasie magh wesen om u van de aerde, dat is, van de verganckelycke genuchten, eer en ryckdommen te verheffen, ende dan voortaan als eenen *Paradys-vogel* verre boven dese *Tdelbeyt* uwen swier te houden, op dat gy nimmermeer met u begeirten en komt neder te daelen. Ende is 't by aldien dat het Soortjen van den Koningh van *Japonien* soo opgevoedt wierde, dat het noyt op de aerde raecte, om dat het erfgenaem moest wesen van een Ryck dat nochtans op d'aerde was gelegen, soo siet gy wel hoe voorsichtelyck dat gy uwe voetstappen oock moet setten, ick houd' u voor een *Princesse*, gy zyt by my een *Konings Dochter*: verre moet dan van u wesen dat gy aen de aerde vast-gehecht soud' blyven: Voorwaer, soo gy den Hemel menigh-mael met u gedachten by kont wonen, dat sal in u een aen-

genaeme walge van de aerdiche saecken aen doen
leven.

*Wanneer het Hert van d'aerde gaet ,
En door de blouwe wolcken staet ,
Wanneer 't gemoet daer boven sweeft ,
En niet als Hemels voedsel heeft ,
Wanneer de Ziel haer keert tot Godt ,
Dan is de Weirelt enckel spot.*

Ick weet wel , gy zyt al verheven van moeten couragie , gy en soud' den naem van *Philothea* niet willen voeren , waer't dat gy den naem van *Philothea* niet en wout beleven : dat doet my vastelyck gelooven uwe seeghbaerheyt , Godtvruchtigheyt , eenigheyt , eerbaerheyt , vrees des Heeren , inyverheyt des herten ; met een woordt , alle de deughden die in u worden gevonden : dese , segg' ick , geven my een vaste hope dat gy u liefde op d'aerde niet en sult laeten spelen , als om den Hemel meer te beminnen. Doorwandelt gy dese weirelt met u verstant , 't is om de glorie Godts daer alleen uyt te raepen : sijn liefde leert my uyt het vuer , sijn soetigheyt uyt den dauw , sijn bermhertigheyt uyt de grondeloole zee , sijne schoonheyt uyt de bloemen , sijne ryckdommen uyt de goude Mynen ; daerom alleen , segg' ick , wilt gy dese Weirelt aenschouwen , andersints is u natuer en genegentheyt tot verhevender saecken geschapen. My dunckt als gy eens in uwe ziele smaeckt de soetigheyt van den Goddelycken troost , en dat gy eens proeft dien Hemelschen Nestlar , dat gy dan roept met duyfent ziel-suchten die uyt uwen boe'm vliegen : *Wee my , dat myn ballingschap hier soo lang wordt uyt getrocken ! wie sal my verlossen van dit lichaem des doodts ? Hoe genoegelyck zyn uwe tabernakelen ; O Heere der krachten ! myne ziele beswyckt ende smilt in het oecruencken van uwe salletten ! waerom en verandere ick niet in een Hert , op dat ick eens magh loopen naer die Fonteyne der levende wateren ,*

wateren ? Wie sal my geven vleugelen van een Duyve , en ick sal vliegen en gaen rusten ! O wanneer ju' ick eens in eenen Engel veranderen , om die Hemelsche genuchten en de blyfschap der Saligen te genieten ! Gaet daer myne wenschen en begeerten , vlieght derwaerts op myne gedachten en gepeysen , sit op de vleugelen der winden , snyt door die blouwe wolcken , gaet eens daer boven genieten dat noyt ooge gesien en heeft , noch oore gehoort , noch gedaelt en is in 's menschen gedachten. O dat ick hadd' een glinsterken van de eeuwige Sonne ! O dat ick hadd' een briseltjen van dat Hemelsch Manna ! O dat ick hadd' een sandeken van ons Vaderlandt daer boven ! O dat ick hadd' een straeltjen van dat Goddelijk vuur en vlamme ! O wat een beweginge sou dat geven in myn ziele ! Wat een veranderinge in myn manieren ! Gy zyt eens gedaelt op een Herderken , hy is verandert in eenen Koning , gy zyt eens gedaelt op een kleyn Kindt , en hy is geworden eenen Rechter van twee Ouderlingen ! gy zyt eens gedaelt op eenen Visscher , en hy is opgenomen tot het boorst der Kercke ! gy zyt eens gedaelt op een onderlijcke Vrouw , en sy is geworden de genuchte der Engelen. En wat een kracht en sterckte en hebt gy aen de teere en swacke Maegden niet gegeven ? gy verweckt Catharina , datse liever heeft op scherpe raders gescheurt te zyn , als in de geborduerde Karosse van den Keyser Maximianus gevoert te worden : gy doet Agnes met meerder vreugt slaen in't midden der vlammen , als Sardanapalus lag op de roosen : gy laet Barbara stellen in de ysere boeyen , en sy is schoonder dan oftse waer behangen met goude ketenen : Pontamiena wordt in het siedende peck gesmolten , en baet dunckt datse met Hemelschen dauw worat overgoten ! gy doet Ursula wenschen om pylen , Agatha om nyp tangen , Thecla om wilde beesten , Clara om Cruycen : Musckt , ô stercken Geest ! dat Philothea Clara magb wesen , dat sy met Ursula roept om wonden , met Thecla om bloedt-gierige dieren ! datse de voetstappen volge van Catharina , datse gelyk magb worden aen Barbara , datse met de kleecke Maegden haer ziel zal hebben in den

Hemel, schoon het lichaem hier noch wordt gehouden op der aerden. O gelukkig en duysent-mael gelukkig, die van nu af bezeylt hebben de haven van de eeuwige glorie! die nu zyn buuten peryckel van schipbraeck te lyden, die het rasle landt van bunne saligheyt al besitten! wanneer sal ick eens sien die negen Chooren der Engelen! wanneer sal ick eens wenschen aen de vierige Apostelen, aen die vrome Martelaeren om bunne Laurieren, aen die suyvere Maegden om haer Lelien! wanneer sal ick daer boven eens gaen genieten de sekere gerustheyt, die geruste stilligheyt, die soete gelucksaligheyt, die gelucksalige eeuwigheyt, die eeuwige vrolijkheyt! O Heere! wanneer sal ick komen en voor u aensicht verschynen! ô Heere! wanneer sult gy myn ziel uyt dese levende doot verlossen, en tot dit onsterffelyck leven opnemen? Soo dunckt my, ô Philothea, dat ick u hert sien vlammen, diergelycke ziel-spraeken merck ick in uwen Kloecken geest te spelen, sulcke wenschen en luchten stiert gy somtyds naer den Hemel. Ick weet wel, gy zyt een wel-geboren kindt dat anders niet en soeckt als sijne saligheyt te versekeren. Dit soo wesende, soo segg' ick u het gene Christus in't Hof ken seyde aen de Soldaeten: wie soeckt gy! Sy aenwoorden Jesum van Nazareth. Waer op Christus seyde: Laet dese dan gaen. Soeckt gy Jesum van Nazareth oprechtelyck, ô Philothea! Laet dan de eere, de wellusten, de pracht, de ydelheyt des Weirelts, laet die vaeren: verlaet die, eer datse u verlaeten, dat is mynen wensch, dat zyn al myn begeerten: want waerachtigh:

*Wie dees Weirelt verkieft,
Soo dat by Godt verliest,
Als't gaet op een scheyden,
Mist by s'alle beyden.*

Hier loopt my als in den mond, ende in de penne
Gerardus à Campis. Dese hadd' een schoon huys ge-
bouwt,

bouwt, en was wel gestoffeert, waer toe hy sijne vrienden genoot heeft om dat eens te begieten, en naer datse lustigh geweest waeren, heeft hy aen hun gevraecht oft'er iet was dat sulck een huys ontbrack? Waer op eenen van al antwoorde jae, dat'er een gat was, kost hy dat stoppen, dat hy dan gelukkig soude wesen: den welcken seyde, dat het gat van de deur was, daer hy doodt soude uytgedragen worden, als wanneer hy oock Vrouw en Kinderen, goet en bloedt, ende alle vreught der Weirelt sou moeten verlaeten: welcke waerschouwinge soo veel gewerckt heeft in het gemoet van Gerardus, dat hy de Weirelt met haer Tidelbeyt heeft gaen versaecken. Hoe weynigh zynder, ô Philothea, die dit eens oprecht overdencken? hoe luttel die daer naer hun leven schicken; ende nochtans den Apostel Paulus en houdt niet op van ons te vermaenen: (a) *ick segg' u dan, ô Broeders dat den tydt kort is, op dat de genen die Vrouwen hebben zyn oftse geen en hadden, en die weenen oftse niet en weenden; en die lacchen, of sy niet bly en waeren; en die koopen, of sy niet en besaten: en die dees weirelt gebruycken, of syse niet en gebruyckten: want de figure ende den schyn vdn dese weirelt die gaet voor by.* Roelandus een Weirelts Jonghman, wierde dese verganckelyckheyt oock op eenen dagh gewaer, want 'savonts uyt een lustige Feest, en vrolyck geselschap t'huys komende, vraeghden hy sijn selven: Rolandus waer is nu het bancket dat gy van daegh hebt genoten? waer zyn de leckere spysen? waer die kostelycke wynen? waer is dat musieck en instrumenten? waer de lieffelycke stemmen? waer die aardige danssen? waer dat aengenaem en vrolyck geselschap? is dat dan al gepasseert? is dat dan al te mael voor by? zyn die genuchten soo haest al verdwenen? O nu sien ick dat de Weirelt gelyck als op een radt begint te draeyen en te keeren, en alle genuchten tot eenen haestigen en

onverwachten ontergang is brengende. 't Gene desen *Rolandus* heeft bevonden, (a) hadde *Ezechiël* langen tyd te voren in het schip beschreven, dat hadd' masten van Cederboomen, riemen van stercken Eyken-hout ende een kostelycke compagnie, eenen spiegel, het had zeylen van syde, en vlaggen van purper en meer andere kostelycke toe-rustinge; maer daer en was geenen Anker aen, die het slantvastigheyt ofte versekeringe sou konnen geven. Hoe wel seyde dan de Godtvreesende ziel, by *David*: (b) *Het is my goet mynen Godt aen te hangen, en in mynen Heer mynen Anker en hope te stellen.* Dit wensch ick dat altydt u toevlucht magh wesen. O *Philolbea*, op sijne gratie hope ick dat gy voortaan sult steunen, en niet op het ongestadig radt van *Ydelbeyt*. Daer toe hebbe ick de penne in de handt genomen, om u in uwe aengenomen Gootts-dienstigheyt te verstercken; verstercken, segg' ick, sag al dat, 't gene ick hier gestelt hebbe op 't papier, dat, dat te voren al in u hert was geschreven, en dat het eerder by u waeren wercken, als by my woorden, ick bidd' u al even-wel, dat gy my dit Boecxken in danck wilt ontfangen, om wiens wille het alleen te voorchyn is gekomen. Het sal u dienen, 't en zy ick in myn hope bedrogen worde, tot een *Preservatief* tegen 't toekaes der wellusten, en met eenen hier ende daer aanwyzen de walgelycke piltekens die de *Weirelt* soo aerdig weet te vergulden. Ick bidd' neemt dat in danck, ende vaert eeuwig wel.

TOEMATIEN.

Ick volge hier in de voetstappen van *Seneca*, die in sijn Brieven aen *Lusilius*, op het eynde van sijn *Misshoen*, altydt iet aerdighs daer voor een *Toemate* by voegt, hoe wel het selve punct-reden met sijn voorgaende niet over een en is komende. U sal dan gelieven voor dit mael met het navolgenden gedient te wesen.

Een

Een arme Vrouwe die haeren kost met spinnen won, had haer Soonjen om een boodtschap uytgesonden, maer desen lang achter-gebleven zynde, wiert in sijn wederkomst onthaelt met slagen. Desen Lecker kreet en huyde, en om de voordere straffe te ontgaen seyde hy: Moeder had gy daer geweest en gesien dat ick gesien hebbe gy soud' daer oock wel soo lang hebben blyven staen gapen. Wel vraeghde de Moeder, wat hebje gesien: Hy antwoorde: *Ick heb in een schouw gesien eenen bondt draeyen een wiel, en hy spon al gebrueden vleesch.* Is dit niet een rycke antwoordt voor eenen schaemelen jongen: ick geloof dat hem den monde lang waterde, ende dat hy dickwils noch op den hondt peysde, als hy het radt van sijne Moeder sag draeyen. Doch gelyck Godt het laet vriesen naer de kleederen, soo geeft hy appetyt en smaek naer de spyse: en den honger doet honing uyt een korstjen broodts tuygen. *Philothea*, om u een korfken van alle soorten van kruydekens te versien, soo neemt dese Spreek-woorden noch mede.

Dit voor U Ed.

*Heyligheyt en leyt niet alleen in den schyn,
Maer beyligheyt leyt in beylig te zyn.*

Dit voor de Luyaerts.

*De alder-naeste by de Kercke,
Sal men de alder-laetste daer in mercke.*

Dit voor de Modisten.

*Fluweel, Satyn en Hoffsche reucken;
Blusschen het vuer uyt, in de keucken.*

Het Macker

Dit voor de Miftrooftige.

Liev' vrienden wilt dit wel verfinnen:

Elck buysken heeft fijn kruysken,
Is't niet van buyten foo is't van binnen.

Jae is'er Godts kruysken niet,
Soo en is't Godts buysken niet.

**Tydt verlies dat is kleyn Profijtelycken arbeyt
van de Weirelt.**

**Naer foo veel tydts :
Hoe weynigh profijts ?**

Goet voordert u, Mademoisell,
 Gaet dit voor goet oft is't maer spel,
 Soo neerflig aen dat kloeck getouw,
 Gy zyt een peirle van een Vrouw.
 Ey! fiet eens wat een fuyver bandt!
 Gy zyt het puyck van beel het Landt,
 Die met soo menig vouden draet,
 Door een fijn Spaensche kantjen flaet,
 Ba! sulcke Lie die worden ryck,
 En winnen't gelt gelyck als flyck.
 Maer segg' een reysje, van dit goet,
 Hoe veel een vaeyem kosten moet,
 Wel! lachte gy als ick dit waeg!
 Het is misschien voor eenen kraeg.
 En voor een, al weet gy't niet,
 Misschien die gy niet noy en fiet.
 My dunckt dat sy van schaemte swygt,
 Om niet te seggen wat sy krygt.
 En datse daerom beel den dag,
 Ontrent de Spin wel wercken mag:
 Want als het al gekropen is,
 En als het al gelooopen is,
 En als het al gekeken is,
 En als het al gesteken is,
 En als het al geslingert is,
 En als het al gevingert is,
 En als haer netten fijn gespreyt,
 En als haer kanten fijn gebreyt:
 Is't noch een meugbsken voor de Spin,
 Dat is voor haer noch groot gewin.
 Is't eenen scbellling voor een ell',
 Soo gaet de Koopmanschap noch wel,
 Want dickwils zyt gy dagen lang,
 En wachten tot 's avonts sonder vang,
 En dickwils fiet men dat den prys,
 Hanght-aen de Mode van Parys,
 Soo weynig brengt haer wercken uyt.
 Maer fiet wat ick hier uyt beslyt!

Ick segg', en ick wil bouwen staen ,
 Dat veel ~~de~~ selve wegen gaen !
 Iok segg' , al bevet geen en schyn ,
 Dat sy maer Spelle werckers zyn.
 Door-reyst de Weirelt op en neer ,
 Siet op Mevrouw sat op myn Heer ,
 En wat ons Jouffer , en haer Maeght ,
 En wat dat toeb' ons Heerschap jaeght ,
 Gaet , onder-vraeght een armen Bloedt
 Hoe veel , en wat by niet en doet ,
 'Tis altemael , 't is om gewin ,
 En steken daer haer leven in :
 Ick segg' , al bevet geen en schyn ,
 Ick segg' noeb eens , dat't -Spinnen zyn.
 Daer sit Me-Jouffer heel den nacht ,
 Maer naef een Mager Vlieg' en wacht ,
 Die fefelt haer wat in de oor ,
 Dat is den vangh van onse Sloor ,
 'Tis wel gevangen maer by vast ,
 Maer neen , by is te slimmen Gast ,
 Hy is'er deur , en trompter uyt :
 Wat segbdy nu van onsen Guyt ?
 Doch sy en is het niet alleen ,
 Verloren arbeyt is gemeen.
 Is't dat gy't heel de weirelt vraeght ,
 Wie is'er die het niet en klaeght ?
 Den eenen wachte naer sijn Bruyt ,
 En streeck hem daeghs te voren uyt :
 Een ander was doen wel getrouwt ,
 Maer't was hem 's anderdaeghs berouwt.
 En Floris onsen ergen Loer ,
 Die lette hoe dat Besjen voer ,
 Hy waecte naer de leste ziel ,
 Om dat het goet op hem verviel ,
 En wist dat in het testament ,
 Alleen was sijnen naem bekend.
 Dies hoopten by dat't reysen sou ,
 En Besjen sit weer in de schouw.

Myn Heer wat is in het Hof geacht,
 Soo dat hy grooter saken wacht,
 Hy wachtte seven jaeren lanck,
 En scheyde noch met eenen stanck.
 Ick ben hier naest een weldig Kint;
 Het spitsse Entje dat men vint,
 Het trotste Quantje van de straet,
 Dat altydt trots en trotser gaet;
 Dat quam hier nimmermeer voor-by,
 Oft badt een Jouffer aen de zy,
 En gingh spanceren naer den noen,
 Want anders bad het niet te doen.
 En dienden haer voor Talentyn,
 En wort, en sou, en moest het zyn,
 En dienden haer voor Serviteur,
 En droegh een roosken voor faveur;
 En aen't gevest van sijn rappier,
 Een Lientjen van een Venus dier:
 En wits hy dit biel voor geluck;
 Soo wou hy vast gaen op het stuck:
 Dies schanck by aen de Camer Maeght,
 Een bonte moeffel diese draeght,
 En aen den voorschoot die soo kraecht,
 Daer is sy oock soo aengeraecht.
 Maer siet den wint en Vrouwen aert,
 Die keeren dickwils op een quaert;
 Men viert hem niet gelyck men plag,
 Hy kryght niet eenen soeten lag,
 Men laet hem dickwils bellen slaen;
 En komt dan imant noch'gegaen,
 Die seyd: ons Jouffer is van huys!
 En dat is spitsaert sulck een kruys,
 Dat hy gaet druypen langhs de Stadt,
 Als oft by't niet wel vast en badt!
 En schoon oft hyse somtydts vint,
 Hem wordt niet eenen stoel gediend,
 Men doet hem niet meer sitten neer,
 Het is geseyt: en komt niet weer.

En heb ick dan niet wel gefeyt ,
 Dat al dat volckxken webben breyt ,
 En soo dat dees spinnen al te gaer ,
 Soo volght'er hin met duysent naer ,
 Gy Philothea , wyfer Kindt ,
 Ey , fiet eens beter in den windt ,
 Siet eens voorfichtigh in den Tydt ,
 Die vruchteloos daer benen g'lydt :
 Gy zyt van nu af al bejaert ,
 Wat vruchten hebby al vergaert ?
 Ey , fiet eens Ruth haer oogbkens slaen ,
 En fcheyden 't kaf van't fuyver graen ,
 Doet oock soo voortoen eer gy fcheyt ,
 Daer is geen tydt in d'Eeuwighbeyt ,
 Die hoort wat dees trompette slaet ,
 Sy blaest den Tydt als Tydt vergaet ,
 Sy wackert op ons luy gemoet ,
 Want Tydt in Tydt is't befte goet ,
 Wie defen nu onnuttigh quift ,
 Die heeft fijn goet voor goet gemift .

A E N - S P R A E C K .

Ick weet wel , Alder-lieffte Philothea , sonder
 vleyinge ofte pluym-stryckerye gefproken , dat gy
 kloeck van geest zyt , ende niet alleen verftant en
 hebt van draeykens aen malkanderen , maer oock van
 reden aen een te knopen ; soo dat ick my hier in
 het beginfel genootfaeckt vinde , dese myne *Aen-*
spraecken soo te voegen , datse niet alleen van een
 deel ongebonden stof vry en zyn , maer in tegen-
 deel veel spreucken , en daer op paffende materien ,
 vervatten , die u mogen vermaecken , en niet met
 alle en ftelle dat u fou konnen mishagen : al hoe-
 wel u vonnis oft oordeel my niet lichtelyck vervaert
 en fal maecken ; want uwe foetigheyt en pleeghe in
 giften geen fouten te willen bekennen , wel weten-
 de , gelyck't Italiaens spreek-woordt luyt , dat men
 geen

geen peirden in den mondt sal sien aie ons worden gegeven. Waer 't nochtans dat gy u verwonderde, waerom ick van dit tegenwoordigh Sinne-beeldt myn werck beginne, soo sal u gelieven indachtigh te wesen, dat de Jouffrouwen van desen tydt geirne voor aen de venster op den tred' sitten, om te sien ende gesien te worden; soo docht my oock dat ick dese Jouffer, die met haer spelle-werck besigh is, geen aengenaemer plaets en hebb' kunnen geven, als dat ick haer voor aen de venster van mynen Boeck eenen stoel met een kussen sou aendien-
nen.

Dit soo wesende, om myne *Aenspraeck* te beginnen, soo segg' ick dat ick altydt geirne op de Thorren-wysers heb gesien de uren van den dagh af geteckent met goude letters, niet alleen om dat dien glans een heele Stadt door be-ooght kan worden, maer veel meer om dat die gulde cyffer letters ons met eenen de kostelyckheyt van den tydt souden aanwysen. Dat ryck sijn kostelyck vergultsel behoorden ons, segg' ick, als uren den prys van den snellen ende onwederroepelycken tydt in te drucken, die men nu by veele, jae by het meesten-deel der menschen vruchteloos voor by siet schieten. Want gelyck eertydts vraeghde *Seneca*: wie is'er die bedendaeghs den tydt waerdeert nae sijn kostelyckheyt? die eenen dagh soo groot acht als het behoort: Een groot deel van het leven wordt verquilt met quaet te doen, het meestendeel met niet te doen, het geheel met iet anders te doen. Hoe menige uren, hoe menigen schoonen dagh word't'er alsoo quistigh den hals gebroken? wy souden ons kruycen en zegenen van vewonderinge dat wy-se eens altemael by een op eenen hoop saegen liggen. (a) *Nero* was eenen uyt-sinnigen tuysscher, die met duysenden aen eenen worp van den Teirlingh-sleen hongh, en daer niet meer op en paste als oft hy

voor rotte mispelen gespeelt hadde. Op sekeren tydt soo hy beval dat men soude brengen ontrent het vierde deel van een millioen, de Moeder om sijne verquistinge wat in te binden, dede de somme verdobbelen, endedie seffens wydt ende breedt over de tafel storten, op dat hy door de grootheyt van den schat, die hy wederom gongh waegen, vermaent zynde, die lichtveirdige handt voortoen soude maetigen. O, dat wy den verquisten tydt eens kosten in-trecken, wat een moy hoopje soude te berde komen! doet open die oude Historien, gy sult vinden eenen *Domitianus*, die, niet tegenstaende hy den Scepter in de handt, ende de Crdon op het hooft hadde, evenwel bestedde alle dagen ettelycke uren in vliegen met naelden te door-steken, ende was daer soo besigh mede, oft hy de principaelste hoofden van sijns vyandts leger vervolght hadde. (a) Ende *Hertabus* Koningh van de *Hyrceanen* maeckte sijn werck van Mollen te vangen, met den seelften drift ende iever als de andere Koningen nieuwe Rycke jaegen. *Biantes* Koningh van *Lybien* bestedde sijnen tydt met Vorssen aen draeyen te knoopen, met sulck een vermaeck oft hy sijn verwonnen vyanden aen een geketent in Triumph gevoert hadde naer het *Capitolium* van Roomen. *Aeropus* Koningh van *Macedonien* en dede anders niet dan lanteirnen maecken, ende noch en sagh desen niet dat dit tegen sijne Majesteys eere was streckende. Dit geschiede in de oude tyden, maer my dunckt dat'er noch al diergelycke zyn noch op den dagh van heden. Hoe veel worden'er gevonden die hunnen tydt besteden in te kemmen, ende het wasschen van den baert, in het friseren van de knevels, met faveuren te koopen, met schermen, met ricktack, met picketten, met het palet, met het raket, met de dans-

dans-school , met vryen en courtiseren , met vleyen en streelen , met verhaelen van faecken dieſe noyt gedaen en hebben , met ſtoffen op hun adelyck bloet , daerſe nochtans maer van gemeyne lieden geſproten zyn , met roemen op hunne goederen , en maecten geduerigh Casteelen in de locht , ende en ſouden geen Boeren-huys op het ſandt konnen richten ? Van den anderen , kant wat eene tydt verquiftinge en wordt'er oock onder de Vrouwen niet gevonden ? Men ſoude wel ſeggen dat ſommige van haer gaegie trocken , ſoo beſigh zynſe om iet nieuws te verçieren ; 't ſchynt dat ſy anders niet en konnen , oft weten , als van *Nieuwe Mode* te ſpreken , van de Poeder-doos , van den friſſeer-priem van den ſpiegel daerſe hondert mael by loopen om te ſien hoe dat de locken krollen , en ſoude liever hebben , (gelyck eenen ſeyt) *dat de g'heele Republieck , als eene van al die bayrkens ontſielt ſou worden* , jae ſouden met *Hortenfus* , wel iemant een proces leveren , die by ongeluck een kroocxken in haer kleedt geploeyt ſou hebben. Ick geloove dat den *H. Antonius* langen tydt ſou gaen voor by diergelycke huysen , eer hy boven op het dack ('twelck tot Milaenen gebeurde , de Engelen ſou vinden. Deſe beſteden een vierdendeel van haer leven in pal-leeren , een ander vierdendeel in viſiten , het derde in danſen en ſpringen , de reſt in ſlapen en droomen. Wat dunckt u , ſou ick deſe niet by de vliege-vangers , en beneffens de Lanteiren-maeckers mogen ſtellen ? *Keyſer Carel* voorwaer vry wat wyſer als de boven-gemelde Koningen , droegh eenen gouden ringh , en in de plaetſe van 't geſteente ſtont een horologieken met alle ſijne raederkens , die dagh ende nacht hem dienden om den koſtelycken tydt in ſicht te nemen ; den welcken by hem oock neerſtelyck waer genomen wierdt , en placht deſen onſterffelycken *Keyſer* te ſeggen : *Toyel tiempo para dos otros*. Hy heeft den ſelfſten oock ſoo beſleet in ſijn eerſte

jaeren, dat het *Vranckrijck* en den *Gooten Heer* langh sullen gedencken, en in sijn leste, dat het sijne ziele in der eeuwigheyt sal genoegen. Hy sagh de kostelyckheyt beter in, als dese tydt verquisters daer wy af-spreken, de welcke al-te-mael oock wel reden souden hebben om met groote letteren in hunne Saetten te schryven het gene eertydts eenen dede, al toe-wel te laet voor sijn eygen selven, maer vroegh genoegh voor de gene die hy daer door onderwees en waerschoude :

*Damno fleo rerum, sed plus fleo damna dierum;
Rex poteris rebus succurere, nemo diebus.*

Dat is te seggen :

*Myn gelt en goet, al ben ick't quyt,
Noch mis ick meer verloren tydt;
Want gelt en goet dat kryght men weer,
Maer tydt die wegh is, nimmermeer.*

Dit segg' ick, soudender veel groote letteren nog schryven. Ende op dat wy klaeder sien dat hunne klachten in de reden souden bestaen; laet ons eens af-meten den tydt van ons leven. Men seght lat den ouderdom van dry thuynen is; den ouderdom van eenen hondt, ende den ouderdom van dry ionden, den ouderdom van een Peirt, en van dry Peirden, den ouderdom van eenen mensch, ende van dry menschen: den ouderdom van een Swaen, ende van dry Swanen, den ouderdom van eenen Hert, ende van dry Herten, den ouderdom van eenen Draeck, die leeft wel duysent jaeren, oock naer 't gevoelen van den *H. Augustinus*. Sommige gedierten overreffen den mensch dan in de langheyt des levens, sommige gaen den mensch te boven 80. à 90. jaeren konnender loopen tusschen de wiege en de loodt-kist: ende seker, 't waer al langh genoegh geleest, waer het wel geleest; al tydts genoegh, waerder profyts genoegh, maer neen, die

Schoone jaeren worden verspelt, gelyck den Propheet
Acheus seght, en loopen vruchteloos daer henen.

*In de wiegh is't spotte-bel ,
Op de straet is't kinder-spel ,
In de jeught is't malligbeyt ,
In de wyfse ydelbeyt ,
In de outse suffery ,
Siet soo gaet den tydt voor-by.*

Dat is te seggen, het heel leven wordt ydelyck ver-
quist; en soo wy al den tydt eens hekelden, weynig
sijn vlas, veel grof werck fonder gevonden worden;
Den Keyser *Heliogabalus* nam eens sijn vermaeck,
dat hy geheel *Roomen* dede op soecken hun gewicht
van alle de spinne-webben, en is'er tot duyfsent pont
gevonden. Dat men in een heel groote Stadt, gelyck
als *Roomen* was, sulck een menigte by een heeft kon-
nen raepen, dat en is geen wonder, maer dat een
mensch alleen, onderzoekende alle sijne ydele wer-
cken, een groote menigte op sijn eygen handt soud'
kunnen leveren, dat is meer te verwonderen. Ey,
even-wel het geschiet soo, wy spinnen als Spinne-
koppen, niet als Syde-worme, dat is, wy merge-
len en putten ons uyt om vliegen te vangen, wy
breyden netten voor de muggen; maer suyver syde
te wercken, om Hemelsche saecken te jaegen, om
deughdelycke wercken op te setten; dat geschiet
by ons weynigh, en seer selden. Daerom sijn eer-
tydts, en niet sonder goede opmerckinge voor *Sa-
turnus*, den Godt van den tydt, ende diens volgens
Rechter van dese saecke, dry soorten van uren,
sommige heel langh, sommige middel maetigh,
sommige heel kort: de minste klaeghe over de
meeste want dese waeren uren van affairen ende
besoignien, die de Raeden, Comptoiren, en Pack-
huysen aengingen: de middelste waeren uren van
tydt passeringen, die meestendeel met den teir-ling-
steen, kaerten, dansen ende balletten, met den

Tour à la Mode verquift wierden : de derde en de kleinste nauwe urkeps , waeren uren die in den Godts-dienst besteedt wierden , een *Requiem* oft Slapers Misse , die maer van een kort gebedt ende lange maeltijt wisten te spreken. Dunckt u beminde *Philothea* , dat het de laetste quaelyck voor hadden ; ende dat sy niet met recht over de ongeluckye deelingen mochten klaegen ? ick versekere u dat ick'er heb gevonden van haer eygen tegenpartye , die seggen datse niet dan al te veel gelucks en hebben , die selver bekennen dat haeren tydt in sulcken oft noch onrechtveirdiger partye is gespleten. (a) De belydenissen van een geleert Persoon sal standt doen aen myne woorden. Daer is geweest eenen Secretaris , die liggende op sijn sterven , en overslaende met een droevigh herdencken het misbruyck van sijnen tydt en van sijn dagen , toonde een rouwhertigh leetwesen over het voorgaende , ende dat gepasseert was , niet dat hy iet onrechtveirdighs aengevangen hadde , oft iet onbehoorlycks had willen uytvoeren ; maer dat hy sijnen tydt soo onnutelyck verquift hadde in 't tydelyck , en niet eens gepeyft en hadde op't eenwig. Ick hebbe (seyde hy) by myn leven bechreven 24. Riemen papier , dat is by de 600. boecken , ontrënt de 25000. bladers , en dattot Processen , Rekeningen , Quitantien , Obligatien ende andere schriftueren , en ick hebb' niet een half-bládt besteedt om daer myn sonden op te setten ten eynde ick een goede Biechte sou konnen spreken. Dit seyde desen als hy lagh op sijn sterven , als hy de gewyde-keirffe in de handt hadde , wiens vlam bequaem is om onse oogen te verlichten , om alle tydelycke , verganckelycke , onprofijtelycke saecken met eenen anderen dagh te aenschouwen , als wy dedendoen wy getont waeren en alleen naer de ydelheyt , ende het weirelts gevoelen vonnis streken. Ongetwyffelt in sulcke gelegent-

gentheyt fouden wy wenschen een vruchtbaarig erbo-
fleding des tydts, en wy en fouden foo vreemt niet
vinden, noch buyten reden dese spreucke, wel ver-
ftaende, voor die Godt middelen ten naeften by ver-
leent heeft, en hunnen koft met den taeyen hals niet
en moeten haelen.

*Dient Godt, want dat betaemt twee uren alle dagen,
En nutten fpyts en dranck dry uren naer behaegen,
Vermaectt twee uren langh den ftyf gespannen fin,
Slaept feven uren langh, want daer g'hebt voordeel in,
En pafst op uwe winft thien uren vol gemeten,
Soo hebby dagh en nacht verftandelyck gefpleten,
En seght dat ick u segg', wie foo den tydt verkieft,
Dat julck een nimmermeer noch tydt noch ziel verliest.*

Oft ieder een dit voor een fteck-regel fal goet vin-
den, daer twyffel ick aen, foo veel is'er af, dat ick
geloof dat den voorgemelden *Secretaris* dit foud' onder-
teecken hebben.

't En foud' niet mogelyck wesen, *Lieve Philothea*
dat ick al de tydt verquiftinge hier wydt en breedt
foud' verhaelen, oft wel ick foudereen groot deel van
mynen tydt moeten in verliesen. Met uwen goeden
oorlof, wil ick alleen hier den *Tour van à la Mode* een
weynigh door den hekel haelen, om dieswil dat het
oogh-fchynelyck en tastelyck is, dat daer menige ko-
stelycke ure wordt vertreden, welck verlies naerder-
handt miffchien oock wel bemerckt en beklaght soude
worden, gelyck feker reyfende Man die in een vreemt
Landt, en in eenen grooten Bosch getreden, wierdt
overvallen van den avont, sonder dat hy de ftadt koft
winnen. Hy dan vermoeyten vervaecht focht een heu-
veltjen om op te flaepen, s'morgens ontwaeckende
flont hy t'eenemael verplet om de veranderinge der
plaetfe. Wel feyd' hy, droom ick dan noch, oft is
dit tooverye? waer is die roofe die hier gisteren avont
noch flont? waer is dat Casteel dat ick van verre fagh

liggen? Ten lesten vattende den rechten grondt, sagh dat hy op den rugge van een Schildt-padde geslapen hadde, en die had hem s'nacht vervoert, dat hy s'morgens de plaette niet en kende. O dat onse *Tour-liften* eens de oogen open deden, en eens ontwaecten, om te sien waer dat hunne oogen, sinnen, herten, dagen, maenden en jaeren gedraegen worden. Desen *Tour*, beminde *Philothea*, ge chiet cruys-wys, om dat de Jonckers de Jouffrouwen in't aentlicht souden ontmoeten. Eenen vont, soo ick geloof, van den Duyvel, om *Venus Processie* wel te ordonneren. (a) Daer was eertyds eenen Sot binnen Roomen, die gingh staen op de brugh van *S. Angelo*, waer over met duyfende Menschen dagelycks passeerden die van het *Vaticanum* gaen naer de Stadt, oft van de Stadt naer het *Vaticanum*, soo dat dese brugh gemeynelyck vol volck is die onder malkanderen swermen, met gaen en komen. Desen Sot dan stelde sich op't midden van de brugh, en rustende op sijnen stock, geveynsde sich oft hy gesluymert, en terstont wacker opschietende, en nemende sijnen stock, slaet hy altemael die daer passerden over hals en ooren, seggende: waer toe al dit onder een loopen, of altemael van het *Vaticanum* naer de Stadt, oft van de Stadt naer het *Vaticanum*? ick en wil niet langer gedooogen dat men dus sal onder malkanderen verwerren. Lieffte *Philothea*, 't en is geen sotten werck al de menschen eenen wegh te doen wandelen. Dese seven *Wyfen van Griekenlandt* souden hier met al hun vernustheyt te kort schieten. Maer wat soud' desen Sot geseyt hebben, had hy eens te *Parys* gestaen op de *Pont-neuf* in de Vasten-avont dagen, ten tyde als daer eens resideerde den Ambassadeur van den grooten Turck, den welcken gesien hebbende de wulpsheyt en broodt-dronckerye van den Vasten-avont; (b) en op Asch-dagh merckende de zeeghbaerheyt ende de gestichtige manieren van de *Borgerye*,
sigh

sigh vastelyck liet voorstaen dat'er t'eenemael nieuw volck in de Stadt gekomen was , en datse dien dagh te voren al vertrocken waeren : sulck een verschil was'er tusschen de manieren , dat het niet en schenen de selfste menschen te wesen. Dogh wat is het van noode , dat ick ~~u~~ergelycke waeren , gelyck ick segge , binnen Roomen , van Parys gaen haelen ? Den *Tour à la Mode* , die hier te Lande is in gevoert heeft dien oock niet wel soo veel tydt verlies , ydelheyt , en lichtveirdigheyt , dat wy oock wel eenen Sot , jae wel een wys man op de Vaert-brugh van Brussel mochten stellen , om de Lanterfanters al-te-mael eenen wegh uyt te doen ryden , ende hunnen tydt , eer hun ziel , in acht nemen ? Ick hebbe , 't principalyck , ende met reden , tegen een deel caele Pluggen , die even wel den Joncker maecken , en tegen sommige vuyl voddens , die uyt een quaede meyninge tot schandael en val van d'andere , hun selven niet als gaen veylen ende schoon voor doen om iemant te bedriegen. Ick segge dan :

EN waer het niet wel tydt dat Momus sou verryse :

Om ieder een van ons , sijn feylen aen te wysen ,
 En douwen met den neus gelyck het spreek-woordt seyt ,
 Ons in ons slim bedryf , en in de vuyligheyt ,
 't En is niet meer van nood' dat by sal aen de menschen :
 Oft vensters by het bert , oft glazen moeten wenschen :
 Oft dat by op 't Comptoir , oft in Salette gaet ,
 Hy vint al werck genoegh tot Brussel op de straet.
 My dunckt de keyen selfs , datse maer kosten spreken ,
 Sy klaegbden overluyt , en tuyghden ons gebroken :
 Sy sien 't den beelen dagh , maer wat'er s'nachts geschiet ,
 Dat weet een ander oogh die allen dingen set.
 Dat Momus in de Munt gingh sitten voer de tralje ,
 Oft dat by daer ontrent gingh sitten op een balje ,
 Wat sou by dogh al sien ? by keeck sijn selven suf ,
 Met al dat nieuwsatjoen , met desen Hoffschen snuf ,

En als hy't hadd' gefien , loe fou hem dat bevallen ?
 Ick kender al een deel , daer viel wel op te smallen ,

Die hebben't hier soo breed , en v'buys eylaes ! soonouw ;
 Men vint'er qualyck pot oft ketel in de schouw ,
 Wilt gy een straeltjen sien van deës gewiffche klachten ?
 Ick hidd' u blyft wat flaen , wy fullen hier wat wachten ;
 Sy moeten hier voor-by , 's en konnch't niet ontgaen ;
 De Koetsen zyn daer al , ey fiet dat speltjen uen.
 Terwyl den Tour paffeert soo moet g'op eenen letten ,
 Die fchynt wel wat te zyn maer en heeft niet by te fetten ,
 Hy fit duer in't portel , fiet daer , daer is den Gaf ,
 Die als hy eens boncœurs ; wel seven dagen raft.
 En fker dat moet zyn , waer fou hy't anders haelen ?
 Want deës gebuerde Koets moet by daer med' betaelen ,
 Den knecht die achter loeft , en draeght Monfieurs fweerts
 Die heeft by noch voor niet-gelcent van fijnen Weert.

Maer wat doch hier al komt, en wilt den Joncker maeken?
 Die qualtyck van't een broot aen't ander kan geraeken,
 Dat ryden is soo fraey, dat staet hem soo wel aen,
 Al soud' hy naderbandt noch moeten barre-voets gaen,
 Dat koetsken dat moet voort Monsieurken dat moet toeren,
 Al sou't hem op't eynd' noch naer het Gast-buys voeren:
 Men weet wel wie hy is, en wat hy hebben kan,
 Den Vader heet, en is den stroeyen Edelman,
 Hy raeckten op't Comptoir, daer kreeg hy wat te schryven,
 De winst die was soogroot, hy kost niet langer blyven,
 Hy flux den degen aen, en leirsen aen den voet,
 't Capoëntjen op een zyd en't pluymken op den boet,
 En dat'er overschiet, dat wort hier juyft vergueren:
 Ick meen als't op sal zyn, dan sul hy eerst gaen spaeren.
 Wat volckxken dat men vint, wat bier al komt te peert,
 Sy willen zyn het boost, en zyn noch qualijck steert;
 En soo als desen is, soo zynder slechte slooren,
 Die immers alsoo kloeck haer laeten sien en booren,
 Het spel is onvolmaeckt of sy en zynder by,
 Siet eens daer komt'er maer een paerken op een ry.
 't En kan niet anders zyn oft dese gaen verloren,
 Sy hebben alle bey het seel doch op de hooren,
 Noch Vader is'er by, noch Moeder daer ontrent,
 Dees koets wort op't lest noch van den dijk gewent.
 Wat wonder is't eylaes, dat't schaep loopt voor de banden,
 De Ouders zyn dick oock aen't selfste seel gebonden,
 En dat de Dochter sloockt, dat blaest de Moeder aen,
 Hoe kan den wagen dan, hoe kan by effen gaen,
 Gelyck doen Phaëton eens wou gaen avontueren,
 Den wagen van de Son den Tour op d'aerd' te vueren,
 Soo hy wat reed' te hoogh, den Hemel die gingh aen,
 En hadd' op korten tydt in vuer en vlam geslaen,
 Soo hy wat joegh te leegh, en deed' hem nederfincken,
 Begoft het Aertryck oock strackx na den brant te sincken.
 't En was geen jong' lie werck den algemeynen brandt.
 Te stellen op de macht en in een Leckers-bandt.
 Soo gingh't met Phaëton, en meenen ons Sibillen,
 Met Koetsen langhs den Tour den beelen dagh te drillen.

Gewis Seignor Dool-booft , daer toe een lichte Dant ,
 Die jaeght op eenen dagh de heel Karos in brandt.
 Wat doet gy ruyl satjoen , ontrent dees sotte bollen ?
 U bair dat is gestrickt in vyf-en-twintigh krollen ,
 Enlanghs u bloote borst daer hanght bet peirle snoer ,
 Mirakel is't voorwaer wort gy hier niet een boer.
 Gy speelt den Muggen tour in't midden van de bansen ,
 Wat doen die in de Son als swieren ende dansen ?
 En s'avonts in't Salet , als't nu al is gedraeyt ,
 Dan vlieght men in de keirs , en daer is't al bekaeyt.
 O Tour , ô ronden Tour ! hoe recht loopt gy ter bellen ,
 Wie sal bet groot getal van zielen kunnen tellen ,
 Die om den nieuwen Tour macr weynigh tijds gedaen ,
 Zijn van den ronden Tour recht naer de bel gegaen ?
 Maer kijckt eens wat dat daer soo stadigh komt gereden ,
 Dat's een parmantigh Dier , hoe persse 't al sijn leden !
 Siet eens hoe kakel bont dat dese Jouffer gaet ,
 En't was een Camenier noch t'jarent in ons straet.
 Me jouffer 't is een spreuck dat ider een sijn teiringh ,
 Moet stellen naer sijn winst , en voegen naer sijn neiringh ,
 Maer gy Tourt alle daegh , en rijt heel Brussel ront ,
 Al bad gy alle jaer een rent van duysent pondt.
 Lief kint men kent u wel , gysoudt u kunnen lyden ,
 Al quaemt gy dagh op dagh , den Tour niet om te rijden ;
 Gy weet bet selver wel , 't is tegen uw' geslacht ,
 'T is buyten uwen staet , 't is boven uwe macht.
 Ick vrees dat van nu af de saeck is al verlopen ,
 En dat gy sonder gelt al menighmael gaet koopen ,
 Al wat'er is geborght en is noch niet betaelt ,
 Den man wacht naer sijn gelt daer gy u stoffen haelt :
 Gaet rijt den Steenweg op door-snuffelt eens de Boeken ,
 Gy vint daer uwen naem , en sonder langh te soecken ,
 Hier staet een groote somm' van langh geborght satijn ,
 Hier , item acht oft thien van zijd' en armosijn :
 En dersde gy dan noch voor by de winckels vaeren ,
 Daer gy soo onbeschaemt gaet plucken uwe waeren !
 Ick bid u , hebt gy dan u Masker aen u zy ,
 Dat gy't daer aen wilt doen , en rijden stracks voor-by.

Gymeynt gy zyt beel schoon ; 't en is noch niet met allen ;

De Maer die liet u eens in kriecken-sleenen vallen :

Nu draeght gy duyveltjens , en mouchen op u vel ,

Maer wat gy slopt oft niet , men fiet de puttjens wel.

Dat gy u locken hebt vol Cypres poeyer hangen ,

En dat gy altydt stryckt blanketsel op u wangen ,

En dat naer Muskiljaet soo rieckt gebeel u kleedt ,

Maer weet wel somtydts op wat moeder dat dit leedt.

Dit moest ick u in 't kort uyt louter liefden spreken ,

Niet dat ick krauwen wil op u oft u gebreken !

Och , dat zy verr' van my ! 'k heb dat noyt gedaen ,

Dies wou ick u alleen met vriendschap spreken aen.

Het waer my seker leet dat ick u sou geraecken ,

Dat ick u setten sou een paer blofende kaecken ,

'T is onder ons geseyt , verswyght gy maer u leet ,

Ick maeck van mynen kant , dat niemant niet en weet.

Hier med' wil ick naer buys , al tydt genoegh verloren ,

Maer waer't dat Momus waer in onsen tydt geboren ,

Hy bleef tot s'avonts toe , en wist van geen en gaen ,

Maer fiet wat Koets komt daer met witte peirden aen ?

Dees heeft haer volle vracht van een dofsijn Monsieurkens ,

Die vol van pluymkens zyn , vol strixkens en faveurkens .

Dit is de rechte school , op dat gy met'er tydt ,

Eens Cæsars al-te-mael oft Alexanders zyt ,

Ick kenn' u scherm-school , sy past op sulcken Elen ,

Gy hebt daer met de Pop beel wacker liggen spelen ;

Nu ligbdy hier by dagh , en elders s'nachts en jaeght ,

En onder beel den hoop is maer een deege maegt.

Dat ick aen uws gelijckx moest eygen wapens langen ,

Ick sou u aen de zyd' maer geel Caroten bangen :

Doch dit's oock niet geraen , gy waertse seker quyt ,

Om dat gy al-te-mets ontrent de Verckens zyt.

Sa voort eens hebt gy't bert , gaet voegt daer ander sterven :

Men kust malkand'ren daer met bouwen en met kerven !

Als op des Vyands helm den blancken Sabel blinckt ,

Dat dan eens u Maitres op u gesontbeyt drinckt.

En is't niet lacbens weert , en weert oock te beklagen ,

Dat sulcke blyven t'buys , die Koninckx degen draegen ,

Wie

Wie daer sijn vendel laet maer om een Tael tuyt,
 Ick vaeg den Edelman van sulcke Jonckers uyt.
 'Tzyn vogels sonder beck, 't zyn Leeuwen sonder klauwen,
 Sy hebben peys met Mars, en oorlog met de Vrouwen,
 'Tis basliscus Rot, sy vochten met 't gesicht,
 Foey Venus Jonckers foey, gy zyt veel aës te licht.
 Hoe lang doorwandelt gy den Tour van à la Moden?
 En gaet niet eens voor goet den weg van Godts geboden?
 Versaecht den soeten Tour soo vol van Ydelheyt;
 Peyst op den grooten Tour, den Ring van d'eeuwighheyt.
 Siet, beminde Philothea, soo wordt den tydt en het
 leven tot dienst vande Ydelheyt, en wel behaegen van
 de Weirelt afgetreden, sonder dat men eens eenen ver-
 re-kycker voorde oogen sonde setten daer wy de too-
 komentle klachten, en het verr' geleden leet wesen me-
 de souden ontdekken. Ick segge dan:

De Jonckheyt die is wel bedacht,
 Dat sy den tydt niet meer en acht,
 En noyt gedenckt den ouden man,
 Die leeren noch gewinnen kan,
 Men roert, men roert, men rydt in't wilt,
 Soo quistigh wort den tydt verspilt,
 Wie tydt beeft, en den Tydt verbeeft,
 Den Tydt die komt, dat by Tydt beschreyt.

Ende als dese Licht-missen den Tydt soo schandigh
 overbrengen, en den selven niet alleen met heel el-
 len; maer met lange pycken aen de Ydelheyt uyt-
 meten: dan zynse oock soo kuerig, dat'er qualyck een
 half vierendeel tot Godts-dienst oft een Slapers misse
 is te vinden. Voorde Weirelt en de Maitressen en is'er
 niet te groot, niet te swaer by dagen, oft by nachten.
 Min oft meer gelyck sommige Rabbinen seggen, dat
 de Israëlitē den heelen dagh dansten voor de Arcke
 (daer het Manna met de Roede van Moyfes in was)
 sonder nimmermeer vermoeyt te worden; soo mae-
 ken dese van hunne Maitressen gelyck als een Arcke; en
 Godt geve wat arbeyt sy om die Arcke doen, evenwel
 en schynen sy hunne leden niet te vermoeyen. Dan de

voor-

voorsichtigheyt Godts beschickt en bestiert alle saecken, soo datse, daer sy hun anders niet als louter Manna in en verbeelden, gemeynelyck dapper oock van de Roede van Moyse moeten mede eten. En dit ten opzicht van onse tydt-verquisters, en die jaer uyt, jaer in, den *Tour* ryden.

Nu heb ick hier een kleyn praetende vraegsken met u, *ô Philothea*, want gy sout het misschien u aen-trekken dat ick u liet staen; en dees Tydt-verquisters waer onderhoudende. Ick segge dan, dat my op dit propoost wel bevalt ('t gene sommige schilderen) eenen Sant-looper met twee vleugels aen: want my dunckt datse willen seggen, niet alleen dat den tydt snel is, maer oock dat den tydt die hier verloopt, soo moet besteet worden, dat wy door de vleugels tot de Hemelsche goederen moeten gedraegen worden. En aengesien dit de plicht is van alle Christene menschen, hoe veel te meer wort dit van u versocht, *ô Philothea*, de welke zyten Godt-minnende ziele. Noch gyen kont hier geen *Empeschementjens*, *Companiekens*, *Entretienjens*, en diergelycke viesevalereykens, tot verschooninge oft ontschuldige by brengen; want ick soude my terstont daer tegen in postuer stellen. Mannen die ter ooren toe gesteken hebben in de gewichtighste saken van heel Europa, en even-wel hunnen Sant looper hard' vleugels, dat is sy gebruyckten soo den tydt, dat al gongen sy op der aerden met voeten, met de gedachten warense evenwel alle uren ontrent den Hemel. Het soude u, en my dienen om roode kaecken te maken, soo wy willen opwegen den tydt die *Carolus V.* bestedde in het gebedt, midden in het slaen van Trompetten ende Trommelen, in't marcheren van de Legers als alles schynt overhoop te loopen. Hy won op den selven tydt de Aerde, ende stormde met eenen op den Hemel. (a) Dogh wat kander uytmundender zyn, als eenen artykel van sijn *Codicille*, waer in hy uytdruckelyck begeert, dat hy met de Keyserinne in

D

S.

(a) *Chronica del Rey,*

S. Ruffe (de plaetse van zijn *Solitude*, en vertreck) sal begraeven worden onder den voet van den Autaer; soo nochtans dat de helft van het lichaem soude wesen onder den Autaer, d'ander helft onder de voeten van den Priester, die Godt de onbloedige Offerhande dagelycks op soude draegen. 't Is waer, sijnen Sone Philippus heeftse verandert, maer andersints dat was sijnen wensch en begeerten. Reden van dese vreemde begraevinge was dat den Keyser ende Keyserinne, gelycke seer Godtvruchtigh waeren, eertydts een vast op-set gemaect hadden, van soo ras hunne Kinderen groot souden wesen, af-stant te doen van alle Rycken, om Godt in een Cioosterlyck leven vierighlyck te dienen: maer soo de Keyserinne vroeger quam te sterven, en dat *Carolus* van d'eene oproerige Oorlogh verfiel ind'andere, soo en hebben sy hunne begeerten niet konnen uytwercken. Op dat sy dan ten minsten doot zynde, onder de voeten als onderworpen onder de gehoorsaemheyt souden berusten, soo wiert den voet van den Autaer tot haer gemeen graf verkosen (a) en wat is het wonder dat desen ontferselycken Keyser doen met den wil, naderhandt met'er daet, sulcke aerdsche Rycken kost verlaeten? van dat hy naer den *H. Doop* gedraegen wierdt, en heeft hy (want daer een heerlycke galderye uyt het Princen Hof (b) tot de Kerck gemaect was) niet met allen van de verganckelyke weirelt oft aerde betreden. Als ick dit oft diergelycke uytmuntende hooft-stucken in desen *Plus Oultra* bemerck, dan en stell' ick hem niet meer het Sweirt in d'een hant, en eenen Boeck in d'ander handt: maer met een Croon op't hooft, en met een Croon onder de voeten, ende ick stell' dese Deviese:

E X U L T R A Q U E C A E S A R.

Dat is te seggen, niet alleen *dobbelen Arent* maer *dobbelen Keyser*: Eens om dat hy de Croon heeft verkregen; eens om dat hy de selfste Croon vrywilligh heeft neder geleyt.

Die

(a) *Strada dit, 1.* (b) *Meerbeck.*

*Die Koninghrycken won , en Legers heeft verſlagen ;
Die magh vry van Laurier een trotſe Croone dragen ,
Maer die noch boven dat ſijn ſelven wennen kan ,
Geeft die de hoogſte Croon , dat is de ſterckſte Man.*

Siet eens wat een kleynachtinge van aerdsche ſaecten dat'er woont in een ziel , die haer hert en haeren tydt met vleugels doet op-ryſen. *Philothea* , dat is klaer , die Godt heeft in het herte , en den ſchoonen Hemel in ſijn oogen , die ſal de vuyle aerde heeft onder de voeten hebben, daerom beminnen wy oock ſeer de *Idelheyt* , om dat wy ons geluckigh Vaderlandt niet wel en kennen. Gelyck de Valcken , die met het huyſken d'oogen hebben overtrocken , blyven op den erm van den Weyman ſitten, ſonder eens genegentheyt te thoonen om iet boven in de locht te jaegen : ſoo ſchynt ons belemmert verſtant in een blinde duyſterniſſe te ſteken , ſonder gewelt te doen met den Apoſtel *Paulus* , die begeerde ontbonden te zyn , en met *Chriſto* te welen. Dit Hemels ſien heeft ſoomenigh jongh,eel maeghdelyck hert, de welluſten, eer, goetd, ende ryckdommen , dat is , de droeve en onſtantvaſtige aerde doen verlieſen , om den blyden en eeuwigen Hemel te winnen ; Och hoe hoogh ſouden wy weſen , dat wy de weirelt met haere pracht eens onder de voeten hadden liggen , en daer boven op ſtonden ? ſoo dat wel ſeyde de Moeder van den ſaligen *Aloxyus*. Sy toonden hem het beelt van *Alexander* den Grooten , en ſeyde : Lief Soon , deſen heet *Alexander* den Grooten , om dat hy de weirelt met waepenen heeft overwonnen, en daerom draeght hy die in ſijn handt ; maer veel grooter ſoud' hy weſen hadt hy de weirelt verſmaet , ende onder de voeten getreden. (a) Daer is de eygen plaetſe , be-
minde *Philothea* , daerſe behoort te liggen , en onderuſſchen wat en doen wy niet om haeren t'wille !
De weirelt die vlucht , en wy loopen haer na ; ſy valt , en

wy blyven daer aen vast houden ! het wanczelbaer eynde
geeft getuygenis van haer geveynsde stantvastigheyt.

Overpeyst dit wel en wilt voortaan vast in d'eeuwig-
heyt u hert gaen beoeten , want :

*Al light de Aerd' soo vast gegront,
Wie is 't die daer stantvastigh stont,
In u ô Hemel, waeri gy myn,
Schoon gy nu loopt, sal ruste zyn.*

Dit bevroeyde den H. Ignatius, en was by nachten
in sijn gedurige meditatie : want als hy de sterren sagh
flickeren , dan wiert hy inwendigh beroert , dat hy
wel in traenen soud' wegh gesmolten hebben. Hoort
hier , Philothea , een weynigh van sijne wenschen, die
hem van de aerde naer den Hemel voeren :

Als nu het sterren licht schoot duysent beld're straelen,
En dat den gouden nacht quam uyt den Hemel daelen,
Als nu in duysterheyt de Aerd' verdroncken lagh,
Dan wiert Loyolas hert bestraelt met eenen dagh.

Hy sloegh sijn oogen op ! hy sagh de sterren blincken ,
Hy voelt dat Hemelsche allenghskens tot hem sincken :

Dies leyt daer wat in 't hert , en in de ziel en woelt ,
Dat hem is onbekent en noyt en heeft gevoelt ,

Hy wordt'er door geraeckt , het treft hem beel van binnen :
O , wat een soet verdriet is 't vuer van suyer minnen !

Dan siet by naer het West , dan siet by nuer het Oost ,
Syn blyschap wort bedroeft : en weent uyt enckel troost.
Soo langh als by den brandt kost in den boesem sluyten ,
Soo sprack 't gemoet alleen men boorde niet van buyten ,

Maer wie heeft langh gemint en sprakeloos gestaen ,
Hy sucht : by vlamt , by blaecht , het vuer gaet seffens aen.
Hy sterr' ooght wat by kan en roept met groot verlangen :
Laet Aerd' , laet my los , wat houdt gy my gevangen ?

Het principaelfte deel is buyten u gebiet,
En't ander vreesht de doot noch baere pylen niet.

O Hemel sendt u vuer ! en weirt die my beletten ,
En wilt den aerdschen romp geheel in polver setten.

Ach ! wiert ick meer gewont , soo waer de pyn gedaen ,
Dan soud' myn ziele zyn daer nu myn oogen slaen.
Moet ick dan om dit pack noch langer blyven suchten ,
En leven hier in pyn , en derven dan genuchten !

Soo riep ick : Lieven Godt , hoe seer is hy verblint ,
Die desen Hemel siet , en d' Aerde noch bemint ?
Als ick op d' Aerde sien heel beecken traenen vlieten ,
En boven een Rivier van wyn en suycker schieten !

Dan , riep ick : Lieven Godt , hoe seer is hy verblint ,
Die desen Hemel siet , en d' Aerde noch bemint ?
Als ick hier boven sien , een leven sonder slerven ,
En hier een doncker graf , en bleecke doot te erven !

Dan roep ick : Lieven Godt , hoe seer is hy verblint ,
Die desen Hemel siet , en d' Aerde noch bemint !
Wat is hier al ons vrecgcht , als alle dagen kruyskens ?
Wat is hier al ons goet , als slechte kinder buyskens ?

Men schraeffelt dag en nacht , men bouwt van boven neer ,
En wat is doch ons huys , vier plancken en niet meer ,
Wat Tugus gulde vloet oyt heeft aen strant geschoten ,
De Mynen van Peru ; den Cargó van de Vloten ,
Wat is't als aerd' oyt aerd' : die noch om aerde vecht !

Gy Hemel die son blinckt maeckt dese aerde slecht ,
Adieu dan aerdsche dal ! adieu Mars en Bellona ;
Adieu dan Arragon , Biscayen , Pampelona ;
Adieu ô Koninghs Hof , adieu , adieu voor al ,
My lust een schoonder plaets , als dit vuyl aerdsche dal ,
Gy Hemel sult voortuen alleen myn bert verwecken ,
Gy zyt myn Vaderlandt daer ick wil benen trecken ,
Daer rydt de gulde Son , daer loopt de silvere Maen :
Laet aerde , laet my los , laet aerde , laet my gaen.

Soo sprekense die met't lichaem zyn op de Aerde ,
ende met hunne wenschen in den Hemel : geluckigh
zynse die desen windt vatten , ende de selfste
streecke houden , sy sullen in de have der saligheyt
anckeren.

T O E - M A E T J E N .

Lieve Kinders , gelyck als gy zyt *Philothea* , die moet men soo al wat in de handt douwen , daer zyn de onnooseltjens mede te houden. Op de maniere dan van *Seneca* , aen *Lucilius* , soo schenck ick u dit naervolgende voor een slot-giftjen. Binnen *Luca* in *Italien* was een Moeselaer , die den heelen dagh op de sack-pyp gespeelt hadde voor alle de Borghers deuren , ende niet oft weynigh ontfangen hebbende , is mistroostigh gegaen naer de Kercke , ende staende voor een silveren beelt van eenten *Salvator* , seyde hy : Heer , ick heb den heelen dag gespeelt voor de ondanckbarege Weirelt , nu wil ick liever voor u spelen. 't Welck doende , heeft het beelt eenen silveren schoen , oft plattyn , voor den Speel-man laeten vallen , die men het beeldt nimmermeer weder aen den voet en heeft konnen stellen ; al oft den *Salvator* hadt willen te kennen geven , dat hy de diensten diet 'sijnder eeren geschieden , al getrouwelycker sal loopen als die men voor de weirelt is aenvangende. Die de weirelt dient , dient eenen ondanckbaeren Heer ; daerom wensch ick , o *Philothea* , dat gy den arbeyt , die gy dagelycks moet uyt-staen , ter eeren Godts ende zielen saligheyt wilt omhelsen ; stelt een paer vleugels aen uwen Sandt-looper , en laet het u niet verdrieten ; want hoe dier dat gy den Hemel sult koopen , noch sal hy u meer weirt wesen.

Philothea , om hier geen ydele en naeckte plaetse te laeten op het papier , soo sal ick die met sommige leelycke *Spreucken* bekleeden. Vyf Jonghmans waeren buyten spelen getreden , onderwegen vragende wie het gelaght soud' betaelen , quamen sy hier in over een , dat die de aerdighste en uyt-muntenste *Spreuck* voort soud' brengen , schadeloos en vry soud' zyn ; den slechten sou't al uyt-vaegen , *Philothea* die goet van leven was , seyde :

*Daer is geen silver oft vergult;
Soo schoon als leven sonder schult.*

Gerardus die eerst uyt Zee quam, ende een rouw tempeest en gevaer uyt-gestaen hadde, seydt tot sijn maets:

*Hollandt, Bollandt.
Zeelandt, Geen landt,
Ick houd't aen den Heykant.*

Arsenius die de ydelheyt des Weirelts, ende de Hoffche trecken moed' was, boesemde uyt in deser voegen:

*Geen Heer, Geen Eer,
Geen Excellentie,
Gaet'er voor een goed' Conscientie.*

Bernardus die van sin is eenen winckel op te setten die fluyte naer dat hy gebeckt was.

*Soo gy een Koopman wilt zyn,
Soo handelt met Graenen, en Wijn:
Maer wilt gy zyn noch wyser,
Soo handelt in slael, en yser.*

Florentine dat een Rechts-geleerden was, verge-lyckende de Advocaten, die de processen geduerigh uyt-strecke, by de Seeldraeyer, seydt met een goet fatsoen:

*Den draeyer gaende achterwaerts,
Gaet dan in winst meest voorwaerts.*

Wie dunckt u, Philothea, die hier den eersten prys haelt, en wie dat hier de beurse sal open moeten doen.

Niemant en heeft twee Hemels.

Kiest een
Alleen.

DAer hanght soo veel aen wat men kiest ;
 Want soo men in den keus verlieft ,
 En dat men slaet een blinden slagh ,
 Die niemant niet herdoen en magh ,
 Gy zyt gewis u voordeel quyt ,
 Den keus die gelt voor alle tyd.
 Wat auncckt u , als gy raeden soudt ,
 Wie is 't die gy voor wyser houdt ,
 Die hier staet aen de rechte hant ,
 Oft die staet aen de slincker kant ?
 Den eenen kiest de Son en Maen ,
 Met duysent sterren die daer slaen ,
 En negt den Hemel met de hant :
 Maer 't ander Kindt verkieft het lant ,
 En seyd' , de Weirelt die is myn ,
 Daer med' sal ick te vreden zyn :
 En houdt gy dan den Hemel vry ,
 De Aerde dre neem' ick voor my.
 Het myn dat is al veel meer weirt ,
 Daer ryd' ick op een houte Peirt ,
 Daer maek ick huyskens in het sank ,
 En leere een masken op myn hant ,
 Oft met den vlieger aen aen draet.
 Loop ick geduerigh achter straet ,
 Siet sulcke ~~men~~ vint men hier ,
 Ken acht den Hemel niet en siet
 En daerom blyv' ick by het myn ,
 Ick vrees gy sult bedrogen zyn .

En is dit niet wel Kinder-praet ,
 Die seffens byten reden gaet ?
 Dogh Kinaeren hebben kinders sin ,
 En meer en fleckier oock niet in .

Maer dat een Man die is bejaert,
 En't hoofd vol gryse hayren draeght,
 Dat die oock noch soo is gesint.
 Ick segg' dat is een dobbel kint.
 Dat die hier acht des Weirelts goet,
 En stoot den Hemel met den voet;
 En als sijn vreught hier is gedaen,
 Meent naer een ander vreught te gaen,
 Ick segg' het is veel slechter praet,
 Als kinders hebben op de straet.
 Hy bouwt kasteelen in de locht,
 Die hier en daer den Hemel socht,
 Want't is een Wet voor al die leeft,
 Dat Godt maer eenen Hemel geeft;
 Maer eenen Hemel hier, of daer,
 Dat is gestelt voor allegaer;
 Eer gy hem boven alle verliest,
 Siet hoe gy hier beneden kiest.

A E N - S P R A E C K.

GEmeenelyck die keus heeft Godturuchtige *Philothea*, die heeft anghst, om dat hy twyffelachtigh is gestelt tusschen de goederen, daer hy een af heeft te verkiesen, ende een te verliezen. Maer in desen tegenwoordigen keus daer ons Sinne-beeldt af spreckt, soo wy ryp-aerdigh en met verstandt willen voortgaen, wie is'er soo verblint, oft sal ten eersten opsicht sonder veel te wegen den Hemel verkiesen: en de Aerde, dat is de onstantvastige weirelt ter zyden setten. Om hier nochtans wat licht in te geven, soo sal ick hier in schieten een averechts gevoelen van *Nicolaus Coöpernicus*, dogh kan in dese materie, in een heel bequameleycke ploy geslagen worden. Desen *Philosooph* was van gevoelen, dat den Bol van

de

de Aerde gedurigh draeyde en Keerde , en in tegendeel , dat Son , Maen , Sterren , ja den heelen Hemel stil stont sonder te roeren. Dit gevoelen , komende tegen de ooghblyckelycke ervarentheyt , en is niet ontfanghbaer geweest in de scholen : maer soo wy sijn seggen geestelyck willen uytpluysen , ick segg' dat *Coöpernicus* in't wit heeft geschoten : want wat staet'er vaster als den Hemel , en de eeuwige Saligheyt daer boven ! ende wat is'er veranderlycker als de Aerde , dat is , de aerdsche saecken , goet , eer , wellust , die anders niet en doen als gaen en komen , draeyen ende keeren , soo dat'er geen , oock niet de minste bestandigheyt in en is te vinden ! En dies al niet te min , Aerde wilt van Aerde niet , de Weirelt wordt verkosen , ende den Hemel staet ter zyden. Hier biedt my sighaen een sin-rycke verçieringe , daer in ick onse onverstandige Keyfers mede kan af malen en beschryven. Daer was een Hert dat maer een oogh en hadde : op dat het dan van den kant daer het blindt was , door de Jaegers oft wilt-schutters niet en sould' bekroopen worden , soo gongh het gemeynelyck langhs den Oever van de Zee weyen , keerende die zyde naer het Landt daer het sijn oogh ende gesicht hadde , ende d'ander zyde naer de Zee daer het blindt was , op dat het soo van verre de menschen Landswaert in , sould' ontdekken. Dese voorsichtigheyt is evenwel vruchteloos geweest , want den Weyman quam met een bootjen aengeroydt , en heeft uyt de Zee sijn onverwachte pylen in het Hert gedreven. Soud' ick uyt dese Jacht dit voor mynen vangh niet mogen mede draegen , dat ick hier van een gelyckenisse tot een leeringe soude op nemen ! Hoe menigh Weirelts Hert is'er , dat naer het Landt speelt den sienden , en naer het Water den blinden : Hoe menigen mensch is'er , segg' ick , die hondert oogen keeren naer de Aerde , naer aerdsche saecken , naer de aerdsche goederen , naer de aerdsche

sche wellusten ? en aen den anderen kant , daer een grondeloofse zee overvloeyt , van alle Hemelsche eeuwige Goddelycke goederen , daer zynse blinder in als de mollen , kiefende het tydelyck voor het eeuwigh : de vuyle Aerde voor den schoonen Hemel , sonder eens te bevroeden datse hunnen onbedachten keus soo scherpelyck sullen betaelen , Ick en moet niet verre gaen om diergelycke te soecken ; men kanse binnen ons *Nederlandt* wel vinden. (a) Is'er niet geweest by onse tyden een persoon van groote middelen , die tot sijn vermaeck hadd' eenen Hof , daer in te sien waeren alle rariteyten van bloemen , vogels , fonteynen , rotsen : en hadd' sijn herte daer soo vast ende soo breedt op-gestelt , dat hy nu sieck was geworden , en dat hem het leven van de Medecynen ontfeyt wierdt , dat hy hem met eenen stoel heeft in den Hof doen draegen , en met eenen droeven sucht geseyt dese goddeloofse woorden : Heer , wacrom benydt gy mynen Lust-Hof ? ick en heb u noyt naer twen Hemel gevraecht , laet my dan oock myn aerde behouden. In dit vierigh schiet-gebedeken heeft hy sijnen ongeluckigen geest gegeven. Wat dunckt u van desen Sienden-blinden *Lieve Philothea* ; Synen Hof was hy seker quyt , ende oft hy den Hemel bekomen heeft , daer soud' ick grootelyckx aen twyffelen. Maer behalven dit , soo dunckt my dat desen sijn rekeninge niet wel en maeckte ; want hy scheen te wesen van sulck gevoelen al oft den Hemel, hadd' hy 't begeert gehadt , naer hem hadd' staen wachten , en dat hy met kousen en schoenen uyt sijnen Lust-hof in't Paradys soud' hebben getreden ; al oft hy van d'eene vreught in d'ander soud' hebben kunnen trecken : daer het nochtans seker is dat twee Hemels te willen hebben , eenen hier , en eenen hier naemaels , een soo grof ende onbedacht voornemen is , dat het eenen blinden soud' kunnen tasten. Den

Pa.

(a) *Patriarch Jacob* sagh dit wel , al scheemelden
 zijn oogen van ouderdom , doen voor hem stont
Ephraim aen de rechte zyde van *Josepb* , ende *Ma-*
nasses aen de sincke ; op dat soo de rechte handt
 op *Manasses* , de sincke op *Ephraim* sou vallen. Maer
 neen , *Jacob* die kruyfte zijn armen , en leyde zijn
 rechte handt op die aen zijn sincke zyde stont , en
 de sincke op die stont aen de rechte. My dunckt
 het was te seggen : dat stelt u de weirelt aen de
 rechte zyde in voorspoet , eer , en wellusten , u
 hanght wat sincks ende ongelucks boven u hooft ,
 en veracht u ; stelt sy u op de leege ende sincke
 handt , den geluckigen zegen sal haest op u hooft
 komen daelen. De droefheyt volght de blydschap ,
 ende de blydschap is achter op de hielen van de
 droefheyt. Hebt gy wel oyt gesien , *Philothea* ,
 twee nachten, twee winters, twee dagen diemal-
 kander volghden , twee somers achter een ! Alsoo
 is het oock onmogelyck dat'er twee Hemelen aen
 malkanderen paelen , noch de sonden van den
 boosen en verdienen altydt te lacchen , noch de
 deughden van den rechtveirdigen en verdienen al-
 tydt te weenen. Dit behoorden een weireltsch en
 uyt-gestort mensch somtydts in't herte te spelen :
 want de gedachtenisse van sulcke merckelycke ver-
 anderinge , kan een op-geblaefende achterdenc-
 kende vreesse aen-jaegen ; en in tegendeel souder
 een katyvigen synen aeffem door herscheppen ende
 een blyde hope door winnen , want dit woort alleen :
 't sal verkeeren , heeft'er menige soo versterckt , datse
 sich vastelyck in beelden , dat sy'er noch eens boven
 op souden geraecken. Op dat ick van *Sofistrates* niet
 en spreke , sekeren Koningh van *Vranckryck* had een
 Turckschen *Soliman* verwonnen , en gevangen ge-
 nomen , en uyt zijn Vaderlandt medegevoert in *Eur-*
opa. (b) Desen melancholiseerden boven maeten om
 zijn ongeluck en quaede fortuyn. Den Koningh ge-
 boodt

boodt ſijn Edel-lieden , alle middelen te gebruycken om den gevangenen een weynigh te vermaecken : waer toe ſy alderhande oeffeningen ſpelen , ende comedien oprechten ; om te ſien of hy die melancholieck humeur een weynigh ſouden kunnen verlichten ; maer hy ſagh de ſchouw-ſpelen aen , ſonder beweginge , min oft meer oft daer een ſteene beeldt had geſeten. Op eenen tydt , liggende boven in ſijn venſter op een roodt fluweelen kuſſen , heeft hy van ſelfs beginnen te lacchen ; ende de oorſaek daer af gevraeght zynde , gaf voor antwoordt , dat hy op de veſten eenen meulen ſagh draeyen , en dat de opperſte roede beneden gongh, en de onderſte rees boven ; waer door hy ſijn ſelven inbeelde ; dat hy noch wel eens ſijn vyanden op den hals ſou konnen treden ; en dat de kans lichtelyck ſoude keeren : Het loopen van die meulen-zeylen ; ende het overdencken van een mogelycke veranderinge , trooſten hem midden in ſijn gevangeniſſe. Dit en ſal even-wel niet altydt geſchieden onder de menſchen , maer by Godt ſal't ſeker gebeuren ; ende dit was dat de Heydenen wilden beduyden , als ſy *Jupiter* ſielden tuſſchen twee vaeten , d'een gevult met honingh , d'ander met gal , ende dat hy anders niet en dede , als d'eene ende d'andere over de menſchen ſtorten : ſoo nochtans die eerſt gal hadde ontfangen , over dien ſou men dan honingh geven ; maer die eerſt met honingh was overſproeyt, die wiert naderhandt met gal overgoten : Altydt honingh ende ſoetigheyt te hebben , dat en wilde *Jupiter* nimmermeer gedoogen. 'T is ſoo *Philoſoſophia* ; alſoo veel hebbenſe , jae meer de genie die na lacchen , als voor lacchen : *Den tydt ſal komen* . ſeght den *H. Auguſtinus* , *daer de goede geen quaet , en de quaede geen goet en ſullen vinden.*

Godt Almachtigh ſpeelt met ſijn vrienden verkeerſen , en die in droefheyt ſaeyen , laet hy in blydſchap maeyen , den onderſten verheft hy boven , den boven-

sten druckt hy beneden : en daer de weirelt het meeste werck afmaeckte , die wordt als onnut verstooten , daer in tegendeel , den katyvigen tot eer en saligheyt wordt op genomen. Belieft u hier van , *Philothea* , een bevestinge die ick buyten op een Jonckers huys sal gaen leenen ? Hebt gy noyt gekent eenen Edel-man , die sijn tydt-passeringe nam met den Vogel te gaen vliegen ? wat een werck en maect men daer niet op 't slot van den Valck ? die eet lekker beetjens , die wordt gedraegen op den erm , die heeft een kappeken met een pluymagiken , die set men op den rugg'leen van eenen Spaenschen leiren stoel , en oft die 't salet wat bemermert ende vuyl maect , dat moet het schommel-meysjen aensien met goede oogen. Maer in tegendeel so daer een hinne in komt , om de brleseltjens op te picken , die afgerolt zyn van de Tafel , daer is 't te roepen en te tieren op de hinne , die en wilt men geen-sints lyden , die wordt met den bessem ten huysse uytgedreven. Voorwaer een groot verschil tusschen de onthaelingen van den geluckigen Valck , en de ongeluckige hinne. Dogh en stryckt noch geen vonnis hier over , den eersten prys is noch te geven. Let op de uyt-komste van alle twee , en gy sult bekenen dat ick een ganghbaere en ontfangelycke gelyckenisse hier hebb' ingeschoten : want fiet , den aetgenaemen , en lief-gehoorden Valck komt te sterfen : ende wordt achter op den vuylen stinckenden mest-hoop uytgeworpen : en ons verstooten Hinneken , naer dat het ontpluymt , gesoden , en lekkerlyck gestooft is , wordt in een silvere schotel voor myn Heer en de Gasten op-gedient in 't midden van de tafel. Onsen Rycken Vreck (daer wy beneffens *Lazarus* terstont af sullen spreken) dat is sulcken wilden en trotsen Vogeltjen ; maer het scheiden nochtans , en den uyt-gangh van *Lazarus* sal hem overtreffen. So dat den *H. Hieronymus* den nagel op 'het hooft heeft geslagen , als hy seght : *Het*

kan quaelijk geschieden , jae het is onmogelyk dat iemand de tydelycke en eeuwige genuchten sal genieten , dat hier het lichaem en daer boven de ziele sal in vreughden leven , dat hy van d'een wellusten treden sal in d'ander wellusten , Godt heeft de saecken soo geschickt en beineden ; dat niemant noch het quaedt op beyde de plaetsen en moet vreesen , noch het goedt op beyde de plaetsen magh hopen. Daer wierdt eens van een kindt gevraeght , oft het liever kiesen soud' in den Hemel te wesen , oft op d'Aerde te blijven ? en antwoorde : dat het wenschte het hoest in den Hemel om daer suycker te eten , en de voeten op de Aerde om daer te spelen. O Godt-vreesende Philothea , seght liever met Paulus (a) Als ick was een kindt , ick sprack gelyck een kindt , ick oordeelde gelyck een kindt , ick wenschte gelyck een kindt , maer nu ick groot ben geworden , heb ick alle myne kindtsche begeirten laeten vaeren. Ende voortaan wy en kunnen twee Hemels seffens niet besitten , noch den eenen naer den anderen niet genieten. En dat was den grouwelycken donderslagh , die daer scheurde en ruyfchte over het ramp-salig hoest van den Rycken Vreck , zyt gedachtigh Soon , dat gy't wel gehad hebt in u leven , en Lazarus quaedt : maer nu wordt hy verblydt , als gy wordt gepynight. De ongestadige kans moet voor een ieder eens keeren , en naer het blydste leven volghet het droevigh sterven. Was dit niet het gene de conscientie van Marten Luther soo dede drevelen , als of hy al reedts op heete kolen hadde geseten ; kloppende somwylen op sijnen buyck , als hy die met spyle en dranck hadde gevult , Martine , Martine , seyde hy , nu gaet het wel , maer hoe sal't daer naer af-loopen , Eylaes ! Soo veel als geweest is de wellusten , soo veel tormenten doet hem aen de pynen. Gelyck de Tyrannen sommige met honingh deden bestrycken en hangen in een yfere kevie uyt eenen-thoren , in't
braeden.

braden van de Son , om van de biën ende wespen be-
straelt te worden ; en hoe sy vetter besmeirt waeren :
hoe sy oock dapperder en vinniger aengetast wierden ,
altoo oock die hier leeft in wellusten en genuchten ,
hoe hy in de selve dieper steeckt , ende daer mede als
door hōpinght is , hoe hy oock meerder voedsel verga-
dert voor sijn tormenten. O Philothea :

GAet vry dienaers van de Weirelt ;
Styf van Gout , en dick bepeirelt ,
Soeckt hier over al in rust ,
En wat dat het herte lust ;
Al u vreught hanght in twee schaelen ;
Klimtse hier daer salse darlen ;
Hier in pyn ; daer in geluck ;
Hier in vreught , en daer in druck .
Siet den Rycken Vreck eens blaecken ,
Die hier gingh in't root Scharlaken ,
Die sat midden in het spet ,
Die licht midden in de Hel .
Hoort hem in de vlam eens kermen ,
Dat hem Abram sou ontfermen !
'T is eylaes ; het is te spaey ,
Daer en is nu geen genaey .
Maer als Lazarius gaet scheyden ,
Siet waer d'Engels hem geleyden ,
Siet die hier van sweiren stinckt ;
Hoe hy van glorie blinckt ,
Daer , door Abraham doen rusten ,
In het midden der wellusten ,
Daer men siet een hof prieel ,
Toe gevluchten van Canëel ,
Daer de klāere slv're Beecken ;
Dyt Cristat de roche leecken ;

Daer men heel paleysen bouwt
 Van het alderfijnste gout,
 Daer geen straffe Noorde Winden
 Noch geen buyen zyn te vinden,
 Daer geen heete Son en brant,
 Midden op het dorre lant;
 Maer daer altydt staen en bloosen
 Op de bagen soete Roosen,
 Daer de witte Lelie bloeyt,
 Daer den lieven Balssem vloeyt:
 Rycken Vreck daer rust den Armen;
 Die gy voor u deur saecht kermen,
 Daer sit hy in overvloet,
 Als gy hier soo bidden moet.
 Weldigh Mensch wilt hier uyt leeren,
 Dat het Weirelts speel verkeeren,
 Wat gy wel wat dat ick meen?
 Siet hier in den dobbel steen.
 Gaet de Six haer boven setten,
 Wilt dan eens beneden letten;
 Siet hier eens den teirlingh steen;
 Gy vint daer een Aes alleen:
 Maer is't dat de Six leyt onder,
 Boven is het Aes besonder:
 Smyt hem op, en smyt hem neer,
 Dit verschil blyft in den keer.
 Hoort dees les dan aerdsche Heeren,
 Godt sal uwen teirlingh keeren:
 Godt verkleynt hem naer sijn doot,
 Die was in sijn leven groot.
 Die hier hunnen Hemel kieszen,
 Sullen hem hier naer verliesen,

s' Eten

*s'Eten't Witte-broot hier voor ;
Soo gaet hunnen Hemel door.*

De kanse dan vanden RyckenVreck, die is gekeert ;
Gôdvruchtige Philothea ; en aen die sijn goet erven ,
sal hy soo haest zyn uyt'er herten , als uyt de oogen.
Van nu af , en is'er niet eenen soo danckbaer , oft soo
beleest , die hem eenen Sarck op sijn Grafsoud' laeten
stellen. Op dat nochtans sulcke gedenck-weirdige
waerschouwinge van den tydt niet en worde op-ge-
eten , soo sal ick tot eeuwige gedachtenisse stellen
dese luttel woorden :

GRAF-DICHT VAN DEN RYCKEN VRECK.

STAET
DIE HIER VOOR BY GAET,
ENDE OP HET KERCK-HOF,
DAER VERANDEREN IN HET SELFSTE STOF,
DE LYCKEN
VAN ARMEN EN RYCKEN:
LEERT
HOE DE KANSE KEERT,

*Hier onder leyf den Rycken Vreck,
Die brandt in solfer en in peck ;
Hy leefde hier in weelde groot ,
Daer moet by sterven sonder doot ,
Siet hoe de weld' , in spys en dranch
Is oersprongh van den hellen-ganch.*

Hier siet gy den droeven staet van eenen die onge-
luckygh heeft verkosen, en integendeel het saligh ster-
ken

ven en 't eeuwigh verblyden van den Brōodt-bidder *Lactarus*. Op dat uwen keus strecke tot profijt, ô *Philotbea*, print dese weynige woorden in uwe memorie:

*Laet Hemels vreught en Hefle pyn,
 Altydt in u gedachten zyn:
 Denckt hoe het Wesen magh aldaer,
 Daer eenen dagh duert duysent jaer!
 En peyst eens hoe't daer Wesen magh!
 Daer duysent jaer is eenen dagh!*

EEN TOEWERPJEN OP DEN HOOP.

MY dunckt, *Philotbea*, dat gý hier op het lest alomt' er naer beloften noch een puntje by gevoeght sal worden: jae, en is dit navolgende:

Binnen *Parys* wiert over 13. à 14. jaeren een trefelycke Bruyloft gehouden, de Maskeraeden na gewoonte zyn tegenden avont gekomen, om de nieuw gehouwde met de Vrienden te vereeren. Sy dansten aerdigh tot groot vermaeck van het geheel geselschap; soo dat den Bruydegom heel nieuwsgierigh, sijn beste dede om een mommen back-huys optelichten; dan sy beten hem in d'oor, datse voor die daer tegenwoordigh waeren vermomt wouden blyven: maer sod'hyse in het naeste Salet alleen wilde kennen, dat sy hun daer bloot souden geven: hy gaet dan voor, doet spys ende wyn haelen, ende zyn lustigh vrolyck: wederkeerende in de Bruyloft, soo gaense den dooden dans dansen; hebbende tot dien eynde oock eenen dooden op hunne schouderen, diese plat ter aerden neder leyden, ende songen en sprongen daer rondsom met sulck een voldoeninge van al de weirelt, dat het eenen lust om sien was. Desen dans duefde soo een poosken, tot datse d'een voor ende d'ander naer het Bruylofs-huys nyt dansten, achterlaerende dien man die den dooden speelde. De

Vrienden dan fiende datſe vertroocken waeren , ſeggen tegen den dooden dat hy ſou op ſtaen , dat ſijn Cameraeden door gegaen waeren : maer watſe riepen oft niet, hy en hoordenſe niet. Sy doen hem dan het doodt kleedt met het mommen tuygh af, en ſiet, 't is den Brÿdegom ſelfs, die daer doodt bleef liggen. Men gelooft dat ſy uyt afgunſten en nydigheyt hem in het Salet met een ſervet geworcht hadden, om dat hy hun de Bruyt ontvryt hadde. Dogh wieſe waeren, waerſe verſtoven oft vervlogen waeren, 't was ende bleef onbekent, ende is altydt met den dooden begraven gebleven. Siet eens, *Philotea*, hoe lichtelyck het radt van weireltſche ſaecken is draeyende: op eenen dagh Brÿdt, ende Weduwe, Bruyloft en Uytvaert; blydſchap in huys, droefheyt daer buyten. In den Hemel ſoo wy wel kieſen, ſal 't altydt *Gaudiamus* weſen. Beminde *Philotea* hier ſoud' ick hebben moeten, oft konnen ophouden; maer om dat ſigh hier een have vertoont die niet en is voor-by te zeylen, ſoo ſal ick het op dit naervolgende aenſtieren.

Vier Jonge Jonffrouwen hoorende de eerſte kriecken uyt-roepen, en bevangen zynde met een ſnoepende luſtjen, ſtemden ſaemen, dat'er die vier pondt ſoud' moeten koopen en betaelen. die in treffelyckheyt van *Spreuck* ſoud' overwonnen weſen.

Cecilia willende ſpelen op het ſpreeck-woordt: *Alle Vryers zyn ryck; ende alle Gevangenen zyn arm*, ſeght aldus:

Veel Serviteurs maecken Caſteelen in de locht, ende ſouden geen Boeren buys op't ſandt konnen ſetten.

Catbarina gaf een leck, aen de gene die ſelver vuyl zynde, aen ander een kladde wilde by ſetten:

*Die een glazen huys heeft , moet geen steenen op sijn
Buermans dack worpen.*

Françoise nypende de onbedachte Jonckheyt , die
de eenigheyt der plaetien oft donckere avonden tot
quaet misbruycken , seght :

*Niemant en sal sijn vierken soo leegb sloken , oft sijnen
roock sal om hoogb klimmen.*

Anna tegen de eerloose Linckaers , die aen komen
met flauweele woordkens en gesuyckerde redekens
om een onnoosel kindt te bedriegen , sprack op de
naervolgende maniere :

*Als de Vos de Passie preckt ,
Boere wacht u Gansen.*

Hier moet gy , *Philothea* , oordeel strycken wie de
Kriecken verbeurt sal hebben.

Het quaet exempel van de Ouders ,
Mede-gesellen , &c. druckt in de
Jonckheyt quaede manieren,

*Het quaet set voors,
Gelyck een woort.*

Ick print hier boecken heel den dagh;
 En druck wat dat ick drucken magh,
 En heb myn letters recht gestelt,
 En al de woorden wel gespeelt,
 Soo dat'er minste niet en schort;
 Want waer't lang, oft waer't te kort,
 Dees fouten soud' ick naderhant,
 Oock vinden op't papier geplant,
 Soo dat ick grooten ernst behoef,
 Op dat ick heb een suyver Proef:
 Een suyver Proef daer hanget aen;
 Want anders moet het qualyck gaen.

Alwaer't papier noch eens soo schoon;
 Al hadd' den Setter dobbel loon,
 Al hadd' ick knechten noch soo sterck,
 En Calepinus by het werck,
 Ontbrecki'er iet in't principael,
 Soo is't bedorven al-te-mael,
 Dat sou men voeten met den tast:
 'T is wonder hoe 't een foutje wast.

Maer dit en is hier niet alleen,
 Het is de Ouders oock gemeen,
 En't quaet Geselschap alsoo kloeck;
 Dees drucken oock al eenen Boeck:
 Dees drucken in de teere jeught,
 Een leering die niet veel en deught.

Exempels, wat en vondy niet!
 Gelyck men in de weirelt siet;
 Daer komt een slecht onnoosel kint,
 Dat nergens in geen been en vint,
 Dat wat terstont een boefijen aen,
 En seyt hem: laet ons sacmen gaen,

En leyt den Soetert hier en daer;
 En leyt hem ick en weet niet waer,
 Men kaert en dobbelt even seer:
 Men drinckt, en klinckt van boven neer;
 Hy siet daer alle boevery,
 Hy leert daer alle schelmery;
 Daer wort het gelt hem af gevist,
 Hy is een boefken eer hy 't wist,
 En daer maer eerst was eenen Guyt,
 Daer komt er nu een paerken uyt.

De boosheyt die is haest geleert,
 Voor die met boeven wat verkeert;
 Want selden leerde sonder vleck
 Die was geleert ontrent het peck,

O Kinders siet wel wat gy doet,
 Al wat men leert en is niet goet;
 Besonder Kinders van de straet,
 En leeren anders niet als quaet,
 En gy, ô Ouders wat gy doet,
 En schent doch geen onnoosel bloet,
 Maer viert de jonckheyt waer gy meught,
 En print haer in oprechte deught,
 En dat er in u niet en zy,
 Tot hinder van de Druckery:
 Want quacy manieren setten voort,
 Gelyck een Druck-faut in een woort;
 Dus Vader Corrigeert u Proef,
 Oft Hansken wort oock eenen Boef.

A E N - S P R A E C K.

Sommige Dochterkens, van datte uyt de wiege
 komen, soo beginnen sy te poppen, en te blyven
 poppen, tot datse hier een levende Pop op den schoot
 hebben: al hoe wel Philothea, 't poppe lustjen dan

somtydts haest vergaet , om datse bemercken , datse den oorsprongh van veel sorgh en ongenuchten op voeden , kleyne kinderen zyn hoeft sweir , en grooten kinderen zyn hert sweir , 't en zy datse in alle eerbuerheyt , deughtsaemheyt , gehoorzaamheyt , opgevoedt worden : dan zyn sy eenen troost ende vermaeck voor Vader ende Moeder. Soo scheen het eertydts te verstaen aen een *Romeynsche Matroone Cornelia* : gevraeght zynde van een treffelycke *Dame* , die by haer gelogeert was , datse haer kostelycke juweelen en gesteenten eens wilde thoonen : heeft op staenden voet haer kinderkens , die wel gemaniert waeren , in het Salet geroepen , en geleyt : Dit zyn myn kostelycke gesteenten die het meest blinken , ende myn trefor , en die ick het grootste achte. 'T zyn lieve en kostelycke panden , als 't wel wilt lucken ; maer een huys vol kinderen , is een korf vol eyeren : en daer Godt aen Job alles dobbel wederom gaf , voor thien verloren kinderen , zynde maer thien wederom gegeven : den grooten hoop en is altydt niet de grootste benedictie , om het gevaer soo van eygen boosheyt , als quaet geselschap , &c. dat men moet uyt staen. Tot dien eynde sal ick hier aanwysen , wat dele groene jaeren meest kan hinderen ende beschaedigen , en naementlyck hier by brengen , hoe dat quaet geselschap , ondeugende Memmen , ongeschaefde Ouders , hunne quaede manieren en gewoonten , de kinderen als inprinten , en indrucken , dat een groot achterdencken aen alle Ouders moet geven. 'T is alsoo quaet voedsel , quaedt broetsel ; en de vrucht is gelyck de sucht is : quaedt ey , quaedt kiecken , met een woordt : Soo voor gepepen , soo naer gedanst : de manieren van de kinderen , beschuldigen de manieren der ouden.

De Historien melden , *Liefste Philothea* , dat *Keyser Carel den V.* uyt dry P. P. P. daetelyck kende de policie ende goede oft quaede regeeringe van de

de Steden, D'eerste was *P. Pulsis*, dat is, oft de klock wel sloegh. De tweede *P. Porta*, dat is, oft de Poorten op haeren tydt open ende toe gingen. De derde *P. Pueri*, dat is, oft de jonckheyt wel onderwesen wierden. Ende dese onderrichtinge der jonckheyt, en wierdt van sijn Majesteyt niet alleen gepresen in de Borgers-kinderen, maer oock door sijnen Sone *Philippus* beneirstight. Eenen aerdigen greep baende den wegh aen sekeren Hovelingh, om Steden meester van den Prince te worden, Syn Majesteyt in't geselschap van de *Keyserinne*, ende andere *Dames*, speelde een roemsteeckken met desen Hovelingh. Den Keyser en had maer een oft twee meer te wisslen, gelyck oock sijn parrye. 'T geviel dat sijn Majesteyt kreegh twee *Heeren*, ende noch andere goede kaerten: waer op hy daetelyck seyde: Ick sweir by het hooft van myn Keyserin, dat ick het win. Den anderen, die oock maer een schreefken oft twee en hadd' te vaegen, kreegh dry gelycken, oft terts; dat vande *Keyserinne*, en andere gesien was, evenwel sack sijn kaerten onder, en gaf aen den Keyser gewonnen. Hier op gingh een stille mompelingh, die van *Carolus* gemerckt wierdt, vraeghde wat'er geschiet is, hy verstaende de saeck, woude weten de reden, waerom hy met sijn recht ende spel niet en was voort gevaeren. Dogh gaf voor een bevallycke antwoorde, ende seyde: Syn Majesteyt hadde twee *Heeren*, en sijn Majesteyt was sijnen derden *Heer*, ende dat hiel hy te samen voor den grootsten terts die'er gespeelt kan worden. De discretie van den Hovelingh beviel sijn Majesteyt soo wel, dat hy hem tot Pedagoge van den Prince *Philippus* heeft verkosen, op dat die hem in alle goede manieren, zeden en konsten sou polisten. Dogh gelyck ick legge, *Carolus* en socht niet alleen de goede onderwyfinge sijns Soons, maer van gelycke het gemeene beste, en diens volgens nam hy in alle Steden

den een oogmerck , op de gene die de jonckheyt is bevolen ; om datse niet alleen aen de selfste , de deugt en geleertheyt moeten in-planten , maer oock geduerigh tegen de quaede manieren aen-wercken , op dat de jonckheyt allenghskens van het quaet af-gesondert , in een rype onderwysinge en treffelyck borge-rye mocht op-wasschen. Godt zy geloofst , daer zyn Meesters die de saeck ter herten nemen , om geleertheyt , en principalyck goede manieren in te planten. Dogh om dieswil , dat dese oogh niet altydt over haer en kan waecken , en tusschen dien tydt ander medegesellen hun weder af-leyden , soo bevinden wy dat het ingeworpen goet zaet dickwils verdruckt wordt , ende vruchteloos gaet sterven. Seker , het quaet geselschap is een onkruyt dat nimmermeer en vergaet , maer voor de voeten aenwast , en sijn rancken uyt-schiet , dat het op korten tydt eenen reynen Hof van goet huys-gezin soude doen verwilderen. De jonge sinnen zyn gevoeghsaem gelyck het wasch , daer men alsoo wel een Duyveltjen als een Engeltjen af kan maecken. Daer is dan ten hooghsten aen gelegen , wel gemanierde *Philothea* , in wat geselschap de kinders komen te vallen ; want men siet gemeynelyck datse aen-nemen de gebreken van hunne speelgenoten. Gelyck de rotheyt het fruyt , en de schorftheyt de schaepen ontfteckt , soo setten de quaede zeden dapper voort onder de jonge lieden : Die met kreupelen om gaet , die leert hincken. (a) En het geduerigh aensien van een manck been , heeft in *Alexander* den Grooten veroorsaecht , dat hy selver niet recht en gingh op sijn koten. En oft misschien de gebreken des lichaems sulcke kracht altydt niet en hadden op onse leden , de gebreken der ziele doen niet te min sulck gewelt op onse zeden ; een voorbeeldt van onkuisheyt , ende gierigheyt doet veel quaets ; eenen leckeren mont leert'er veel snoepen , eenen geldt-suchtigen gebuer verweckt onse be-geer-

geerlyckheyt ; eenen boosen mede-gesel kan den eenvoudigen sijne quade manieren aenplecken. Godt gaeve dat diergelycke gebreken veel Ouders in't beginfel af-weirden , sy zyn in het eynde , gelyck een diepe schaers , niet uyt te weiten. Men kan wel sijn oude schoenen uytwerpen , maer niet sijn oude manieren : (a) Want den *Jongelinc en sal niet af-wycken in sijnen ouderdom , van den wegb , die by in sijn jonckheyt heeft bewandelt.* (b) Wat moeyten en dede den *Landt Grave van Hessen* niet , om een Kindt , dat onder de Wolven op-gevoedt was , ende kroop als de Wolven , gingh ter jacht met de Wolven ; om dat kint , segg' ick ; sijn Wolffsche en wilde manieren af te wennen : hy heeft sijn handen doen spalken , om het kruypen te beletten ; en noch brack het dickwils de koorden , en viel al weder op sijn pooten ; soo dat het waerachtigh is , dat in teere sinnen opvoedinge natuer kan verwinnen.

*Seght my met wie dat gy verkeert ,
Soo hebb' ick uwen aert geleert.*

(c) Van waer meynen wy dat het komt , dat menigh deughdelyck mans kint sijn selven soo verloopt , dat het aen de galge waeyt , oft op een radt geslingert wordt : Oorsaeck van alle quaet , is het quaet Geselschap. Gelyck in een belmette plaets de locht , die men heraessende binnen haelt , d'edelfte ende d'eerste deelen af-teirt , en doet verrotten ; soo laeden wy in het quaet geselschap veel schadelycke aessenen , die ons naderhandt een droef eynde doen besuieren. (d) Dat vreesde eenen goeden Vader , en socht alle middelen om sijnen Sone van het quaet geselschap af te trecken ; maer te vergeefs. Op eenen avondt dan , hem straffelyck berispende ; seyde hem : Sone men seght : Wyft my eenen logenaer , ick wyse u eenen dief ; en wyft my eenen dief , ick wyle u een galge. Waer op den Sone onbeleest sprekende , heeft den

Vader

Vader de lampe genomen, ende die den Sone naer het hooft gesmeten : en fiet ; ô wonderbaere geheugenisse ! d'olte wierde soo gespryt ende gedreven , dat'er een galgh op den muer uytgedrukt wierdt , met eenen dief , die daer aen scheen te hangen : welck een voor-boeyken is geweest : want hy naederhandt met sijn quaedt geselschap is gehangen. Den Vader hadd' het rysken van jonghs af moeten buygen, ende al hadd' hem sijn Moeder, als het kleyn was, suycker onder 't hemd' gegeven, 't sou hem gesonder geweest hebben.

En 't is van oudts geseyt :

'T is beter dat het Kindt, als dat de Moeder schreyt.

Van het beginnel af, dan moeten die geoeffent worden, hun indruckende d'ongeluckige uyt komste van een quaedt geselschap, waerom sommige de kleyne Kinderkens oock mede draegen, als'er iemandt moet gehangen worden, op dat sy met een salige vreesse souden bevangen worden. Men behoort die Onnooseltjens (seyd' eenen) wel te fatsoeneren gelyck men de ruete keirsen maeckt, al soppen en doppen van langer-handt, tot datse vroom worden, en in de deught beklyven.

En dit aengaende het eerste deel, nopende het quaet geselschap. Het tweede schynt in het eerste aensien weynigh te belangen, even-wel soo segg' ick, en voor gewis, dat'er veel aangelegen is; oft de Voedsters niet alleen met lichaemelycke gesontheyt, maer veel meer met gebreken der ziele, ende met quaede genegentheden besmet zyn : Want het is buyten allen twyffel dat de jonge Kinderen de selve met het melck indrincken. Hier op, geloof ick, hebben gesien sommige overtreffelycke Moeders, namentlyck de Huysvrouwe van Cato, die ervaren zynde in de op-voedinge, hebben oock Kinderen van haere gebuete willen suygen, om haer eygen kinderen te verskeren van een geselschap dat geen quaeden aert en manieren, uyt een lichtveir-

dige

dige Memme, oft boose Moeder, soud' ingenomen hebben. (a) Het sogh en het melck, deelt sijnen aert alsoo sterck mede, als het bloedt selver, dat een lammeken, Moeder-loos zynde, naderhandt een Geyte komt te suygen, de wol sal allenghskens uytvallen; en daer sal rouw hair in de plaetse komen uyt te schieten. Jae is 't niet geschiet, dat een treffelyck Man sijn sommige uren des daeghs moest vertrecken, en in sijn camer op-sluysten, om daer tusschen vier mueren te huppelen en te springen, gelyck de Geyten doen, endat alleen ter oorsaecke dat hy met Geyte melck op-gevoedt was, ende hadt alsoo den wilden aert met een ingesogen. Waer het van noode, ick soude daer noch konnen by brengen de op-voedinge van *Caligula* die, om dieswille dat hy de borsten gesogen hadde, met bloedt gestreken, als hy groot was, vermaeck nam in bloedige sweirden af te lecken. De saecke gaet al te vast, dat een boose Memme het suygingh naer haer doet aerden, en men heeft in *Tiberius Caesar*, diese spotwys noemden *Tiberius*, geen ander oorsaeck van dronckenschap konnen vinden, als dat sijn Memme te seer tot den dranck genegen was. (b) Dit beslyt ick met een geschiedenisse van *Vranckryck*, daer wy noch een ander ongemack nopende dese op-voedinge sullen uyt-trecken. Eenem Raets-Heer van *Parys* had sijn jonge Dochterken besteeft by de vrouwe van sijnen Pachter om gevoedt te worden. Het kint wort buyten verongeluckt, en valt in 't vuer, brandt sijn tot groote mismaecktheyt. De Boerinne, vreesende groot ongemacken en gramschap van den Raets-Heer, stelt haer dochterken, dat van den selven ouderdom, en seer naer gelyck van gedaente was, in de plaets van de verbrande, wordt daer voor aengenomen, en tot *Parys* geoeffent in alderhande konsten en spelen die een Jouffer betaemde, en ten lesten aen eenen Edelman

(a) *Arist. Lib. 4. de gen.* (b) *Marchants in Cande. lib. Myfi.*

man ten houwelyck gegeven , hier op heeft de Boerinne haer t'eenemael befwaert bevonden , en haer bedrogh den Raets-Heer te kennen gegeven , en alle gelegentheyt gaen ontdecken. Ick laet u , *Lieffte Philothea* , de rest peysen , en eens overdencken wat droefheyt oft in den Vader , ende wat onlust in den Bruydegom veroorfaeckt sal hebben.

Een wordeken noch , *Philothea* , rakende de forge over de op-voedinge , 't sal met eene tot vermaeck dienen. Twee Lovenfe Juristen Gentenaers , hadden in den neus , dat sekere gefellen van hun gebuerte s'avonts lustigh fouden vrolyck wesen , ende datse onder andere gerechten een groote pastey hadden doen backen : sy die malkanderen aenhitsten om aen een kantje mede te lecken , bergen sich in 't doncker onder de luyve van een hoeck-huys , om op de wacht en op de jacht te passen , want daer langhs moest de meyt met de pastey voor-by komen. Tusschen 10. à 11. uren komt'er een meyt snel aen met een packken onder de ermen : sy , geloovende datse de pastey droegh in doecken om warm te houden , settense af , loopender mede in huys , doense open , en fiet , sy vinden daer een schoon Kindeken. Sy met eenen ten huysen uyt om te sien oft sy dat schoon *Juweel* noch fouden vinden , maer neen , sy was als een pyl uyt eenboogh verschooten. Sy wonden het kindt het Wees huys dan aenplacken , maer het wiert hun beyde aangewesen. Sy hebben't dan op hun beurte doen op-voeden in goede manieren , en in hun Vaderlandt op't neirfthgheste bekostight , daer naer besteeft by een Coopman die op Lisbon coophandel dreef , alwaer desen *Theodon* (soo hieten sy hem) sijns Meesters en sijn eygen saecken soobeneirfthight heeft , dat komende in sijn jonckheyt te sterven , 10. duysent Ducaten by testament heeft achter-gelaten uyt te deelen aen sijn Meester , en dese twee op-voeders , en dat tot herkentenisse van de onverdiende beleeftheyt en sorgvuldigheyt. De saeck scheen soo geckelyck , dat'er

in de Univerfiteyt zyn die'er bleynen mede van't hert gelacchen hebben ; ſelver tot *Juſtus Lipſius* toe. Soo veel is'er af : datſe beneiſticht hebben een goede opvoedinge. Ende van den anderen kant hy getuyghde door ſijn testament dat hy aen haer-lieder ſorghvuldigheyt t'eenemaal was verbonden, en dat hy een Man ſoud' zyn geworden door die hem een Kindt zynde , ſoo beſorcht ende bewaert hebben.

Belieft u nu oock in het kort te verſtaen , wat de exempelen der Ouderen wercken in de Kinderen ? Men ſeght hier van : Dat het Appeltjen gemeenelyck na den boom ſmaect , en dat het Kindt :

Heeft een aertjen , Naer ſijn Vaertjen.

(a) Jae ſeker 't gaet ſoo , noch men ſal niet lichtelyck Duyven uyt Raven neſten haelen , noch Vincxkens winnen van Kiecke dieven.

Soo dat den *H. Chryſoſtomus* , wenschte , dat de Ouders gelijk een gecorrigeerde proeve (ſoo de Druckers dat heeten) ſonder fouten en gebreken ſouden weſen. Anderſints dat de ſelve Kinders overgeſet en ingedruckt worden. En ſoo het gaet met *Libri* Boecken , ſoo gaet het met *Libri* Kinderen. Bevint-men dagelyckx niet , dat'er veel kinders zyn die meer occaſie hebben van leeren vloecken en ſweiren, als van hunnen *Paternoſter* te leeren ? 'T en is noch ſoo langh niet geleden , dat een Kint, binnen *Luyck* (b) verloren, gevraeght zynde , hoe dat hy , en hoe dat ſijn Vader hiet , voor antwoord gaf , dat ſijn Moeders naem was *Carognie* , en den ſijnen *Petit Dial*. Dit waeren de geſuykerde naemen daerſe dagelycks alle bey mede begroet wierden , en die het hadd' onthouden.

*Quaey Vader , quaey Moeder ,
Quaey Suſter , quaey Broeder ,
Quaey Klock , quaey Klepel ,
Quaey Pot , quaey Lepel.*

Dogh deſe quaede naervolginge alleen beſtont tuſſchen

F

ſchen

(a) Tonneel der vergaedinge.

(b) *P. Millard de matris*.

fchen de paelen van woorden, fy waeren altydt minder berispiens weerdigh ; maer neen fy nemen aen quaede zeden , en dronckenschap, tuyffchen, vraeckgierigheyt, en zyn malkanderen soo gewiffe oorfaeck van ziele verlies , en verdoemeniffe.

(a) Is't niet gebeurt dat twee Soontjens (fiende hun beyde Vaders fch met de rapieren inloopen) oock de fpitten uyt de keucken gehaelt hebben, en malkanderen den buyck doorboort , dat'er de darmen uytstorten.

Daerom de H. Schriftnere houdt voor een mirakel , dat *Core* is verloren gegaen , en dat fijne kinderen behouden zyn. Den Vader dan is onder fijn huys-gefin't gene den Admirael is onder de Vlote : daer dien henen zeylt , 'tzy Ooft oft West , daer flet men dat de reſte van de ſchepen oock henen ſtieren. En de reden waerom dat vele kinderen geen goede Have bezeylen , is, om dat hunne Ouders ſelver eenen quaeden ſtreck houden. Als den Herder van den rechten wegh afwyckt , hoe en ſouden de ſchaepen niet dolen ? Dat leerde den Propheet *Elifeus* aen de Borgerye van *Jerico* , als ſy klaeghde over d'ongefonde wateren die door de Stadt liepen ? hy dede hun ſout langen , en is daer mede gegaen buyten de Stadt daer den ſpronck was, en heeft't ſelve in de Fonteyne geſtort, waer doot de wateren, die daer voortgaen uyt vloeyden, gebetert zyn. Als den Vader ende Moeder ſout gebruycken , hunne ongefonde luſten temperen , en hunne wilde manieren wat beſnyden , dan ſullen de kinderen die van hun voortkomen , lichtelyck verſoet en verbeter worden ; en ſoo langh als d'Ouders daer niet toe en komen, ſoo ſullen alle onderwyſingen, vermaeningen , jae oock alle kaſtydingen vruchteloos weſen. Wat ſeyden de Jonge Crèſtjens , als ſy van hunnen Vader berispt wierden over den ſlimmen gangh ? Sy wiſten al ſtilſwygende hem door den nens te vryven, dat hy met het ſelfſte ſop overgoten was. Leeſt de verſieringe te ſaemen met d'ongwyſinge op onſe manieren :

Den

(a) *Conſtantinop. Belgica,*

DEn Crest die sat op strant en sagh sijn jonghskens kruypen,
 En sagh haer slimmen gangh, en sag haer vremde stuypen;
 Hy seyde: Hoe gaedy soo, wel kinders dit gaet slecht:
 Niet een van al te-mael, niet eenen gaet'er recht.
 'Twaer schande dat men's sagh, soo leelyck gaen de pooten.
 G'en weet niet waer gy gaet, gy sout wel remant stooten.
 Foey! dat en magh niet zyn, dat is een vmyl manier
 Sa fraeykens, gaet eens recht, oft packt u stracks van hier.
 Sy seyden al-te-mael, en met gewisse reden:
 Lief Vaerken gaet eens voor, thoont hoe wy moeten treden,
 Den ouden gast die kroop, en op sijn alder-best,
 En als men't wel besagh, 'twas erger als de rest.
 Is't dat gy my nu vraeght, wat dit is al te seggen,
 Ick neem de vryheyt aen, ick wilt't u uyt gaen leggen.
 Gy Vader zyt den Crest, dat kondy wel verstaen:
 Het jonghskens is het kindt, dat gy leert qualijck gaen.
 Hoe dick en hoort men niet de Ouders sich beklagen,
 Daer naer hun straf verbodt de Kinders niet en vragen.
 De Moeder roept en tiert, den Vader slaet'er op,
 En niet te min den Soon blyft even hardt van kop.
 De woorden zyn voor niet, de slagen gaen verloren,
 Wat kan u Soontjen min? gy doet het hem te voren.
 Den Vader vol en sat die wilt de Moeder slaen,
 En Claesken in den boeck die siet het speeltjen aen.
 Wat doet hy s'anderdaeghs? hy wilt de Fingers smyten,
 En kryght daer een blauw ooggh, en komt by Moeder kryten.
 Den Vader swyght al stil en springht van sijn getouw,
 En valt den jongen aen, en geeft hem noch een krauw.
 Een ander vloectt en sweirt door duyvel, doot en aerde,
 En waer langh wegh gevoert, 't en waer hem Godtbewaerde.
 En sprekkt soo onbeschoeft in 't midden van de straet,
 Dat ieder een die't hoort sijn hair te bergen staet.
 Dan vraeght men sijnen Soon, waer hebby leeren vloecten,
 Den meester lieven vriendt en is niet verr'te soecken,
 Gy heb't hem geleert, gy zyt den rechten man,
 En vraeght gy hem dan noch, van waer hy vloecten kan.
 Men ticktackt heel den dagh, men doet niet als verkeerren,
 En meent gy dat u Kindt den school-boeck dan sal leeren,
 Als gy speelt met de kaert, en roept Sa lustigh troef?
 Baent gy dan niet den wegh voor eenen kleynen boef?
 Soo ras als sy u sien met heel gelassen drincken.

Soo haelen sy den kroes om daer in te schincken,
 En seeveren daer in, en minnen oock den dagh,
 En Vader en het Kindt, die drincken een gelagh.
 Wat sou den Vader doen? sou hy den Jongen smyten;
 Dan moght den swerten pot, den ketel wel verwyten.
 Het is Cresten werck, het wort hem voor gedaen,
 Den Jongen siet den gangh, en suckelt achter aen.
 Het voor doen leert soo veel, want soo de oude songen
 Dit siet men alle daegh, soo pijpen oock de jongen:
 En soo de Moeder is, soo vint sy oock haer Kint,
 Gelyck men van grof vlas, noyt sijnen draet en spint.
 Dat gy van hun begeert, leert hun dat eerst met wercken,
 Wilt gy dat't scharpen zyn, en leeft niet als een vercken,
 Gy weet't selver wel, en siet hier in u huys,
 Al wat van katten komt, is happigh naer de muys.

De Kinders dan, Lieve Philothea, zyn als jonge
 Cresten; en gelyck als de Apen die alle dingen nae-
 boetsen, en gemeenelyck treden in de voet-stappen
 van die hun voorgaen, ende aenleyden. Het staet de
 Ouders dan toe, niet alleen die af te scheyden van
 schandelyck geselschap, maer oock te besorgen dat-
 se van hnn niet en leeren oft aen-nemen; dat qualyck
 soud' luyden. Min of meer, gelyck in de Instrumen-
 ten van't Musieck, (ick gebruyck dese gelyckenis-
 se, Philothea, om dat gy u wat vande Luyt, Chy-
 teren Viole verstaet) wilt gy dat de snaeren onder
 den boogh goeden thoonen accoort geven; gy moet
 die in 't hooft van de Viole oft Instrument lossen
 oft spannen, hoogh oft leegh setten; daer zyn de
 sleutels die sijn oft grof doen klincken.

TOE-M A E T J E N.

Siet gy wel, Philothea, dat ick myn beloften houde;
 ick en twyffel oock niet oft dit sal u en meer an-
 dere soo wel bevallen. Seker Advocaet hadd' boven
 de deur van sijn Comptoir geschreven dese dry woor-
 den: *Omnia de super*; dat is te seggen: *Al van boven*.
 Het stont geschreven op de naervolgende maniere:

O I A D E S U P E R.

SOo daer nu eenen Boer met eenen Haes quam om
sijn Proces te recommanderen, vraeghde den Ad-
vocaet oft hy geen Latyn en kost : den Boer ant-
woorde, neen : maer dat hy wel kost lesen. Hierop
vraeghde den Advocaet anderwerf oft hy sou' kon-
nen lesen dat'er boven de deur stont geschreven !
Den Boer de letteren besienende, seyde waerom niet !
want dat en is geen Latyn : dat is te seggen :

O J A N D E S U Y P E R.

Noteert, *Philothea* den Advocaet hiet *Joannes*, ende
hiel veel daer van als'er wyn in de kan is. Godt geve
dat'er geen Recht geleerde gevonden worden die hun-
nen text oock gelyck desen Boer, op eenen verdraey-
den sin trecken, dat is, recht krom naecken.

Vier gebruerkens en Susterkens sittende s'avonts
by't vuer, en siende het wafel-yser te voorichyn ko-
men, badden al gelyck Mamere om op te blyven. De
Moeder stont het toe aen de gene die iet fraeyts sou
onthouden hebben.

*Tijfjen seyde' : Boter in de pap, leugens in den mondt,
Verraeden hun eygen selven terflont.*

Beloken seyde' van haer Meesterisse gehooft te hebben :
s'Morgens bleecke Sonne schyn,
Een Kindt dat drinckt den Wyn,
En een Vrouw die spreeckt Latyn,
Sal het eynde droevigh zyn.

Jaco had een quincslaeghsken, hoe dat de *Kinders*
sigh van 't quaet geselschap moeten wachten :

Die met de bonden gaet slaepen,

Die sal van de vloeyen raepen.

Catoke prysende de neirstigheyt, 't gene sy dien dagh
noch de maert onder het aspielen had hooren singen :

Alle daegh oock maer een draeyken gesponnen,

Op't eynde van't jaer een bems-mouw gewonnen.

Dit alles gelyck opgeleyt hebbende verlanghden ieder
een om't eerste wie op soude blyven. Wie dunckt u,
Philothea, dat den eersten prys, ende d'eerste wafel
verdient sal hebben, en op te mogen blyven :

Het Masker

Schoonheyt is verganckelyck.

*Het verdwyn
Soo't schynt
En't vergaet
Daer't staet.*

Komt Juffers, siet dit Kinders-spel,
 En hebt gy tydt; besiet het wel,
 En leert eens uyt myn ongeval,
 Het gene dat u dienen sal.
 Ick blaes hier met een pypken op
 Dees bobbel uyt het zeepe sop,
 Een ieder seght: Hoe fraey is dat,
 En is dat maer een druppel nat!
 'T heeft sijnen luyster hier en daer,
 Al oft een kleynen Hemel waer,
 Het Christalyn hoe schoon het zy,
 En heeft er niet met allen by.
 Maer 't gene dat my dapper spyt,
 Een oogenblick ick benje quyt:
 Sy schynen wat, en gaen te niet;
 Daer vlieght het speeltjen soo gy siet;
 Daer vlieght dat fraey en lustigh dingh;
 Waer aen ick al myn sinnen hingh.
 En als gy mynen handel kyckt,
 Besiet dan eens waer't u gelyckt:
 Ick weet, gy zyt van allegaer
 De alderschoonste dat is klaer.
 Gy hebt een Alabasten wit,
 Waer op een familioentjen sit;
 En zyt soo soet, en geestigh Kint,
 Dat gy wel eenen Prins verdient:
 Maer weet dat dit oock soo vergaet,
 En dat de schoonheyt niet en staet.
 Als gy dan siet u schoon colour,
 En komt u somtyds niet eens veur:
 Ey! waer op draegh ick mynen roem!
 Wat is het anders als een bloem!

Een Tulpan, Roos en Lely roode,
 Van daegh heel fris, en morgen doodt;
 En waer toe dan soo hoogen moet,
 Al of het waer een eeuwighe goet!
 En waer toe al dees Kramery,
 En desen spiegel aen de zy!
 En braseletten aen de hant!
 En stricken schier aen alle kant,
 En nu het voor-hoofd eens gegomt:
 En dan de wynbroude weer gekromt!
 En bey myn Wangen geblanke?
 En altydt aen het nacht pakel!
 En altydt is er wat te doen,
 En alle daeg' een nieuwe faisoen,
 Dan kragen à l'Egipteen,
 En als dit weder is gemeen,
 Dan komt'er wat à la Croaet,
 Besiet eens hoe de weiret gaet,
 En waer toe al dit poppen goet,
 Voor 't lichaem dat haest rotten moet;
 Ick sien hoe dat den snellen tyd
 Allenghskens door de jaeren byt,
 Die soetste stemm', het schoonste haer
 Die worden al den tyd gewaer.
 O schoonheyt dat gy dit verfont,
 En waer u jenght op staet gegront,
 Het sou met u al anaers gaen,
 Ick sweir u gy sout vaster staen,
 En steunen op u schoonheyt niet,
 Want sy is brooscr als een riet,
 Sy is myn alder liefste Kint,
 Een bobbel op-gcjaeght met Wint,

*Die maer een oogenblick en ſchynt,
En op een oogenblick verdwynt.*

A E N - S P R A E C K .

IN het ſchelpje van deſen *Soetaert* , is noch recht ſoo veel zeep-ſop om *Jouffrouw Lier Lauween* weynigh het hooft te wafſchen , en haer af te ſpoelen die groote ydelheyt dieſe thoont over haer verganckelycke ſchoonheyt. En ſoud' die dan niet eens gedachtigh weſen het voorgestelde Sinne-beelt, om in de broosheyt van een bobbel , en verganckelyckheyt van een bloem te leſen de ſterffelyckheyt , en teerheyt haerder couleuren ! Hebt gy hier op noyt dit graetſel gehoort , *Philothea* ? Een glas ſchonck een glas aen eenglas. Dat is te ſeggen: Een ſchoon *Jouffrouw ſchonck eenen ſpiegel aen een ander ſchoone Dochter*. Den ſin deſer woorden is klaerder , als dat hy breeder verklaeringe van doen heeft. *Helena* verſtont 't eens wel tot haer groot leetweſen ; haeren glans ende ſchoonheyt in haer friſſe jeught was ſoo uytmuntende , datſe daer door heel Rycken over hoop trock, en menigh duyſent Ridders door jaloursheyt dede ſnevelen.

Jae *Priamus* ſelver in het thien jaerigh beleg van *Troyen* , klimmende op den hoogſten thoren van de Stadt en weenende over de doode en bloedige rivieren , heeft op ſtaende voet ſijn traenen af-gevaeght , ſoo ras hy daer boven oock de uytgeleſen *Helena* ſagh verſchynen ; ſeggende dat het de pyn weirt was , en eenen oorlogh wel beſteedt , als ſulck een ſchoone Princeſſe daer door gewonnen en verſekert mocht worden. Maer hoe korten tydt duerde dit vonnis, ende deſe weideringe ; weynige jaeren , haer eygen woorden konnen dit getuygen, als wanneer ſy miſtrooſtig voor haeren ſpiegel geleten , ende in grondige hertſuchten is uyt-geborſten :

*Eylaes ! waer is myn jeught , waer is myn aerdigh bloeſen ,
Helena wit als jneeuw met ingevorſde rooſen :*

Helena wiens glans mocht trotsen een Goddin,
 Daer is nu enkel schroom, en niet als groupel in.
 Waer is Helena nu: Helena soeckt Helena:
 Want sy en is nu geen gelyckse heeft geschenen.

Was ick Helena doen, ende nu Helena niet?

Ach! niemant siet my nu als die my meest besiet.

Myn Schoonheyt heeft-se niet als eenen oorloghs-wagen,
 Het veur en vlam, en doodt door Griekenlant gedragen?

ICK stelde met een oogb beel Legers in het velt,

En trockrontsom myn koets soo menigh kloecken Helt.

Maer siet, soo ras als my de Schoonheyt heeft begeben,
 Soo zynse al-te-mael van my al wegb gedreven.

De jonste van den mensch gaet vluchten als een stroom,

En mynen soeten glans verdwenen als den droom.

Veel beter waer't sieraet dat noyt en sal bederven,

Veel nutter deught en jeugt die nimmermeer sal sterven.

Sit gy dan voor een glas, soo spiegelt u dogh wel,

Want onder u schoon hait sit een verrimpelt vel.

Soo ziel suchtende dese wydt beroemde Helena,
 na dat haere bloemkens verslenst, ende haer aenge-
 naeme verwe waeren gestorven. Ende twyffelt
 daer niet aen, schoone Philothea, oft elcke Helena
 heeft heeren Paris, die gelyck de Biekens soo
 langh by den korb blyven, als'er den honingh van
 soete Schoonheyt in het klaer (dat is, in haere Kaere)
 wordt gevonden. Ende misschien sult gy'er selver
 al gewaer worden die van sulcken wespen ge-
 steken, u sullen op-setten, vleyen, lief koo-
 sen, terwyl u hofken staet vol lieffelycke bloe-
 men. Dat die eerloose pluym-stryckers, die een
 roosken pryfen om een lелie te plucken. Op
 dat dan u schipken, ende dat van Jouffrouw Lier
 Lauw door diergelycke winden van vleydinge die
 in u zeyltjens worden gedreven, niet en gaen onder,
 soo wil ick dese waerschonwinge hier in storten, die u
 beyde voor ballast sal kunnen dienen.

ICK segge dan, dat alle het gene dat ick in u pryse,

en dat andere in u soo verheffen, dat al-te-mael is broos, verganckelyck, onstantvastigh, dat door den tydt wordt versleten, door de siekten, door poockkens, &c. op 24. uren wordt benomen, oft seker tot den gronde toe-geschonden. *Heden root, morgen doodt.* De blofende appeltjens zyn 't die 't eerste vallen. Al waert gy een *Venus*, al waert gy uytmemender en aengenaemer voor het gesicht als eenen *Absalon*, al waert gy soeter van stem als eenen Nachtegael, hoe langh sal't dueren? Het was een aerdigen quinck-slagh van seker *Bruyloft-gast*, die hy gaf op vier letteren H. L. ~~R.~~ L. geschreven van den *Bruydegom* boven het hooft van de *Bruydt*, willende te kennen geven: *Hoe langer hoe liever*; Maer den quant seyde: *Hoe langer hoe leelijker*. *Schoon bair en fraey singen, zyn verganckelycke dingen.* (a) Daer was in *Spagnien* eenen *Ezel-dryver* die naer de merckt gingh, desen hadde gelaeden twee hotten; eenen van sijn vrienden ontmoeten hem in 't geberghte: desen vraeght hem: wat hy naer de Stadt voerde! hy antwoorde: *Niet met allen*. Hy vraeght het hem anderwert: hy antwoorde als voren, dat hy *niet met allen* en hadd' geladen. Waer op sijnen vriendt antwoorde: Gy en placht noyt sonder vracht naer de Stadt te komen, oversulckx laet my doch weten wat koopmanschap dat gy hebt in u korven. Gepraemt zynde, antwoorde hy met dese woorden: *want gy komt te vallen, soo is't niet met allen*. *Nota*, hy hadd' in beyde de korven glazen, en den wegh was sorgelyck: hadd' den *Ezel* gevallen, de stucken van de glazen en kosten geensints meer dienstigh wesen. Siet gy wel waer dat ick hier mede henen wil, *Philothea*! Alle *Schoonbeyt* is broos als glas, jae glas kan langer tydt bewaert worden, ende daer zynder nu geblaten die naer vyftigh jaeren heven (schoon sullen wesen; ende naer vyftigh jaeren, *Philothea*, waer sal men uwen glans

glans dan moeten soecken : Dogh wat segg' ick van vyftigh jaeren ! het kan op soo korten tydt veranderen , ende men siet'er onder de gehouwde soo veel , die weynigh jaeren haeren eersten luyfster behouden.

En op dat gy niet en soude peysen dat dit alleen van teere *Joufferkens* geseyt moet worden , (a) *Gustavus den Koningh van Sweden* , roemde ende belyde van sijnselven , dat hy een yjere gemoot droegb in een glazen Lichaem.

Oock de bloeme van *Schoonhey*t in sulck een teer gewas ; wie is'er die niet de seintle kracften met sekere *Jonffrouw* magh laeten hooren , die ly uyt-sloegh op het verslenssen van haere bloemen !

'Twas beden op den morgent stont ,
 Dat Valentyn dit tuyltjen sont :
 Kol soete peireltjens van den douw ,
 Ick spettend' 't lustigh op de mauw ;
 Het was soo aengenaem van geur :
 En noch veel soeter van couleur ,
 Ick was'er hegel med' opgeset ,
 Men roock het door ons gans Salet :
 Ick hebbe 't daerom wel gemeyt ,
 En noch ben ick't genuchtjen quyt :
 Want 't is verslensst op eenen dagh ,
 Daer ick noyt schoonder tuyltjen sagh.
 Al blooft gy Maeght dan noch soo fris ,
 Leert bier wat van ons bloemken is.

Soo dat ons wel den *Wyse-man* waerschouwt : (b) *Bedriegelyck is de lieffelyckbeyt , en ydel is de schoonbeyt : een Vrouw die Godt vreest sul gepresen worden.* (c) Welcke spreucke my dunckt t'eenemael te passen op *Joanna Princesse van Portugaël* , de welcke hadde een verheven ende *Koninghlycke* ziele : maer die
 oock

oock vergesellschaft was met een lichaam ; soo uytmuntende in schoonheyt en volmaecktheyt , dat de treffelyckste Schilders van de naburige Koningen naer *Portugael* afgeveirdight , om haer uyt te beelden , op eedt verklaert hebben , dat sy haer konst te boven ginck , ende dat het principael de aerdige Princeffe op den doeck in verre niet en kost treffen ; De natuere scheen in haer mildelyck uyt-gestort te hebben alle soorten van gratien : haer redenen waeren overgeestigh en als doorhonight ; den snee van het aengesicht met een soete en seedbaere volmaecktheyt uytgewerckt , in witheyt en blanckheyt en moest sy de versche gevallen sneeuw niet wycken. Met een woort , sy hadt' een lichaam als eenen Engel , en een ziel als eenen *Seraphien* ; *Ludovicus* den XI. Koningh van *Vranckryck* , siende haer schilderye , is op sijn knien gevallen , en heeft Godt bedanckt , dat hy soo schoone schepsel gemaect hadde. Ende om diesswille dat de gene die schoon geboren wordt , half getrouwt ter weirelt komt , soo wierde sy van alle de Vorsten versocht ten houwelyck ; maer heeft de schoonheyt door de beloften van suyverheyt aen Godt den Koningh der Koningen toe-geheylight , ende op gedraegen. Ende is bemerckens weerdigh , dat als haer lichaam voor-by haeren Hof naer het graf uytgedraegen wierdt , de blaederen van Citroenen ende Grenaten afgeresen ende dorre geworden zyn , niet alleen om haer genegen te thoonen van op sulck een graf te willen gestroeyt worden , maer oft sy hadden willen te kennen geven , dat de schoonheyt met haer haest *Feuillemorte* wordt : en geen en standt in haere groene jeugdigheyt en had behouden. Overpeyst dit met de Bruydt , die den *Brnydegom* seer pryft , (a) om dat sy is gelyck een Koets-peirdt , dat met gevlochte maenen , en eenen gebooghden hals , geduerigh siet naer

sijn

fijn voeten, ende schynt te letten op de affchen die over al op vliegen, en komen selver de Jouffrouwen, die in de Caroffen fitten, beftnyven. Derwaerts is't dat wy onle oogen moeten slaen, daer behooren wy ons hooft fomrydts te laeten hangen. Soo dan; *Alderschoonfte Philothea*, als gy staet voor uwen fpiegel, peyft dat uwe fchoonheyt broofer is als glas: als gy een wel-rieckende tuyltjen op u hert fteckt, peyft dat gy fult verflenfen als de bloemen: als gy u locken poeyert, peyft dat gy affchen ftroeyt op affchen. O! dat wy eens hadden mogen openen de graeven en kisten van de aerdige *Rachel*, van de fchoone *Efther*, van de gratieufe *Judith*, van de wel befeden *Sufanna*; wat en fouden wy daer al niet gemift hebben; dat voor-hooft foo blanck als yvoir, de ftraelende oogen; de blofende wangen, en coraele lippen, de fuyvere tanden, den lieffelycken mont, hoe vol wormen fouden wy die hebben fien krielen? wat onverdraegelycken ftanck? wat afgryffelyckheyt fonden wy daer hebben ontgraeven? wy en fouden *Rachel* in *Rachel*: noch *Efther* in *Efther*, niet hebben konnen vinden.

Hier van hebben wy een bekenteniffe ende waerfchouwinge by de *Annuntiaten*, de welcke haere brieven eyndigen ende onder-teecken en op de navolgende oft diergelycke manieren: by exempel,

JOANNA VAN HOEVE.

Stof der aerde, en fpyt der wormen; als't Godt beliest:

Dese Godtvruchtige Religieufen willen seggen, dat in haere kleedinge de blonte en gekrolde vlechten en locken afgefeden zynde, fy de fchoonheyt in het aensicht wel behouden: maer dat die t'allen ftonden en tyden *als't Godt beliest* bederven kan, verflenfen en verrotten.

Dat is het eynde van alle glans en fchoonheyt: foo dat met goede redenen eenen jongelingh, gelyck eenen

nen

nen *Absalon* sigh t'eenemael weygerigh hiel, en niet en wilde laeten uytchilderen terwyl hy leefde, maer alleen ettelycke dagen naer sijn begraeffenisse; en dat noch met bespreeck, dat de schilderye voor alle de weirelt soud' gethoont worden. 'T welck alsoo geschiede, en was den schoonen *Nercissus* op korten tydt soo leelyck geworden, met soo veel stancks ende wormen overgoten, dat niemant ontrent het graf en kost gedueren. Eyndelyck het beeldt, soo het was afgemaelt, vol van vervaerlycke afgryffelyckheyt, is tot eenwige memorie en waerschouwinge in de Kercke op-gehangen. Maer wat is'er in dese materie uytnemender, oft gedenck-weerdiger als de hooveirdigheyt van den Edeldom, namentlyck van den *Viceroy* van *Catalonien*, *Borja*, als wanneer *Isabella*, de Huysvrouw van den victorieusen *Keyser Carel*, moest begraeven worden; die van de schoonste creatuere de leelyckste was geworden, en op korten tydt soo verandert, dat niemant ontrent de kist en kost gedueren: al-te-mael door de afgryffelyckheyt stonden verslaegen. Soo het u beliest, *Philothea*, sal ick u in weynigh dichten een Christelyck bedencken hier op voorhouden. Peyst dat gy den *Viceroy* selver in persoon hoort spreken:

Houdt Tagus uwen vloedt, en stelpt u gulde sanden,
 En schiet geen rycken stroom door soo bedruckte landen,
 Gy Seg'et waer gy loopt, gaet met een droef gerucht,
 Wat Oever dat gy spoelt, stort daer oock eenen sucht,
 Gy rotsen die hier licht, gy bergen soo verbeven,
 En wilt geen blyde jacht aen eenen *Wayman* geven,
 Maer dat bet wilt gediert met droeve stemme buylt,
 En Echo tegen baer die in de klippen schuyt.
 Gy velden van *Guadix*, gy bosschen van *Grenaden*,
 En wilt geen jeugbdigh kruyt noch groene bladers laden,
 Houdt uwen silveren vloedt *Fonteynen* van bet *Ryck*
 Oft soo gy loopen wilt, stort traenen al gelyck.

En gy, o machtigh Vorst, vergeet wat u Laurieren;
 Die u Europa schonck, en Tunis toe moest stieren:
 Legt af die groote Croon, stroeyt affchen op het hooft;
 Gy zyt op desen dagh van uwe belst berdoft,

Wie sal droevigblyck en met droevige kaecken?
 Wie kan in desen rouw sijn bitter traenen staecken?
 Weent Elementen, weent, Locht, Water, Aerde weent;
 Wie noch blyft onberoert, die is geheel versleent:
 O Doodt! o felle doodt! komt gy dan uwe wetten
 Oock aen een machtigh Hof, en aen Paleysen setten?
 En is'er niemant dan, voor wie u wreechtheyt swicht,
 Hebt gy de Croone self dan binnen uwe schicht?
 Ick meende dat gy had al twee der bande pylon,
 En somtydts yser schoot, en gout op ander wylen,
 En dat gy al te mets quaemt in bet wit satyn,
 Als moest een groote ziel van bier geroepen zyn?
 Maer neen, u stalenboogb wilt groot noch kleyn verscheonen,
 'Tzy datse aen de ploegb, 'tzy datse zyn op throonen,

Daer

Daer en is geen onderscheyt , gy velt een Keyserin ,
 En slypt haer naer het gras alwaer het een Boerin ,
 Siet hier dees Isabel , den roem van al die leven ,
 Aen wie dat Paris had den Appel moeten geven ;
 Siet eens op dees Princes , nu sy light in de kist ,
 Gy hebt hier dat gy siet , g'en siet niet dat gy mist.
 Is dit de schoonste Vrouw , die Spagnien heeft betreden ?
 Is dit den rooden mont , zyn dit haer witte leden ?
 Is dit den eersten glans , zyn dit haer banden teer ?
 S'en is niet diese was , oft ick en kens niet meer.
 Sy die voor desen hadd' de lieflijkste roosen ,
 Die met een soete versf op imants wangen bloosen :
 Sy die uyt haere oogb maer enckel straelen schnat ,
 Siet eens hoe dat sy is gesbonden van de doot !
 Het is al-te-mael wegh , het voor-hoofst sonder luyfter ,
 De lippen sonder spræck , de oogen in het duyster ,
 Het aensicht vol van schrick , het lichaem vol van slanck ,
 De etter en het vleesch , die sleypen door de planck ,
 Is dit den vasten gront waer op de ydel Vrouwen ,
 Den wanckelbaeren roem van haers schoonheyt bouwen ,
 Is dit den eersten steen , waer op soo menigh beldt ?
 De lusten van sijn oogb , en al sijn vreughden stelt ?
 Siet hier het nietigh vleesch , 't is swacker als de bloemen ,
 Hoe jeugdigb datse staet , wie sal sigb derven roemen ?
 Siet op dees Keyserin , op dees schoon Isabel ,
 En seght eer 't is te laet : vaert Weirelt eenwigh wel.
 Wel aen dan myne ziel , en wilt niet langer dwaelen :
 Gy moet u Hofs gewoel aen dese kiste paelen :
 Dit is voor u een school , leert sterven eer gy sterft ,
 Op dat gy als gy scheydt , een schoonder leven erft .

Soo sprack den machtigen Prince , en trock daer
 uyt dit profijt , dat hy door de verganckelycke
 schoonheyt bekende de ydélheyt van al dat de wei-
 relt aenprees , en dat de menschen soo komt vleyen
 en bedriegen. Doet oock soo , bid ick , verstandi-
 ge Philothea , op dat gy door uwe schoonheyt
 niet en komt te verdeylen , maer in dèghdelycke

wercken u wilt blyven oefnenen , op dat u passe't gene den *H. Chrysoftomus* seght , dat een wyse en verstandige Dochter , die de schoonheyt voeght met Godtvruchtigheyt , van soo groote weerde is , dat sy in een balance tegen de gehele weirelt mocht opgewegen worden.

Maer hoe dickwils geschiet het , dat de schoonheyt sich naer de Godtvruchtigheyt niet en wilt voegen ? want veele *Jouffrouwen* hedensdaegha meenen dat sy haer selven te kort souden doen , waer't datse haere schoonheyt tusschen vier mueren ; oft onder een stil swart kleedt quaemen te verbergen : soo datse haeren verganckelycken glans , schoon hair , bly couleur , en aengenaeme verwen dickwils stellen boven de verslekeringe van haeren roep en saligheyt. Men seght dat de *H. Elizabeth* eens in't Gast-huys onder andere siecken vondt een Boven maeten schoon en nytmuntende Dochter : aen dese , om de groote pyne des hoofts en sorge-lycke geswellen , wierdt van den Medecyn geordineert , dat men haer hair , dat aen het *Absalons* niet en moest wycken , soude af-snyden , het welck oock datelyck volbrocht wierdt. De *H. Elizabeth* was'er doen tegenwoordigh , aen wie dese Dochter bekende , dat dit schoon hair tot dien dagh toe haere bekeeringe belet hadde , en dat haer de weirelt by de locken gevat , ende daer mede als met eenen toom wederhouden hadde : maer datse nu een vast opset maeckte van voortaan haere schoonheyt , en suyverheyt Godt op te draegen , die voor eenen onsterffelycken Bruydegom te kiezen , en voortaan alle vlytigheyt voor te wenden , om door eenen luyster , en glans der deughden (de waerachtige schoonheyt) aen sijn Goddelycke oogen te behaegen.

Waerachtige en stantvastige schoonheyt , segg' ick , want het ander bloemmeken versienst voor onse oogen , en dan verdwynt :

Couleur ,
 En geur ,
 En menighmael oock *Serviteur*.

Een verstandige en Godtvreesende ooge en sal dan nimmermeer alleen sien op den broosen glans , ende het opper-vles van de schoonheyt , oft wel sy moet sich getroosten , dat sy dagelycks iet van haer vermaeck sal missen. Want gelyck mengemeenelyck seght als iemant een slecht hooft neemt om sijn middelen :

Die eenen Sot ,
 Trouwt om sijn kot ,
 Verliest het kot ,
 En houdt den Sot.
 Soo segg' ick in tegendeel :
 En die een wyf ,
 Trouwt om't schoon lys ,
 Verliest het lys ,
 En houdt het wyf.

Laet ons hier by voegen , *Beminde Philothea* , een geschiedenisse om het voorgaende te bevestigen en te bekrachtigen , te weten , dat als de schoonheyt heel oft ten deele geschonden wort, dat dan oock de soete en de blinde *Amourettekens* vervliegen. Soo dit punct eens wel gevat wierdt , gelooft my , men sou die schoon zyn, niet altydt schoon, en die onbegaeft zyn , niet altydt onaengenaem oordeelen : maer de deught tegen den glans in de waeghschaele geleyt , soude de schaele van haer partye op haelen.

Een fris Edelman *Raymundus* , geboren in't Eylant *Majorca* , was door't minnen soo in-genomen , dat hy sommige stucken aenvongh , die niet weynigh en streckten tot nadeel en verkleyninge van sijn reputatie. (a) Een Jouffrouw was'er niet alleen om haer schoonheyt , maer veel meer aensienelyck om haere eerbaerheyt ; op dese is de liefde van *Raymundus*

dus soo sterck gevallen , dat hy sigh noch door de
 vreesse Godts , noch door de op-spraeck van den
 Edeldom en kost bedwingen. Op eenentydtyd rydende
 door de Stadt , soo hy haer van verre fiet in de Kerck
 gaen , geeft hy sijn Peirde de spoor , en komt haer
 met vollen galop in de Kerck na gereden. De Jous-
 vrouwe , gelyck sy d'eere ter herten hadt , wierdt
 van beschaemtheit roodt tot achter haer ooren ,
 en resolveerde op staende voet , als haer de vluchte
 niet en baette ; door een selsaeme maniere den brandt
 van dese min te blusschen. Op eenen sekeren tydt
 dan doet sy den Edeldom bidden , dat hy haer d'ee-
 re sou willen doen van haer eens te komen besoe-
 ken. *Raymundus* die om diergelyck geluck langen
 tydt gewenscht hadde , komt dese Jousvrouw groe-
 ten en sijnen dienst presenteren. Naer de maeltydt
 leydt sy hem in een glorietteken , en vraeght hem na
 de oorsaek van sijn liefde. Hy antwoorde dat het is
 haere uytmuntende schoonheyt , waer door dat hy
 soo gewont is , dat hy sonder haeren troost sal moe-
 ten sterven. Hier op treckt sy open haeren boesem ,
 en thoont haere borst die van eenen afgryffelycken
 kancker was op geëten ; voegende daer by dese
 woorden : Siet wat dat gy al mint , en waer naer
 dat de menschen loopen. Hebt gy een edel hert
 om te minnen , soo stiert uwe liefde tot Godt ,
 wiens schoonigheyt nimmermeer en sal vermin-
 deren. Dese weynige woorden , gesproken uyt
 eene gekanckerde borst , hebben *Raymundus* soo
 diep in't hert gesneden , dat hy de weirelt heeft
 verlaeten , en is geweest een van de heylige
 Personagien van sijn Eeuw. Wat dunckt u hier
 van , *ô Philothea* ! Ick wenschte wel dat alle de
 Jonckerkens , die de Jousvrouwen niet te Peir-
 de in de Kerck naer en ryden , maer geleirft en
 gespoort heele dagen naer loopen , jae achter die
 gelyck eenen Kermis hondt gaen jancken. Ick
 wenschte , segg' ick , dat diergelycke eens gesonden ,

en rypen raet volghden gelyck als desen *Raymundus* gedaen heeft, voorwaer sy souden wyser zyn; sy souden hunne ongebonden driften wat meer bepaelen, ende dat vlugh *Boefken* van de *Liefde* wat meer kortvlerken.

Maer eer moet dese *Matroone* hebben, ende verdient tot eenen spiegel aen alle *Jouffrouwen*, opgehangen te worden, om van haer te leeren hoe dat men in tydt van noode sijn selven moet ontwercken uyt de netten van een schandelycke aanspraeck, daer ons den *Venus Joncker* mede konde streelen. Aengaende my, ick sou derven sweiren dat de schoonheyt, daerse mede begaeft is geweest, overtreft sal hebben alle andere *Jouffrouwen*. Ick kan speuren uyt de grootheyt haerder couragie: Want dese twee uytnehmetheden, vergesellschaften ma'kanderen, ende de volmaeckte Schoonheyt, en de onverwinnelycke sterckheyt zyn twee getrouwe susteren. Soo dat *Pallas* niet te vergeefs met den schildt ende lantie in de handt en staet, om voor haeren schoonen Maeghdom te vechten. Jae dese kloekheyt en gaet niet alleen soop verre dat sy een gekanckerde borste, en eenen verrotten boesem derst open rucken om besiente worden, maer geeft het selfste herte bloot aen het vreet rappier van de eerloose Tyrannen, om tot het gevest toe doorgraven te worden, liever als geschonden te worden. Niemand en weet wat een manlyck bloedt in het Maeghden melck is spelende, sy vlieden in de doot om schoonheyt en eer te bewaeren.

(a) Kan ons dit het Ryck *Cyprus* niet genoeg bewysen, en de Hooft-stadt daer van getuygen. *Nicosia* was van de Turcken naer een hart beleggh veroverd, 'twier'er al in vuer en in swerde gegeven, uytgenomen de schoonste *Jouffrouwen*, en de kostelyckste goederen die verschoont wierden, om die aen den groten

Turck te vereeren. De rycke plunderinge wierde gescheept, beneffens het uytgelesen puyck van alle de Maeghden. Soose nu afgesteken waeren, en ontrent twee mylen diep in Zee, soo is een (die wel de kroonspande) om haer Schoonheyt gekomen op de Compagnie van't Schip, en staende voor het lest noch een droef gesicht naer het Vaderlandt dat rontsom stont in diepe vlammen, en met eenen overleggende dat haer suuyver lichaem noghschandelycker soude mishandelt worden door het vuer van onkruysheyt, soo is sy vol swaarmoedige gepeysen wederom at getreden in 't ruym van't Schip, en siende dat eenen van de Constabels de stucken klaer maecte, en beneden in het Arcenael gongh om buspoeder te haelen, soo heeftse meer als met een mannelyck gemoet (O Sterckheyt! O suuyverheyt!) het vuer in een ton gesteken, en de twee Schepen met allen den buyt in de locht doen springen. Soo ick oyt die Zee quam te bezeylen, en daer een rotse ontmoete, my dunckt ick sou tot haer en onsterffelycken lof dit grafdicht daer wenschen ingesneden:

*Wie dat hier zeylt voor by, die moet sijn vlagge sryken:
En voor de kloecke Maeght moet heel zyn Vloie wycken:
En oft sijn gansche vracht puer gout oft silver waer,
Soo heeft den Chargo noch in't minste niet by baer.
Gy winden, en gy storm, gy baeren en tempeesten,
Gy hebt u lichaems wel, maer boven zyn de geesten,
Het vuer dat was haer doodt, bet water is haer gras,
Den Hemel is haer kroon, dié haer den Bruygom gaf,
Daer sit gy boven aen, gy Magot vol Luurieren,
Maer segt eens wie heeft u soo konstigh leeren vieren?
En d'Engels sagen't dan, en riepen all' gelijk,
Dees schip-breuck geeft aen haer de haef van't Hemelryck.*

Het was waerachtigh een Romeyns stuck dat dese kloecke Magot heeft aengevangen om haer suuyver Schoonheyt tegen de Turcksche honden te beschermen en te verlekieren; gevende hier in een gedenckweerdige

weerdige waerschouwinge aen alle eerbaere Maeghden , en u , *ô Philothea* , in't befonder , met wat een mannelyck gemoet de swacke *Louffrouwen* gewaepent moeten zyn , sou haer krygh ter eeren wesen. Niet dat ick wil seggen ; dat gy den grooten Turck hebt te vreesen , oft dat gy peryckel loopt van uwen onnooselen hals onder den bloedigen sabel van den Tyran te buygen , ey neen , yser noch stael en sal u niet krencken , maer de gulde pylen souden u hert eerder kunnen quetsen : gelooft het vry. *Philothea* , gy staet eenen harden strydt pyt , als gy in de hitte van u jonck bloet , in het groenste van uwe jaeren niet alleen soete vleyinge , schoon beloften , maer duyfende contanten die men u in den schoot wilt storten , als gy die (segg' ick) met vianige woorden en met een fluere nootshēyt weet af te schermen : gy thoont waerachtigh dat gy de zee gelyck zyt , die al de ryckdommen die van de verloren schepen daer op dryven , aen haer oevers wederom te landen is werpende. Is dat voor u niet eenen onsterffelycken lof ? dat gy in u Maeghdelycke swackheyt dat gout , daer de Koningen sich kroonen af maecken , en op't hooft doen blincken , dat gy daer op staet met de voeten soo veel verhevender , als de beloften grooter zyn , die gy hebt vertreden : peyst dat dit den fijnsten Diamant van u kroon is , en dat'er geen rycker straelen een wel-geborę Maget in helderen glans konnē stellen als een Engelsche suyverheyt. Och oft nu eens met myne swacke penne een defigh lyf dicht aen den dagh kost schencken , om daer mede uwen naem te trompetten , die de verganckelycke Schoonheyt (daer u Godt soo ryckelyck mede begaeft , en t'eenemaal begratē't heeft) aen den selven als aen de Fonteyn daerse uytgevloeyt is , door duyfent aenlockfelen , gesuyckerde bekoringe (daer sy u de genuchten mede komen verbloemen) dat is , door de goude rappieren Godt hebt opgedraegen.

Noch een Hants-volleken op den hoop toe , nopende de nieuwe Mode.

Ick en sal hier nier verre buyten schreeflooopen , is't dat ick in het voor-by-gaen met een woordtaen-rae-ke de Mode , de eenige palleerster van de gefailleerde Schoonheyt. Men seght dat de wetenschap ende letteren geboren zyn in Italien ; de wapenen in Spagnien ; de beeckers , kroelen en messen in Duyts-lant ; de Processen en de Mode in Vranckryck. Met goede reden wordt den Fransch-man dan geschildert met eenen lap laken onder de ermen , en met een scheir in de handt ; want altydt wat nieuws en selden wat goedts. 'Tis ongeloovelyck hoe dat dese Mode op korten tydt geheel *Europa* is doorgevlogen. De *Polackers* selver die tot noch toe gesteken hebben tot de ooren in het bont en in Beiren-vellen , die gaen nu in de lichte stoffe , al oft'er geen en winter oft sneeuw in *Polen* meer en sou vallen. Dogh ick en hoef hier geen buyten-heemsche Mode voor te haelen , wy hebbense t'huys niet dan al te veel , en in onsen eygen hof valt genoegh te suyveren. 'T is nu soo verre gekomen dat men sich sottelyck inbeelt al oft het kleet den man kost maecten , soo dat *Geldorpius* , Rector van de Scholen tot Delft , gaende voor by de Syde-winckels sijnen hoet af dede , om de stoffe te eeren al eerder de mans in haken. (a) Daer en is nu geen onderscheyt meer ? Hackken packken pronckt als de beste : soo meynen Mosselen datse Visch zyn als sy uyt haerschelpen geraken. (b) Maer wat dunckt u van eene Mevrouw , die lest-mael noch vyftigh pattacons gegeven heeft om eenen kraegh te doen wasschen , styven , en setten ! my dunckt dat sy , en veel met haer ,
voor

(a) *P. Teylingen in Paradiso , fol. 393.* (b) *P. Drey. tim. 1. Trismel. 3. c. 5. Sect. 2.*

voor dat geldt veel nutter doeck soude gekocht hebben, om haere onbescbaemde naecktheyt daer mede te bedecken. (a) Dese *Mode* streckt t'eene-mael tot, nadeel van de gelontheyt, gelyck uyt de *Medecynen* betuyght *H. Bellengem*, en is weynigh profijtigh tot haere meynninge; want men trouwt'er hedendaeghs niet om het velleken, maer om het gelleken. Ick weet wel dat men gemeynelyck seght: Schoon voort-doen is half verkocht. Maer geloofst my, de gelyckste stoffen zyn in de besloten winckels. En dit openhertigh volckxken meent dat alle dingen wel zyn, als sy den gouden *Crucifix* op de borsten draegen, dat is, als sy *Christum* tusschen dese twee *Moordenaeren* hangen, en soo komt men oock in de *Kercken*, soo hoort men het *Woordt* *Godts*, soo knielt men aen de tafel des *Heeren*, soo verdient men d'*Aflaeten*. Maer wat segg' ick verdienen? *Godt* gawe dat diergelycke somtydts niet eerster twee zielen in de *Helle* en brengen, als dat vier eene uyt het *Vagevier* souden verlossen: Ick weet een passie beeldt is goet als het wel gebruyckt wordt, gelyck dede een *Jouffrouwe*, de welcke achter haeren spiegel hadde doen schilderen *Christum* met de doorne *Croon*, en soo veel spellen als sy spette in haer te palleren, soo veel stackser in 't hooft *Christi*; en haer ten lesten meer in de beweeghlycke en bloedige *Schilderye* spiegelende als in het glas van *Venetien*, is door de dorens in het herte geraeckt ende heeft haer ydel hooft met haere tuyten, en vlechten op eene zeed'baere maniere voortaan beginnen te setten. Dese *Dochter*, die haer soo gespiegelt hadde, die soud' ick alle ydelle *Jouffrouwen* wel voor eenen spiegel mogen voorstellen. namentlyck aen de groote *Ydel* tuyt *Clotildis*, (b) die soo versot was op het hayr van haere twee neefkens, datse liever sagn het sweirdt door haeren

haeren hals loopen , als de scheire over hunne loc-
ken. Maer wilt gy noch meerder soetigheyt hooren ?
Men heeft'er gevonden die niet een hair op haer
hoofd en hadden , en nochtans de Poëten een geldt-
vereeringe gedaen hebben , om dat sy haer schoo-
ne vlechten en locken met veersen en dichten hadden
gepresen : Seght dan vry

*Op't hooft geheel verrimpelt oudt
Draeght s'een paruyck soo geil als goudt ,
En seght het is haer eygen hair :
Het is gekocht , is't dan niet waer ?*

Wat dient hier noch voorder by-gevoeght , *Liefste Philothea* , als dat ick lichtelyck sou gelooven dat het met veel vrouwen gaet , gelyck met de mans-perfoonen : van de welcke *Aristoteles* seght dat onder hun de beste deelinghe en scheydinghe die'er geschiet , is de uytdeelinghe der verstanden ; want een ieder laet hem voorstaen dat het beste lot op hem is gevallen. Past dit toe de Vrouwen nopende haere schoonheyt , en ick geloof dat gy uyt het gene ick wil seggen. Dat is , veel Jouffrouwen staen boven maeten wel in haere eygen gratie , en goet-duncken , en als sy gepresen worden , sy gelooven 't oft het *Evangelie* waer , en sy zyn wel dry derde deelen meer als over de twee en een half bedrogen , en belogen. Dat hondeken *Trotske laetduncken* heeftle soo gebeten datse sich inbeelden dat sy 't zyn alleen , en anders geen. Ten gaet soo grof niet met dese daer ick nu af spreken sal , edoch soet winden van ydel behaegen , het is heveloos dat Meysken oock dapper in de hul gellagen. 'T is een

D*ie ieder Fier Margrietjen hiet ,
En was nochtans de schoonste niet !
Doch sy friseert , en krolt , en draeyt ,
Soo datse selden spint oft naeyt ,
Een vyyl bruyt die wilt proncken gaen ,*

Heeft

Heeft altydt veel palerens aen;
 Haer Vader is wel machtigh ryck,
 En heeft'er weynigh sijns gelyck;
 Maer daer der veel zyn aen den dis,
 Weet dat daer dunne spoelingh is.
 Daer sijse nu die trouwe Dant,
 En is van nu af van den lant.
 Met oorlof Jouffers van de stadt,
 Ick wensch dat gy de saeck een vat;
 En let eens op u pauwen-voet;
 En minder moet en meerder goet.
 Gy pronckt gelyck een pauwen-steert,
 En't stof is dickwils weynigh weert:
 En gaet met ander haer, en roemt,
 Misschien van een die is verdoemt:
 Gy draeght chappymen aen aen voet;
 En een pluymagie aen aen hoet;
 En gy een pluymken, dat'er is,
 Ick twyffel wie het lichtste is.
 Ick bid u, eer u naeckt verdriet,
 En steunt doch op de weirelt niet,
 En veel min op u purper rooat;
 Want dat is voor de bleecke doot.
 Hoe aerdigh dat een Dochter singht,
 Hoe geestigh dat een Jonghtman springht,
 De weirelt die speelt banckeroet,
 En licht ons al-te-mael de voet.

En als wy daerliggen, dan is het liedeken uyt, en de
 ydelheyt van gelycke. Soo gevoelde een Godtvruch-
 tige Moeder: Dete gaende met haer Dochter na den
 Kleer-maker à la Mode, die neffens eenen Timmer-
 man woontle, daer een doot-kist voor de deure te
 koop stont: Dochter, sey d'ly, liet daer slaet de ou-

de mode, die wy noch eens naer alle dese nieuwe Mode sullen aentrecken.

Aengaende de faveurkens en couleurkens, *Philothea*, die worden oock al gedoopt *à la Mode*, want sy seggen dat:

Wit	} beteekent,	Onnooselneyt.
Blauw		Getrouwigheyt.
Gombien		Vriendtschap.
Geel		Vermaeck.
Root		Vraekgierigheyt.
Incarnaet		Liefde.
Groen		Hope.
Tarneyt		Mitnoegen.
Grys	}	Arbeyt.
Feuille-mort		Wanhope.

Wat belanght de kleedinge van het geheel hyns-gefin, soo geven ons de *Rabbynen* eenen grooten regel? Kleedt u Wyf, seggen sy, boven uwen staet, uwe Kinders achter-volgens, u selven beneden uwen staet.

En dit tot noch toe van de *Mode*: eer ick evenwel hier af-scheyde, soo moet ick voor onse Jouffrouwen noch een straeltjen op-hangen, dat boven maten schoon sal staan, als 't gemaeckt is en gedraegen wordt *à l'Angelique*:

Wat dat het schoonste staet,

En alle ryck pietæet

En glans te boven gaet;

Dat is noch sacht satijn,

Noch Diamanten schyn;

Maer dat is eerbaer zyn.

Van dit myn gevoelen was seker *Madame in Vranckryck*: want soo *Hendrick den IV.* haer eens seyde: *Mevrouwe* waer langhs gaet men in u slaepkamer: Sy antwoorde, *Sire*: langhs de Kerck deur.

Willende te kennen geven dat sy buyten den Houwelycken staet, al waren't Koningen selfs, het minste faveur niet en soude willen gedoogen.

Waer blyven nu onse lichtveirdige *Laudatjens*, die sonder trouw, voor de onder-trouw als 't Jaewoordt is gegeven, haer selven leelyck vergeten; vergrammende Godt niet alleen doodelyck, maer loopende in groot peryckel van Moeder ende geen Vrouw te worden. Voorders laet ick u eens peysen, *Philothea*: wat daer voor benedictie, oft zegen in het huysken kan wesen; daer den eersten steen afgeleyt wordt in doodt-sonde.

Ick sluyt dit al-te-mael, *Philothea*, met vier korte waerschouwingen.

De eerste voor Vader.

*Die sijn maeltyden laet bouwen,
En sijn brootjen laet knauwen,
En sijn graentjen kan slouwen.*

De tweede voor de Moeder.

*Geen beter loogh,
Als Vrouwen oogb:
Geen beter seep
Als by den reep,
By kuyp, en mas,
Dat suyvert ras,*

De derde voor de jonge Sonen die tegen den wil ende raet der Ouders in een quaede spoor slaen.

*Men siet als wellust is volbrocht
Hoe't bitter is met soet ontvrocht,
Hoe vreughden zyn niet als schyn,
Van't gene datse niet en zyn.*

De vierde voor de Dienst-boden.

*Zyt gy maert, oft zyt gy knecht,
Houdt u handen altydt recht:
Zyt gy knecht, oft zyt gy maert,
Siet dat gy u eerkens spaert.*

Den gierigen spaert , daer een
ander wel af vaert:

**Hoe wreker ,
Hoe gecker.**

Als Tantalus heel dorstigh sat
 Ten ooren toe in't vluchtigh nat.
 En dat hem terghden aen den mont
 De appels die hy voor hem vont;
 Doen is hy tot een Sinne-beelt
 Van eenen Vreckaert voor-gestelt;
 En soo-ge vat den rechten sin,
 Daer steckt de lauter Waerheyt in.

Maer evenwel wort sijnen aert
 Door desen Esel best verklaert,
 Die draeght wat blers, en heel veel Wjns,
 Met wilt braet, haesen en conyns,
 Kalkoenen jonck en nochtans vet,
 Cappoenen die zyn opgeset,
 En sneppen met een langen beek,
 Die lekker zyn om haeren dreck,
 En steine-vysens versch en groot,
 Daer toe het witsle witte broot.
 Dit draeght den Esel wat hy kan;
 En heeft'er niet met allen van,
 Als dat men hem met stocken slaet;
 Soo dat den rugg' vol wonden staet,
 En sijnen dranck moet water zyn,
 Als d'ander droncken Rhynschen Wijn.
 En distels eet dat mager dier,
 Als d'ander maeken lustigh gier,

En gaet den Vreck sijn leven langh
 By naer niet al den selften gangh!
 Den ouden Focker heeft sijn gelt
 Op alle bancken utgestelt,
 En heeft facteur aen alle kant,
 En wissels oock in alle Landt.

En schepen die zyn in de straet;
 En een dat op Guinea gaet;
 Be halven dat hy by sich houdt
 Noch heele koffers vol van goudt;
 En is soo ryck naer ieders gis,
 Gelyck het diepste water is;
 En even wel den ouden geck
 Blyft even vreet en even vreck,
 De kleeders van sijn eygen lyf,
 Die staen van dobbel lappen styf,
 Te merókt te gaen is verr' van daer;
 Dat doet hy qualijck op een jaer;
 En dan is't noch om pensery,
 Dat houdt den gast voor leckerny;
 Syn Ammelaecken is een ryck!
 Is desen Focker niet wel ryck!

Eylaes die soo maer gelt vergaert,
 En altydt pot en altydt spaert;
 En maer het sien daer af en heeft,
 Dat is den armsten die'er leefst,
 Het sien en maect den ryckdom niet;
 Want anders hadd' den blinden niet;
 Maer het gebruyck op sijnen tydt:
 Soo heeft men ryckdom met profijt.
 Daerom soo deirt my desen bloet;
 Want schoon hy wint noch goet op goet,
 En kist en kist noch alle daegh,
 'T is naedeel van sijn eygen maegh
 Want als hy af-getreden is,
 En moey en mat van leden is,
 En nutten son wat spys en dranck,
 Dan vast by heele dagen lanck;

*Opziet wat slecht en schaers;
 Veel ergers als de Bedelaers:
 Daerom is hy (dat siet gy wel)
 Een Esel in een menschen vel.*

A E N - S P R A E C K.

Sommige spitsvinnige verstanden waeren eens besigh, om eene bequaeme statute van den *Rycken Vreck* te vinden. Naer veel peysens en herpeysens seyde eenen: My dunckt dat men een behoort te maeken van yvoir: want dat is eenen Olifants-tant, die sal op den Vasten-avond-vogel wel passen: want hy heeft in sijn dagelycksche bancketten lustigh gespeelt op die kaecks beenderen. Diergelyck gedenckbeelt oft statute en soud' op onsen tegenwoordigen *Vreck*, daer ons Sinne-beeldt af spreckt, geensints passen. 'T is by hem in den Hemel, men eet daer, noch men drinckter:

*Hy graeft goudt
 Met sijn tanden.*

Dat is, uyt sijnen mondt soo spaert hy; en vooreen ander vergaert hy, en niet tegenstaende dat hy gelaeden gaet met gelt en gout, en heeft den muyl bant aen, en kan, noch en wilt sijnen arbeyt genieten. Zyn dat niet wel Esels, jae erger als Esels treken? aensienste de beesten selds gebruycken de Velden diese mesten, en eten van't hoy dat sy hebben getrocken: maer neen, hy en weet niet eens van op sijn stoppelen te gaen weyden, oft van sijnen arbeyd te genieten, soo dat ick wel magh roepen:

*Een Rycken Vreck
 Heeft meer gebreck
 Terwyl by leeft,
 Als lyden kan,
 Een schamel man
 Die weynigh heeft.*

H

Jae,

Jae , want hy besit sijn goet sonder sijn goet , dat is , sonder sijn selven goet te doen ; 't is hem genoegh dat hy magh potten , en sijn gelt soo diep begraven daer het van Son oft Maen niet en sal verraeden worden. (a) Eylaes ! *Wat sal dogh , seght den Wyse-man sulcken bedriegelycken ende bouwastigen Gierigaert alle sijn goet baeten ?* Die anders niet en droomt als van vergaederen en op sluyten ; Dat iemand met de voeten in't nat sit , en daer en tuschen stickt van dorst , wat sal hem de overvloedigheyt der wateren baeten , is't dat hy-se niet en wilt nutten ? En wat deught heeft den Gierigaert dat sijn schatten gewonnen zyn , is't dat-se blyven begraven ? ende nochtans daer is dit onbermherdigh volck op uyt om schraffelen , winnen , vergaederen , bewaeren , op sluyten ; begraven , en verbergen : soo dat eenen gevraeght zynde , waerom dat het goudt soo bleeck sagh , voor bequaeme antwoorde gaf , dat het was , om daer veel op het selve uyt waeren , ende dat het vreesde op gesloten te worden , ende dan nimmermeer , oft naer seer langen tydt sou verlost worden. Just op den selven sin diende een kint eenen ouden *Vreckaert* ; den welken gaende over de straet daer veel kinders waeren , een van die ongeduldelyck krytende , soo hy van den Gierigaert berispt wierde met drygementen , dat soo hy niet quam op te houden van dat vuyl leelyck schreeuwen dat hy hem mede sou draegen ; en een ander kint vattende hem het woordt uyt den mond , seyde : Beste-vaer , als gy my oock eens wegh sult nemen , dat gy my dan in u kofferen niet en wilt sluyten ; want ick hoor dat al water eens in geraeckt , dat het daer niet weder uyt en kan komen. Soo afgryffelvyck stinckt de gierigheyt , dat het de kinders op de straet selver kunnen riecken. Alleen beklaght ick dat de middelen , die Godt aenden *Gierigaert* verleent heeft om te genieten , ende om een leer daer

daer af te maecken naer den Hemel, daer hy die gebruyckt tot sijn achter-deel in dit leven, en hier naer tot eenen trap om in den afgrondt neder te daelen. Want om kortelyck ende bondelyck te spreken. Het gelt brenghet desen mensch in de Hel, en het blyft'er selver buyten. Soo dat het myns oordeel wel is geseyt, voor alle soorten van *Gierigaerts*:

*Het gelt kost moeyten te vergaeren,
Het gelt kost moeyten te bewaeren,
Maer die't heeft vergaert, en bewaert,
Moet sonder gelt gaen onder d'aerd'.*

In tegendeel hebben de Bermhertige daer van hier het gebruyck, en hier naer den Hemel. Ende gelyck die van Israël uyt de rivieren van *Aegypten* schepten koele wateren, die van *Pbarao* lauter bloet: soo gaet het met den *Gierigen*, en den *Milden*; met den *Rycken Vreck*, en met *Abraham*: den eenen haelt'er lavenisse, den anderen verdoemenisse.

Dat meer is, de gierigheyt en is niet verfaet, voor dat sy den mondt vol aerde heeft, dat is, tot dat den *Gierigaert* begraven is.

Dogh wat segh ick, begraven! Als den *Vreck* doodt is, soo leeft noch sijnen hondt, en met eenen sijn gierigheyt. Soo gebeurde't met eenen die verstaen hebbende dat den Velt-Overste *Zisca* in sijn uytterste beval, dat men hem't vel na sijn doodt soud' af-stroopen, en daer een trommel af maecken, om door't gerucht in de Velt-slagen moedt te geven aen sijn Soldaeten! Dit verstaen hebbende (segg' ick) eenen *Gierigaert*, gebodt dat men van sijn vel beursen lou maecken om naer sijn doodt met gelt vervult te worden. De gierigheyt dan, en vreckheyt zyn niet alleen met den *Crocadil*, in eenen geduerigen aanwas soo langh die leven, maer sy gaen sitten op de kist, en boven den overleden. En soo veel als het gelt aanwast, soo veel neemt de begeerlyckheyt oock toe. Nieuwe winst

nieuwe Olie in de vlam ; ende gelyck de schaepen tegen den avont veel gieriger knabbelen , alsoo siet men d'oude lieden veel hitsiger schraeffelen, ende soo het gemeenelyck met den ouderdom plagh te geschieden , de senuwen krimpen ende de vingers worden soo krom dat'er niet en is uyt te krygen (d'oude vogels willen altydt qualyck uyt haere vederen.)

*Sparen , sorgen , klagen ,
Waffen alle dagen.*

Eylaes ! sy sorgen voor een broodt, en souden met een stuck genoegh hebben ; want om eenen kleynen wegh te doen , en moet men geen groot teir-gelt hebben. Maer het is de pyne weert te verstaen, van waer dese forghvuldige begeerlyckheyt haeren oorspronck heeft genomen. Sy seggen dan dat den Hemel , d'Aerde ende de forge , siende dat de weirelt in't beginnel onbewoont was , hebben gesloten , den mensch te maecken , die heerschappye daer van soud' hebben. Den Hemel gaf de ziele ; d'Aerde het lichaem , ende forge maeckt den bant tusschen ziel en lichaem , ende soo van twee eenen mensch. Dit aerdigh schepsel bevielt soo wel, dat een iegelyck daer op verliest wierde, en het stuck voor sijn selven wilde in-trecken sonder iemants recht te herkennen. 'T verschil wierde *Jupiter* aengedragen, die de sake diep ondertaft hebbende, en rypelyck overwogen, vonnis in deser voegen heeft uyt gesproken : Den Hemel soude ziele hebben , en d'aerde het lichaem na het af-sterven ; maer om dieswile dat de forge des twee by een gevoeght hadde, soo quam 't maecksel de forge top soo langh als sy by malkander bleven. Van dien tydt af *Alderlieffte Philothea* , hebben de menschen beginnen te sorgen : doen is de *Gierighydt* in gebroken ; doen is de begeerlyckheyt soo ontfteken , dat se niet en is te blusschen. Den gierigen is gelyck de hel, want al is't dat sy dagelycks soo veel verdoemde insloekt, en den gierigen soo veel schatten,

schatten, niemant en weer'er van versaetheyt te spreken. En als het soo gaet met onse mannelycke, dat is, met onse vernufte jaeren, wat deel van ons leven kan der goet wesen? Want wy sien

*Hoe dat ons kintsbeyt eersten tydt
Met wiegb, en suygen benen g'lydt,
Ons Jonckbeyt mal en dol vergaet
In sonden en in overdaet:
En als wy rijp zyn van verstant,
Dan schraeffelt men om lant en sant,
En in den ouden krommen dagh.
Is't kreunen, kneuter en geklagh:
Soo leeft en sterft den armen mensch,
En noyt versaet by sijnen wensch.*

Dogh om tot onsen *Vreck* weder te keeren: Is't niet een maledictie van eenen *Gierigaert*? waerachtigh ja't: want als sy soo ryck zyn als 't water diep is dan sitten sy daer tot d'ooren toe in, gelyck eenen *Tantalus* sonder die te genieten. *Gierigen Geeraerd* en sijn wyf, telden die malkanderen niet de beten uyt den mondt, en dwongen malkanderen den sack toe te binden eer hy half vol was? (a) Dat is *Esels* werck, die droegh op sijnen rugge kostelycke spysen, en at selver distelen. (b) Soo weet ick noch een Stadt binnen ons Nederland, alwaer een ryck man woonachtigh was die overvloedigheyt hadd' van alles, behalven van miltheyt, en van een Christelycke wysheyt: hy hadd' niet alleen sacken vol gelts op den solder, kisten vol in sijn sallette, maer hadd' noch boven die sijn bed-stede onder stryck vol van loutersche'llingen, en des al niet te min, soo hy sieck te bedde lagh op de Vasten-avont dagen, dede hy voor sijn selven koken Abberdaen met appelen, en dat hiel hy noch voor eene maectyt by-kans overdadigh. Ick laet u eens peylen, is't dat het daer soo toe gingh op die bly-dagen, hoe dat het schouken het

heel jaer door geroockt moet hebben : Defen vogel was immers vergenoeght om fijn eygen felven te bedruypen. Maer wat is't , 't fchynt datfe een ribbeuyt het lyf trecken als fy eenen fnyver moeten uyt geven. Ick geloof, kosten fy hun kele toe-binden ende gierige maeghe wys maecken dat den man gehangen waer , fy fouden't doen. Leeft den Duyvel met dit volck niet gelyck de Sinefen met de vogels , die fy op de viffcherye wennen ? Sy binden haer de kele toe datfe kunnen afem trecken , maer geen en vilch door haelen , foo dat den vanck een ander te paffe komt , ende moeten felver spaer beken. Ick hebbe gekent , seght den eerweerdigen *P. Tollenaere* , door fijne geleerde Schriften vermaert , eenen die over de hondert duyfent gulden aen fijnen Sone foud' achter laeten , en was nochtans foo vreck dat hy wel in de herberge een pintjen biers derfde doen tappen ; en trock een korftjen broots en wat kaes uyt fijnen fack ; ende als hem den Weert feyde dat hy ten minften eenen heelen pot foudde doen komen , en dat hy foo nauw niet en moefte fien , aengefien dat'er wel af mocht.

*Vette vogels , gladde veiren ,
Die veel wint , mugh wat verteiren.*

Dies te meer om dat fijnen Sone acht dagen van te voren met de Karoffe daer voor-by gereden was , en thien goudt guldens op eenen noen verteirt hadde , maer hy en vatte dit niet ; 't was voor eene doove mans deur geklopt : hy bleef in fijn vreckhe tleven , gelyck den mol onder d'aerde de twee voorfte pootten vol aerde houdt , uyt vreefe oft hem die quam te ontbreken , daer hy nochtans 't geheel Element tot fijn gebruyck heeft ; foo vroet den *Gierigaert* in't aerdfche goet , ende vreeft gebreck in't midden van fijn overvloedigheyt. Ick laet u eens peysen hoe noode dat die fterven ; want hoe eenen tant dieper in't vlees flaet , hoe hy met meerder pynen wort getrocken.

*Het tydelijck goet
 Dat menighmael doet
 Het hert bekoren,
 Wort met moeyt vergaert,
 Met sorgh bedwaert,
 Met droefheyt verloren.*

En Godt geeft dat dit verlies van goederen dickwils niet en zy vergeselschap met verlies van ziele. Dese twee en zyn soo verre niet van malkanderen gelegen; oft sy konnen somtydts wel by een komen. Hoe qualyck was beraeden in sulcke gelegentheyt eenen ekeren gerigen woekenaer, die op sijn dootbed self van geen restitutie en wilde hooren, ter tydt toe dat sijnen Biecht vader door eenen aerdigen, en nochtans gewichtigen vondt hem sijn dwaesheyt heeft voor-gehouden. Het leven was hem ontfeyt, oversulckx gaet den Biecht-vader aen den Doctoor wys maecken, dat waer't dat'er van den patient noch eenige vragen voorvielen nopende de hope van op te komen, dat hy hem soud' leggen dat'er noch een remedie tot gesontheyt resteerde en over was: te weten, kost hy hem smeiren met het vet van sijn naeste bloet en kinderen. Den woekenaer verquickt door desen troost, roept sijn kinderen te saemen, houdt hun voor oogen sijn weldaden en groot goet, vraeght oversulckx tot vergeldinge een druppel vets oft twee om sijn daer mede, naer de ordonnantie vanden Doctoor, te smeiren. Sy ontsaeken tot dien eynde een keirffe, hielen hunne vingers in de vlam tot dat daer een druppel smouts oft twee mocht afdruppen: maer niemant en hadt de couragie van de vlam soo lang uyt te staen en te verdraegen. Waer op den Biecht vader bouwende (want't was gemacckt werck) onderrichte wel scherpelyck den siecken, seggende: Is't mogelyck, dat gy om u kinders ryck te maeken in der eeu-

wigheyt wilt in het helsche vuer branden, en niet een van u kinders om u gelont te maeken, wilt een *Pater noster* en *Ave Maria* langh sijnen vinger in het vlam-meken van een keirffe houden ? Overpeyst eens het kort eyndeken van u leven, ende langhdurigheyt van d'eeuwige pynen ; leght eens het tegenwoordigh met het toekomende in een oprechte weeghschaele, en gy sult bevinden dat goet verloren, is weynigh verloren : maer ziel verloren, is al verloren : door dese onwederlegge'vcke reden heeft hy den siecken gewonnen, ende gebracht tot af standt van sijne onrechtveirdige goederen. Wel seght dan met den *H. Bernardus*, *dat de ryckdommen zyn quaedt in bet verkrygen, erger in bet besitten, alderbooghsse in bet verliezen. Verliezen*, segh ick, soo voor den genen diese achter laet, als die'er erfgenaem af word : want sulck goet is sonder zegen, ende en kan niet bedeyen, behalven dat het gemeynelyck placht te geschieden, dat't gene met lepels is gehaelt, dat, dat met eemers wort uytgegoten, en dat met stuyvertjens is gewonnen, wordt met guldens verteirt. Sien wy dat niet dagelycks in soo veel huysgesinnen, dat altydt naer een *Spaerderken* komt een *Verquisterken* ?

*Soo langh als't vercken is op stal,
Soo baet'et vercken niet met al,
Maer als't gekeelt is heeft men speck :
En soo sal't gaen met onsen Vreck.*

Voorwaer gelyck men't spel maeckt van de penne van de doode beesten, soo wort de meeste vreught en slemperye gehouden op de goederen van de overledenen ; als die't hooft neder geleyt hebben, dan komen hun neeskens, en doen lustigh gaen op alle snaeren. En al den lof en't gebruyck dat den *Vieckaert* kryght voor al sijn moeyten is een oudt slaep laeken, ende somtyds een schimp-dicht in plaette van een graf-dicht gelyck als delen

Hier onder licht begraven Jan van der scharen,
Die stierf voor den noen om den kost te sparen.

Ende is dat niet wel eene groote dwaesheyt ! den
Wysemán seght, dat het getal der sotten is onteibaer. Op
welcke woorden ick dit navolgende veersken uyt de
penne laet vloeyen, soo nochtans dat ick meyn dat den
Vreckaert meer de helle verdient, als die in hun herfsens
zyn geslagen. want hoe Vrecker, hoe Gecker, en hoe
Gecker, hoe Vrecker. Ick segge dan, onsen Euctio magh
t wel behooren ; want het is om hem gedaen :

Als men de weirelt wel besie,
Al schyntse vol van wyse lie,
Vol overuliegers van verstant,
En kloecke Rabbis voor de hant,
Die weten Thoman op een draet ;
En wat'er al in Baldo staet,
En die een Bibliotheeck geheel
Besluyten in hun beckenheel.
Al schynen sy noch eens soo wys,
En haelen verr' den eersten prys,
Noch segg' ick, dat ick onder haer
Oock slagen somtyds word' gevaer,
Oock ick en oordeel hun te straf,
Waer is'er koren sonder kaf!
En Wyse-lien met brillen op
En hebben grillen in den kop,
En in de tabbaeris van satyn
Bevint men dat'er kuren zyn:
Alwaer het noch soo enge monde,
De quinten sitten in een vouw
En hoe gy't knoopt oft hoe gy't slayt.
Het Geckskin wili'er somtyts uyt:
Wani ieder een heeft sijn gebrack,

En daer in is een ieder geck,
 Veel van de menschen zyn versot;
 Op kinders die noch zyn besnot:
 Veel van de menschen zyn versot
 Op een ontuchtigh hoere kot:
 Veel van de menschen zyn versot
 Op hunnen buyck aen slumper godt:
 Veel van de menschen zyn versot
 Op gout, en silver dat men pot;
 En dese sotheyt, soo gy siet,
 Is nu ter tyt de minste niet,
 Want die geschiet noch alle daegh,
 (En't is dees Vreckaerts eygen plaegh)
 Dat wat sy dolven in den gront,
 En spaeren uyt haer eygen mont,
 En trecken uyt haer eygen tant,
 Dat kryght een deurslagh in de hant.
 Hoe dickwils riep ick: Lieve Godt!
 Wie satter nutter in een kot?
 Als Euclio den ouden geck!
 Die ryckdom had' en leed' gebreck,
 En potten al wat dat hy vont,
 En hiel soo veel van sijnen bont,
 Dat hy sich eens verhangen wou,
 Op dat hy niet meer eien sou.
 Terwyl den Tayaert sommen last,
 En rontsom sijn ducaten past,
 En besigh met't Gout-gewicht,
 Den spaerpot wort de voet gelicht,
 Daer light hy die noyt penninck schonck,
 En niet als slechten cuyt en dronck,
 En altydt arm leven wou,

Op dat hy eens ryck sterven sou.
 Syn Neefken is een Wonder Haen,
 Die slaet Grampercs vosken aen;
 En trouwt terstont een lichte tuyt,
 En smyt het huys ten venster uyt.
 Hy geckt met Besjes suere sweet,
 En hevet over al soo breed,
 Want een ducatjen ses oft acht
 Is speelmans gelt op eenen nacht:
 'Tmdet dogh op alle snaeren gaen:
 Soo bont set hy't by nachten aen.
 En komt'er iemant naer den noen,
 Gelyck men placht visiten doen,
 Die wort terstont gereguleert,
 En met een schoon vancket vereert:
 Men schenckter drierderhanden Wijn,
 Kost dat het kost, het moet'er zyn;
 En soo is hy in korten tydt
 Twee van sijn beste Hoeven quyt,
 En brockt daer in geheel het jaer,
 Het een huys voor en't ander naer,
 Laest kreegh hy met den teirlyngb-steen
 Noch hondert kroonen aen sijn been,
 En't jaerent hadd' hy in de Swaen
 Syn koetse met vier Peirden staen:
 'T geselschap vont hy daer soo goet,
 Hy quam te Peirt en gonck te voet.
 Dan heeft hy i'huys een Venus dier,
 Dat oock niet veel en houdt van tier,
 Maer als hy buyten sit en teirt
 Dan sitse lustigh i'huys en smcirt,
 En is geduerigh in aen Wijn.

Siet eens wat komt den Vreck te zyn ,
 Daerom lief Bede vaerken hoort ,
 En segg'et vry aen d'ander voort :
 Dat die sijn goet aen ander geeft ;
 En selver in ellenden leeft ,
 Dat die is sulck Cosijnje weirt
 Die't al op korten tydt verteirt .
 Daerom geniet dat Goet u geeft :
 Ten minsten van de blaedingh leeft :
 En schaft daer naer een wysen raet ,
 Aen wie dat gy u schatten laet :
 Want soose kryght een dolle kop ,
 Die helpise saemen schandigh op ,
 Maer soo gy dat een Neefken geeft
 Die in de vrees des Heeren leeft ,
 Die sal u suer gewonnen goet
 Noch aen doen wassen voor de voet ;
 Dit is mins oorueels wys beleyt
 Voor een die schatten heeft bereyt :
 Maer wie naer't goet blyft even Vreck ,
 Die houd ick voor den meesten Geck .

T O E - M A E T J E N .

DIt vraeghsken , Philothea , legh ick noch in u
 schuytjen eer ick u laet varen. 'T is een gedenc-
 weerdige geschiedenisse , die ten naelten by slaet op
 myne voorgaende redenen , en al wordt dit verhaelt
 van eenen Bisschop van Vranckryck , soo sal Nederlant
 evenwel (vrees ick) daer al paert en deel in hebben. En
 't gene desen Franschman overquam , sal misschien al
 menigen Vader oft Moeder naer hun af-sterven zyn
 gebeurt. Hoort dan : Een en Vader hadd' dry Sonen :
 liggende dan op sijn sterven , riep den oudsten , hem
 vraegende , wat hy sal doen voor de ziele van sijnen

Vader, die hem soo schoone goetd achter-laet? Hy antwoorde: Monpere, ick sal u een Capelleken doen stichten, en daer alle Vrydagen een Ziel-Misse laeten singen. Hy vraecht aen sijnen tweeden Sone, wat Godtvruchtige wercken hy tot troost van sijnen overledenen Vader sou op sich nemen? Hy gaf voor antwoordt, dat hy twee Capellekens wou doen timmeren en alle Vrydagen twee Missen in 't Musieck doen singen. Ten lesten riep den Vader sijn jonghste Soontjen, sijnen lieven *Benjamin*. Hoort gy wel de danckbaerheyt, en sorghvuldigheyt uwer broeders? (eght hy) gy en moet u Vader dan oock niet vergeten. Och Monpere-, sprack desen, verre zy dat van my; jaedat meer is, ick sal alleen soo veel voor u doen, als sy alle beyde te saemen. Wel lief Kindt seyt den Vader, dat is goet jonstelyck gesproken; seker gy thoont dat gy uwen Vader met groote danckbaerheyt zyt beminnde. Ick en twyffel oock niet oft gy sult uwe beloften met groote stantvastigheyt nuytvoeren: even-wel soo ben ick keurigh om te weten hoe gy dese dry Capellekens ende dry Missen te wege sult brengen, aengesien gy, gelyck gy den jonghstenzyt, oock minder erf-deel als ieder een van uwe broeders sult ontfangen. Waer op hy met korte woorden antwoorde, dat sijn twee broeders wel beloofden, en niet met allen souden doen, en oversulckx dat hy dan lichtelyck soo veel als sy, kon beloven: en soo gebeurde't. Men seght, *Lieve Philothea*, dat sotten en kinders de waerheyt seggen: ick geloove altydt dat desen niet verre over den doel en sal hebben geschoten, want't gaet soo, en de erfgenaemen en sullen van het hun niet veel nuytgeven, aengesien sy noch wel derven (Godt betert) de Legaten van de Weesen, en van Gast-huysen achter houden. Peyst hoe dat die moeten kryten als sy achter sulck een lyck-kiste na de Kercke volgen, wiens koffers sy te voren al naer huys hebben doen sleypen. De Bigghen schreeuwden dat de Sogh' was gestor-

ven; maer als sy hooren dat'er in het Testament stont dat sy eekelen souden eten, doen lieten sy het vercken liggen, en zyn met blydschap naer den back gelooopen. Jae de broeders selts van *Joseph*, als sy hem in den sterf-put hadden gesoncken, gingen sy doen niet sitten om te eten: Ick segge dan: om te sluyten, dat den *Vreck* my al te geck is, om dieswil dat hy sijn selven geen goet en doet, dat nochtans loffelyck is, en dat hy het sijn verspaert voor eenen slampamper; dat berispelyck ende beispottelyck is.

Om uwe vermoeytheyt in het lesen wat te versetten, *Philothea*, soo moet ick u vier *Raetseltjens* uytgeven.

Ten eersten,

Welck is de alder-sterckste letter van den A. B. C.

Ten tweeden,

Wat is dit? Godt en saghet nimmermeer, eenen Boer siehet alle dag, eenen Koningh als het hem gebeuren mag.

Ten derden,

Daer is wat in Parys, dat het in Parys niet en waer, Parys en sou geen Parys zyn, maer het sou Prys zyn.

Ten vierden,

Wat plaets is'er op d'aerden, die de Son maer eens en heeft beschenen?

Philothea, soo gy u op geeft als aen de uyt-legginge niet konnende geraecken, soo segh ick om u den wegh te baenen, het is: *De O. Syns gelyck. De A. Den gront van de Roode Zee.* Dogh is al te veel geklapt.

Dit naervolgende is treffelyck geleyt:

*Vin sur lait , c'est soubait ,
Lait sur vin , c'est venin.*

dat is :

*Wyn om melck genomen
Sal u wel bekomen ;
Maer melck op wyn
Dat is fenyn.*

Sedelycke ende breeder tyt-legginge hier van.

*Als iemandt van eenen kleynen staet' (daer by maer
pap en moes , en melck at) kan op komen tot een
rycker fortuyn , soo dat by nu een maelttydt ter eeren
magb houden , en sijn gasten met den Wyn beschenc-
ken , dat gaet wel , dat is wyn op melck : maer als
iemandt uyt sijn goet en middelen (daer by dagelyckx
eenen moeyen pot Wyn op moght verteiren) vervaelt
in armoede , soo dat by met pap ende melck moet op-
springen , dat is slechten tydt , dat is melck op wyn
nuten , dat is niet alleen om sieck van lichaem , maer
oock om in benauwde en geduerige ziel pyn te vallen.*

**Stantvastigheyt van onfuyvere
Liefde.**

***Dient my Monsieur,
Een goet van geur.***

Myn

Mijn Heer terwyl de keucken meyt
 Voor ons de spys vast bereyt ,
 En dat bier eyers zyn geset ,
 Ick bidd' dat gy een weynigh let ,
 Hoe dat het met de eyers gaet
 Wanneer die iemant open slaet ;
 Den netsten kost van heel den dis
 Gy weet hoe 't een versch eyken is.
 Want d'ander spysen alle gaer
 Die krygen licht wat bier en daer ,
 En d'een die heeft te stercker vier ,
 En d'ander braeden niet en fier ,
 Een derden is heel aengebrandt ,
 Dees is besmockelt met de bandt ,
 Daer stuyven d'asschen op 't gebract !
 Men weet wel hoe het koken gaet.
 En in de boter steck'et bair ,
 En soo van d'ander allegaer ,
 Maer een versch eyken uyt de schael
 Is 't suyperste van al-te-mael.
 Al is'er een vuyl Schommelm maeght ,
 Die d'asschen door de keucken jaeght ,
 En die soo mondigh kockt , en smoockt ,
 Soo dat de beste spys ervoockt ,
 Nochtans een ey blyst even net ,
 En weet van roock , van asch oft smet ?
 En daerom is 't dat mensgh vrient
 Is geirne van een ey gediënt ,
 Maer soo het ey oock eens vervuylt ,
 En dat daer rotbeyt binnen schuylt ,
 Dan spreyt 't sulcken swaeren stanck ,
 Die dickwils duert heel dagen lanck ,
 En principaelijk blyve't rouw ,
 Daer sinckt het dat men bersten souw ,
 Ick weet , Monsieur , dat geen en gast
 Aen tafel sulcke reden past ,
 En even-wel het dient geseyt ,
 Niet tot berispingh van de Meyt ,

Maer tot een leeringh van die malt,
 Eer dat hy noch in schanden valt,
 Want Liefde is gelijk een ey,
 Soo d'een guet, zijns alle bey.
 Als gy geniet een fuyver min,
 Gy vint'er trouw en voordeel in:
 Sy sterckt het bert, en voed' u eer;
 Noch fy en walght nimmermeer.
 Maer is 't dat eenen lichten Quant
 Door vuylen lust in 't berte brant,
 En u onteert met uwen danck;
 Gewis die scheyt met vuylen stanck:
 Daerom soo bidd' ick voor het lest,
 Laet niemant schenden uwen nest,
 Oft gy krijgt eyers vuyl, en rot,
 Tot uwen spijt, tot anders spot.

A E N - S P R A E C K .

AL is het faecke, *Lieve Philothea*, dat men seght dat de *Liefde* bloeyt Winter en Somer, en den *Cupido* vleugels draeght, *Venus* op een schildpadde gedraegen wordt, om te beduyden dat de *Liefde* inelkomt, traegh vertreckt; soo is't nochtans seker dat onsfuyvere *Liefde* geensints en is te betrouwen; maer van een eerbaere Maget met allen heusheyte versonden moet worden. 'T is beter dat wy dees *Venus*-janckers laeten met eer, eer dat sy ons verlaeten met schant: want daer op sal het uyt-komen, datse van een vuyl bruydt, gelyck als van een vuyl ey, sullen walgen. 't Welck ick bethoonen moet, eer ick voort uyt-sette de couragie van een eerlycke, ende seer schoone Maget binnen Napels: Dese wierde van eenen Franschen Edelman versocht, maer niet tot haere eer, hadd' hem daerom altydt af-geslagen. Op eenen sekeren tydt soo fy met haere Ouders ten platte lande gingh spelen, ende dat dit ter ooren gekomen was van desen Serviteur, heeft hy-le buyten

gaen

gaen wachten. Vader ende Moeder die wāndelden voerjen voor voetjen in't groen ; maer sy , om dat de jonckheyt speelachtigh ; ende wat minder geset is , liep voor uyt, en quam by het by-gelegen boschken : sy was gekleet *à la Bergere* , en door de exercitie hadd' sy een bloosken gekregen op haer wangen. In sulcke gesteltenisse dan valt sy alleen in sijn handen. Hy haer ontmoetende in een weeghsken datter zyden af-liep , seyde dat hy langen tydt gewenscht hadde om sulcke een buscade te treffen. Dese eerlycke Jouffrouw t'eenemael verstelt , wetende dat korten raedt daer moest goeden raedt wesen , geveynsde kloecke, en haest bedachte woorden : *Monsieur* seydsse, is't dat ick oyt weirdigh was een trappe van uwe jonst te winnen , diergelycke gelegentheyt hadden wy eerder kunnen vinden , oft maeken ; ick verklaer u dat het aen my niet en heeft gehangen : het is de schult van myn moeyelycke Ouders , die myn groene jaeren willen passen , ende af-meten naer hunnen ouderdom , en schynen vergeten te hebben wat men hun in hunne jonckheyt heeft toe-gelaeten. Dan soo gy my uwen dienst wilt jonnen , van daegh maeck ick een eynde van hunne onverdraegelycke viesigheyt , ende een vast beginfel van onse getrouwigheyt ; leent my voor een weynigh dit blanck sweirt dat gy draeght op u zyde , en gy sult sien dat een vrouwe handt kan mannelycke daeden uytwercken , principalyck als'er hope is van sijn alder-liefsten heft te genieten. Hy door dese onverwachte beloften t'eenemael op-gewackert , geeft haer sijn rappier , met het welck sy ontfleken van gramschap , recht toe recht aen naer haer Ouders is gelooopen. Den Edelman , om alle onheyl af te weiren , voeght sijn aen haer zyde. Staende nu tusschen hem en de Ouders , geeft den eerloosen Serviteur een snée oft twee door de kaken , seggende : Leert op een ander tydt noch aen d'eerbaerheyt van Jonck-vrouwen lisen en laegen leggen. Hier mede spronck sy in de

naeste rivier om sijn handen t'ontgaen , de kleederen haelen haer boven , en is aen d'ander kant gedreven. Soo dit ruchtbaer wiert in de Stadt , is sy triumphantlyck ingehaelt , als die haeren vyandt hadt verslaegen. Magh ick dit kloeck feyt niet stellen by de *Amazones* , die haer rechte borsten af-sneden om de pees van haeren boogh tegen de vyanden beter uyt te trecken ? Voorwaer een vroom stuck tot luyfter van de suyverheyt , tot schande van al de *Susanna* boven. Dese eene is geteeckent geweest maer datse al-te-nael een schrabbe , ende lick-teecken droegen die het selfste oft gedaen hebben , oft in't sin gehadt hebben , hoe veel en soudender niet hedendaeghs gepickeerde back-huysen draegen ? Het is dan meer als tydt , *Philothea* , dat ick u , en de Jonckheyt waerschouwe het peryckel dat'er gelegen is in een bedekte klippe , waer op soomenigh onnoosel Maget schip breuck van haeren besten schat heeft geleden. Dese klippe is de onstantvastige , en oneertycke *Liefde* van de myneedige *Serviteurs* , die in hunne vryagien en brandt brieven anders niet voor en doen als den schyn van een oprechte gunste , en geveynsen , jae bevestigen dickwils met eedt en bloedt een stantvastigh hert ; welcke versekerings , ende beloften niet langer en dueren als oft dat sy een eerlyck kindt tot val , ende onder de voeten gebrocht hebben , tot schant , ende een schimp-spraeck van de gantsche weirelt.

Als de Bruyt

Is in de schuyt ,

Lief schippertjen dan is't vleyen uyt.

Hierom hebben de Wyfen van *Aegypten* , de *Liefde* vergeleken by een brandende lampe , die lichtelyck kan uytgeblaesen worden : geschencken ende giften zyn de vettigheyt , daerse mede gevoedt wordt , en een woordt averechts opgenomen , is genoegh om de vlam van de *Liefde* uyt te blaesen , en eenen grooten stanck te veroorsaeken. Daer en is hedendaeghs

niet gemeender als dat de minne-brieven, onderteekent worden : Myn Goddin , myn hert , myn ziel , u slaef soolangh als ick leef , tot'er doodt toe , tot in het graf. Met sulcke sotternyen vullen wy onse papieren , en peysen niet eens dat brieven van Lieven met boter bezegelt zyn : soo dat my dunckt , dat sy't niet qualyck voorgchadt en hebben , die de *Liefde* met vleugels geschildert hebben : want in der waerheyt het dertel *Boefken* en kan niet stil sitten , en vlieght dan van ons , als wy meenden dat wy hem vast hadden. Reden hier vapis , om dat de wellusten zyn van dien aert , datse groote begeirte in ons verwecken eer wy die besitten ; maer als wy die genoten hebben , dan verwecken sy in ons een misnoegen , ende walginge : (Als de muys sat is , dan is het meel bitter) en volght op den staenden voet dickmaels een afgekeertheyt , ende haer van den persoon die men eerst soo uytfinnigh bemint hadde. (a) Wacht u , *Pbi-lothea* , van te groote liefde : want sy sal met eenen stanck scheyden. Siet gy dit niet in u eygen keucken ; als den pot te sterck gekockt wort , en dat hy oversiedt , het water dat schuymt uyt , het vuer wort geblust , d'asschen die stuyven , de spys vervuylt , en niemandt en kan daer naer een eerlyck gerecht af maecken. Siet , soo ontfleckt , soo brandt , soo vergaet , soo leyt de vleeschelycke liefde haest in d'assche. Reden dan waerom dat'er veel zyn , die hup hier verbranden , is om dat sy niet en volgen den raet van den Filosooph *Aristoteles* (b) die begeirde dat men de liefde ende de wellusten niet en moest besien als sy met genucht aenkomen , maer als sy met ongenucht scheyden. Een goet en soet begin heeft wel een goet behaegen , maer het eyndeken moet den last dragen. Onse rivieren binnens landts zyn in't beginsel soet , maer schieten haer wateren snel af tot datse in een bracke ende siltige zee voor altydt worden ontfangen. En *Salomon* , die eerst de korte soetig-

heyt, en naderhandt de lange bitterheyt gesmaeckt hadde, soo dat hy met eygen gevoelen daer af ge-ruygenisse koste geven, bekend die niet dat het lachen met pynen vermenght sal worden, en dat het eynde van de blydtschap in droefheyt worde verandert? Met een woordt geseyt, de lieffelycke roosen verslensen, en druypen af, maer de scherpe doornen blyven staen, en wonden.

Tot breeder verklaeringe van dit, heb ick een klippel versje gedicht gehadt op het Sinnen-beeldt daer de weirelt omgedraeydt en op haer kruys gelyck als eenen top gedreven wordt, en geslagen hier van den *Haet* met een geessel van Serpenten, daer van de *Liefde*, die haeren boogh en ontpannen pees gebruyckte tot een sweepe van eenen tot met dese Devise:

Soo vergaet

Min in haet.

Het Dichtjen dan passende op desen sin, hadde ick gestelt met dese naervolgende woorden:

WEL hoe Cupido toornigh kint,
Wel! sul't gy slaen die gy bemint?
De Weirelt, die gy hebt geviert,
Is met u slagen niet verciert,
Waer heeft u booghsken dat geleert?
Hoe is het in een sweep verkeert?
En gy die regen over staet,
My dunckt gy zyt al even quaet.
Wel felle Hex, wat peyst gy dan,
Dat dit de Weirelt herden kan?
De Weirelt loopt genoegh verdraeyt,
Al wortse met geen sweep bewaeyt.
Vraecht gy my, Leser, wat't bediet
Het spelijsen dat gy voor u siet?

'T is

'T is anders niet in 't kort geseyt,
 Als hoe de vuyle liefde scheyt,
 En hoe se duert een weynigh tyd;
 En dat verkeert in Haet en Nyt.
 'T en is niet langer als een Jaer,
 Dat dit noch iemant wierd' gewaer,
 Het deirt my van het geestigh kint
 Dat haer den Lichtmis heeft bemint,
 Hy schreef haer menigh Minne brief,
 En swoer hy hadd' haer dapper lief;
 En op 't smeecken van den Quant
 Soo waeght de Duyf haer beste pant.
 Terstont het minnen was gedaen,
 En strackx soo gingh het haeten aen.
 Eylaes! ick kende 't Boefken wel,
 'T en socht dogh niet als katten spel:
 Siet die men eerst in weerden hiel,
 Daer voor men op sijn knien viel,
 En gaen soo in een vreedde doot,
 Die liet men sitten in den noot.
 Doen sey den quant: Adieu Mon cœur;
 En thoonde haer met een de deur;
 En sey, 't waer tegen vrienden danck:
 Soo scheyden sy met eenen slanck;
 Doen was den boogh geen booghsken meer,
 Maer sloegh daer me al even seer.
 En dreef haer strackx ten huysen uyt.
 Wat dunckt u van den valschen Guyt?
 Ick segg' dan jonckheyt, jonckheyt leert,
 hoe haest dat hier de liefde keert:
 En als den boogh ontspannen is,
 Gy weet wel dat 't een geessel is.

WAerschouwt ons dan niet wel den Wyse-man ? dry dingen vallen my swaer om te verstaen , maer het vierde en kan ick niet begrypen. Den wegh van eenen Arent door de locht : Den wegh van een Schip door de Zee: Den weg van een Serpent over den steen : ende (gelyck den Hebreeuwſchen Text ſeght) Den wegh van eenen Jongh-man tot een Jonge Doch-ter : want al is't dat men in't beginſel ſiet waerſe hebben gevlogen , gevaeren , gekropen , gecouriſeert , ſy vertrecken en men weet van hun niet meer te ſpreken.

Ende Godt gaeve dat deſe onſtantvaſtige *Liefde* bleef tuſſchen de paelen van af gekeertheyt , ende niet ſomwylen door de wreetheyt vooris gedreven wierde ; ſoo dat't al ſijn reden ſchynt te hebben dat men in den Tempel van *Venus* (a) ſlaep lakens plegt te verkoopen om de dooden daer mede te begraven : niet alleen om dat de onkuysheyt het menſchen leven dapper verkort , ende merckelyck af-ſlyt , maer oock om dieſwille dat , als de *Liefde* in eenen grooten haet verandert is , dat'er dan ſommige wel af ſtille-kens van kant geholpen worden. Dunct u dat loo vreemt , dat de ſoete *Venus* iemant eenige vyge ſoud' derven koken ; Seker van dien tydt af dat de Doodt ende de *Liefde* eens zyn gaen vernachten in de ſelfde herberge , ſoo is'er dickwils groot ongelyck ende wreetheyt uyt de *Mingereſen*. De geſchieteniſſe , ſeggen de *Griecken* , is deſe : Soo ſy s'avonts by malkanderen ſlapen gingen , leyden ſy haer pylen by een op de tafel , s'morgens al vroegh was het Boefken in de weir (ſoo dat het van heden oft van gisteren niet en is , dat de genen die minnen , weynigh ſlapen) ende niet nauwkeurigh zynde op de pylen , heeft den pyl van de doodt genomen in de plaetſe van den ſijnen. Buyten komende heeft een jongh hert getroffen , ende geſchoten. Sy meende dat ſy haest de bruyloft ſoud' houden , maer eylaes ! 't is op

op een pytvaert aengekomen. Soo gingh het met de schoone Dochter *Irena* binnen de stadt van Constantinopelen : want naer dat *Mahomet* eenigen tydt op haer versot was geweest , soo heeft den Edeldom hem de oogen open gedaen ende hy heeft haer naderhandt met sijnen eygen sabel het hooft afgesneden. Een droeve geschiedenisse , *Lieve Philotbea* , die ick tot waerschouwinge van de sotte en domme jeught hier in dicht gaen verhaelen.

ALs Mahomet den Vorst sigb had te velt begeven ,
 En ded' des vyandts landt door sijne wapens beven ,
 En met een machtig beyr trock na den Oosten aen ,
 Om voor een Hoofst stadt self sijn leger neer te slaen ,
 Niet een soo stercke slot , 't zy op een rots gelagen ,
 Oft in een weeck moras , men broght den sleutel tegen ,
 De vrees die was'er in , men vluchtend' over al ,
 En niemant weet gewis waer dat bet gelden sal ;
 Tot dat by met geweld quam voor Bifansen rucken ,
 En sack sijn Leger af , en planten hondert stucken ,
 En binnen korten tijdt in't diepste van den nacht ,
 Quam by dicht aen de wal logeren in de gracht.
 Hy velt de mueren neer , de Stadt die wort beklommen ,
 Na dat'er menig belt had in sijn bloet geswommen ;
 Sy vliegen op de wal , en stormen vinnigh aen ,
 En planten hier en daer het vendel by de Maen ,
 Men sagb op staende voet het root vuer op den thoren ,
 De poorten zijn al in , de Stadt die gaet verloren ,
 Dus snydt een koude vrees de borgers door't gemoet ,
 En schijnen al vermoort eer sy noch storten bloedt.
 O wat een droeven tijdt , als man en vrouw moet scheyden ,
 En als een Moeder siet haer Dochter van haer leyden ?
 O wat een diepe wond' kryght Vader in't gemoet ,
 Als by sijn kinders siet gewentelt in het bloedt ?
 Maer't droeffte noch van al , dat is het jammer suchten
 Kan menigh eerbaer Muegt die niet en kan gaen vluchten ,
 Niet een van al-te-mael , oft sy was liever doot ,
 Als met verlies van eer te worden nach soo groot.

D'een haelt een droeven bast , om't leven mē te korten ;
 Een ander wilt haer ziel gaen in de baeren storten ,
 En seyde met een suchte , en met een bleecken mondt ,
 Die eer die is bewaert , die sincken sal te grondt :
 Daer was een frissche Maeght van edel bloedt geboren ,
 Maer bad een ruymen tydt vaer Ouders bey verloren ,
 Den Vader was een Helt , en stelde 't lijf te pandt ,
 Ten dienste van den Prins , en van het Vaderlandt ;
 En bad sig menigmael in 't sryden wel gequeten ,
 En wist aen sijn rappier een man oft twee te speten ,
 En ging met desen lof tot in het duyfter graf ,
 En liet'er naer sijn doot noch brief noch zegel af .
 Sy was een aerdig kindt met wel gemaecte leden ,
 En badd' een schoonen glans : en aersicht wel besneden ,
 Soo dat een ieder een wel in haer wesen las ,
 Dat daer een schoonder ziel noch in besloten was .
 En daerom vreesst sy meer , eylaes ! waer salse blyven ?
 Wie sal haer bleecke vrees ? wie sal haer droefbeye schryven ?
 Wie sal haer bangh gemoet eens brengen aen den dag ,
 En haer verstervend' oog die vol van traenen lag ,
 Soo ras sy wierdt gevat om tot den Vorst te leyden ,
 Soo scheen haer droeve ziel van haer te willen scheyden ,
 Want als een schoone Maegt gaet by een weldig Heer ,
 Die waegt (na mijn verstant) haer leven oft haer eer .
 Sy wordt hem dan gebrocht met traenen overgoten ,
 Dit is den eersten pyl daer by med' wierd' geschoten ,
 Hy fiet haer schoon gelaet , en leyt'er op en speelt ,
 Terwyl sy door de vrees staet als een sneeuw wit beelt .
 Hy seyde : en vreesst niet kindt , u wort gejont het leven :
 U wordt noch buyten dat den trouw-ring oock gegeven :
 De Croon die is voor u , ick maeck u Keyserin ,
 Daer op geef ick de bandt : en sweir u vaste min .
 Hier quam het eerbaer root op haer beschaemde kaken ,
 En seyde in haer gemoet : ô Heer , wat sal ick maken ?
 Wat sal ick hier in doen ? Wat toerlucht oft wat raet
 Voor een die in de doot oft in de schande gaet .
 Ick trouwen een Tyran , den schender van ons landen ,
 Veel nutter waerick doot , veel liever wou ick branden ,

Oft

Oft dat'er een Trouwant nu sabelt mijn jongh hert :

Een Maegt sterft out genoeg die noyt geschonden wert.

Hier mede viel sy neer , de kracht ging baer begeven ,
En sprack voor die't verftont , s'en wou niet langer leven ,

Jae wenschte d'aerde selfs dry voeten op baer lijf ;

Veel beter een droef lijck , als soo een weldig wijf.

Hy fiet baer fincken neer , hy fiet baer bloote wangen ,

Hy doet een gouden vat met krachtig water langen :

Maer wat men sproeyt oft niet men vini'er weynig baet,

Want buyten is den troost , en binnen is het quaet.

Hy troost baer wat hy kan , hy weet baer soet te praeten ;

Hy doet een wyt verbael van Rijcken en van Staeten ;

Hy vraegt naer baer geslacht , en naer baer edel bloet ;

En seyd' dat hy den stam noch meer verbeffen moet.

Hy seyd' : Mijn Koningrijk paelt verder als Afrieken ,

Ick heb een machtig lant , 'k heb heerschcap binnen Grieecken ,

Soo menig kloecke vloot seynd' ick ter weirelt uyt ,

En kaer tot boven boort gelaeden met den buyt.

Hebt gy niet eenen Neef , oft Broeders meer in 't leven ;

Die wil ick maecken Baes , oft noch iet hooger geven ;

Jae over heel mijn beyr stell' ick hem Generael ,

Oft is't een man ter Zee , ick maeck hem Admirael.

U vrienden zijnde mijn , mijn landen zijn u landen ,

Den Scepter en de Croon die stell' ick in u banden :

Ick schenck't u al-te mael noch heden op den dag ,

Ick ben al rijck genoegh als ick u hebben mag.

Hy ruckt sijn keting af om die om baer te hangen ;

My dunckt het is geseyt : Nu zijt gy mijn gevangen.

Die weet een Dochters hert te winnen met het gout ,

Die sou een bouw'lijck doen , en worden noyt getrouwt ,

Otb onbedachte jeught ! doet eens u oogen open :

'T is sorgelijcke waer den Maegdom te verkoopen ,

En neemt den prys niet aen maer blijft in u geheel :

Want als hy is verkocht , dan speelt den koopman heel.

En oft gy desen Prins een dieren eedt boort sweiren ,

De saeck en gaet niet vast , de Liefde die heeft veiren :

Het Boefken is te vlugh , al sit het jomtydts neer ,

Den winckseirt neemt de vlugt , en jelaen keert hy weer.

Leert

Leert dit nyt onsen Vorst , by stelt den krygh ter zyden :
 Die peys met Venus maeckt , sou tegen Mars die stryden ?
 Hy neemt een snooden lust , en boosen bandel aen ,
 En laet sijn machtigh Ryck en landt verloren gaen :
 Syn Haeven die staen leegh , sijn Oorlogh-Schepen rusten ,
 Daer zeylt geen Koopvaerdy noch vloot na vremde kusten ,
 Men neemt'er geen beleg , noch velt slag meer ter hant ,
 Het schynt een volle peys te water en te lant.
 Gelyck Alcides beest met Vrouwen sitten Spinnen ,
 Die Beiren , Stier en Leeuw , en Reusen kost verwinnen ,
 En die s'Fortuynen-radt nu treede met den voet ,
 Die sloegh de bandt aen't wiel gelyck een spinster doet.
 Soo wordt den Prins verwyst , by laet het samen varen ,
 En smoort sijn domme jeught , en schent sijn groene jaeren ,
 Als oft by waer vergift door eenen minnen dranck ,
 Soo doolt , en doolt sijn bert met heele dagen lanck ,
 En die eerst badd' genucht in't kricken van de dagen
 Een Swyn oft fellen Leeuw de bergen af te jaegen ,
 Die met een spitse Lans' schoot tot een wilden Beir ,
 Draeght nu Cupidos boogh , en diergelyck geweir.
 Die eertydts was gewoon sigb in sijn sweet te baden ,
 En door een beete Son reeds in't Curas gebraden ,
 Die stickte in het stof , en swert was van den dorst ,
 Die door een barnas sloegh ; verwint een bloote borst ,
 En die badd' sijn vermaeck in't steken van trompetten ,
 En gingh een yseren bergb slagb-wys in orden setten ,
 Die losten een Canon en branden een Cartouw ,
 Die loopt nu naer de luyt , en 't singen van een Vrouw ,
 Noch hem en wederhoudt 't perijckel van den lande ,
 Noch onderganck van't Ryck , noch oock sijn eygen schande ,
 Maer blyst al even seer tot geylen lust geneygbt ,
 Oock als den Vyandt roert en eenen inval drygbt.
 En al is heel het Hof met al de kooghde Raeden
 Hierom in groot gevaer , en om het stuck beladen :
 Niet een en is soo stout die eens den grooten Heer
 Derst treden op den teen , en tasten op sijn seer ;
 Als eenen die met hem van jonghs was opgetogen ,
 En die oock met hem bad wel eer de borst gesogen ;

Die wilt den Vorstaen boort , en treed'er recht op aen ,
 En seggen eens ront uyt , waer op de saecken staen.
 Daer was aen het Paleys een Lust-bos vol genuchten ,
 Die rontsom was beset met uyt-gelesen vruchten ,
 Daer Constantin de Groot wel eer vermaeck in nam ,
 Als by van groote sorgb , oft Raet van Staeten quam.
 Het was een schoon vertreck , daer duysent vogels songen ,
 Daer in een gulde back de silvere waters sprongen ,
 Daer menigh schoon prieel rontsom was ingebouwt ,
 Van altydt even groen , en even jeugbdigh bout :
 Daer't kruyt van soeten geur , daer liefelijcke bloemen ,
 Daer bondert planten staen die niet en zyn te noemen ,

Daer een Lanrieren bosch groeyt aen een stille stroom ,
 Daer soeten balsen sweet van boven van den boom ,
 Daer haeren milden schoot den Natuer heeft ontsloten ,
 En heel den Lust bos deur haer schatten heeft gegoten :
 Daer't soo is t'allen kant , soo lustigh over al ,
 Oft't waer een Paradys , en niet een aerdsche dal.
 Hier was den grooten Vorst , en gingheen luchtjen raepen ,
 Naer dat hy was vervult van wellust en van slaepen :

Den Prins die treed' hem toe , en thoont sigb onberoert ,
 En heeft hem desen lof met klachten ingevoerd.
 Gy zyt , ô machtigh Helt , den blixem van ons tyden ,
 Den tweeden Annibal oft Cæsar in het stryden ,
 Gy sult den Tyber noch eens verven in sijn bloet ,
 En met den dooden self gaen stutten sijnen vloet ,
 Gy sult voor Rhodes gaen met duysent kloecke masten ,
 Om met u heele vloot het Eylant aen te tasten ,
 En swerven door de hav' , en sluysten haer de zee ,
 En brengen u geschtut , spyt bun , tot op de Ree.
 En hoe sal Britten-lant hoe sal noch Vranckryck schroomen ,
 Als uwen oorlogh-man sal kruysen op de strdomen ?
 Wat Koningh oft wat Ryck is't dat u deiren kan ,
 Als gy u lunden fiet met bondert duysent man ?
 Gy sult den Donauw op met uwe beyr-tocht rucken ,
 En daer den Arent gaen sijn besten veiren plucken :
 Ick sien het Roomsche-Ryck door u noch eens verrast !
 O wat een Lauwers-krans staet daer voor u en wast !
 Maer dit kost sweet en bloet een Keyserdom te winnen
 En is geen kinders werck , oft voor de gen' die minnen :
 'T is een manbastigh stuck voor die sijn leven waeght ,
 En die in eenen strydt na doot noch duyvel vraeght.
 Wat sit gy dan hier noch in't midden van de wyven ,
 Terwyl u heele vloot moest naer Ægypten dryven !
 Terwyl gy met de pyck moest dringen op een schans ,
 Springht gy hier op de maet , en leyt den beelen dans.
 Hoe langh sult gy in vreught den tydt en leven slyten .
 Terwyl een vroom Soldaet het spits moest af gaen byten !
 En vringen hier u lyf , terwijl de snaeren slaen ,
 Als gy moest in het velt slyf in u barnas slaen ,
 Het gincker anders eens als wy de stadt besprongen ,
 En als ubloedigh beyr de poort quam ingedrongen ,
 Let op ons sluyers eens , fiet onse wapens aen ,
 Gy vint' er rontsom op met duysent scheuten staen.
 Dit is dat beel het Hof , dit voelen al de Standen :
 Sy roepen dat het streckt tot nadeel van de landen :
 Sy hebben vast bericht hoe dat den vyandt loert ,
 En g'heel Europa door de Trommel wort gerort .

Waer is de groote ziel die u is ingeboren ?

Waer is dat moedigh hert dat gy badt van te voren !

Waer is dat edel bloet van't Ottomans geslacht ,

Dat altydt maer naer een en nieuwe Rycken tracht ?

Ontwaekt eens grooten Vorst , en laet een weynigh rusten

U ranken die gy leyt , w ongebonden lusten ,

Het is , geloovet my , den alderstercksten man ,

Die midden in de lust , den lust verwinnen kan.

Den Vorst die fiet bem aen , en hoort sijn vinnigh kallen ,

En twyffelt oft hy bem wilt stracks aen boort gaen vallen ,

En subelen den kop , en thoonen met'er daet !

Dat sulcken trots verwyf hem geensints toe en staet.

Maer hy geveynst sich koel , en geeft hem goede woorden ,

En krypt sijn gramschap in , oft hy sich niet en stoorden ,

En doet voor s' anderdaeghs de Standen al-te-mael

Op den gesetten tydt verschynen in de Sael.

Soo scheyden sy van een. Wat sal den Vorst beginnen ,

Hem steekt diep in de ziel den wortel van het minnen ,

Als hy maer eens en peyst dat hy haer laeten moet ,

Dan leyt hem aen sijn hert bet swaer geronnen bloet.

Syn traenen bersten uyt , en dwingen hem te weenen ;

Hy voelt sijn innigh mergh verslyuen in sijn beenen :

Daer sinckt soo swaer gepeys in't diepste van sijn ziel ,

Dat uyt sijn bleecke mont dees droeve klachten viel ,

Sal ick naer een schavot Irena kunnen leyden ?

En met een wreede slag de lieve ziel doen scheyden ?

Sal ick met dese bandt den kop haer snyden af ,

Daer ick haer in het eerst myn echte trouwe gaf :

Sal ick den naeckten hals met bloet sien overgoten ,

Ach ! soo hebb' ick een hert wel uyt een rots gesproten ?

Soo is myn wreede ziel gesmeet uyt enckel staal ,

En beel myn ingewant gegoten van metael.

'K en kan , 'k en sal 't niet doen : Irena gy sult leven ,

Nack ick en sal myn gunstaen niemant anders geven.

Sou dit meyneedigh hert gaen breken voor bet graf

Den ringh die ick u zens met diere eeden gaf.

Eer moet een donderslag my duyfent mael verpletten ,

Eer moet het blixem vuer my heel in polver setten ,

Dat eer de aerde scheurt tot aen de droeve Hel;
 En slijkt met huyl en hair een trouweloos gesel.
 Soo spreckt hy voor de trouw, maer gaet het overleggen
 En wat dat heel het Hof, en al de Staeten seggen,
 En dat des Vyandts hayr van dagh tot dagh aengroeyt,
 En tot een groot beleggh oft vroegen velt-tocht spoeyt?
 En t'saemen overweeght den korten lust der Vrouwen,
 Dan voelt hy aen sijn hert de liefde heel verslanwen,
 Dan wou hy dat hy noyt de Maeght en hadd' besint,
 Dan wou hy dat hy noyt Irena hadd' bemint,
 Dan wenscht hy om haer doot, en seyt dat sy moest sterven.
 Dat hy wilt in haer bloet den blancken sabel verven,
 Syn ongestadigh hert is nu vol heete min,
 Dan hevet droeven haet en enckel bloet-sucht in,
 Gelijck in een tempeest de Schepen t'saemen vaeren,
 De vloot wort hier en daer geslingert door de baeren:
 Dan naer en harde klip, dan weder naer het strant;
 Soo wort het Vorsten hert gesmeten t'alle kant,
 Onseker waer hy sal ten langen laesten landen,
 Soo leyt hem in de krop het verweyt van de Standen,
 Dat maectt hem heel beroert, dat stelt hem ongerust,
 En evenwel den Vorst keert tot sijn ouden lust.
 Fac op den gantschen tydt van dry geheele jaeren,
 Is hy noyt sonder toorn soo schandigh voort gevaeren
 Hy springht als wyt den bant den lesten dagh en nacht,
 Terwyl het heele Hof daer van den uytganch wacht.
 Hy doet haer s'anderdaeghs haer beste kleeders langen,
 En rontsom styf van gout en vol juweelen hangen,
 De vlechten van haer hooft zyn aerdigh opgekrult,
 En tusschen bey met lint van schoon couleür gevult;
 Sy draeght een hals pieraet dat soo veel sou belooopen:
 Dat imant voor den prys heel steden wel sou koopen,
 Behalven dat op 't hert een groote bagge honck,
 Die met een helle schyn gelijck de Sonne blonck:
 Haer kleedt vol geborduert, met hondert moeye dingen,
 Dat wort haer neer geleyt van twee schoon jongelingen,
 De uytgelesen stof, en al het fraey gewiet
 Thoon dat'er niet een vrouw, maer een Goddinne gaet.
 Terwyl dat dit geschiet, de sterren gaen verdwynen;
 Den dageraet komt aen, de Son begint te schynen,

Dien

Den Edeldom treckt op, en komt met groot getal,

Onfeker wat den Vorst hier doen oft laeten sal.

Het beele Hof verwacht met al de hooghste Leden,

Tot dat hy met haer is ten laesten ingetreden:

Sy komen bandt aen bandt en thoonen bly gelaet,

Gelyck een echte paer dat naer de Bruyloft gaet.

Wie dat Irena sagb, die kryght in haer behaegen,

Wie dat Irena sagb, die is gelyck verslagen:

Den eenen pryft de snée, een ander het gieraet,

Den derden haeren glans die't al te boven gaet.

Sy wenschen hem geluck wou by met haer gaen paeren,

En seyden dat hy moest haer voor sijn Bruyt verklaren,

Sy selver, als sy haer vout in dit rijk gieraet,

Geloofde dat den Vorst haer stellen wou in staet,

En dat hy niet alleen haer eens en wou gaen toonen,

Maer dat hy haer voor al wou Keyserin gaen croonen,

Dies quam sy, soo het scheen, beel vlytigb na de Sael,

En toonde meer als oyt haer soet en lief getael.

O wispeltuerigh rādt! wie sal op u betrouwen?

O ongestaedigh Hof! op u is niet te bouwen:

Die gy het sachtste streelt, die gy het meest verbest,

Die is't die gy daer naer op't onverwachtste treft.

Den Vorst dan die begint met voorbedachte reden,

Die haer diep in de ziel, en door het herte sneden:

Hy seydt dat hem misnoeght dat trots en spits verwytt,

En dat hy't daerom houd' voor enckel wraeck en spyt:

Hy seydt dat eenen Prins en grooten Heer mag leven,

En niemant daer en heeft af rekening te geven,

Voorts dat hy beden noch wilt toonen op den dag,

Hoe weynig Vrouwen lust op sijne ziel vermag.

Strackx greep hy haer by't booft, en doet den sabel blincken,

Irena die verschieft haer swacke leden sincken,

Den keelen Edeldom die wort'er door verschrickt,

En niemant is soo stout dat hy eens een woort kickt,

Soo hy den sabel bief om haer den slagb te geven,

Soo stierf haer rooden mont, en scheen als sonder leven,

Dogb met een traenend oog, die sy noch op hem sloeg,

Daer sy wel eer een pyl mé door sijn herte joeg,

Ach! seyde grooten Vorst, waer toe ben ick gekomen,
 Wat onlust oft wat haet heeft u dogh ingenomen,
 Ey! spaert myn jeudigh bert, ach wat ick bidden magh,
 Hebt gy my oyt bemint, vergeeft my desen slag.
 Dit seyde en viel neer, met traenen overgoten,
 En tusschen bey soo quam een woordt noch uytgeschoten:
 Daer gongh een droeve sucht rondsom de heele Sael:
 'Tis jammer om te sien, het weent'er al-te-mael.
 Maer dies al niet te min heeft hy het sweirt gebeven,
 En haer met alle kracht den wreeden slag gegeven.
 Het boost, terwyl het viel, sprack met gebroken sin:
 O kort, ô droeve vreught! ô trouweloose Min.

Dit is den droeven uytgangh van *Irena*, ende de
 groote liefde die haer *Mabomet* in het eerste hadde ge-
 dragen. Soo verandert den soetsten Wyn in den
 scherpsten ende vinnighsten Azyn.

Siet de Huys-vrouwe van *Putipbar*, siet *Ammon*, siet
Henricus VIII. Koning van Engellant, siet al de gene die
 in desen honing geseten hebben, hoe datse hunne angels
 hebben doen proeven. Een vernuft verstant seyde eens:

(a) *Dies Sabbathi tondet,*

Dies Veneris diglubit.

Dat is: den Saterdagh scheirt: (Want dan gaet men
 gemeynelyck om gebarbiert te worden) ende den
 Vrydagh vilt. Wan Vrydagh, dat is dagh van Vryen,
 en *Kenus* dagh. Jae *Mars* dagh, want men vilt'er niet
 alleen; maer men kapt'er, en men kerft'er; jae men
 doot'er, men moort'er.

Kost'er iemandt onnoofelder aen eenen dans gera-
 ken, als *Aëdon*, (b) die van de jacht weder keerende
 by geval sijnen wegh nam daer *Diana* met de Nim-
 phen haer baeyden, evenwel hoe weynigh paert en
 deel dat hy in het spel hadde, hy heeft'er niet alleen
 van sijn hair, maer lustigh van sijn huyl gelaeten,
 en is verscheurt geweest van sijn eygen honden
 die hem plachten te streelen, en te quispel-steinten,

101

tot den leeringe dat Godt geve wie ontrent desen vogel-lym komt, hy sijn selven noyt soo behendigh noch voorsichtigh en sal ontwerren, oft een deel veiren ten minsten, dickwils oock 't leven sal hy daer moeten by setten. Leert ons hier van een proeve haelen in Italien. Daer was tot Venetien in 't Jaer 1567. in 't Clooster van de Capucinen eenen Religieus, niet alleen eerlyck van manieren, maer oock t'eenmael schoon van aensicht: desen soo hy gingh van deur tot deur om sijn broodt te bedelen is gekomen aen een huys daer twee lichte courtesaenen by een woonden: dese veyntende als oft sy hem een goede aelmoeffe wouden vereeren, roepen hem binnen, en trecken het nacht-slot af, en beginnen hem te vleyen ende te streelen, seggende opentlyck dat sy met liefde tot hem ontficken waeren. Den Engelschen Jongelingh vermaende haer tot de eerbaerheyt, hiel haer voor oogen de leelyckheyt der sonden, de ewigheyt van de helsche pynen; maer door het weygeren wierden sy meer tot de onkuysheyt aangedreven. Hebben hem oversulcks vast gegrepen, en twee messen op sijn borst geplant, met dreygemerten van op staenden voet doorsteken te worden. Hy, die wel wist dat men meer moest vreesen die niet alleen het lichaem, maer oock die de ziel kan dooden, koos liever 't leven, als de suyverheyt te verliesen, waer op ontfangende ettelycke doodsteken, daer sy hem mé dreygden, heeft met sijn bloet den toekomenden brandt van onkuysheyt verhoet, en nyt sijn onbesmet lichaem een suyvere ziel opgeoffert aen Godt Almachtigh. Sy hebben hem onder den trap in haer eygen huys begraven: noch men heeft nimmermeer geweten waer desen Jongelingh gebleven was, als dat een van dese twee door seetwelen van dit moordladigh stuck gekomen is in den Biecht-stoel van eenen van de Societeyt, met naeme *P. Ignatius*, en heeft daer met bloedige traenen haer sonden suten beweepen. Magh ick dan niet wel

seggen dat de onfuyvere *Liefde* haere wreethoÿt bedekte gelyck vuer onder d'asschen, senyn in een gulden vat, eenen strick onder de roosen, en eenen sweir onder den balsem. De *Liefde* en kan maer alleen het kattie-spel, dat is, van voren soetjens streeten, en van achter lustigh vinnigh krabben. En oft'er altydt geen bloedt, en de doodt naer en volght, soo veel is 'er evenwel af, dat wy onse eer, en naemen saem gerustheyt des herten, reputatie, jae de saligheyt onser zielen daer in somtydts komen te verliezen; altydt te hasarderen; soo dat my dunckt datse verstandelyck gedaen hebben die de *Liefde* stelden tusschen den Tydt en tusschen de Uren, de welcke overhant trocken de waeyen uyt den doeck, daer de *Liefde* mede verblindt stont, tot dat sy't heel ontbloodt hadden, en sy kosten sien in wat staet sy door haer verblindheyt was gekomen. Waer op ick segge:

De *Liefde* is een dertel kint,
 Dat met een doeckxken staet verblindt;
 Den tydt die aen sijn zyde staet,
 Die pluwst den doeck van draet tot draet,
 En als sijn oogen open gaen,
 Dan seyt sy: Wat heb ick gedaen.

Dan is't eylaes! och ermen, dan sit men met suchten in den boesem, met klachten in den mont, met handen in het hair, dan worden onse oogen soo groot als kaets ballen, die te voren soo kleyn waeren als spellen hoofden: dan siet men duysent swaerigheden en ellenden. Gaet alleen in u straet, *Philothea*, gy sul't'er af vernemen.

T O E - M A E T J E N .

MAer om dieswille *Philothea*, dat dese materie veel te droef is soo laet'er ons een blyder Toe-

maetjen overgieten. Eenen jongen *Leck-spit*, eenen wel gemaecten *Rademontado*, die nimmermeer den Vyandt hadde onder d'oogen gesien; desen willende een heel geselschap van eerlycke *Jouffrouwen* een leck geven, seyde: *Ik wedde dat niemant van u lieden my hier een Mueght sal kunnen tboonen.* Terstont een *Jouffer* van den hoop die wel getant was en geen herfens van papier en hadde, nam hem het woordt uyt den mondt en seyde: *Monfieur met uwen goeden oorlof, uwen degen is noch Mueght, want die heeft noch niemant gefchonden.*

I I.

Een ander *Vrouwe* die in den winckel sat, theonde op een ander gelegentheyt dat haeren mont oock in geen maes-flot en was gevallen: Want soo seker *Edelman* iet stont en kocht, dingende den leeghesten, ende den minsten prys, daer by voegende dat sy vrienden waeren, dat het die soo diet niet en moesten betaelen. De *Jouffrouw* gaf voor antwoordt: *By de vrienden moeten wy den kost winnen, want de Vyanden en komen by ons niet koopen.*

I I I.

Dit naervolgende dunckt my is noch wel soo aerdigh: (a) *Jouffrouwe Lucrecia* hadd' eenigen tydt van *Monfieur N.* aenspraeck, besoeck, ende eerbare gunste genoten. Dan gelyck men seght: *winterfche nachten, Vrouwe gedachten, gunste van Heeren, fiet men baest verkeerren.* *Lucrecia* vermoede dit spreekwoordt in haer plaetse te nemen, en dat de *Liefde* van *N.* verslouwde: oversulcks op een tydt met de *Kaerte* spelende, soo hy vraeghde wat haer liefde wat hy opslaen soude, soo seyde sy: *Herten.* Hy antwoorde dat hy'er geen en hadde: Waer op sy datelyck nyschoot: *Soo gy my geen herten en speelt*

K 3.

soo

(a) *Jeck en Ernst.*

soo sal ick u dan schuppen geven. Verstandige lieden²
Philothea, sullen desen greep voor goet keuren.

I V.

Ick sluyt met een dichtje :

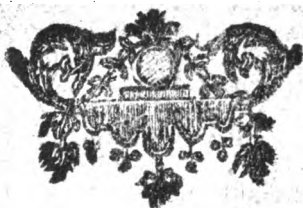
*Malle luy, verrotte peiren,
 Boecken die geen deught en leeren,
 En veel eyeren over-hoop,
 Hoe meer om gelat, hoe quader koop,*

Sappiger is't gene dat volgt:

*Biecht sonder rouw,
 Vrient sonder trouw,
 Gebedt sonder innigheyt,
 Is al verloren arbeyt :*

En dit magh oock passeren, niet waer ?

*Wou den avont sorgen, gelijk den morgen doet,
 Veel sonden al ryden, die noch gaen te voet.*

Peryckel tuffchen ongelycke Perfoonen.

*Van kant:
'T is brant.*

Siet eens hoe dit Onnoosel Lam
 Blyft sitten slapen in de vlam!
 Op, op, lief Kint, 't is al in brant,
 De vlam ontsteekt aen alle kant;
 En lighdy hier noch sed en vonckt,
 Daer 't vuur tot aen u rocksken vonckt;
 Den brant die groeyt al even seer,
 'T is geen en tyd van slapen meer.
 Op, op, oft blyft gy langer hier,
 't Zieljen raecht noch heel in 't vier.
 Geloofst het my, hy wort verrast,
 Die op de voncken niet en past,
 En siet eens wat een botte Maert,
 Als sy de keirs niet wel bewaert;
 Waise niet al speels en maeckt,
 Hoe licht een huys in brant geraecht,
 Wanneer ontrent den stroeyen ras
 Alleen een vonck geresen was.
 Maer waer is dan soo siechte hooft;
 En van sijn sinnen soo berooft!
 Die niet en vlucht met alle macht
 Eer dat sy in het vuur versmacht!

Eylas! lief Kint, het gact alsoo;
 Maer 't hert vonckt eer noch als het stroy.
 Wat is het meer als eenen spronck!
 Wat is het meer als eenen dronck!
 Wat is het meer als eenen lonck!
 Wat is het meer als eenen vonck!
 Jae eenen roock, en anders niet,
 Daer gy het hert aan branden siet.
 Seght eens hoe haest dat Jonffer vlas!
 Van joncker vlam ontfleken was!

Een dertel oogh, en lossen praet,
 Een sotte lagh, een vrient gelaet,
 Een, een aat, 'k en weet niet wat,
 De Jonckheyt die is baeft gevat
 'T en is dan geensints dat u dient
 By't vuer te spelen, liefste Kint :
 Maer wie by't vuer noch slapen gaet
 Die roept om hulp als't is te laet,
 Die niet en waecht terwyl by malt,
 Gexis dat dien in't vuer eens valt,
 En als hy leelyck is verbaant,
 Is't sijn, en al sijn vrienden schant.

A E N - S P R A E C K.

HEt is seker bemerckens weirdigh, *Philothea*, dat
 dry principaelste deelen des weirelts haeren naem
 hebben van Vrouwen. *Asia*, de Huys-vrouwe van
Promothaus, heeft haeren naem geleent aen *Asiu*.
Europa heet naer *Europa*, die van den Stier onver-
 sints op-gevat wiert, ende door de Zee gedragen.
Libien heeft den naem van seker *Libia*. Siet de heele
 weirelt schier is verwyft, dat, wat segge ick ver-
 wyft? *vermant* soude ick moeten leggen. Ende dies
 volgens moet sijn een ieder op't hooghten wachten
 voor dry Latynsche M. M. M. dat is, *Munstrum*, *Mu-*
lier, *Militia*. Ende in onse Taele voor dry W. W. W.
 dat is, voor Wijn, Wyfs, Wapenen: 't zy men van
 haer oft door soetigheyt, oft door kracht wilt over-
 wonnen worden, en gaen verloren. Nocht hieren
 is ontfanghbaer de ontschuldige van sommige die
 seggen datse in diergelycke aenspraecken ende lorge-
 lycke conversatien alleen de tydt passeringe soec-
 ken, ende datse voorsichtigh en sterck genoegh zyn
 het by-gelegen peryckel te-schouwen. Dat is oeffen
 te veel te seggen, als dat sy, gelyck de Visschen

doen , het aes alleen willen af byten , en het hoeckx-
ken ofte angel laeten hangen. Een saecke die alsoo
qualyck om doen is , als sy licht is om seggen. Want
daer die Visker meenen in gevangen te zyn , is
gelegen hun doot , daer verbeelden wy ons in ,
dat in vast te zyn , is te vinden een geluckigh leven.
Wat wonder is't dan , dat ons het net wort over het
hoofte getrocken ? Ende van dit peryckel is't dat
ick u hier tegenwoordigh sal eenige profytelycke
bemerckingen voorhouden , *Godtvruchtige Pbilotha.*
(a) Ende op dat ick't niet te langh en maect , soo sal
ick keeren den Sant-looper van seker Jouffrouw die
sy gemaect hadde van de affchen van haeren malen
Serviteur , als hy overleden was , ende naer de ge-
woonte der Heydenen verbrant , en gepulverleert ;
Daer ick noch dit Latyns dichtjen sal op schryven :

*Irrequiete cinis, miseros te stans Amantes
More suo nulla posse quiete frui.*

Dat is te seggen naer onse tael , en mynen sin die
ick hier uyt gaen trecken. Peyst dat gy den Serviteur
hoort spreken in den Sant-looper.

HOe ongerust myn leven was ,
Blyckt naer myn doot in dit gelas,
Want siet ick loop hier dagh en nacht,
Daer heeft een Vrouw my toegebracht !
Hoe kleyn is't gaetjen (doet het niet ?)
Daer gy my nu doordringen siet,
Maer d'affchen is soo fijn als sant,
Om dat ick twee-mael ben gebrant.
En sullen dan myn beenders bloot
Geen ruste vinden in de doot !
Siet wie dat loopt terwyl hy leeft ;
Dat die geen rust in't rusten heeft.

Defen

Defen Sandt-looper foud' ick mogen keeren , om daer mede defe tegenwoordige aenspraeck af te meien.

Ende om dese faecke , die van groot gevolg is , wat dieper in te treden , soo dient gemerckt dat ons de natuere selver hier in schynt te waerschouwen : want Tweelingen daer d'een een knechtjen af is , en d'ander een dochterken , worden van hunne ontfangenisse met een besonder velleken gescheyden , dat de Tweelingen van de selfste natuer niet en hebben. (b) Jae den Propheet Job vreesende de versaeminghe oock onder de lidtmaeten van sijne doode kinderen. Daer sat den waerachtigen ende stercken Diamant-steen den saligen Job , ende onderlicheyde de lidtmaeten van sijne verplette kinderen , verhoedende , dat hy sijnder Dochters leden aen de lichaemen sijnder Sonen niet en sou vervoegen. Is de natuer dan besorght voor d'onnoosele ende ongeborn kinderen , Job voor d'overleden Sonen ende Dochters , tusschen welcke geen beweginge en kan wesen ? wat staet'er te vrreesen *Eerweirdige Philothea* , als'er is tusschen twee persoonen een losse en vrye genoeghsaemheydt , aenspraecke , vleydinge , streelinghe , smeeckinge , 't waer wonder dat'er geene voncken en resen. Hoe dickwils en bevindt men niet dat daer nyt een vlam komt te ontsaen , sonder dat het langen tydt van te voren moet roocken , oft dat het sterck wordt aengeblaesen ? Voorwaer sommige branden als sy het vuer maer en riecken. Een Fransche Edelman die in den Oorlogh eer gekabelt , en in Nederlandt tot Antwerpen een Vrouw getrouwt hadd' , keerde wederom naer sijn Vaderlandt , alwaer hy van eenen van sijn beste vrienden begroet zynde , ende willekom geheeten , is het selve oock aen sijn Huysvrouwe geschiet. (b) Dese gelyckse schoon was en
vol

(a) Farnel. l. 7. Phesiclog. 12. Chris. hem. 2. in Job.

(b) P. Zibentum in Promanoriel 2. Sect. 3. Google

vol perfectie : is desen vremden Edelman door haere liefde terstont de eerste reyse in sijn herte geraeckt geweest : in de tweede visite liet hy sijn vuer blyken, en in de derde verklaert sy haer weder liefde, ende wandelende door den hof, mangelen sy met malkanderen de Trouw-ringen. Ondertusschen vertrackt den echten man wederom met sijn Huysvrouwe naer Antwerpen, alwaer sy naer korten tydt gevallen is in doodelycke sieckte, daerle oock is af gestorven. Dese droeve tydingh heeft den anderen Edelman soo verslaegen, ende tot sulcke desperatie en mismoedigheyt gebrocht; dat hy meer als eens resolutie genomen hadde, ende op een leer gestaen om sijn te verhangen. 'T welck geschiet soude hebben, hadden sijn knechten niet akydt tusschen beyde gekomen. Dogh al bleef hy leven; nochtana scheen hy geduerigh te sterven; soo dat hy geen genuchten meer en nam, noch in de jacht, noch in de wapens, noch in de Academien noch in het geselschap der menschen, heel Vranckryck was hem te kleyn, hy en kost niet rusten voor dat hy geskolens wys vertrocken is naer Antwerpen, ende daer veel dagen op het graf sitten weenen, ende den kouden Serck gewasschen hadde met sijn lauwe traenen. En siet door dese overvloedigheyt en is de vlam nogh niet gebluft geworden. Hy doet soo veel dat hy aldaer bekamt een conterfeytsel van haer, soo sy was naer haer doot uytgetrocken; te vooren hadd' hy een ander bekomen daerse af gemaelt stont naer het leven. Hier mede keert hy weder in Vranckryck, van daer naer Italien, ende soo over de Middelandtsche Zee naer Egypten, om in een Eremitagie sijn leven voort te besteden. Maer gelyck wel *Seneca* seght : Gy moet veranderen van gemoet, ende niet van locht, wat baet'et u dat gy vlucht, is't dat gy u selven over al zyt mede dragende! Soo hy nu in Egypten was heeft hy een Celcken gemaect, ende dat van alle kanten

kanten toegesloten, al-hoe-wel die onsfuyverel *Liefde* daer noch spleten genoegh vont om in te kruypen. Jae is de blinde fottigheyt van desen onfschyn-heyligen Eremyt goddelooser geworden op het eynde als sy was in't beginsel: want soo hy op-gerecht hadde een *Oratorium* oft bidt-plaetse om daer sijn gebeden, sijn suchten en sijn traenen te storten, ende tot dien eynde daer op gestelt hadde een Crucifix, met de heylige Maget, en S. Jan; (ô vermaledydde onkuysheyt hoe verre en derfde gy u handen niet uytsteken en misbruycken!) hy smyt de beelden van de H. Moeder, ende van den lieven Discipel af, werpt die in den hoeck, en hanght in haer plaetse de twee conterfytselfs; ende in sulcke devotie is hy belyder van Venus, en Martelaer van den Duyvel gestorven. Dit soo welende *Lieffte Philothea*, soo en ben ick niet verwondert dat Godt Almachtigh de onkuysheyt van (a) Sodoma en Gommora gestraft heeft met peck en solfer, diergelycke kleefachtige materien, om te bethoonen dat die'er eens aen vast wort, quallyck sijn selven daervan oprecht gelyck het betaemt, sal ontbinden. Maer tot onsen propost; op hoe korten tydt, door hoe weynige woorden is desen Edelman gevangen? hadden die eenige jaeren lang by malkanderen verkeert, dan en waer het niet te verwonderen. Waer op dat ick sluyt: Wordt niemant met den eersten assant overwonnen, hoe peryckeleus is't te moeten onderstaen een lange en geduege belegeringe! Hoort wat dat is geweest hier van het gevoelen vanden heyligen *Bernardus*; (b) Altydt met eene Vrouwe te zyn, ende dat u dat niet en soude beschaedigen, dat is meer als eenen dooden te verwecken; gy sit zyde aen zyde met haer aen Tafel, u bedde staet aen haer bedde in de Camer, uwe oogen ende haere oogen spelen ende sterren op malkanderen in uwe te saemen spraecke, gy streelt haer

haer handen , en wilt gy my wys maecken dat u dat niet en sal hinderen ? Een Godtvruchtigh Persoon , wesende by een van sijn Biécht-kindren , nam uyt vryigheyt ende sinnelyckheyt die somtydts met de handen , seggende dat hy goêdt was , ende sy oock , ende oversulckx dat'er geen ongemaakt ar en kost komen , naer sijnen Oversten straffe hem met harde woorden , en seyde : d'Aerde is goet , ende het water is goet ; maer aerde ende water onder een dat is slyck ende modder. En oft gy hier door noch aen ziel noch aen lichaem besmeert en wierde , (het welck even-wel soo qualyck kan geschieden als dat het vuer den sulphat-steck sal raecken en niet ontfeken) uwen naem ende saem soud' ten minsten een kladder vatten : want al waert gy soo kout , ende onberoerlyck als eenen steen , nochtans gelyck men een brandende keirffe plackt tegen een muer , men naer jaer ende dagh weet te seggen dat daer een keirffe heeft gestaen , om de swarte placken die daer heeft gelaeten ; soo sal oock jemant , alwaer hy onnoosel , door den onbehoorlycken , sinnelycken ende lichtveirdigen handel een kladder blyven aenhangen. (a) Dat niemant en bedriege sijn selven , wy en zyn niet sonder gevoelen gelyck de steenen : ons herte is gemaect van polver , maer d'oogen ende onse sinnen zyn het beloopende vuerken daer de myne mede wort ontfeken. Op dit proposit valt my in een schroomelycke passagie die ick gelesen hebbe by *P. à Lapidé* , desen vermaerden Schryver , handelende van die perykelen die hier verborgen zyn , seght verstaen te hebben dat sekere Mévrouw , willende haere Vriendinnen waerschouwen van den brandt die daer kan ryfen , seyde : Dat sy , hoe weynigh gaeven , weisprentheyt ende gratien datse hadde , evenwel soude op een quartiers-uers eenen sorgeloosen met vorcken konnen bestuyven. Men soude hier aen twyffelen ,

en

en had men't oock niet sonder spreken sien geschieden. Van waer is *David* soo hoogh gevallen? Hy klom op sijn *Belveder* ende liet alleen sijne oogen weyen, ende op *Barsabée* spelen. Hy besmeurde sijn ziel; sy wiesch haer lichaem, sy sat in't water, hy ontstack in vlammen, het sien verweckte de begeerte, de begeerte het consent, het consent 't overispeel, het overspel den doodts-slagh. Een kleyne vonck, een groot vuer. Hy hadd' beter naer den Oorlogh getrocken, en soud' gelyck *Cesar* naderhandt hebben mogen seggen; *Veni, Vide, Vice*. Maer om dat hy op de affchen bleef sitten, stekende sijn telven noch boven dien in de occasie, soo heeft hy geroepen als 't te laet was: *Veni, Vide, Parij*. Dat is: *Ick ben gekomen, Ick heb gesien, Ick gonck verloren*. Leert hier uyt *Philothea*, hoe waerachtigh dat het Fabeltjen is van *Stroyken, Kooltjen vuer, en Boontjen*. Dese dry gaende uyt wandelen, quaemen aen een plasken waters, *Stroyken* ginck liggen als een brughskén, *Kooltjen vuer* goncker over, *Stroyken* branden in twae stucken, *Kooltjen* viel in't water, *Boontjen* begonste alle beyde te begecken. En liep het soo met *David* en *Barsabée* aen't water van de Fonteyne niet af: is hy niet geworden den spot van sijne Vyanden? wie soude dit van een Man naer het herte Godts hebben derven vermoeyen? (a) Laet ons soo verre gaen van de slobberachtige plaetse als het mogelyck is: want oock daer't met sandt ende met affchen bestroyt is, sullen wy qnalyck kunnen staen sonder te vallen. Nogh jemant en moet sich versékert houden als hanterende met de gene die leelyck zyn, en *Remedia amoris* genoemd worden. Geen soo slimmen holt oft den Duyvel weet daer een priuytte draeyen: Soo dat eenen aerdigen vindt van eenen Abt, hier toe dienende, te werck gestelt is: 't was doen de manier dat de huys-diensten, als wasschen, plasschen, smoo-

smooken en koken door Vrouwen gedaen wierden. Den Prelaet wetende dat dit geselschap niet meer goet en kost doen by de Religieusen , als rispen op de koolen , heeft-se afgedanckt en door gesonden ; sy in tegendeel seyden , dat het van Vrouwen wou gedaen worden , en soo hy peryckel sagh by de voorgaende , dat hy liever ongesien en leelycke oude Vrouwen soude hueren. Maer om te bethoonen dat dese hunnen voorflagh oock gevaer kost geven , doet hy s'avonts een portie van t'eenemael gesouten vleesch geven , en gebiedt alle de kelders , bier , wyn en water te sluysten. Sy gaen aen Tafel , daer naer slapen , staen s'nachts op , singen de Mettenen , klaegen malkanderen hunnen dorst , gaen naer den Kelder-weirt ; maer noch Bier , noch Wyn , noch Pomp vindende hebben sy genootsaecht geweest vuyl water te drincken. Waer over soo sy s'anderdaeghs hunne klachten deden , antwoorden den Abt : Als den dorst groot is , siet men niet aen oft water schoon is ; en soo kan't gaen met leelycke Vrouwen oock onder goede ende Godtvruchtige Religieusen ; den dorst en de occasien , Godt geve wie wy zyn , soude ons doen vallen. Ende is soo by sijn voorige resolutie gebleven. Wat meenen wy dat te seggen is , dat dien kloecken (a) *Herculus* gaende door de Kercke van *Venus* , ende stootende sijnen voet aen eenen onessen steen , leelyck is gestronckelt , en noch leelycker is gevallen ? 'T is een waerschouwinge voor ons dat niemant op sijne kracht magh betrouwen. oft wel daer hy hem het minste voorhoedt , daer sal hy sijn selven vinden liggen. Het was een sluypende , en bondige reden van *David* , als hy *Goliath* soud' gaen bespringen : (b) *Ik hebbe de Leeuwen verscheurt , ende de Beiren vermacht , oversulcks sal ick desen onbesneden op de selve maniere ontheelen.* Staet te bemercken dat *David* was een lieffelyck Jongelingh , blont van hair , schoon

van

(a) *P. Mendosa*. (b) 1. Reg. 12.

van sneed', blofende van couleur, foo dat men eenen *Cupido* niet anders en foud' kunnen af-maellen; Maer gelyck *Cupido* heeft een gedaente van *David*, foo magh hy figh oock wel roemen als *David*, ende seggen, Leeuwen en Beiren, dat is, ftantvastige en vrome Heyligen heb ick verwonnen, en meende gy, die fwack en teer zyt, gegenen tot den val van u eygen felve, dat gy fult kunnen wederftaen aen myne krachten; Gy zyt noch verre van de fterckte van *Samfon*, van de heyligheyt van *David*, van de wysheyt van *Salomon*, en fiet defe groote Reufen zyn door defen kleynen Campioen verflagen. En wie is'er oyt meer gewapent geweest als den *H. Jacobus* (a) Eremyt, behalven't voordeel van de plaetse die hy in een woestyne hadde verkofen, verre buyten alle aenfpraeck en gefelschap der Vrouwen; hy droegh een hairen kleedt, hy temde fijn vleesch met vaften, hy fleep op harde fteenen, hy nuttede weynigh wilde kruyden, hy dronck koudt water, hy was overgoten met traenen, noch heeft hy den brandt van onkuysheyt niet kunnen bluffchen. Hy hadde uyt een Dochter den Duyvel verdreven, en wierde felfer met een boofer Duyvel befeten: want aengelockt door gelegentheyt van den tydt, ende innigheyt der plaetse, is hy in fijn bekoringe te fwack geweest, ende neder-gedreyen. Den droeven val gefchiede op defe maniere. De Vrienden van de Dochter vreesende oft miffchien fy niet t'eenemael verlost hadde geweest, hebben hem gebeden dat hy haer voor eenigen tydt in fijn hutte foud wille ontfangen ende laeten vernachten, om by aldien het quaet weder keerde, de hulpe oock terftondt by de wercke foud welen; foo is het Schaep aen den Wolf beyolen: wie foud fulcks vermoedt hebben? want wat gefchiet'er? 't gene dat een ieder in verkeeringe met ongelycke perfoonen een achterdencken magh geven;

E

want

(a) *In vita,*

want den Eremyt, een man soo geconfijt in de vreeſe Godts, die speelt in dit geſelſchap met ſijn oogen, die speelt met ſijn gedachten; ſijn herte begint te voncken, ſijne ſinnen beginnen te vlammen, ende dat hy eertydts niet en ſoude hebben derven peyſen, dat gaet hy volbrengen met de wercken. Waer op een gedenckweirdige waerſchouwinge ons den geleerden *Olkot* heeft achter-gelaeten, ſchryvende op de paſſagie van *Geneſis*, daer geſeyt wordt dat Godt heeft een ribbegenomen uyt *Adams* zyde ende daer een Vrouwe af gemaect, ende in de plaats van het been teer vleefch heeft doen waſſen, ſoo zynder ſommige, ſeght hy, die Vrouwen onderwyſen, leeren, verſtercken, tot de ſtantvaſtigheyt aenleyden, en ſelver door haer converſatie komen ſy te verſwacken, ende van geestelycke veranderen ſy in vleefchelycke menſchen. Soo geſchiet het met *Jacobus*. Dogh dit niet genoegh weſende, gelyck *David* van het overſpel met *Barrabée* gevallen is tot den doot ſlagh *Urias*, ſoo gaet deſen Eremyt de Dochter eerſt haer eere rooven, en daer naer het leven oock benemen; wylende de ſaecke ſoo verborgen houden: maer eylaes! ſijn eygen conſcientie en dede anders niet als vraeck roepen. Hy wierde dan overvallen met vreeſe, anghſt, benauwtheden, hy wanhoopte aen ſijn ſaligheyt, hy wilt ſijne Eremyts-kap op den theuyn hangen, ende den vollen toom geven aen alle welluſten: dies maeckt hy eenen opſet van weder naer de weirelt te keeren. Dogh onderwegen ontmoetende een ſpeloncke vol doodts-beenderen, ende geraeckt weſende van Godt, heeft ſich daer in begeven om ſijne ſonden daer te beweenen. Ick ſal den goetgunſtigen Leſer ſijn droevige klachten hier in dicht verhaelen:

Eylaes! waerom ben ick oyt tot een menſch geboren?
 'Twaer beter noyt geweest, als zyn, en gaen verloren,
 Ick

Ick vrees het eenwigh vuer, 't is myn verdiende boet,
 My dunckt ick draegh een Hel van nu af in 't gemoet.
 Waer zyt gy blixem dan? waer zyt gy donder-slagen?
 Gy hebt al langh genoegh dees boose ziel verdraegen;
 Scheurt Aerde, scheurt eens op, en opent uwen schoot,
 Ick weet myn vonnis wel al ben ick noch niet doot.
 Dogh soo gy niet en scheurt, en my komt neder smacken,
 Ick kan door myn gewicht in eenen af grondt sacken,
 Daer is geen booge rots, geen klip van grove steen,
 Oft wel myn groote sond' weeght swaerder noch alleen.
 En schoon ick hier noch bleef, en my kost wederbouwen,
 *Ken ben niet weirdigh meer den Hemel aen te schouwen.
 'K en hebbe 't niet verdient dat ick myn oogen slae,
 Waer dat een ander mensch gaet bidden om genae,
 O droef, ô bitter vreught! die my soet quam bekoren,
 Den Hemel ben ick quyt, en nu hebb' ick verloren.
 En voor een kleynen lust, als 't saemen komt en scheyt,
 Erf ick een groote pyn tot in der eeuwigheyt.
 Maer 't meeste dat my spyt, en dat ick moet beklagen,
 Is 't dat ick word' gewont in 't eynde van myn dagen.
 Ick keerde alle reys verwinner uyt den stryt,
 En beel het Duyvels bayr weeck voor een Eremyt.
 Ick bad tot myne rust een steen om op te slaepen,
 In mynen bongers noot gingh ick wat kruyden raepen:
 De geessels die noch zyn door droncken van myn bloet,
 Die konnen beden noch getuygen myn gemoet.
 Daer quam een siltigh nat langhs myne wangen leken,
 Ick storte dagh en nacht met heele traenen beken:
 Een rouw scherp hairen kleedt droegbick staegh over my,
 En noch en was de borst van desen pyl niet vry.
 Wat baete 't dat ick bad verlaeten wulpsche Steden,
 En dat ick eensam hier quam in een bosch getreden,
 Wat baet dagh myn vertreck soo verr' van allegaer?
 My volghde in een Vrouw de heele weirelt naer,
 Ick wil van beden af soo verr' en diep gaen dwaelen,
 Daer my noyt Sonne meer sal volgen met haer straelen,
 En gaen daer ick noch plaets, noch mensch, noch dier
 en ken,

Het pynt my dat ick hier noch by my selven ben,
 Dog waer sal ick al gaen? hoe sal ick kunnen schuylen?
 Waer is soo diepen hol, soo grondeloofse kuylen?
 Blyft liever verr' van hier, gy Son gy bleecke Maen,
 Soo sal ick onbekent, een beeft met beesten gaen,
 Wat segg' ick onbekent, de tacken en de blaederen
 Die sullen my by nacht, en over al verraeden,
 Dit grof en leelyck stuck, dat ick hier heb volbracht,
 Dat schynt als licht-bout doet in't midden van den nacht.
 Daer is geen bergen aen voor een die leeft in sonden,
 Waer dat hy steckt oft niet, by wort'er al gevonden;
 Al loopt hy wat hy magh den worm die 't herte knaeght,
 Die komt hem waer by vlucht, tē poste naer gejaeght,
 Ick moet my selven dan, myn boofse ziel gaen laeten,
 Want sonder die en kan geen snelle vlucht my baeten.
 'Tis dan genoeg gejaeght, staet droeven sonder staet,
 En daer gy zyt gewont soeckt daer oock weder baet.
 Hier by is een spelonck, daer rusten dorre beenen;
 Waer kan een doode beeft als by de doode weenen?
 Gaet in dit duyfter graf, stelt u beneffens baer,
 En soeckt wel in de doolt, gy vint u leven daer.
 Hy gaet'er in met vrees, en sou schier haest beswycken,
 Soo dunckt hem dat rontsom de hoofden op hem kycken.
 En oft het ydel been geen oogen meer en beeft,
 Nochtans het hol geficht maect dat sijn herte beeft.
 Hy siet daer overhoop de beenen van de lijcken,
 En onder een gemeent de armen en de rijcken;
 Hy siet daer menig Helt, en menig Ridder aen,
 En denckt, gelyck als dees soo moet het al vergaen.
 Hy siet een heel geraemt met al sijn mager beenen;
 Oock tot de minste toe, aen banden en aen teenen,
 Met ribben en met beup, met dorre schenckels aen,
 Hy siet daer op de muer dit Graf dicht onderstaen.

Ick was in mynen tydt de schoonste van de steden,
 Doormynen hellen glans, en wel gemaecte leden,
 Ick had de soetste stem, ick had het fraeyste hair,
 En myn ineen wit couleur gingh boven allegaer.

Nu ben ick die gy fiet, de schoonheyt is versleten,
 Myn teer en jeudig vleesch, is van de Wormen g'eten,
 Myn spraek en soete stem die namen eerst de vlucht
 En dat'er overblyft is schrick en ongenucht.

Waer zynse al-te-mael die my soo vierigh minden?
 Niet een van alle gaer is aen myn graf te vinden:

Daer staet een droeve baer, daer is een ydel bert,
 Ach! wieuyt d'oogen is, is oock haest uyt het hert.

Gy die nog hebt u jeugt, wilt gy die eeuwigh houwen.

Gaet met een Konings Soon, met Jesus Christus trouwē

Gelooft den dooden mondt, de waerheyt steckter in,

Daer imant lieft het vleesch, daer is geen vaste min.

Jacobus leeft het licht, en gaet het overleggen,

En fiet eens op een nieuw, wat dit al is te seggen:

Hem dunkt hy wort geraekt, 't schynt op hem geseyt

Soo dat hy droevigh sucht, en bitter traenen schreyt.

Welaen, dan goeden Godt, hier wil ick seyd' hy blyven

Tot dat myn sondigh vleesch sal in een romp verstyven.

Hier wil ick voort in druck myn leven flyten af,

Die doodt is na de ziel betaemt een duyfter graf.

O! kost ick alle daegh my in myn traenen wasschen!

Terwyl ick ligh gestreckt op beenen en op asschen!

Voor een vervuylde ziel en is geen beter loogh,

Als die een rouwigh hert perst uyt een bitter oogh.

Een traentjen dat'er rolt langhs myne droeve kaken,

Dat kan my weder wit, en weder suyver maken.

O goedertieren Godt! als gy ons droefheyt fiet,

Dan weeght gy ons misdaet, en uwe gramschap niet.

Soo kermt hy alle daegh, soo sucht hy heele nachten,

Men heeft vanbuyten 't graf geduerigh droeve klagten,

Hy heeft soo langh geweest, en langer weenen sal;

Siet wat een swaren druck komt van een ligten val.

Wie gy zyt, die gelyck als wasch te naer gekomen
 zyt aen het vuer, by het welck gy die helsche vlam ge-
 vat hebt, stelt u voor dit exempel, ende lost die sluy-
 sen van uw' oogen om met eenen overvloed van bit-
 tere wateren dien brant te blusschen, en met dien be-

keerden Eremyt uyt te wasschen die groote vleek , in de welcke hy misschien oock door het geselschap van ongelycke personen is gevallen. Het waer beter dese remedie niet van doen te hebben , maer aengesien de wonde daer is , soo dient de medecyne waergenomen ende de plecken met sterck water uyt-gebeten. Is dat u niet , *ô Philothea !* dat gy u soo soeckt te suyveren dat gy het sneeuw wit kleedt van onnooselheyt wederom hopte verkrygen?

Maer hoe soud' ick u niet kunnen voor-by gaen , *ô Theodora !* u leetwesen , en u penitentie , die langhduerige verstervingen hebben Alexander meerder stichtinge gegeven , als uwen val verergennisse. (a) Gy waert den roem van alle de Jouffrouwen en hadd' den lof konnen mede tot u graf draegen , 't en waer een koppelerisse u dien met u eerbaerheyt hadd' gaen berooven ; eenen nacht hebt gy gesondicht , ende gy hebt geweent u geheel leven ! gy hebt verandert van Vrouwen kleederen , op dat gy onder die mannelycke daeden uyt soud' wercken , ende hebt in heyligheyt soo uyt-geschenen , dat de Crocodillen selfs haeren dienst u aangeboden hebben om u over den *Nilus* te voeren. Maer wie soud' dogh uwe stantvastigheyt , ende onverwinnelycke langhmoedigheyt konnen schryven : als gy een Vrouwe zynde valschelyck beschuldicht wiert een ander Vrouwe bevrucht te hebben ; ende daerom seven jaeren langh met een kleyn kint voor de Poorte van het Clooster over een anders sonde penitentie doende , in groot ongemack ende strengigheyt hebt blyven sitten ; ter tydt toe dat sijn den Vader selver veropenbaert heeft : 't welck rechts voor u doodt geschiede , wanneer men u , en u onnooselheyt heeft gaen ontdekken : Ick sluyt , en ick legg' tot uwen troost , en tot blydschap van alle de gene die met u

zyn.

(a) *Metaph. in vita,*

zyn gevallen , en met u zyn op-geftaen ; dat het leetwefen is een foorte van onnoofelheyt , en dat men naer den val fulcken herten rouw kan hebben , die Godt foo wel bevalt , al oft wy nimmermeer door aenvechtinge ons en hadden laeten overwinnen. En dit bekrachtige ick met *Clemens Alexandrinus* , dat licht van de H. Kercke : *Een seer behaeght Godt de deught van de rechtveirdige , ende de oprechte penitentie van de gene die sondigen.* Ende wat is dat anders als't gene ons figuerlyck verbeeldt wort door de Koninginne *Saba* , van de welcke staet geschreven dat sy foo veel giften en gaeven aen *Salomon* vereert heeft , dat'er niemant in schenckagien haer oyt en heeft kunnen overtreffen. Staet te bemerken , dat dese *Saba* was een Moorinneken , om te beduyden dat een ziele door de sonde leelyck en swert geworden , foo sy haer tot leetwefen , en bekeeringe wilt begeven , Godt traenen , suchten , en kermen toe te seynden , zyn d'alderkostelyckste schatten om op te offeren.

Ick en weet niet hoe het geschiet , *Lieve Philothea* , dat dese materie , ende het stof foo onder de handt aenwascht , dat ick verder met myne penne uyt-looppe als ick daer gestelt hadt' de leste paelen. Tot slot van de peryckelen die'er zyn in den sorge-loosen handel en wandel met ongelycke perfoonen , foo druckt u in dat den wyfen *Salomon* boven op die groote colommen gestelt heeft *Lelien* , en daer by gevoeght , netten om dat wy daer uyt een onderrichtinge soude vatten , dat geen eerbaerheyt , oft suyverheyt foo hoogh verheven is , nogh foo verre buyten peryckel , oft daer en kunnen nogh netten ontrent komen , ende is nimmermeer t'eenemael buyten gevaer , van geschonden te worden. Gaet het dan foo met de gene die sikh af sonderen , en in een heyligh vertreck willen versekeren , hoe slecht moet het dan af-loopen met de gene die midden in het peryckel op geen peryckel en peylen ,

ende sorgeloos by het vuur zitten en slapen. Voorwaer de Katten die het meest aen den eert liggen, die bevindt men dat oock het meestendeel haere pelsen verbranden. Den besten raedt dan is te vluchten, ende gelyck de *Parthen* al loopende vechten. Kan dat aerdiger bevestight worden als door het vernuftigh Sinne-beelt van mynen lof-weirdigen en geleerden *Mr P. Sidronius de Hoffbe* ? Als hy schildert *Apollo* vervolgende de suyvère Maget *Daphne*, die in haere vlucht verandert in een Laurier, sijn Divise is :

Fuga laurigeros Paris, illa triumphos.

'Twelck ick in ons Nederlandts soo heb soecken naer te boeten.

Die staet en waeght,
Blyft selden Maeght.

Als *Phæbus* in den heelen *Mey*,
Gaet jaegen aen de groene *Hey*,
Daer *Thymus* en het jeudigh kruys
Ontrent de soete *Lenten* spruyt,
En heeft de pylen bloedigh root
Van *Pithon*, die hy heeft gedoot:
Soo wiert den jaeger selfs geraeckt
Eer dat hy weer sijn huys genaeckt.
Want soo hy dwaelde hier oft daer,
Soo wort hy een Goddin gewaer:
Syn herte wort geheel ontfelt,
Wanneer hy *Daphne* siet in't velt.
Hy sent voor uyt een soeten lach;
En biedt de Maget goeden dagh,
En offert haer te doen geley,
Oft door het *Bosch*, oft langhs de *Hey*;
En heeft puer honingh in den mont.
En seyt sijn herte was gewont,

Terwyl hy leyt, en vlyt, en sucht;
 Die fuyver Maget neemt de vlucht;
 En hy loopt voor, en hy loopt naer,
 En daer loopt dat oneedigh paer,
 Het fcheen hy was soo dapper vlugh
 Al hadd' hy vleugels op den rug;
 Dogh soo hy haer nu hebben soude,
 En dat hy haer nu hebben woude,
 Soo is terftont het aerdigh Dier
 Verandert in een groen Laurier,
 En Phœbus stont'er op en kœeck,
 En fagh van fpyt, en fchande bleeck;
 Want fy en wier'er noyt de Bruyt,
 En hier mé is de Fabel wyt.
 Een Maget die niet vallen wil,
 En magh niet veel fijn op den dril,
 En dan is't beter eens gevlucht,
 Als veel en langen tyd gefucht:
 Want fiet op een verbrande vlaey
 Daer froyt men fuycker al te fpaey;
 Den Maeghdom en verloren eer
 En komen met geen kryten weer,
 Daerom soo fchoudet dit vliegend' vier,
 En ick croon u met groen Laurier.

De blaederen van defen boom, Lieve Philothea,
 wil ick niet alleen in den Mey, maer het heele jaer
 door groenen; om u geduerigh te ververschen de
 gedachteniffe van de Maeghden plicht, welcke door
 het vluchten victorie kryght, en door wederftant komt
 het meefstendeel te befwyken, oft foofe niet en wort
 overwonnen, magh het met de heylige Judith haeren
 Engel-bewaerder toefchryven, als een werck dat'er
 gaet

gaet boven menschelycke krachten , ende sterckheyt der Vrouwen.

TOEMAETJEN.

Ick moet hier ten naefte by voegen de leeringe van een geestigh Sinne-beelt : gevonden by sijne (a) *Excellentie Don Diego Savedra*, kortelings volmachtigden Gesant tot Munster in de algemeyne Vrede handelinghe. Desen (om uyt te drucken het bekend versje :)

Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci :

Dat is te seggen :

*Den dien treft alleen de saeck ;
Die winst kan mengen met vermaeck.*

Schildert twee bieken die de ploegh trecken: welck hem getoont zyn geweest van sijne *Heyligheyt Urbanus den VIII.* gegraveert in kostelyck gesteent , gevonden ten tyde van de oude Romeynen. De bieken voegen de soetigheyt van den biekorf , by't profijt van de ploegh en landbouwinghe. Dete leeringe dan soeck ick in dit boecxken te volgen ; hier wat profijtelyckx, daer wat genoegelyckx : uyt onse voorgaende *Aenspraecke* kont gy *Philotea*, soo't u belieft , profijt raepen : hier in't *Toemaetjen* mooghdyeen lacchent blommeken lesen.

(b) Ettelycke Jonckers en Jouffrouwen quaemen seker *Edelman* op sijn huys , dat een myltje van de stadt lagh , onversiens besoecken ; Hy hiet het geselschap datelyck willekom , en seyde datse nu eens saemen moesten uyt de borste lustig vrolyck wesen. Tot dien eynde riep hy sijnen knecht (die den naem hadde van een baodschap met alle spoedigheyt te volbrengen) dat hy op staende voet het *Peirt* soud' zadelen , en met eenen volen galop in de stadt soud' gaen haelen't gene den *Kock* noodigh soud' oordeelen , om de maeltjdt tot genoegen der gasten op te rechten. Den jongen

jongen en had geen quartier-ners nyt de camer geweest , oft den Huys-heer seyde tot het geselschap : nu is hy half wegen. Korts daer naer sprack hy weder : nu geloof ick dat hy aen de stad moet wesen. Een oogenblick daer naer : nu denck ick is hy al in't wederkeeren met de provisie. Een half uerken daer naer seyt hy wederom : nu reken ick dat hy niet verre van hier en kan wesen. Naer een korte pause , al oft hy den knecht hadde sien af-sitten , riep hy , seggende : Jan waer zyt gy ? Jan vertcheen op den staenden voet tot verwonderinge van de Gasten , en seyde : Meester ick en kan den toom niet vinden. Ick laet u eens peysen *Philothea* , oft daer lacchens heeft ontbroken. Hoe dickwils geschiet diergelycke in de oorloghs-tydingen , als de Legers in't Velt zyn ; men roept terstont : de Stadt is belegert , men is besigh met mineren. Daer is een Convoy geslagen , het Garnisoen wilt sich overgeven met bespreeck datse voor geen Prisonniers de Guerre aengehouden sullen worden : Dit roept men , dit schryft men , dit gelooft men , ende als den kreupelen bode komt die seght : Meester ick en kan den toom niet vinden , ende ons Leger licht noch in de eerste place d'Armes.

Soudy hier noch wel een woordeken oft twee mede-dragen , *Philothea* ? kom ick sal het kort maecken. Een oude Beste-moerken dat om geenen dooden Koningh en sou hebben willen sterven ! sat de Vrienden over al in den weg , want sy verlangden om haer hondeken wat te vloeyen , sy seyden dat se haer moest haesten , datse van *S. Peeter* sou bekeken worden. Maer neen , bestien , als half Meest gepasseert was , seyde altydt datse wederom eene nieuwe pacht gemaect hadde : voorders dat Godt geen gegeven vleesch en nam. En tot slot :

*Staen ick op het rolleken ,
Soo kost het myn bolleken !*

*En ſtaen ick op het rolleken niet;
Seo en koſt het myn bolleken niet.*

Een ander voor de Herbergiers.

*Hy moet gouw zyn die wilt tappen , en Wyn verkoopen ,
En noch veel gouwer die met het gelagb wilt deur loopen.*

Voor u als gy werckt.

*Hy beſteet hier wel ſijnen arbejt ,
Die ſijnen koſt wint ter ſalighejt ,*

Voor u gebuerinneken.

*Daer en was noyt ſoo quade Moeder ,
Oft ſy had nog geirne een goede Dochter.*

Noch een onnooſele , maer ſnedege beantwoordinge.

Een jongb Knechtjen gevraeght zynde in de Chriſten leere , welke het beſte Geloof was dat van Luther , oft Calvinus , &c. oft Roomſch ? by antwoorde : het beſte Geloof is gereet gelt. Den Lecker die treftender ſommige , die meer houden van het Kiſten geloof , als van het Chriſten Geloof.

Wellusten zyn vol leerwesen.

*Soetigheyt,
Sottigheyt.*

WEl snoeper seghdy niet een sier?
En is den soeten inval hier?

Meent gy te vullen heel den schoot
Met lekker dingen sonder broot,
Ba! guytjen, gy tast wonder toe.

En valt'er aen 'k en weet niet hoe.

Een Jouffer die daer by u staet,
Die wilt oock aen den honingh raet.

Jae soo! gy hebt al diep getast.

Nu zyt gy van de Bie verrast.

Jae, boefken, jae, ick peysden 't wel,
Sy zyn van nu af aen 't uel.

Al eer als gy aen 't honingh-raet:

Siet eens hoe dat, dat backhuys staet.

Ach! kyckt eens hoe den slechten bloet;

Hoe dat hy 't al bekoopen moet:

En hoe dees Biekens even dicht,

Me. Jouffer vliegen in 't gesicht,

En straelen haer met steek op steek:

Soo datse siet van vreesse bleek,

En seght my eens; gy sijn 't wel,

Is dit al suyerker en caneel?

Hoe smaect u dese snoepery?

'T begin was soet waer 't eynde bly;

Gy had om in den Hof te gaen,

En saeght daer wonder lustjens staen:

Maer uwe lustjens, soo gy voelt,

Zyn door u traentjens baest gekoelt:

En daer gy socht een soeten mont,

Daer wort gy schrickelyck gewont.

En dit en is noch niet met al,

Maer peyst eens hoe dat willen sal.

Wat segghy Leser van dit Landact;
Dat sy daer soo benepen staet?
En wort gesteken heel het lyf,
En staet schier van de angels stryf,
Voorseker dit gaet veel te slecht,
En lacht gy oock niet met den knecht?
'T is lacchens weirdigh dat gy siet,
Maer krytens weirdigh dat 't bediet.
Want soo gy vat het Sinne-beelt,
Het leert het dat de Fonckheyt speelt,
Hoe dat de Fonckheyt leyt en ralt,
Hoe dat de Fonckheyt leyt en malt,
En gaet op roof en joeten buyt,
En 't komt al op een kryten wyt:
En daer sy sochten honingh raet,
En vinden niet als enckel quaet.
Genucht en duert noch geen en tyd;
Als gy 't begint gy zyt het quyt;
En sy en laet u anders niet,
Als kleyne moeyt, en groot verdrieh.
Verloren Soon, ô weldigh kint,
Gy waert in 't eerste oock verblint,
Maer naderhant hebt gy geleert,
Hoe't aldersoetste 't meeste seert.
Gy voelde hoe't genuchte stack,
Als gy laeght aen den Verckens back,
Een leeringh dan hier tot besluyt,
En treckt daer nutter honingh wyt.
Wilt gy zyn van de straelen vrij?
Soo wacht u van dees snoeperij,
Want wie hadd' oyt in 't eerst genucht,
Die niet en heeft in 't laetst gesucht?

*De Biën-korven en de Min;
Die hebben altydt angels in.*

A E N - S P R A E C K.

P*hilothea*, de domme Jonckheyt, die haer vermaeck neemt langhs de lieffelycke padekens der genuchten, die en wandelt niet alleen in eenen rechten hof, maer veel meer in eenen dool-hof; soo dat sy eerder het eyndeken van haere sinnekens, als van haeren *Labyrintb* sal vinden. Niemant en is'er, ick laet staen van de blinde jeught, maer selver niet van de kloeckste herse-beckens, en die het scherpfte in de wint sien, die onder het belydt van *Venus* sterre de haeven van wysheyt heeft konnen bezeylen. Soo dat eertydts by de Heydenen een lanteirne met een uytgeblasen keirs aen de *tegen-Liefde* op-gedraegen is, ende als toe-gewyt met dit opschrift: (a) *Soo wie goet kan doen, ende doceren dat by, sittende op de vleugels van de Liefde, een rechte sterckte heeft gebouden, dat hy komt om de keirssen te ontsleken.* Ende niemant en was'er doen ter tydt, jae niet op den dagh van heden gevonden, die sich daer af roemden. *Amare & sapere*, seyd' dien, *vix Diis concessum est.* Dat is te seggen: *Men vint'er qualijk onder de Goden, die saemen konnen wys zyn, ende liefde draegen.* Hoe sullen ende moeten dan onse jonge ende bestove Sotte bollen waggelen? Ick moet'er hier een half dosijntjen tot preuve in het voor-by-gaen aen-wysen. Ende voor het eerste, let op eenen die sijn keil smeirde met het speecksel van sijn *Maîtreffe*, eenen anderen die een glas wйн op haer gesontheit uyt-dronck, en den roomer noch knouwde, oft hy van suycker kandys hadden geblaesen geweest, eenen derden willende schryven aen sijn *Lief*, die maer van eerlycke Ouders was; soo hy sagh dat dit opschrift: *Aen de eerbaere ende verstandige, &c.* te slecht was, ende

Aen

Aen myn doorluchtige, eenen thoon te hoogh, soo schreef: *Aen myn bykans doorluchtige Maitresse*, &c. Een en vierden stack in sijnen minnen-brief een lit van sijnen vinger, Ick weet'er die op haer doodt-bedde begeirde, dat men haere minne-brieven neffens haer in de kist soude leggen, ende daer mede begraven. Daer zynder gevonden, die het hair van d'overledene deden af-snyden, om daer hunne rouw kleederen mede toe te boorden. Siet hoe onbepaelt dese blinde fottigheyt is voorlopende. Ende gelyckerwys dat de Dronckaers niet gevoelen de slagen oft nepen terwyl sy met den dranck sijn bevangen, maer de blauwe placken sien, ende de pyn gevoelen als sy de kelder-korts hebben uyt-geslapen: soo oock broodtronicken *Venus* jonckers en worden hun droefheyt en ongeluck niet gewaer als op het eynde: en als de oogencens voor goedt gaen open, dan beginnen sy haere snoeperye met duyfsent en duyfsent suchten te vermaleyden, en te vervloecken.

Maer laet ons dit een wynighskén wyt-loopender aenraecken. Ende voor het eerste, soo valt my in de gelegentheyt in de welcke sijn den stuyveren *Josepb* dagelycks was vindende. Op hondert jaeren en soud' sijn soo schoone occasie niet konnen aanbieden die eenen dief soud' maecken als dese. Een Jonge Vrouwe, een schoone Vrouwe, een machtige Vrouwe, een verliefde Vrouwe, een smeekende, een vleyende, een streelende, een suchtende, een schenckende; ende dat in het af-wesen van alle getuygen, ontrent haer ledikant, ter zyden geset hebbende de schaemte, de trouwe, de vrees des Heeren. Hoe is't mogelyck dat desen Jongelingh sijn heeft konnen werpen uyt soo veel netten en stricken? Tot mynen propost, soo is *Josepb* verwinner gebleven door een opmerckinge, onder andere die hy nam op't bitter eyndeken der wellusten. Want de Rabinen seggen, dat, als (a) *Putiphars* Huys-vrouwe

M

aen

aen *Josepb* vereerde sommige Regales , ende heel schotelen met bancket ende succaden , dat hy op den grondt van de schotelen sagh een grammoedigh aensicht , ende een bloodt sweirt liggen. Ende hy , die Godt met een kloeck verstant begaest hadde , vatte terstont niet alleen den grondt van de silvere schotels , maer veel meer den grondt van de bekoringe ende wellusten. Al en sien wy't niet , *Philothea* dit grondt soppje is het onderste ende het laetste van alle genuchten. Die rooskens en zyn sonder dese dorens niet te plucken . noch dien honingh sonder straelen te rooven. Misschien hebben sy daer op gesien , die reessels van ajuyn hangende achter op den rugge van *Venus*-beeldt, om een voordere bedenckinge ende waerschouwinge te geven , dat als men de schellen en de Rocxkens af doet , sy traenen nadèrhandt sullen verwecken , ende onse oogen overvloedelyck doen loopen.

*De wellust komt ons in't gemoet
Soo aengenaem en suycker soet,
Om soo de sinnen te bekoren,
Maer als sy van u wegh sal gaen ,
Besietse dan van achter aen,
Oft sy soo schoon is als van voren.*

Soo dat ick de lust-willige Jonckheyt wel de selfste lessen magh geven , die den Engel *Rapbaël* gaf aen den jongen *Tobias* , als hy den Visch gevangen hadde , te weten , dat hy de gal daer uyt soude nemen ; ende die voor sich wegh leggen. Van gelycken mogen onse wulpsche quanten doen , als sy meynen eenen grooten Visch gevangen te hebben. Wat sullen sy daer af maer mede draegen , als de galle ende bitterheyt , en een droevigh naerdencken ? Hoe menige Jousffrouw , hoe menigen Jonghman , hoe menigh out persoon kent

kent gy in dese stadt, misschien in uw^a straet daer gy woont, die dit met een bitter getuygenisse souden kunnen bevestigen ! dat alle traentjens die door het spaey betrouwen gestort zyn, by een vergaedert waeren, daer soud' een fraey fonteyntjen af komen te springen; en dit is noch de minste droefheyt die haer ten oogen uyt kan storten en verlichten. Daer sit, daer sit in't hert, eertydts woon plaetse van de liefde, eenen moort-priem die niet een bly gepeys gedooght daer in te daelen.

Dogh onder alle de droeve uytgangen en heb ick nimmermeer grouwelycker gelesen als dese naervolgende. (a) Een Mevrouw geprickt door eene ongeoorlofde liefde, en hadd' het verstant niet met het Kuyperken:

*Van den brandt,
Te houden in den bandt.*

Van den Houwelycken staet : maer door een dertel oogh op een ander als haer bed-genoodt verslingert, is uytgeborsten in vuyle lusten. Den echtigen Man kropte sijn vermoede en gramschap in ter tydt toe dat hy het wilt verraschte in sijn leger : doen heeft hy dit ongehoort stuck aengevangen. De lichte koy doet hy mesfelen in eenen donckeren kelker; en sluyten tusschen vier mueren. Den Polpoignaerdeert hy, treckt hem de huyl af, van't geraemt maect hy eenen setel voor Mevrouw om op te sitten, het beckeneel dient haer voor een schroef om uyt te drincken; 't vel boven haer hooft gespannen is't pavillioen by dagen, en by nachten het deeksel van haer bedde. Peyst eens, Godtvruchtige *Philothea*, oft'er wel een doot soo schroomelyck kan wesen als sulck een leven? Ende als sy nu sat in een zee van bitterheyt, soo en hadse niet eenen druppel van haere voorgaende genuchten.

Gaet nu, gaet blinden mensch, volbrengt u vuyl genuchten,
 En koopt voor luttel vreugt een millioen droeve suchten,
 Siet hoe den Venus lust de straf volgt op den biel,
 Soo dat'er schier een Hel woont in een boose ziel.

Somma is'er iemant die de wellusten een weynigh geproeft heeft, en haeren bitteren naersmaeck noch indachtigh is; van die (geloove ick) magh men wel seggen, dat van de galle staet: (a) *Et cum gustasset, noluit bibere: Ende als by't geproeft hadde, heeft by't niet willen drincken.* Den vuylen lust, dat is de gedroomde statute oft 't beeldt van *Nabuchodonosor*: het hoofd en de borst schynen kostelyck en goet, maer de voeten en het eynde is vol boosheyte en ongeluck: Soo sy haer begeven, soo siet men terstont oock den glans van't eerste, dat wat scheen te wesen, t'eenemael verdwynen. Ick segg' dan, en soo ick meen, met goede en bondige reden, dat volkomen plaisier en contentement te willen haelen uyt de wellusten, even soo veel is, als midden in de hel, by maniere van spreken, eenen hemel te willen maecken.

Maer als ick dese hier soo besigh sien ontrent dese bie-korven, en dat ick bemerck dat dese snoepers soo vinnigh van de Bieken onthaelt worden; dan dunckt my dat ick weer gaen sien van onsen *Verloren Soon*. Een korte ende valsche soetigheyt heeft-se alle dry gebrocht in groote ellenden. Weet gy wel, *ô Philothea*! hoe dat'er onsen *Verloren Soon* geraeckte? De blinde *Liefde* leyde de blinde *Jonckheyt*, en als den eenen blinden den anderen leyt, dan komen sy beyde in de gracht te vallen. Hy oordeelde naer den tast dat hy by eerlyck geselschap was, en als het verstant met de oogen open gonck, doen vont hy hem by de vuyle verckens liggen, daer hy te voren by hadde geseten. Hy teirde in't eerst van den hoogenboom tot den leegen boom, maer soo ras de beurs ydel was, was het vleyen uyt,

en die geldeloos was, wiert vriendeloos: min oft meer gelyck men de Oranie Appelen in weerden houdt, soo langh als daer sap in is; maer als dat uytgeperst is, dan worden die geworpen op de straeten. Van gelycken soo langh als'er by den *Verloren Soon* wat te haelen was, was hy willekom: maer soo het geldt begonst te ontbreken, is hy ten huysse uyt-gedreven, ende heeft sich uyt hongers noodt voor een Verckens-dryver moeten verhueren, daer hy geen drafs genoegh en hadde om sijn holle maegh te verlaeden. Ondertusschen soude ick dan hier soo qualtyck leggen, waer 't dat ick waerschouwde dat men sich moet wachten van te gaen daer men:

*Den Verloren Maendagh viert,
Daer een vaentjen hanght en swiert,
Daer men heele potten drinckt,
Daer men in't preeclijen klinckt,
Daer men met den bier-bas vryt,
Daer men schryft met dobbel kryt,
Daer de vensters staen vol groen,
Daer den Weirt heeft veel te doen,
Daer de Maert loopt op en neer,
Daer de Vroude tapt even seer,
Daer een Dochter sit en vleyt,
Daer men maer by nachten schreyt.*

O *Philothea*, daer men vleyt, daer men tapt, daer men schreyt als de kloek een slaet, als het haentjen kraeyt, ô dat zyn iorgeloose plaetsen! dat zyn bancken daer het gelt en de eerbaerheyt dickwils schip-breuck lyden, en daer-en-tusschen, men soude alsoo ras Meulen-steenen doen vliegen, als die gassen daer op lichten. Den dranck treckt, 't geselschap treckt, het treckt'er al-te-mael om het s'eer-

ste. Hoe wel seght hier den Wyse-man, *dat de lippen van een oneerlycke Vrouw honingh distilleren*. Geen schadelycker fenyn, *Philothea*, als dat met honingh wordt genomen: want om dieswille dat de maege den honingh niet en wilt overgeven, soo wortse saemen van het vermengelt vergif overwonnen.

Maer hier valt een kleyn vraege, hoe den Verloren Soon op soo korten tydt soo grooten erdeel heeft kunnen verquackelen? oft wel, hoe hy niet eens gewaer en is geworden, dat sy hem soo pluymden, en sijn beste veiren uyt-trocken? Op dese vraege soo sal ick antwoorden met een ander vraege. (a) Als *Samson* lagh op den schoot van *Dalila*, ende sy door eenen Barbier hem dede scheiren, hoe en is'er *Samson* niet wacker af geworden? want oft sy razeerden hem met warm water, oft niet; soo en is hy door de heete vochtigheyt niet uyt sijnen slaep geschoten? Sooneen de pyn die hy leedt, overmits het hair hart was, soude genoegh geweest hebben om hem te doen ontwaecken. Ick antwoorde hier op, en te saemen op't voorgaende, als iemant sijn hooft leydt in den schoot van een oneerlycke Vrouw, die wordt geschoren, dat hy't niet en sal gevoelen: soo dat onsen *Verloren Soon* is getreden in de voet-stappen van *Samson*, en op den selften kam geschoren: en gelyck als *Dalila*, naer datse *Samson* geschoren hadde, hem heeft van haer beginnen te stooten; soo is oock den *verloren Soon*, naer dat hy kael was, ten huysen uyt-gestooten, en is gevallen in eene uytwendige behoefteghyht en inwendige droefheyt: soo dat ick wel magh toe passen het Spaensch spreek-woordt, dat het lichtveirdigh en oneerlyck geselschap is, *een paradys voor d'ogen, een Vagevuur voor de beurse, en een Hel voor de ziel*. Dit leste is't gene het Sinne-beeldt aenraeckt, te weten:

Hee

- (a) Hoe dat den aert van alle Min
Wel schijnt in 't eerst een goet begin,
Maer prickelt op den staenden voet,
Het dom, en blint, en dol gemoet,
En daer en blyft van al-te-mael
Niet anders als een bitter stael.

(b) Soo dat midden in de vreught ongenucht wort gevonden. Waer op de Heydenen oock gesien hebben als sy den Tempel van *Volupia*, dat is, van de Goddinne der wellusten, het beeldt van *Angenora*, dat is, van de Goddinne des droefheyts, gestelt hebben; soo dat nu niet alleen waer en is, dat daer de blydschap in huys is, daer de droefheyte voor de deur staet; maer sy zyn t'samen by een, en gemen-gelt onder malkanderen, soo dat men d'een sonder d'ander niet en kan genieten. (c) Eenen Prins in Duytslandt had eenen tammen Beir: gelyck die beest seer snoepachtigh is, gaf hy-se honingh in een schotel die siedende heet was. Als den Beir daer quam op-gevallen, ende begonst te slabben, moest hy noodtsaekelyck sijne tonge verschroeyen. Het en kan niet anders geschieden, oft aen de soetigheyt van wellusten fullen wy ons leeren verbranden; jae meer verdriet als geniets daer af mede t'huys draegen. Tot bevestinge van dien, sal ick de vryigheyt gebruycken van in eens anders keucken te snuffelen, niet om spyse des lichaems, maer om voedsel des verstandts te haelen. Een huys vrouwe hadde den vleesch-pot aen't vuur gestelt, die nu was in het sieden; niemant en was'er in de keucken als eenen grooten Dogh, en een kleyn kindt. Desen hondt siende een groot ribben stuck uyt het water kycken, hapte vinnigh daer op, ende wonder heel greitigh sijn tanden in-drucken, maer te vergeefs, want hy doude het onder, ende aen het siedende sop sijn leelyck

verbrande , griemde hy , ende liet zijn tanden sien. Waer op het onnoofel kindt uytſchoot in deſe woorden : *Jae gy dief als gy zyt , ick ſal bet mijn Moederken ſeggen , dat gy bet vleefch uyt den pot wilt ſtelen , ende dat gy daer noch om lacht.* Hy ſoude dat lacchen wel hebben kunnen derven , ende ick geloof dat hy naederhandt gedaen heeft dat men gemeenelyck ſeght : *Eenen bondt die hem eens verbrandt heeft , die vreeft oock bet koudt water.* Wat hier af is oft niet , dat is gewis , alle vleefch-beetjens , geſtolen beetjens en zyn geen lach beetjens , veel minder lekker beetjens , om den naerſmaeck. Dies waerſchouwt den *H. Bernardus* : *Het vergaet op eenen oogenblick dat ons verbeugt , ende bet duert ſonder eynde 't gene dat ons pijnigt.* En hadde Ionathas niet wel goede reden om te klaagen dat hy moeft ſterven , om een weynigh honinghs die hy geſmaeckt hadde ? (a) *Al prpevende hebbe ick geproeft een weynigh honinghs op het eynde van mijn roede , ende fiet , ick ſterve.* De ſententie des doodts was van den Vader over hem uyt geſproken , ende ſoude ongetwyffelt volbrocht geweest hebben , hadde de Soldaeten niet tuſſchen beyde gekomen. Bemerckt hoe dat den honingh by de roede is , dat is , de ſtraffen by genuchten. (b) *Wat ſal ick ſeggen van de lichaemelycke genuchten ? als dat den drift , daer wy die mede vervolgen , is vol anghſt en benauwtbeyt : bet beſitten en genieten vol rouwe en droefbeyt.* Dat een iegelyck eens wel ondertaſt ſijne welluſten , en by ſal bekennen datſe al-te mael eenen droevigen uytganh hebben. Overloopt de Historien van alle eeuwen , eude gy ſult bevinden dat den eenen met ſijn goet , den anderen met ſijn bloedt , al-te-mael met leetweſen hunne welluſten hebben moeten bekoopen ; ſy vergaederen met biydschap , die met droefheyd ſcheyden. Ick moet hier by-

VOC-

voegen , *Philothea* , het gene dat eens aen eenen Eremyt gebeurde. Hy gingh door de woestyne , en dorstigh wesende ontmoette hy eene klaere beke ; hy schepte het water met het hol sijnder handen : ende proefde dat het soet was , als oft het door een bosch van kaneel , ofte uyt een rots van suycker-kandys hadt gesproten ; hy nieuwsgierigh wesende , is tegen den stroom op gegaen , om te sien den sprongh daer dese liefvelycke wateren uyt quaemen vloeyen. Hy vondt op't eynde een vuyl stinckende carognie , uyt wiens back-huys dese beke quam geschoten : ende dit siende , heeft de voorgaende soetigheyt door de tegenwoordige vuyligheyt beginnen te walgen. Dit was het eynde van dien aengenaemen tugh , die hy hadde gedroncken. Ick weet wel dat de lichtveirdige Vrouwe by den Wyfman seydt , (a) *dat gestolen waters soeter zyn , ende dat gestolen beetjens leckorder smaecken*. Al even eens , oft in den val een fraey brocxken waer , om de muys daer op te nooden , die den droeven beet niet en kan bekomen , 't zy sy selver gaet verloren. Ick segh dan met den Propheet *David* : *Sonen der menschen , hoe langh sult gy swaer van gemoet beminnen Bydelheyt , ende waerom joeckt gy leugendael ?* Wat kander meerder leugen wesen , als dat men gelooft dat droefheyt blydschap is , het bitter soet , het swert , wit , benauwtheyt des gemoets , gerustheyt des herten ? Ick segh dat het daer mede gaet gelyck de kinders als-se nooten kraecken : sy willen snoepen , ende breken hunne tanden , krygen den mont vol vuyligheyt , ende en vinden daer anders niet in als eenen worm , Waerachtigh jae , den knaegenden worm blyft sitten in de conscientie , als nu de genuchten zyn voorby gevlogen ; soo dat ons Sinne-beelt niet dan al te waer is , dat den genen die hon-
ningh

ningh meent te snoepen, dapper onthaelt wort, ende in plaetse van foetigheyt maer bitterheyt en sal bekomen.

My dunckt dat gy u hier inbeeldt, *Philothea*, al oft dit alleen geschiede in ongeoorlofde genuchten, ende dat in den houwelycken staet waere louter rooskens sonder doornen zyn, ey neen, dien grondt draeght alsoo wel distelen als den alder-slimsten boom. Veel pylen die uyt *Cupidus* boogh vliegen, wispelen; Jae sy worden selver gestelt tot eenen doel van droefheyt, ongeluck, ende een doodelycke vervolginge. Is'er iets kennelycker als de droeve moort van *Paulinus* den Ridder? den oorsprongh van alles is beuselrye, ongegrondt vermoeden, jalousie, voncken, die alle daegen in onse schonwken vliegen. Daer wierdt aen den Keyser *Theodosius* op dry Koningen dagh vereert eenen uyt gelesen ende boven maeten schoonen appel? den Keyser sich verwonderende over het aensienelyck fruyt, dede den selven draegen aen de Keyserinne *Eudoxia*, de welcke den appel aen den Ridder *Paulinus*, die sieck was, tot een ververssinghe dede vereeren. *Paulinus*, die eenen Edelman was gepolystert aen de Hofsche beleeftheyt, en wilde sijn gulfige tanden in het schoon oogh niet drucken, maer stiert den selven door eenen Pagie den Keyser (niet wetende dat hy van hem quam) den selven biddende van dien in danck t'ontfangen, en met een goede ooge te bejegenen. Soo ras den Keyser den appel sagh, wierdt hy met jalours vermoeden in het hert geslaegen, als off'er eenige vonckens van liefde in den boesem van de Keyserinne tot *Paulinum* waeren ontsleken. Hy vraeght haer dan of sy den appel hadd' ontfangen, waer sy daer mé was gebleven? Sy antwoorde, datse dien hadde geeten, en an-

derwerf ondervraeght zynde , bleefs'er by , ende loochende de waerheyt noch stercker. (a) Jae , seyde den Keyser , hebt gy dien opg'eten ? soo sweire ick u by myn Croon , dat hy u quaelyck op sal komen , ende verthoonende den selven appel , kreegh sy een paer roode kaecken , ende den Ridder *Paulinus* (al-hoe-wel onnoosel) eenen rooden hals , de Keyserinne moest oock uyt het Hof vertrecken. Eenen harden slaghe voorwaer , een onverwachte vergeldinge van een vriendelycke gifte. Hoe kleyne Wolcxkens zyn't , die sulcken schoone Son konnen verduyfteren ! ende die een houwelyck , dat in den Hemel scheen gemaect te zyn , ende vol van loeugheyt was , met een alder-bitterste galle komen overstorten ? Hoe wel mocht *Paulinus* seggen met *Jonathas* ,

thas : Een weynigh boningb hebbe ick geproeft (jae noch qualyck geproeft) ende siet ick starve. Ick sien wel *Philothea*, de Heydenen hebben 't voor ons gesien, als sy *Hymen*, day is, den Godt van de Bruyloft gekroont hebben, met eenen krans gevlochten van roosen ende myrrhe. O! die spits-vinnige verstandden wilden ons een lesse inscherpen, dat den windt in den Houwelycken staet meestendeel Noord-oost ten Noorden sal blaesen.

Dogh dat sulcke buyen naer langen tydt eens op-rylen, dat en is niet te verwonderen; maer dat het beginsel sommige wel veel sou doen spelen, kosten sy, dat is een saecke om iemanteen ryp achterdencken te geven. En juyt soo liep het af met ons *Claesje*, die door een blinde sotte kalver-liefde aengedreven, al op korten tydt *Vryer* en *Bruydegom* was, en den selfsten dagh dat hy in *trouw* gongh, gongh hy in *rouw*: soo dat naer het seggen van den *Philosooph*, het Houwelyck is gelyck een fuyck, want de visschen die daer in zyn, souden'er geirne uyt zyn. Past dit selve het Houwelyck toe, en hoort hoe dit onse nieuw-gehouwden is overgekomen.

G Een genuchten sonder suchten,
 Noch geen liefde sonder pyn:
 Kost men laeten boningb-raeten,
 Niemant sou gesteken zyn,
Venus Boefken speelt een troefken,
 Soo geraeckt men aen den dans:
 Maer bet wyntje wort azyntje,
 Soo verkeert de slechte kans.
 Onsen Joncker onsen proncker,
 Claesken is dien vrenden baen,
 Die woud' trouwen en gaen bouwen,
 'T *Ventje* wouder goet ront aen.
 'T was een *Vryster* als een lyfter,
 En ging naer den nieuwen snuf,
 Sy kost singen, sy kost springen,

Daer in hadd' ons Claesken puf.
 'T wort besloten en begoten,
 Want bet Jae-woort was'er uyt;
 Hy doet koken, hy doet smoken,
 Daer sit Claesken met de Bruyt.
 Maer van trouwen komt bet rouwen,
 Schoon de Bruyloft is gedaen,
 Sy wilt schansen, sy wilt dansen,
 En geduerigh spelen gaen:
 Sy wilt slaepen, sy wilt gaeppen,
 Sy wilt altydt buyten buyse
 Och, als doecken draegen broecken,
 Dat is voor de Mans een Gruys.
 Met friseeren, en palleeren,
 Met den spiegel aen de zy,
 En met gommen, en met krommen,
 Gaet den beelen dagh voor-by.
 Sietse draegen Fransche kraegen,
 Riecktse naer een nieuw fatsoen,
 Siet daer blyven Claeskens schyven,
 Dat is alle dagh te doen.
 Wouse winnen, en wat spinnen,
 En maer naeyen eene mouw,
 Claes sou schryven, en gaen vryven,
 Dat hy noch geraecken sou.
 Sy laet sorgen die baer borgen;
 Sy en roert niet eens de bandt;
 Claes moet sobben, Claes moet tobben,
 Is dit niet een luyde dant?
 Griet die kindert, 't goet dat mindert,
 Claes gaet achter alle jaer:
 Claes doet hoopen, en verkoopen
 D'een boev' voor, en d'ander naer,
 Segbt een Claesje, nobel Baesje,
 Staet u desen handel aen?
 Waer bet Meyssen, noch te eyssen,
 Claes en sou bet noyt bestaen.
 Demme smaken, als die minnen,

'T schijnt in't eerst als honing soet ;
 En sy waegen, blinde slagen,
 Die men langh besueren moet.
 Siet met buycken, en met suycken,
 Is't seer naer den selfsten vangh ;
 Want dat trouwen, dat is bouwen
 Eens maer voor u leven kringh.

Soo is het af geloopen met ons *Claeske* ; en soo gaet het heden daeghs noch met veel andere , die in den aenvangh van den Houwelycken staet sich niet voor oogen en stellen het oprecht wit van de deught , om daer hunne pylen van *Liefde* naer te schieten. 'T schynt datse *Blinde Moeye* loopen , ô *Philothea* , en met den tast sich daer toe begeven , ende den eenen trouwt om d'oogen , den anderen om d'ooren , den derden om de handen , dat is , om 't goet , om de schoonheyt , om het fraey klappen ; als vuerkens van stroy , die eens voor eenen korten tydt op-flickeren , maer gemeenelyck niet langh en branden. De liefde die is blindt , sy gaet daer 't niet en dient , en is gelyck aen den dauw , die alsoo wel valt op den dreck als op de roosen. Dat diergelycke domme jonge lieden naederhandt klaegen , en is niet te verwonderen ,

<i>Jaegen , visschen , vryen ,</i>	
<i>Is altydt vol lyen ,</i>	want
<i>Vryen , jaegen , visschen ,</i>	
<i>Dat moet dickmaels misschen :</i>	daerom
<i>Visschen , vryen , jaegen ,</i>	
<i>Selden sonder klaegen.</i>	

Nu is 't by aldien dat'er klachten vallen terwyl sy noch los en ongebonden zyn , ende diens volgens by haere geruste vierigheyt kunnen blyven , hoe moet het diergelycke bevallen als den knoop is gebonden , soud' by alsulcke het trouwspel niet wel hebben het begin van een schouwspel , ende het eynde van een rouwspel , principaelyck als sy malkanderen lauter blaumbloemkens op de motuw speten , en ondertusschen zyn het twee naeckte die malkanderen niet en konnen dec-

sten by tot saligheyt en volkomen contentement dat van duyfent niet een en sal bekomen) te genieten, is: (a) *verwecken der kinderen, den troost ende hulpe van malkanderen; de remedien tegen de eerbaerheyt, en de gratie van 't H. Sacrament.* Wie van dese wegen af-wyckt, die doolt in het verkiesen van sulck een gewichtige saecke. En daer-en tusschen, Godt betert, hoe menigh Jonghmans oogh speelt alleen op de schoonheyt en diens volgens op den lust? hoe menige Ouders taelen naer de beurse? wie verkiest'er hedendaeghs een *Rebecca*, om dat sy vlytigh is en mede weirdigh om den Pelgrimtelaven? waer is'er nu eenen Jonghman *Tobias*, die de dry eerste bruyloft-nachten met *Sara* overbrocht in het gebedt sonder malkanderen te genaecken, en dat om noodigen Goddelycken zegen over hun te trecken. My dunckt dat het meestendeel sikh hier in draegen, gelyck het geschiedt binnen Vranckryck in eenen Schutters-hof, daer de Gilde-broeders sikh met den boogh plegen te oefnen. Op den Doel stonden geschildert verscheide pryfen; als Tenne-schotels, Wyn-pot, Hespel ende in't wit eenen gouden Duyvel met een deel Fransche kroonen om den hals, ende waeren de wettē van den boogh sulcks dat ieder een voor prys hadde daer hy sijnen pyl wist te schieten: den eenen vloogh over den anderen ter zyden, sommige dreven den hunnen in den Wyn-pot, ander in de Hespel, het meestendeel even-wel schoot naer den gouden Duyvel. Van gelycken in't verkiesen en aenveirden van den Houwelycken staet, hoe veel en zynder niet die naer't Vleesch gaen loeren? wie is'er die sijn liefdens pylen niet en schiet naer eenen gouden Duyvel, en naer een portuer ryck van middelen? wie is'er die een oogh aen alle dese dingen toe-sluyt en op de deught mickt, en om sijn saligheyt met sijn portuer te wercken? den Bruydegom voorwaer die stierde sijn gesicht op wat anders, als hy seyde; *Hoe schoon zyn uwē treden, o Princelyck*

N

celijck

celijcke Dochter, in uwe schoenen ! Waer op *Clemens Alexandrinus* seght, dat eertyts de Dochters en Maeghden plegen onder haere klappyen te draegen gulde nagels, waer in gegraveert waeren vriendelycke woorden, die sy gaende door het sandt daer op druckten en wierden van de Serviteurs naeder-handt gelesen. O blinde en domme Jonckheyt ! gy soude eerder moeten sien op de voeten van u Maitressen als op haere aensichten, en letten niet hoe sy gefriseert en geblanket zyn, maer waer dat haere voeten haer draegen, wat Kercken dat sy besoecken, wat Godts-dienst dat sy hooren, wat Gast-huysen ende siecken datse gaen troosten, wat heymelycke Godtvruchtigheyt dat sy oeffenen; heymelyck segh ick, want ick lagh met sommige die veel in de Kercke worden gevonden, ten tyde dat de vryagien dueren; 't en is om Christus niet, 't is om *Lazarus* datse komen. Ick wensch hier op het lest, dat alle Ounders in't opsoecken van een Houwelyck voor hunne Kinders, dit navolgende sochten ten naesten by te komen, en ick verseker hun datse soo veel klachten van hunne bestedde kinderen dagelycks niet en souden moeten hooren. Daer moest binnen *Constantinopelen* een Bruydt en Huys-vrouw voor den jongen Keyser van *Constantinopelen*, *Theophilus* (a) verkosen worden. Syn Vrouw' Moeder wel wetende, dat niet alleen sijn tydelyck ryck, maer oock sijn eeuwige saligheyt by eenen goeden keus mocht vervoordert worden, heeft in dit geval eenen seldsaemen, dogh verstandigen ende loffelycken raedt voorgeslaegen, door den welcken sy des jongen Keyfers drift en lust een weynigh socht te binden. Sy dede vergaderen de alder-schoonste Dochters van het geheele Ryck, en gaf aen hem eenen gouden Appel, om die te ver-eeren aen de gene die hy tot sijne alder lieffte Bruyt ende Keyserinne sou verkiezen. Eer nochtans dit

ge-

gefchiede, foo waeren de faeken in het Paleys soo aengeleyt, dat fy dry Salletten hadde doen op fchicken om alle defen handel ende keus van soo groot gevolg, met wyfen raedt ende met een ryp beleyt te voltrecken. Sy hadde dan het eerfte Salet behangen met de fchilderyen ende conterfytfels van alle de fchoonfte Dames die oyt in het Heydendom geleest hadden, als waeren *Helena*, *Dido*, *Lucretia*, *Cleopatra Seminaris*, ende defe hongen in fwerte raemen omringelt met vlammen. In het tweede Salet waeren te sien uyt-nemende fchoon ftucken van die het waerachtigh geloof beleest hadde, als *Rachel*, *Rebecca*; *Efter*, *Abigail*, *Judith*, *Sufanna*, *Catharina*, *Cecilia*, *Agnes*, en haere lyften waren vergult, en fy ftonden en bloncken in de fterren, die rondtfom haer hooft gefaeyt waeren. In het derde Salet was de vergaederinge van alle de fchoonfte Jouffrouwen die men het geheele landt door met alle neirftigheyt had konnen opfoecken en by een brengen. De Moeder dan heeft noyt verwillight den jongen Keyfer om een alder-grootfte Keyferinne te verkiefen: leyt hem tot dien eynde in het eerfte Salet, en geeft hem volle beduydeniffe van alle de fchilderyen: gaen van daer in 't tweede, daer fy van gelycken hem onderwyft van de gene die soo ryckelyck gefchildert waeren: en daer mede trede fy in het derde Salet, daer den Appelende de Croon moest gegeven worden, alwaer met foete ende nochtans rype woorden de Moeder voor uyt fprack: lieven Sone, hier fiet gy voor u oogen den roem van alle de befonderfte ende meest begaefde Creatueren; 't is nu in u macht de fchoonfte bloem van al te plucken: dan op een faeck bidt ick u, dat gy u geweirdicht acht te nemen, oft gy liever een foeckt te verkiefen daer gy in der eeuwigheyt mede fult moeten branden, gelyck tegenwoordigh doen die in 't eerfte Salet hangen? oft wel dat gy liever uw gunst en affectie op een wilt laeten vallen daer gy in der eeuwigheyt mede fult verblyden. Wel kor-

te, maer krachtige woorden, den Sone diep in sijn gemoet zyn ingedrongen, dat hy de deught in acht nemende, sijnen appel aen deschoone en Godt vreesende *Theodora* heeft geschoncken, die hy door dese gifte tot sijn herten liefste Bruydt en Keyserinne heeft verkosen; die't om de befondere Godtvruchtigheyt, beter als de andere honingh snoeperkens geluckt is en bekomen. My dunckt ick sou haer mogen toe passen, 't gene in borgerlycke verwonderinge dienstigh is :

*Kleyn onderwindt, en dat voordachtigh.
Luttel woorden en die waerachtigh,
En goed' manieren in doen en laeten,
Doen menigh komen tot booge staeten.*

Hiermede laet ick de Bie-korven, en den honingh en de angels; dat is de ongenuchten, die nyd genuchten ryfen, vaeren, ende komen aen ons

T O E - M A E T J E N.

LEert hier noch op het leste de ongestadigheyt van het gemoet, ende veranderinge van affectie. Een Mevrouw' hadde de oogen gesloten aen haeren Man, ende schepte nyd dese doodtfulcke troosteloose droefheyt, datte niet alleen de woorden van de Vrienden geen gehoor en gaf, maer selver weygerde te eten oft te drincken, om soo eerder een lyck ende aen haeren Man gelyck te worden. Dagh ende nacht satse buyten de Stadt, en weende op't graf van haeren overleden Man. Ter selver tydt, niet verre van de selfste plaetse, wiert'er eenen van de Magistraet op-geknoopt, ende om dat de Vrienden dien by nachten van de galge niet en souden snyden ende begraeven, stellen sy daer wacht by, om op alle aanslaegen van de Vrienden te passen. Den Sentinel hoorende de Vrouwe soo

bitterlyck fuchten en kermen , gingh een weynighske van de Justitie-plaets om haer te troosten , maecte haer deelachtigh van de spyse die hy voor sijn selven hadde mede genomen. En siet , terwyl hy in't troosten en klappen sijn selven vergeet , soo komen de vrienden , en met een gauwigheyt ontknoopen den hangh-dief , en gaender mede strycken. Hy siende dat de galge bestolen was vreesende dat de Magistraet de handt op hem soude leggen , keert weder mistroostigh tot het graf , en begint sijn ongeluck en aenstaende peryckel dese Mevrouw te klaegen. Wat geschiet'er ? hy weet haer soo te bekouten , datse consent geeft om haeren mans lichaem uyt te graeven , en in plaetse van den dief aen de galge te hangen om soo sijn onachtsaem sorgeloosheyt de Heeren van de Magistaet te ontfutselen. Knoopt dese twee dingen eens by een , *Philothea* ; te weten , de groote droefheyt van de Vrouwe , en het consent van haeren man te hangen. Dat het by soo treffelycken Schryver niet getuyght en wiert , wie soude 't gelooven ? Siet wat dat is menschelycke ende geschaepen liefde , magh-se niet wel en met recht geschildert worden met vleugelen ? Maeckt dat gy Godts liefde , *Philothea* , weerdigh zyt , die en sal u noyt begeben. Ick doen , gelyck het Bieken , *Philothea* , ick vlieghe nu op alle bloemekens , ende ick kruyp in alle kloock huyskens , om tot vermaeck van den goet jonstigen Leser wat te ooghten , en honingh te raepen. Siet hier wederom een raetje vol aardige soetigheyt , de welcke op datse niet te lasen zy , moet ick'er somtydts een graentje souts tusschen stroeyen.

Een vraeghsken nopende de Gereformeerde Predikanten.

Waerom badden de Predikanten sulcken grooten toe-loop in de eerste scheuringe van Nederlandt ? Jae

meerder als die het Roomsch Apostolijck Geloof predickten.

Ick antwoorde daer op met een ander vraegh : Waerom komen de menschen meer geloopen om een Eclips te sien , als wel de Son oft Maen als sy belder schijnen?

Gy seght hun uytwendigh : 't is soo zeegbbaer , stichtigh , &c. Ick en wil niemant oordeelen ; maer het verrot licht-bout sobjnt in het duyster oock wonder dingen te wesen.

I.

Binnen Genna schreef eenen op sijn huys : Nulit certa Domus: dit is , 't en heeft geen en sekeren oft eeuwigen Huys-heer. Men seght dat het nu bewoont wort van Dnc d'Oria. O Philothea ! soo wy maer eens in den Hemel een huysken besitten , 't salder voor eeuwig gaen , men weet daer van geen verhuysen.

I I.

Hoort nu eens eenen onbelsedelyken spreken , dogh die wel betaelt wierdt. Een stedelingh hadde getrouwt een Boerinne : haeren Vader gaffe beyde den kost , des niet te min den gast was even koppigh , nors , eenen bairsacker , ende dwers-dryver , jae en dede schier anders niet als aen sijn Vrouwe verwyten datse een Boerinne was. Op sekeren tydt dan om dit bedecktelyck op haer broodt te schieten , soo vraegbde hy : hoe veel schooven sal u Vader dit jaer wederom op doen voor de beesten ? Sy (die dees krabbekens moede was , des te meer om dat al den Heyligen dagh van haeren kant quam) seyde met vinnige woorden ; dit jaer doet hy provisie en voorraet van 450. buffelen , dat is , vyftigh meer als op andere jaeren , en dat om dat hy nu een beest meer heeft te houden als voor desen. Gesonde berfenen , Philothea , sullen oordeelen dat'er verstandt

in dit Boerinnken heeft gesteken: 't is te beklagen dat'er sulcken onbeleefde worden gevonden. Den Bruydegom der zielen weet wel soete registeren te trecken.

I I I.

't Gene ick hier by voege , kan tot troost menigh Vrouw persoon te pas komen. Eenen Capiteyn getrouw met een leelijke Jousfrouwe , veracht de selfste met dese woorden : Hoe soude gy my kunnen behaegen , daer en is immers niet schoon aen u ? Sy antwoorde met korte , maer gewisse woorden : Soo ick mynen Godt maer behaegen en kan , sal hy my wel eens schoon maecken. Een sappigh woordt voorwaer rustende op een Christelycke hope , van het gene dat'er inden jongsten dagh sal geschieden , ende hier made salick sluyten. Last ons onder-tusschen soo leven , dat als de Trompetten fullen klincken , wy mogen genieten een salige en schoone verrysfensse.

Hier spreckt eenen weireltschen Mensch

Dry dingen beswaeren myn gemoet ,
Het eerste dat ick sterwen moet ;
Dat ander beswaert my nach veel meer ,
Om dat ick niet en weet wanneer :
Maer 't derde beswaert my boven al ,
'Ken weet niet waer ick vaeren sal.

Dit seggen komt over een met het
schryven van eenen Philofooph.

Desen liggende op sijn sterven, is gevraegt geweest van de vrienden die ronsom het bed' ston-

dat hy hun een stichtige vermaninge voor testament soude achterlaeten. Hy, die niet spreken en kost overmits de groote sieckte, schreef met Pen en Inck op't Papier twee OO, hier op wiert van de omstaenders wonderlyk acht geslagen.

Den eersten seyde : *Als men in zijn uytterste is, dan is alle dingen niet meer als een O in't cyffer.*

Den tweeden : *In zijn uytterste licht men tusschen twee eenigheden.*

Den derden : *Als de oogen des lichaems toegaan, gaet het verstant open.*

Den vierden : *Lichaem ende Ziel hebben haeren cirkel omgeloopen.*

Den vyfden sult gy zyn, *Philothea*, Wat dunckt u dat den Filosooph hier mede woud beduyden?

De vriendtschappen van desen tydt
zyn eygen baet-soeckigh.

*Al broode vrienden;
Geen noodt vrienden.*

Het schynt dat niemant hier en woont;
 Om dat sich niemant hier verthoont,
 Sa, hola Meester, bendy daer?
 En wordy niemant hier gewaer?
 Den heelen winckel is vol volck,
 Het komt'er aen gelyck een wolck.
 Past hier een reysken op gewin,
 Het komt'er met dosijnen in.
 Voorwaer gy wint noch machtigh gelt;
 Want 't huys is eerst maer opgestelt,
 De vensters qualijck neergedaen,
 En 't komt'er vol kalanten aen.
 Sy sitten rondtom waer gy siet,
 Dit is een handt-gift doet het niet,
 Siet hier u saecke zyt gy bly,
 Niet een van al en is'er vry.
 Op 't suycker broot en massepeyn,
 Daer vallen s'op alwaer't gemeyn;
 Al waer't roof en goeden buyt:
 Ba, slaet dees jacht met lappen uyt,
 En maeckt s'u met den eersten quyt,
 'T en is geen volckken van profijt:
 S'en soecken maer haer eygen baet,
 Terwyl het hier vol suycker staet.
 Want soo den winckel ydel wort,
 En dat men geen sijroop en stort,
 Dan sit men op een ander neer,
 Men weet dan van geen vliegen meer.
 En als ick dit te deegh bekryck,
 Wie dit geselschap is gelyck,
 My dunckt dat niemant beter past,
 Als eenen kaelen Tafel gast,

Als mager vliegen, Happigh goet,
 Die fuygen aen een anders bloet:
 Want soo daer iemant renten heeft,
 Soo dat hy ryck en weldigh leeft,
 En dat'er wat te schaffen is,
 Die kryght veel gasten aen den dis;
 Wie maer en sit een weynigh warm,
 Die treckt tot hem den heelen swarm
 Maer als het goet is op geteirt,
 En dat Mynheer niet meer en smeirt,
 Dees quanten zyn flux op de been,
 Daer sit Mynheer en kyckt alleen.
 Wie vreyt u tafel en u broodt,
 Die laet u steken in den noodt.

A E N - S P R A E C K.

ALs gy vermoeyt sult welen van twee lichaem-
 lycke oeffeninge, *Neirslige Philothea*. en als gy
 wegh sult stellen u flos-syde daer gy een geestige
 bloem af weet te maeken, oft als gy de raem ter
 zyde sult leggen, daer gy met een konstige nael-
 de het fruyt, oft een vogeltjen naer het leven weet
 af te maelen, ick bidd' soo gy dan hebt een lesend'
 vlaeghje, dat u dan gelieve eens met aendachtigheyt
 dit te overloopen, en soo gy naer dese myne onder-
 wyfinge de vriendtschappen wilt gaen overwegen,
 gy sult bevinden dat'er aen 't meestendeel 'al veel
 alen sullen ontbreken. Ick sal dan hier met uwer
 goeden oorlof, *ô Philothea*, die vriendtschappen des
 tydts eens gelyck als door een hekel trecken, om te
 bethoonen hoe veel quaet werck van eygenbastloec-
 kende liefde dat'er is onder schuytende. Ick segh da-
 den Poët den nagel op't hooft heeft getroffen
 als hy geleyt heeft: *Vulgus amicitias utilitate calit*
 Dat den gemeynen man bedensdaeghs voor soo veel

vriendtschap onderboudt , als die selve is streckende tot sijn profijt. Veel ieveren seer , verbinden sijn sterck , het sijn datse voor hunnen vriendt een blauw oogh souden wagen , en als het op een nypen komt , dan laeten sy hunnen vriendt in de swarigheyt steken. Met een woort geseyt , de weirelt heeft veel Broodt-vrienden , maer weynig Noodt-vrienden : soo dat ons het Fransch spreek-woort een gewisse waerschouwinge geeft in de gelyckenisse van een Meloen.

*Les Amis de l'heure présente
Sont du naturel du Melon ,
Il faut en essayer cinquante
Avant que d'en trouver un bon.*

dat is te seggen :

*Gelyck een goed Meloen seer qualijck is te vinden ,
Soo gaet het bedensdaeghs in kiezen van de vrienden .
Van vyftigh qualijck een , daer mankeert dit en dat ,
En selden trouwen vriendt , oft daer schort altydt wat.*

Sy zynder heel dun gezaeyt die op louter klinck-
klaere liefde en goet-jonstigheyt hunne vriendtschap
bouwen, het meestendeel leght den gront-steen al op
eygen baet ende intrest ; 't is wel *Honingh in den mont* ,
maer oock *bet scheir-mes aen den riem*. Soo langh als'er
wat te drincken, en te klincken is, soo sullen sy getrou-
welyck rontlom u gelyck een deel vliegen komen
swermen , ende weten u soetjens naer den mondt te
fluyten.

*T'is al Joannis , Joannis ,
Soo langh als'er wyn in de kan is ,
Maer als den wyn daer uyt is ,
Dan seggen sy dat Jan een guyt is.*

Dat de kandelaer leckt , 't en is niet om dat
sy die geirne soude doen blincken , maer om dat sy het
smeir soeckt dat'er opgedropen is. En dat'er veel
zyn die sig tot u welvaert t'eenemael genegen thoonen
en dien met een gediensligheyt soo komen den *Bon-
jour* maecken ; s'en zyn soo slecht niet , sy weten wel
van

van waer den heyligen dagh komt , en die komende t'uwen huysfe vieren. Maer ick bid u , want de kans eens keert laet ons dan dese getrouwe Vrienden eens aanspreken , als gy met een verweert proces tot de ooren toe in den sack steekt , sprekt hem dan eens van daer aen te heffen ; als gy staet om te failieren en om een bancxken te leggen , versoeckt dan eens een duyfent pondt acht oft thien van hem verschoten. Ick vrees soo gy om diergelycke oorsaecke aen sijne deur komt kloppen , dat'er niemant t'huys en sal wesen : en dit was nochtans dien man dat gy daer een Kerck op meende te bouwen.

*Als iemant de fortuyne dient ,
Dan waeyt hem aen soo menig Vrient ,
Maer kryght by slagen op den kop ,
Soo zijn de Vrienden weer haest op.*

(a) Dat is , seght den Wyfseman , eenen Vrient mede-gesel aen de Tafel , maer in tegenspoet en sal hy niet volberdigb blyven. Dese saeck saegen de Heydenen oock wel , die uyt-druckelyck geleert hebben tot versekeringe van een borgerlyck leven , dat men geen Swaluwen onder sijn dack en moest laeten nestelen : want dese blyven ons by in den Somer , ende als het schoon weder is : brengen haeren tydt over met singen : (b) maer ale den Winter aen komt , dan gaen sy al te-mael verhuysen , ende en laeten niet anders als haere vuyligheyt by ons liggen. Een waerachtigh Sinne beeldt van onse geveynsde Vrienden , die ons geselschap houden soo langh het goedt weder is , ende gelyck als in eenen Somer van voorspoet ; maer als'er eenen harden tydt genaect , ende dat'er swerte buyen van verlies en ongeluck oprysen , dan siet men dese Huys-vrienden haest verschuyven , en waeren anders niet als een deel vuyligheyt van lasteringen achter te laeten , soo dat dese

dese genoegh te kennen gegeven door het ſcheyden ; datte niet onſe Vrienden , maer Vrienden van ons fortuyn waeren.

*Het is al vriendt ,
Soo langh als't dient.*

Het welck oock den *H. Gregorius* waerſchouwt , als hy ſeyt : als iemand in voorſpoet bemint wort dan is het twyffelachtigh oft den perſoon om ſijnen voorſpoet bemint wort, oft om ſijn eygen ſelven; By gelyckeniſſe geſproken , *Philothea* , daer gaen op de merckt twee Edelmans wandelen , ende achter hun eenen dienaar , ick vraege u ; wie van deſe twee is't ſijnen knecht , die hun volght ? Gy ſult my antwoorden , dat gy de Edelmans noch den knecht niet en kent. Wat middel om dit te weten ; Ick moet wachten tot dat deſe twee fullen ſcheyden , ende als ick ſal ſien wie dat hy volght naer het ſcheyden, diens dienaar geloof ick hem te wēſen : Soo oock van gelycken , als gy zyt met u officie, een ander is met ſijn goede fortuyn ende ryckdom : neemt *Philothea* is begaeft met haere ſchoonheyt, daer komt dan een die ſeght , ende ſweirt *Monſieur* , *Jouffrouw* , ick ben uwen dienaar tot de doot toe , uwen getrouwen vriendt wil ick leven en ſterven. Ick bidde en laet u door deſe woorden niet verleyden : in't ſcheyden van de merckt , dan kent men de Coop-lieden. Sy ſoecken het uwe ende niet u : als gy ſult ſitten ſonder officie, ſonder ryckdommen, ſonder ſchoonheyt, dan ſult gy oock ſitten ſonder vrienden. En dat was't gene dat eertydts eens den Keyſer *Galba* luyſterde in d'oorren van eenen van ſijn Favoriten : Wy, ſeyde hy, (a) beminden malkanderen oprecht , maer het meeſte deel van d'andere beminnen meer myn fortuyn als mynen perſoon , ende worden meer aengedreven door de liefde van begeirlyckheyt , als door goetjonſtigheyt. Ick moet hier aen dit propoſt noch aen-

knoopen

knoopen 't gene dat eenen Schouteth is over gekomen ; 't is een geschiedenisse daer wy een luttellefftyt kunnen trecken , ende die eens den aert van de eygen baet-foeckende vrienden sal ontdecken. Den Schouteth dan, (om tot de saeken te komen) die gingh over den wegh, alwaer hy een Riviere moest passeren ende mits de Schuyt den stroom was af-gefackt, is hy gedwongen geweest daer soo langh te wachten. Middeler-tydt vint hem daer eenen Huys-man, den welcken verstaende sijn haestige reyse , heeft hem sijnen dienst aangeboden , en bereyt gethoont om door de Riviere te draegen. Hy dan hem nemende op sijn schouders ende gaende door het water dat tamelyck breedt was : Mynheer seyde hy , d'een courtoisie is d'ander weirt , ick bid u , als gy eens waegens moet pressen , oft dat'er sommige van het Dorp geprest worden om te krauweyen, dat u-lieden dan gelieve oock met my eens door de vingers te sien. Waer op hy antwoorde : Mynen vriendt , ick wil u geirne daer mede vergelden , maer u sal gelieven te weten , dat het officie van Schouteth aen een ander is gegeven. Zyt gy geenen Schouteth meer, seyde den Boer , soo hebbe ick u langh genoegh gedraegen, ende smythem van boven in het water. Siet eens , *Bemide Philothea* , hoe dat alle onse diensten riecken naer vergeldinge ; men vrydt hedendaeghs al aen de kant daer de beurse hanght : Hebt gy wat te geven , soo hebt gy veel Vrienden ende Neven. Rycke lieden zyn wyt ende breedt bemaeghtschapt.

Den oprechten Toet-steen dan van de waerachtige ende goetjonstige Vrienden is tegenspoet ; die dan voet by steck houdt die meught gy vryelyck voor eenen Vriendt rekenen ; maer die dan te rugge treet , houdt die voor eenen Vriendt van den tydt, ende van sijn eygen baet. Desen Toet-steen gaf eens een Philosoph eenen ander in de handt, die sich wyt beroemde over het groot getal van sijne Vrienden ; dogh mits

hy doen ter tydt warmkens was gefeten , ende dickwils gasteryen hiel , soo hadde den Philofooph met reden groot achterdencken. Hy floegh hem dan defen raedt eens voor: Ick bidde u gaet eens feyde hy , achter in uwen ftal , ende fteeckt eens een Kalf de keil af , fmyt het dan in eenen fack en dat met fijn bloedt verwe ; neemt hem op u fchouder by nacht , ende (kloppende aen de deur van een van u Vrienden) geveynft u oft gy een neerlaegh gedaen hadt , oft iemandt vermoort , en dat gy 't lichaem t'uwen huysen niet en derft begraeven , oft het miffchien door huys-foeckinge achterhaelt wierde : bidt hem overfulcks dat hy 't in een van fijn kelders onder de aerde gelieven te fteken , ende in defe gelegentheyt fult gy ontdekken wie dat uwe getrouwe ende noodt-vrienden zyn. Want valfche Vrienden zyn gelyck tanden vol pyn , daer men geen harde beetjens op kan breken : Soo gefeyt , soo gedaen. Ondertuffchen, *Liefle Philothea* , leert hier uyt hoe waerachtigh dat gefeyt is Vrienden zyn Vrienden: maer wee diefe van doen hebben. Soo dan in 't midden van den nacht roept hy op een van fijn beste Vrienden , geeft hem te kennen fijn groot ongeluck , bidt hem om byftant. Defentreckt fijn fchouderen , ende viel hem t'eenemael weygerigh , feght rondt uyt dat geenfints geraeden en was om eenen doot-flagh twee in peryckel te fteflen , ende heeft hem daer mede door gefonden. Komende tot den tweeden , kreegh voor antwoord , dat hy felver den eedt gedaen hadde tot uytwerckinge der Justitie , ende overfulcks , dat het hem niet toe en ftondt misdaedigen te verfteken , maer wel in het licht te brengen : ende daer mede heeft hem dentweeden af-gewefen. Den derden bethoonde wel een groot medelyden beklagende ten hoogften het ongeluck dat hem was overkomen ; voorders dat hy figh die faecke niet en mocht bemoeyen , uyt vreefe dat de Magiftraet hem plichtigh vindende , ten min-

sten al wat hy liggende en roerende hadde, met recht soude aenspreken : ende dit was den troost die hy van den derden hadde bekomen. Hier op is hy weder naer huys ende naer den Filosooph gekeert, bedankende hem van de goede onderrichtinge , ende den Toet-steen door den welcken hy getrouwe van ongetrouwe Vrienden hadde leerer onderscheyden. Vrienden in noodt, vier-en-twintigh in een loodt, jae hondert , en twyffelt oft-se de ander schaele noch sullen op-haelen : met recht dan vereyscht den Wyse-man een meerder getrouwigheyt , in voorspoet ende in tegenspoet : op alle tyden bemint hy die Vriendt is , ende eenen Broeder wordt gekent in benauwtheden. Soo dat de oprechte Vrienden zyn gelyck het Eert-vel , oft Klim, dat sijn selven vlecht ende slingert om de boomen , niet alleen terwylen dat sy vruchten draegen , maer oock in den Winter , ende als de selve komen te verdorren ende te sterven. Aen iemant verbonden te zyn , terwyl wy gunst van hem genieten , dat en is geen versekeringe van oprechte vriendtschap : maer aen de selve even vast gehecht te blyven als van hem niet en is te verwachten, ende als die hagel-buyen ende wintersche vlaegen , ons ende hun over het hooft ruyssen , dan de selve by te staen , voor hunne welvaert te stryden , allen onheyl te verhinderen , de selve met even vasten bandt van getrouwigheyt , te omhelsen , ende dat noch met sijn ongemack : die dat doet , die magh sich roemen dat hy de oprechte vriendtschap ten naesten by heeft gevonden. Sulckx geloof ick geweest te zyn de vriendtschap die *Ramases* bethoont heeft aen *Rosfellane* , die hem ten houwelyek beloofte was , ende des niet tegenstaende eenen anderen wierdt gegeven. Soo dese om de verraderye van haeren Vader de Leeuwen met reden was voor geworpen, heeft sy dien alleen tot waerachtigen Vriendt bevonden , die sy met haeren Vader tot gewisse Vyandtschap verweckt hadde. Ick sal u , Al-

der-lieffte Philothea, de geschiedenis in dicht stellen :

WEl boe ! mijn swacke Pen , gaet gy u daer begeven ,
Daer van twee Leeuwen zijn gebrocht vier om het leven !

Daer Ridders met baer fweirt gevelt zijn in het perck ,
Gaet gy daer sonder vrees ? acht gy dat kinders werck ?
Komt Musa , tiert mijn bandt , en flyst mijn swacke sinnen ,
Ick breng hier aen den dagh een stuck van bloedig minnen
Ick wil mijn Philothé gaen thoonen eenen Vrient ,
Die door sijn eygen doot , een anders leven dient.
In't machtig Perlen lant , daer op den dag van beden
De Son en anders goen voor Godt wordt aengebeden ,
Daer lag een Konings Stadt beel machtig en beel groot ,
Langs wiens stercke Borgt sijn stroom Hydaspis schoot :
'T is Susa wyt beroemt door al sijn trotse bouwen ,
En buyten soo verryckt met vet' en groen lants-douwen ,
Daer menig Lust-bos is , en menig schoon Prieel ,
En rontsom waer gy gaet een adelyck Casteel ,
Want wie zijn in de Stadt van Raedts oft Oorlogs saecken ,
Die konnen hunnen geeft hier buyten wat vermaecken :
De koude keucken volgt daer is een roomer wyn ;
Den hoog in't kort geseyt wilt eens ontspannen zijn.
Hier badd' een soet vertreck Sparondas wel geboren ,
En badt een Belveder geleyt op sijnen Thoren.
Daer was een schoon Fonteyn die nyt de Rotsen spronck ,
En badd' den Echo noch , die van de Bergen klonck.
Den Kyver speelt rontsom daer witte Swaenen vaeren ,
Daer Enden onder een , daer vette Gansen paeren ,
Daer in de galdery zijn Pauwen wonder fraey ,
En in het groot Salet den groenen Papegaey :
Dog neffens aen sijn goet daer komt een ander paelen ,
Dat buyten luyster heeft en binnen ruyme Saelen ,
Dat nergens in en wyckt , 't zy in Tapissery ,
'T zy ingeesfig Beeldt , oft puyck van Schildery ,
Dat had een jeugdig Bosch , dat had sijn ader sprongen ,
Daer lag een Bloem-bos aen , met Vogels die daer songen.

En rontsom in de haegh geschoren menig dier,
 Hier van een felle Leeuw daer van een felle stier:
 Dat had noch tot vermaeck een Jachtjen om te vaeren,
 Wanneer de jonge jeught wilt spelen op de baeren,
 En't vlaghsken dat'er bong was incarnaet satyn,
 Dan voerden't noch een zeyl van sneeuw wit armosijn.
 Wat dat bet oog vermaeckt, wat dat het hert kan peysen,
 Wat dat men hier oft daer soud' vinden in Paleysen,
 Dat is hier van de konst, dat is, hier door natuer,
 Soo dat hier eenen dag schynt minder als een uer,
 Dits boorde Marlas toe, dit had hy laeten richten:
 En op sijn eygen beurs van uyt den grondt doen sichten:
 Dit Huys was al sijn vreught, hier nam hy sijn plaasier;
 En oft de Stadt hem wacht, noch kan hy niet van hier:
 Hy laet 't Hof het Hof hy laet de eersucht vaeren,
 Hy wilt geen grysen kop doen komen voor sijn jaeren,
 Hy lacht met al de pracht: hy seyt, en voor gewis,
 Die is vry en bly, dat, dat een Koning is.
 Hy weet van geen geuley, oft Raqds-beer te believen,
 Hy laet de Procureurs, en Rechters bairen klieven,
 En menig loosen treck, en onbekende fuyck,
 En een Proces doornaeyt als een gelapte buyck.
 Hy laet een fronsel hoest met neusen vol van brillen
 Verwerren onder een, in twisten en verschillen;
 De rust gaet voor de eer, de sorg wyckt aen't gemack,
 Hy acht meer gelt in huys, als menig in den sack.
 Hierom blyft Marlas uyt, en laet het Hof betyden,
 Daer niemant wie sig wacht van pas en weet te myden.
 Hy neemt een waeren Vrient Sparondas by der bandt,
 Dat is sijn lust en rust hier buyten op het lundt.
 Sy waeren 't soo wel eens dat s'altydt samen aten,
 Twee lven, maer een ziel, en samen doen en laeten,
 Noch Marlas had oyt gast Sparondas was'er by,
 En wat Sparondas deed' had Marlas aen de zey.
 Dees vriendschap had geduert nu ettelijcke jaeren,
 Men sprack van onder baer een bouwelyck te paeren,
 Sparondas had een Kindt dat was een eenig Soon,
 En Marlas oock een spruyt, een Dochter wander schoon.

Den Sooh biēt Ramases, een Kint beel ryp van sinen,
 En Rostellane was beel weerdig om te minnen;
 Want boven haeren glans, en s'Vaders machtig goet,
 Soo was sy beel begaest, en eerbaer van gemoet.
 Maer mits sy alle bey noch minder jaerig waeren,
 Soo gingen sy alleen nu op beloften paeren;
 Tot dat hun swacke jeugt soud' hebben vollen stant,
 Daer op gaf Ramases aen haer een Diamant.
 Soo zyn dees tegen een allenskens op-gewassen,
 En Ramases die leert op haere diensten passen,
 En weet sijn liefste hert te eeren waer by kan,
 En schoon hy is een Kint, hy ieuert als een Man;
 Hy weet haer een faueur van aerdig lint te schencken,
 Op dat sy door den strick den bandt oock soud' gedencken:
 En op den koelen Mey tot teecken von sijn vier,
 Soo plant by voor haer deur een mantje met Laurier,
 Wat dat by elders vint, wat dat by kan genaeken
 Daer soeckt by med' by haer een soeten mondt te maeken,
 Kryght by wat uyt de Stadt dat is tot haer gerief,
 Heeft by wat binnens buys, dat is oock voor sijn Lief:
 En altydt heeft by wat by schickt daer sijn presenten,
 En geeft haer als het vriest de bloemen van de Lenten:
 Hy schenckt haer door het jaer de vruchten van den tydt
 De Peiren als men pluckt, de Druyven als men snyt,
 Hy schryft een Minne-brief met gunsten toegebonden,
 Daer letters binnen slaen die sy alleen verstanden:
 En mits een goede liefd' de weder liefde voedt,
 Soo schreef by sijnen naem oock somtydts met sijn bloedt.
 Dog sy in tegendeel en wilt aen hem niet wycken,
 Sy doet met rooden inck oock haere liefde blycken,
 En snyt noch uyt een vlecht een klisse van haer hayr,
 En seyt gy zyt het hooft van dit gewenschte paer,
 U is myn echte trouw tot in het graf gegeven,
 Ick sterf voor u de doot, magh ick met u niet leven:
 Myn berte is bet u, u berte is bet myn,
 Gy sult en een alleen myn uytverkoren zyn.
 Soo zyn dees in de min; en jaeren op-getogen;
 Maer als men trouwen soud' dan is den knecht bedrogen,

Den Vader die seyt dit, de Moeder die seyt dat;
 En Ramafes die wordt aen geck maer door de Stadt.
 Men schimpt dat hy met recht sich vroegh heeft laeten knoopen
 Om als het nypen soud', een blauwe scheen te loopen:
 En wie dat hy al klaeght, waer henen dat hy gaet,
 Men wyft hem achter rugh met vingers op de straet.
 Als dit Sparondas hoort, en is hy niet te spreken,
 Hy sweirt een dieren eed dat hy het stuck sal vreten:
 Dat Marfas en de Brayt sal sterven van sijn handt,
 En steken noch sijn huys en sijn Casteel in brandt:
 Hy wilt den rooden haen daer eens in laeten kraeyen.
 En thoonen met het vuer, wat dat is vuer versmaeyen;
 Wat dat is breken stonw, en scheyden echt verbandt,
 Dat wilt hy desen keer nyt wetten tot den grondt.
 Doch wat hy dreygh oft niet hy moet'er op staen kyken,
 Een nieuwe Joncker gaet met Rostellane sryken:
 De Bruyloft wordt gedaen, men noot de jonge Jought,
 Sparondas is vol spyt, en Marfas is vol vreught,
 Dit duerde korten tydt, want naer een weynigh mallen,
 Is onsen Bruydegom met kortsen overvallen:
 Hy lagh als in een vuer, den brandt sloegh aen het hert,
 Hoe voortyds meerder vreught, hoe namaels meerder sinert:
 Men hiel een groot consult, men riep'er veel Doctoren,
 Men vint'er al geen hulp; den man die is verloren,
 Die heel het huysgesin tot blydschap had werweckt,
 Die heeft de bleecke doot haest op het stray gereckt.
 Hier mé is't niet genoegh wat swaerders daet'er schroomen
 Men seght noyt ongeluck en plaght alleen te komen:
 Hier is een donder-vlaegh, op wie die storten sal,
 Al stondt hy noch soo vast, hem naeckt een grooten val.
 Den Koningh heeft bewys, en kan hem klaer bedyen,
 Dat Marfas plichtigh is van s' Rijkx verraderyen,
 Wat dient'er meer geseyt? men heeft sijn eygen handt,
 Dat hy voor seker gelt verkaopen wilt het Landt,
 Men maect hem kort proces, daer is niet voel te dingen,
 Al is hy noch soo groot, den vogel die moet springen,
 Men grypt hem by den kop sijn goet dat slaet men aen,
 Den Advocaet-Fiscael die dringht noch stercker aen.
 'T Proces dat is gestelt, men hoort des Koninghs Raeden,
 Den cenen seyt dat hy moet in de Olie braeden,
 Een ander, dat hy sou geraeybraecht moeten zyn,
 Een derden weeght het stuck en spreekt van meerder pyn.

En dat men Marsas jou tot riemen moeten slyden,
 En daer noch sout en eek, en pekel in doen vryven.
 Jae d'een wilt dat men hem met Peirden treckt van een,
 En breken sijn gevrucht oock tot het minsten been.
 Maer't meeste van den Raedt dat beest voor goet gevonden
 Dat by van Leeuwen sou zyn levendig verslonden,
 En dat de selfse straf oock op sijn eygen Vrouw,
 En op sijn eenig Kindt met een vervallen souw.
 Dit vint den Koning goet, men doet aen Marsas lesen,
 Wat doodt dat beel den Raedt beest op het seyt gewesen;
 Den dag die wort gestelt, de weet die wort gedaen,
 Daer komt tot dit gerecht een kleyne weitelt aen.
 Soo ras Sparondas beest dees blyde maer vernomen,
 Is hem Ramases nu in allen eyl gekomen:

Het doet Sparondas deught, dat by sijn vreet gemoet
 Veel meer als eenen Leeuw versaeden sal met bloet.
 Daer was een ruyme plaets met balcken af-geschoten,
 Waer in een eycken kot de Leeuwen zyn gesloten,
 Dat noch van buyten is met plaeten overwerckt,
 En tegen all' geweld en ongeluck versterckt.
 Hier brengt men Marsas in, by komt beel droef getreden;
 Syn Vrouw versterft van schrick, en vlecht haer om sijn leden,
 De Dochter beest terstont haer doode vers gestelt,
 Eer dat sy in het perck haer derde voet-slap telt.
 S'en spraecken met geen tong haer woorden dat zyn suchten.
 Die bun benauwde ziel laet tusschen by gaen vluchten.
 De Vrouw siet haeren Man, den Vader siet sijn Kint,
 O wat een swaere doodt voor diese beyde mint.
 Wie sal den grooten druck, wie kan bun traenen schryuen,
 En dan bun hang gemoet dat onbekent sal blyven?
 Hy slaet sijn oogen op, by siet den Koning aen,
 En bidt dat by't alleen mag met de doodt ontsaen.
 Maer daer is geen genaed' met bidden te verwerven,
 Odopdt, obitter doodt, daer een moet dry-mael sterven!
 En daer een anders wondt, en daer een ieders smert.
 Een derden even diep, komt snyden door het bert.
 Terwyl sy sluen verschrickt den handt-boom wort getogen,
 De Leeuwen alle beyd die komen aengevlogen,

En brieffchen met geluyt , en vallen haer aen 't lyf ,
 Den eenen op den Man , den tweeden op het Wyf ,
 Den eerften oogenblick verſcheurt by haer in ſtucken ,
 Soo diep komt by in't vleefch ſijn felle klauwen drucken ,
 Hier loopt het ingewant , daer ſchiet het edel bloed ,
 Dit fiet Sparondas aen al met een bly gemoet :
 Dog meeft ſit by en vlamt , en ſter-oogt den Verraeder ,
 En ſwilt op van ſenyn , en giſt gelijck een ader :
 Het kermen van den menſch , het knylen van een beeft ,
 De pijn , het bloed , de dootd , die trooſten hem het meeft ,
 Hy wenscht dat by ſig koſt met Marſas bloed gaen lavén ,
 En dat by met ſijn bandt het hert uyt hem mocht graven :
 Hem dunckt , badt by een ſtuck by freſtet op uyt ſpjt ,
 Soo groot is ſijnen haet , ſoo bitter is den nyt .
 Het ſmert hem dat het ſpel ſoo weynig tydt ſal dueren ,
 Hy wouw dat by dees pijn moeft jaeren lang beſueren ,
 Dan fiet by naer de Bruyt , en heugbt ſig in haer dootd ,
 En ſeyt ~~dit is ons~~ ſeeft , bier toe zijn wy genootd ,
 Terwyl by op haer fiet , den Vader is verſlagen ,
 Den Leeuw met eenen ſopeut komt op de Dochter jaagen ,
 Hy ſchut ſijn maenen op , ſijn klauwen ſpryt by uyt ,
 Hy tiert , by buylt , by briefft , by brult met groot geluyt ,
 Hy treſt haer in den neck , by klauwt haer ſchouders bladers
 Daer ſpruyt het purper bloed uyt al de open aders ,
 En fiet : ô wonder ſaeck ! Sparondas ſit verhart ,
 En ſijnen lieſſen Soon beweegbt dees groote ſmert .
 Die vlieggt van boven neer , en komt tot haer geſprongen ,
 Hy komt van achter aen hem op den bals gedrongen ,
 En met een ſtercken erm , en door een hellen ſchreeuw ,
 Kryggt by de klauwen uyt , en loſt den fellen Leeuw :
 Hy ſchiet hem ſelver in , en doet hem wacker tuymen ,
 Men fiet het grouwſaem dier uyt heel het backbuys ſchuymen ,
 Hy boort hem in den buyck het ſweirt gaet deur en deur ,
 Den nootd en niet den luſt trooſt eenen Serviteur ,
 Hadd' Ramales als dan ſig uyt de dootd begeven ,
 En by , en die by lieſt , die hadden blyven leven :
 Maer neen , den eerſten ſryt , daer toe dat jeugbdig bloed ,
 Die geuen hem het ſpoor , ſoo dat by vechten moet .

Hy valt den twaeden aan en komt vast op hem dringen,
 Men ziet door 't vinnigh staal, 't vuur uyt zijn tanden springen.
 Maer soo hy eenen steek niet diep genoegh en gaf,
 Vlieght hy hem in 't aensicht en ruckt een schouder af.
 Dogh eer hy neder viel en eer hy was geweken,
 Heeft hy met alle kracht hem door den dijck gesteken,
 Soo dat sy alle bey gevallen zyn op een,
 En bleef den lof en prys, haer beyde in 't gemeen.
 Den Koningh die dir siet, en soo veel duysentwanschen,
 En hoort man anders niet als om zijn leven wanschen,
 En seggen al te nael dat Ramases beboont,
 Dat voormaels in zijn hart heeft trouwe Min gewoont.
 Den Koningh wilt het stuck in silver laten dryven,
 Op dat den Campioen onsterffelyck soude blyven,
 Behalven dat hy noch tot sijnder ere schenckt,
 Dat Rostellane niet in 't minste zy gewenckt.
 Men wenscht haer veel geluckx van s' Koninghs goe genaden,
 Men geeft haer weder moed, men is voor haer beladen,

Maer sy is buyten troost, en siet gelijck een doot,
 Haer smert en selle pyn is hoven maeten groot;
 Al waerse uyt een klip, of noch van harder steenen,
 Al waerse enckel stael, noch souse konnen weenen,
 Haer spraeckeloose mont siet naer de locht en hyght,
 De kleyne droefheyt klaeght, en groote droefheyt swyght.
 Het is een harden slag 't verlies van eenen Vader,
 Maer noch is 't meerder smert dat hy is een verrader;
 En dat een Moeder schreyt, 't is voo de Dochter pyn,
 Maer noch is 't dieper wond' als die verscheurt moet zyn.
 Dogh bey haer Ouders doot die souse konnen dragen,
 Maer niet dat Ramases daer leyt voo haer verslagen.
 Het leven dat sy heeft, 't is soo dat komt van haer,
 Dogh als sy is gebaert, wie liet sijn leven daer?
 Maer dat sy is bewaert, en dat sy weer magh leven,
 Dat is haer niet door lust, maer door de doot gegeven.
 Wat traenen sy dan stort voo ieder van hun al,
 Men siat dat Ramases wel kryght het meest getal.
 Sy leyt hem in den schoot, sy neemt hem in haer armen,
 En goest den vollen toom aen een rouw-hertigh kermen.
 Sy siet waer hy den beet voo haer ontfangen heeft,
 En sijn verstoruen mont om wiens wil sy leeft.
 Nu leertse wat dat is den naem met bloedt te schryven,
 En wat dat is geseyt voo iemant doot te blyven.
 Maer 't swaerste dat haer perst, het meeste dat haer rouwt
 Is, datse niet met hem, is naer bespreeck getrouwt.
 S'en wilt dan sonder hem, s'en kan niet langer leven;
 Gaf hy sijn loven haer, sy wil 't haer weder geven.
 Sy sagh noch eens de wondt, daer op verscheen haer ziel,
 Soo datse neffens hem voo doot daer henen viel.
 Men heeftse alle bey naer 't selfste graf gedragen,
 Twee liefden volgen 't Lijck bly-geestigh sonder klagen.
 Een ieder draeght de pees van sijn voogh in de handt,
 En hebben alle bey de Leeuwen aen den bandt.
 Men stroeyt'er op het graf Lelien ende Roosen,
 De schoon Granaten bloem, en vierighste in bloosen.
 Met Thymus, Roosmareyn, en ander jerdigh krent.
 Ter eere van den Heit, tot cietsel van de Bruyt.
 De Herders alle jaer die komen ronsom danssen,
 En vluchten op haer graf twee groene Lanwer-kranssen,
 En singen menigh liet ter eeren van dij paer,
 En jeggen, blyst gerust tot tegen 't ander jaer.

Wat dunckt u van dit feyt, ô *Philothea*, voor my ick houd' dit onsterffelyck werck weerdigh te wesen om aen alle aenkomende Eeuwen tot eenen spiegel van getrouwe vriendtschap op-gehangen te worden. Hoe! een affront, een injurie onderstaen te hebben, de grootste die een Edelen Jonghman, (heeft hy eer in sijn lyf) oyt kan overkomen, en voor dese niet tegenstaende sijn eygen leven te pande stellen voor sulck ondanckbaer vrienden; ick segge, die dat doen, dat die met recht onder *David* ende *Jonathas*, onder *Pylades* ende *Orestes*, onder *Pyttas* ende *Damocles* gerekent worden.

Vrient te willen zyn, oft schynen als'er geen swarigheyt en is, dat kan al de weirelt. Soo langh als den wagen effen gaet, soo wilt ieder een daer op sitten; maer als die begint te hellen, ende in peryckel is van te vallen, dan wilt'er ieder een af-springen. 'Ten is dan geensints te gelooven dat diergelycke oprechte vrienden zyn, want sy en soecken ons niet, maer hun eygen selven: daerom houde ick voor een aerdigh streecxken, (a) dat *Alphonfus* Koningh van *Sicilien*, gaf aen sijn Hovelingen. Hy was met sijn Edelmanns d'scheep, en wachtende naer den wint om af te stecken. Ondertusschen soo sy te water hunne Maelyden hielen, endesomtydts iet van de brockelingen roelden inde baeren; de Meeuwen die daer op af-geveirdicht waeren, vlogen ende vochten onder een om d'raes op te haelen; ende den Koningh bemerckte altydt, dat de gene die iet bekomen hadde, te Zeevaert in vloogh, ende liet de vloot de vloot, ende den Koningh den Koningh wesen: maer d'ander vogels bleven geduerigh sweiren rontsom de Schepen, ter tydt toe dat sy oock een proyken bequaemen, ende vlogen terstont dan uyt hun oogen. *Alphonfus* hadde het selve verscheyde reysen gemerckt, ende dit toe-passende aen sijne pluym-struyckers, seyt hy: My dunckt het gene ick hier eens sien op de Schepen, dat

(a) *Panor. l. 1. de rebus, Alga,*

dat het dagelycks in myn Hof gebeurt. Daer zynder al veel van die doortrapte vogels, die my soo langh by woonen als sy wat verwachten; maer als sy tot hunne begeirte gekomen zyn, dan laeten sy *Alphonfus* vaeren. Soo bejegende desen sijne naerloopers ende inkruypers. Ende op den selfsten kam sou men mogen scheiren die Tafel-vrienden, die soo schoon voord den mont praeten, en Godt weet wat sy al achter rugge gaen smallen. Wy zyn hier in de gelyckenisse van de vogels; laet'er ons noch een by setten, het sal dienen tot vermaeck van sommige, ende tot waerschouwinge van veel. *Hannon* hadde veel vogels doen opvangen, ende die in sijnen Hof den wilden sangh afgeleert, ende dede haer dagelyckx voorleggen dese woorden: *Hannon is Godt*. Soo hem docht dat sy 't vast hadden, liet hyse wederom het lant door vliegen sich inbeeldende dat dese vogels anders niet als dese woorden souden roepen, ende de goetheyt van *Hannon* verkondigen. Maer siet, soo ras als de vogels wegh waeren, hebben sy haere les vergeten, ende begonnen als voren, haeren wilden sangh te singen. *Lieffte Philothea*, als'er veel de voeten onder de Tafel hebben, dan gaet het al wel: ende als dees vogels den vollen back hebben, dan weten sy iemant soo aerdigh naer den mont te fluyten; maer soo dat de kanse keert, soo keeren sy het blaeyken den rugh, en gaen sryken.

Och hoe vernuft schoot dat een Jouffrouw op het broodt van eenen Edelman, eenen oprechten welgemaecten Tafel-vriendt. (a) Sy schonck hem een Schilderyken, daer op afgemaekt stont eenen hont met een doodts hooft onder sijn pooten. Op den sin van dit present, vielen verscheyde opinien. Sommige seiden, dat Jouffrouw hier door woude te kennen geven, dat'er veel zyn wiens getrouwigheyt doot is en gestorven. Andere waeren van gevoelen dat den waeckenden hondt met het doodts hooft, ons vermaende van altydt de doot te verwachten. Maer sy, die hier door een steecxken gaf, verweet den

hondt, dat is den Tafel-vriend, die nergens meer als ontrent de schotelen ende spylen quispelsteert, dat hy doek tot de doodt toe haer hadde moeten getrouw zyn ende beschermen. Och hoe veel zynder die men loo met recht wel een verwyf steecxken in't Salet soude mogen op-hangen? Dan, is de Weirelt, en soo sal 't blyven, en als 't soo niet meer en sal gaen, dan sal de Weirelt, de Weirelt niet meer wesen.

Soo dan wie false weygeren te pryfen, de gene die Godt kiesen voor hunnen getrouwen Vriendt, die in voorspoet en tegenspoet niemant en verlaet, niemant sijn hulp en gratie sal weygeren? Is 't niet voorsichtiger gedaen, sijn Ancker te laeten byten in eenen onbewegelycken grondt, als dien uyt te werpen op vlottende korck, om altydt ongestadelyck te dryven sonder op eenige vastigheyt te kunnen steunen. (a) *Laet dan den Heere uwen Godt, zijn u hope, ende en steunt niet op iemant anders als op desen; maer dat den Heere zy al u betrouwen. Veel hopen van Godt ryckdommen, veel hopen verganckelycke eer, andere iet anders dat Godt niet en is, maer gy soecht Godt voor al, verlaet 't zynder opfichte alle andere liefde, want by, die Hemelen Aerde geschaepen beest, is schoonder. Saligh is by wiens hope is in den naem des Heere, en die niet om en siet naer de ydelheyt en bedriegelycke sottigheden. Seker ick moet om dese en diergelycke reden bekennen, dat my boven maeten wel bevallen is de lofweirdige en stichtelycke antwoorde van eenen Bdelman op sijn doodt-bedde aen de omstaenders gegeven. (b) In het Hof van *Inspruck* was eenen van de Hovelingen ter doodt toe krank, die in sijn sieckte besocht wierdt van sijne beste Vrienden; den eenen troostende hem, een ander gaf hem moet, eenen derden socht hem te dienen, ronsom het Dedikant stonden die waeren van sijn beste kennisse, en van sijn getrouwste kameraden: hy begeerde dat men hem eenste drincken soude geven, om sijnen dorst een weynigh te laeven: het wort hem*

hem gedient, ende seggende : *Godt zegent*, wenscheden dat hy sijn gesontheyt daeraen soude drincken, dogh voor allen dat hy het eerst eens aen sijnen akderbesten Vriendt soude brengen, van de gene die daer tegenwoordigh waeren. Hy keert sijn selven een weynigh, slaet sijn oogen op de gene die daer rontsom slonden, hy sagh jonge Cavaliers, schoone Jousfrouwen, met de welcke hy dickwils vrolyck was geweest : welcke hy al-te-mael sterrelinghs besien hebbende, seyde hy : *Moet ick bet dan brengen aen den genen die ick voor mynen besten Vriendt boude, en die bet oock is, soo brenge ick bet u, ô Christe Jesu.* Ende keerde sikh daer mede naer het Crucifix toe en heeft den Roomer nyt-gedroncken. (a) Ick segge dan met den H. Bisschop van Hippone : *O myne ziel, bemint dien van den welcken gy soo bemint zyt : kiest dien Vriendt boven alle andere Vrienden, den welcken als de andere u sullen verlaeten, u altydt getrouw sal zyn, ende volberdigh blyven.* Dit is een soete ende lieffelycke bedenckinge, ô *Philothea*; hier mede wil ick onse *Aenspraeck* oock sluyten, sonder dat, soo had ick noch een lustjen om de politycke Vrienden, die met een dobbel aensicht wandelen, een weynigh te beschryven. Dese hebben het hert op de tonge. en den moort-priem in de handt, en komen ons met een *Joabsche* groetenisse goeden dagh wenschen; min oft meer gelyck de koren-maeyers op het velt, met de eene handt hebbense den haeck, en trecken 't al naer hun, ende schynen 't te omhelsen, en in d'andere handt swiert de sickel daer den slaggh mede wordt gegeven. Dese gelyckenisse is van haer eygen selven klaerder, als dat myn toepassinghe daer op vereyscht kan worden.

BYWORPJE.

DIt tegenwoordigh, *Philothea*, sullen veel Dochters verwonderen, weynigh (soo ick geloof) navolgen. 'Tis geschiet buyten ons landt; maer niet

verre

verre buyten onsen tydt. Een arm Weduwe leefde met haere eenige houwbaere Dochter. Dese was soo seer begaest met schoonheyt, als de Moeder gebreck hadde van middelen om te leven. Nu, gelyck den honger is eenen quaeden Raedts-man, soo was de Moeder van sin de eerbaerheyt van haer Dochter ten besten te geven, wendende haer tot dien eynde voor niet alleen droeve suchten, lauwe traenen, maer oock een uyt-gehongert en verstorven aensicht. Dit al-te-mael scheen soo veel kracht te hebben op 't gemoet van de Dochter; datse haer Moeder soo veel als het jae-woordt gaf van desen pandt te versetten, met bespreeck nochtans van eenen dagh respyt, om sijn op soo een gewichtige saecke een weynigh te beraeden. Hier mede heeftse haer een weynigh vertrocken, en staende voor den spiegel, daer sy haer gout geil hayr in sagh (het welck weynigh aen dat van *Abfalon* moest wycken) en met eenen nemende de scheir inde hant, sprack dese oft diergelycke woorden:

Is't dat ick snys mijn gout geil hayr,

Dat schiet weer uyt voor 't ander jaer:

Maer soo ick eens verlies mijn eer;

Eylace! die en wast niet meer.

Hier op lietse de scheir door haere locke ende vlecken loopen, ende gaf die aen de Moeder om te verkoopen. Dese sittende daer mede op de merckt heeft terstont beslenders gehadt, namentlyck een ryck man die sijn inbeelde al oft het hayr geweest hadde van een die geestelyck was geworden: maer verstaende den gront van de saeck, getaelt oock hebbende naer de kuysheys van de Dochter, ende beweeght door de uytterste armoede, heeftse voor sijn Huys-vrouwe verkosen, tot groot genoegen en welbehaegen van sijnen Vader, die meerachte de deught sonder ryckdom, als ryckdom sonder deughten. Wat seght gy hier van, *Philothea*? is dat niet puer een maetje geset voor onse Hoffche quicken: dan 't is verre van daer datse haer eygen hayr souden af-sny-

den , sy gaen noch andere schoon Vrouwen hayr in knoopen om te proncken : jae ick verstaen datse wynsbrauwen van muyse vellekens weten te fatsoeneren. Siet eens waer toe dat die pronck-sucht is gekomen , ick vrees soo den Duyvelijnen steirt te merckt brocht, daer soud' gelt voor geboden worden.

Laet ons hier by voegen sommige aerdige grepen ende verstandige invallen.

I.

Een kaelen Joncker bad lustig geraeyt in de pap-schotel , en evenwel op de straet kuyften by sijn tanden , seggende : dat'er de Patrys beentjens noch tusschen saeten. Ick geloof het wel , schoot eenen anderen daer op uyt , want ick sien de pluymen noch op uwen Roben bangen. Nota , 't was aen kladden pap dat by gestort hadde. Al ydele verwaentheyte met de reste.

I I.

Dit naetvolgende is scherper en byt-achtiger. In Hollant was eenen man aen een smeirig officie geraeckt, voegende daer toe sijne vernuftbeyt wiert in korten tydt soo rijk als't water diep is : soo by daerom by sommige met scheel oogen aengesien wiert , soo dede hy schryven op een groen poortjen van't Spelhof :

Gunst baert nydt.

Maer daetelyck wiert'er by gestelt.

Ende soo is 't Landt sijn geldeken quyt.

De waerheyt hier van laet ick Godt , ende den Meulder scheyden : soo veel is'er af , dat men vint arme Koningen de welke hebben rijke Ministers.

I I I.

Daer is een vinnigh spreek-woort dat dapper slaet op diergelycke spoedige en overvloedige ryckdommen , te weten :

De Rivieren die op korten tydt seffens soo opswillen , ende hoogh wassen , die hebben altydt veel troubel water. Is't niet alsoo ?

I V.

Nu een teeken voor u , Philothea , De P. Francisca & Jesu.

Jesu Carmeliterſſe , had eenen hoven maeten grooten iver om het woordt Godts te hooren, en op dat het vruchtbær sou weſen, beſproeyde haer met lauwetranen. Haere Mede-ſuſters verwonderden bun daer van , des te meer , om dat ſy even neirſigb toe-lyſterde, al waeren't ſomtydts Predicanten die geen welſprekentheyt en kleyne gratie hadden in het ſeggen. Maer ſy antwoorde haer met een bemelſche wysheyt, ſeggende wie is'er die eenen lieven Vriendt beeft, ofte eenen beminden Serviteur, en die niet blyde en ſal zyn , ſijn brieven van hem t'ontfangen , al zynſe oock qualijck geſchreven ? Hadden wy'er die waerderinge at , wy ſoudender oock dien ſin-eck in vinden.

Hier voegh ick noch een ſpreeck-woort op als een mael-ſlotjen , om alles te verlekeren. Het raeckt alle de ſtaeten en menſchen.

Sonder ſerven ,

Welluſten derven ,

En eygen wil begeven ,

Dat is oock een Martelaers leven.

Couragie dan , Philothea, konnen wy geen root rocxken krygen , ten minſten laet ons, ons beſte doen om een root boordeken te verdienen.

Verwaende hooveïrdigheyt.

'Ten is maer schijn,
Hier groot te zyn.

WEl kleynen Nobis, *slimmen guyt* ;
 Hoe steeckt gy dus u bultjen uyt ;
 En u Rapierken naer den muer ;
 Ey lieve siet eens dit postuer !
 De schaduwē die van hem schiet ;
 'T is Reusen-werck, doet het niet ?
 Dogh schoon dat dit verheven staet,
 Gy zyt een Naentje mei'er daet,
 Gy zyt een Buts, 't is al te klaer ;
 En Duymken was u Beste-vaer,
 En Heyltjen dwergh dat was u Peet ;
 Wat meynt gy of ick 't niet en weet ?
 Maer siet door dese keirs en schijn,
 Soo schijnt het kleyn wat groot te zijn ;
 Al thoont gy dan een groot gesel,
 Ick segg' noch eens men kent u wel.

Wat siet men Quidams op de straet ;
 Met wie het noch al slechter gaet ?
 S'en zijn het niet, en willen 't zijn ;
 Sy gaen gekleet in armoesijn,
 Met eēn kont yser op de zy,
 Daer toe een bonte levery,
 Het huys dat hangh vol Goude-leir ;
 Den Vader is Monsieur mon Peer.
 En voor Monsieurkens Moeders deur ;
 Daer light den vuylē mest-hoop veur,
 En oft hy heel in 't muskes gaet,
 Dit stinckt noch al de heele straet.

En wie en loeger lestmael niet,
 Met onse los verwaende Griet :
 Sy hadd' de Peirlen aen den hals,
 En hier geseyt sy. Waeren vals,

En Cyfers poeyer in het hair ,
 Al oft het een Princeſſe waer ,
 En droegh een Cruys van Diamant ,
 En hadd' den waeyer in de hant ,
 En daer noch mouchens op haer vel :
 Wat dunckt u eens, gingh dat niet wel ,
 Nu heefſe Witte ſchoentjen aen ,
 Daer zyn blauw roosjens ingedaen ,
 Sy draeght oock Leopoldus ſtof ,
 Waerachtigh Griet , dat gaet te grof .
 Wat meyndy dan wie dat gy bent ,
 Men heeft u over langh gekent :
 Als gy met een root lyſken ginckt :
 Foey ! deſe hooveirdy die ſtinckt ,
 Al gaet gy nu wat Hofs , en net ,
 Al zyt gy ſoo wat opgeſet ,
 Al gaet gy proncken als een kaud ,
 Al zyt gy moeyer als een paud ,
 Al zyn u locken gefriſeert ,
 En heel u kleet geparſumeert ;
 Gy zyt , en blyft ons oude Griet :
 Dat maer is ſchyn , en is men niet .

A E N - S P R A E C K .

HEbt gy wel geſien in het Sinne-beeldt Beminde
 Philothea, hoe dat onſen Floris met de keiſer
 ſtaende voor kleyn Goosje met den bult, hem tot een
 ren Rens op den muer door ſijn ſchaduwe is vergroo-
 tende ? Goosje Lief is'er ſoo moy mede, ende het is een
 ydele verwaende hooveirdigheyt die hem doet geloo-
 ven dat hy nu een man is trots de beſte. Siet eens hoe
 ieder een ſteect om een grooter ſchaduwe te wor-
 den als hy ſelver van leden is. Hier op (om ons Goosje
 en Grietje niet alleen by d'ooren te vatten) ſoo valt

my in een aerdige Quinck slag. Seker Prelaet hadde geirre eenen rooden hoedt gehadt ende Cardinael geworden, sijn ampt was doen veel leger, ende naer sijnen staet droegh hy eenen hoedt, ten minsten die groen gekareelt was. Om dan tot sijn voornemen te getaecten, soo vierden hy seer den Neef van den Paus, geloovende dat'er niemants voorspraeck soo veel gewichts by *Syn Heyligheyt* soude hebben. (a) Het gebeurde effen dat'er eenigē tot Cardinael soude verkosen worden; desen *Prelaet* die dapper in den wint sagh; dit vernemende heeft daetelyck sijnen toevlucht by den voorschreven *Neef* genomen, ende hem toe-gesonden een schotel met groene kriecken daer by voegende dese woorden: *dat hy sijne eenige Son was die de kriecken kost en moest roodt maecken*; dat was te seggen, dat hy sijnen groenen hoedt in eenen rooden kost veranderen, als het sijn goede jonst alleen soo beliefde. Den *Prelaet* wiert beantwoordt in deser-voegen: dat alles wel geluckt soude hebben, maer dat sijn kriecken te seer stonden in de schaduwe van veel andere *Prelaeten*, die door stercker brieven van recommandatien ende eygen verdiensten voor hem gestelt waeren, soo dat hy sigh met sijne groene vruchten voor dit mael noch sou moeten gedulden. Hy bleef dan die hy was. Misschien was 't hem saliger: Want men kan wel Staeten geven, maer geen wysheyt, veel min ootmoedigheyt. Want dat *bondeken* van *Laet-duncken* heeft'er veel gebeten, die meynen dat sy den Hemel draegen, ende en peysen niet eens datse met hun voeten gaen op de aerde. Och wy staen terstont soo wel in ons eygen gratie, soo dat wy daetelyck gelooven dat wy 't zyn. Wassen wy dry duymen in weerdigheyt, wy schieten dry ellen op in hooveirdigheyt; soo dat het verre van daer is dat wy andere souden kennen, wy en kennen dickwils ons eygen selven niet.

Ick

Ick en geloof niet als dat'er aerdiger treck gevonden kan worden als een verstandigh Sinne-beeldt daer *Arefius* den Eersuchtigen mede voor oogen stelt: Hy schilderteenen Kemel sikh vernederende om dat'er de packen te gevoegelycker souden opgeleyt worden. Maer soo ras als de beest sijnen last heeft, soo recht het sikh op, staet verheven, ende sietse al temael over het hooft. Syn Devise is: *Donc accipiat. Tot dat hy sijnen vollen last heeft.* Hoe menigh Kemels gemoet wort'er hedendaeghs in de Republicque gevonden? sy verootmoedigen hun selven, stuypen en neygen ter aerden toe, soo langh als sy in officie, staet, oft last van regeringe vervolgen, sy ployen sikh als een visch roede, en gelyck dien Roomschen Schryver seyde: *Omnia serviliter pro dominatione.* Want soo ras als sy voorsien zyn met den last, sy rechten sikh op, steken de ooren in de locht, noch sy en kennen geen kleyne lieden meer, noch arme vrienden.

De eeren

Bederven de Heeren.

En wat is'er dogh van onse eer: oft wie weet'er van onse eer, en weirdigheyt veel te spreken; hoe veel duyfsent menschen zynder in de weirelt die niet en weten dat'er eenen Keyser is in Duytslandt: ende eenen Koningh is in Spagnien. En willen wy onsen roock by hun vuer vergelycken: Ick en geloove niet dat'er thien zyn in de Stadt, die *Vencat apadino Ragi* hebben hooren noemen, en liet sikh voorstaen dat'er niemant en was oock in d'uytterste hoecken des weirelts, die niet met volle monde van hem en wist te spreken. Hoort eens hoe den verwaenden Quant opsynyt, als hy sijn titels gaet registreren. (a) *Den Bruydegom van de goede fortun*, *den Koningh van de groote Provincien*, *den Koningh van de alder-grootste Koningen*, *den Godt van de Koningen*, *den Heer van alle de Ruyte-*

rye, Meester van de gene die niet konnen spreken, Keyser van de dry Keyfers, verwinner van al dat leeft, be-
waerder van al dat by wouw, den schrick van de acht
deelen en boecken des Weirelts, verdrucker van de Ma-
bometaenschelegers, Heer en Meester van den Oosten,
Zuyden, Westen ende Noorden, Jagers van de Olifanten.
Wat seght gy van dese titels, ô Philothea? hy meent
dat hy soo bekend is als de Sonne selver, ende nie-
mant van ons en heeft'er oyt af gesproken, oft af
hooren spreken. Ende gelyck desen niet vermaert
en is in Europa, soo en is Keyser Carel met sijn Plus
ultra oock niet bekend in Asia, en de vremde landen.
En gaet het soo met sulcke vermaerde Keyfers, wat
sal van ons zyn? met hoe enge paelen sal een hant vol
eer die wy hebben, oft meynen te hebben, besneden
wesen.

Arme fleckskens als wy zyn hoe geirne waeren wy
uyt ons gekronckelt huysken! geduerigh soecken wy
die horentjens op te stecken, en ons dunckt dat wy
soo fraey zyn, als wy een noot hooger mogen singen
als d'andere. Dat was den roem van een suster, die
van haer ander wel overtreft wiert in middelen,
beleefde kinderen, voorspoet: maer dese seyde:
Even-wel je marche devant. Eenen schoonen: *Mar-
che devant*, doet het niet: *Carolus V.* soude dese
eens bejegent moeten hebben, gelyck hy eer-
tydts dede twee eersuchtige Mevrouwen, die
geduerigh krakeelden om de eerste plaetse, en
desen ydelen *Marche devant*. Den Keyser siende dat
'er geenen kom af en was, seyde ten langen lesten, en
streeck vonnis met dese woorden: *Die de soetste van
de twee is, sal voortaan de eerste plaetse hebben*, wel
gevonden waerachtigh voor die hooveirdige Mal-
looten. Maer hoe verre waeren die twee Mevrou-
wen van het gevoelen, en genegentheyt vanden self-
sten Keyser Carel die niet alleen door alle sijn titels
en croonen, en eer niet op en swol; maer gongh sel-
ver al desen luyster en glorie, die hem toequam, als

tuffchen vier mueren van vergetentheyt begraven , (a) wel straffelyck verbiedende dat hem niemant voortaan met den naem van *Keyfer* , oft *Koningh* en soude begroeten. Hy dede't gene verftandelyck Sinne beeldts gewys beteeckent wort, door eenen Arent die het belleken byt van fijn klauwen , met Devife : *Pama nocet*. (b) Wy eylaes ! Kinderen van *Adam* en *Eva* , fmaecken heel vaets , en raefen noch naer dien , *Domini* , die hun in het Paradyf eens klonck in de ooren.

Dit fal't hem foo wel doen , ô *Philothea* , aengaende ons Goosje , en defe verwaende eersuchtige. Laet ons nu eens een weynigh de andere handt in flaen , en eenen fekeren wegh baenen , om tot een gewiffe eer en lofte geraecken. D'eer , *Philothea* , is gelyck een fchaduwe ; volght gy die , fy vlucht ; vlucht gy die , fy volght. Eenem duysteren nacht doet de fterren veel fchoonder glinfteren , ende een doncker ftof doet eenen kostelycken fteen veel helder fchynen. Het kleyn gevoelen , dat wy van ons hebben , is oorfaeck van het groot gevoelen dat d'andere van ons krygen. *Moyfes* fagh den dooren-bosch branden , en feyde : *Ick fal gaen en fien dat groot vifioen , hoe dat den bramfch is vol vuur en vlam , en dat hy niet en verbrandt* , en dat hy noch behoudt fijne vorige groenigheyt en aengenaeme jeugdigheyt. Ick fegh het is een groot vifioen dat felden gefien wordt , dat iemand geraeckt in eer , flaet , verheventheyt , in grooten aensien is , ende doorluchtigh , ende dat hy nochtans is even ootmoedigh als van te voren , en lief-getal , even med' weirdigh : fulck een en verdient niet alleen , dat men voor hem den hoedt af doet , maer oock gelyck *Moyfes* dede , dat men de fchoenen voor hem soude uyt-fchieten : welck een manier van groeten is onder de Chinoysen. Hoe loffelyck en heeft al de weirelt niet gefproken

van *Benedictus* den XI. Paus van Roomen, die meer gedachtigh was hoe kleyn dat hy was geweest, als wel hoe groot hy was geworden; soo dat hy oock weygerde kennisse te doen aen sijn eygen Moeder, het en waere datle quame in haere schamele kleederen; ende hy liet sich voorstaen dat het hem meer eer was, gelyck het oock was, dat hy sijne Moeder eerde in een root lysken, als dat hem eerden de Cardinaelen in hunne purpere kleederen. Den Koningh *Agatocles* was een Pot backers Sone, en daerom en gebruyckte hy over Tafel geen silveren servies, maer alleen aerde schotellen: hy kost ryckelycker eten, maer niet loffelycker. Jae selver dien wyfen Koningh *Salomon*, en heeft hy niet op de mueren van de Tempels doen graveren, en snyden verscheide slingers, om sich de memorie van den slechten staat sijns Heer Vaders te ververschen? Ende soo verre is't van daer, dat dese hier voor by de menschen iet van hunnen lof hebben verloren, dat sy'er grooter eer door hebben verkregen. (a) *Ootmoedigbeyt in de eer, is de eer van de eer, en de weerdigbeyt van de weerdigbeyt.* Dogh wy bevinden dat'er diergelycke dun gezaeyt zyn. Dun! eveneens gelyck men seght van de huylen in het *Landeken van Casande.* Want

*Als niet
Komt tot iet,
Dan en kent iet
Syn selven niet.*

Soo langh als't Peirt van *Alexander den Grooten* in den Stal stont met eenen slechten halster aen, en een geile lap op hadde, dan liet het sich beteyden van de Palfrenieren; maer als het gongh op eenen kostelycken toom, met gevlochten maenen, en droegh eenen geborduerden sadel met twee goude stegel reeyen, dan en kende't niemant als *Alexander.* Neemt een

merckelycke gelyckenisse van eenen oogh-slagh. Iemant kryght eenen slagh in't gesicht, 't oogh swelt wel, en wort grooter, maer hy en siet soo wel niet als van te voren; van gelycken, iemant staet naer een officie, hy heeft goede Vrienden in't spel: hy verstaet hem van kuypen, (gelyck men in den *Hage* spreckt) den slagh wort gegeven. Den man sit op't kussen, hy swilt op, en wordt grooter maer't gesicht is verkrenckt, hy en kent geen Vrienden. Wy hebben oock soo een diergelycke verwaentheynt in een *Pagieken* van den *Prins van Parma*, by sijnen tydt *Gouverneur* van dese *Nederlanden*. (a) Het was een *Boere* kindt van afkomste, maer soo ras als hy sijn selven bevondt in de schoone leverye, en dat het silveren passament in sijn oogen blonck, soo wiert hy soo blindt, dat hy sijn *Vader* niet meer en wou kennen, ter tydt toe dat dit ter ooren quam van sijn *Hoogheyt*, die hem dede uyttschieten, en lustigh af-smeiren, en naderhandt sijne lyne broeck, en het boeren wambas wederom gegeven, en leert hem soo weer kennen. Och hoe veel zynder, *Godt* betert! die sijn hun slechte *Vrienden* schaemen, hun *Ouders* wel derven loochenen, op de selfste maniere als den *Muytsel* dede. Den *Vos* vraeghde hem wat hy voor eenen was? hy antwoorde dat hy was een *schepfel* *Godts*. Dat weet ick wel sonder vraegen, schoot den *Vos* daer weder op; want wy zyn al-te-mael *Godts* creaturen: maer van wat geslacht, en partyen zyt gy? Hy schaemde sijn te seggen dat sijn *Vader* eenen *Esel* was, maer indachtigh dat sijn *Moeder* in het *Hof* geveulent ende geworpen was, seyde hy: Ick ben *Cosijn* van het zaedel *Peirdt* van sijne *Majesteyt*. Soo bedeckt een iegelyck de verworpenheyt van sijn geslacht en van sijn afkomste, en wat geschiet'er dan; een iegelyck wort dan meer den mont geopent, men gaet ondersoecken van

van waer hy komt, van wie dat hy is geboren, wat dat sijn Ouders deden, min oft meer gelyck men doet met vliegers oft papieren vogels: Het vlieght boven in de locht, het schynt wat wonders te wesen, het swiert daer met sijnen langen steert; maer als men den draet oft het koordeken eens op wint, dan siet men dat het maer papier en is, dat daer bovenden meester soo scheen te maecken. Van gelycken domineerter hedendaeghs menigh mensch, en gingh men de linie van sijne af-komste onderfoecken, wou men den draet van sijn geslacht eens inhaelen, 't soud' op papier, oft op lynwaet uyt komen, dat is, op ouders die in de winckels geseten hebben. Het waer te wenschen dat diergelycke die soo op-komen; hunne vorige nederheyt somtydts indachigh waeren, en deden gelyck de Hovenieren, als sy Roosmaryen op den Autaer setten; sy vinden t'eenemael geraeden, jae nootsaeckelyck, dat den wortel blyve in d'aerde daer sy in zyn op-geschoten, om soo aengenaemer groenigheyt te behouden. Ootmoedigheyt is eenen vetten grondt, daer d'eer oock wel in sal wassen ende groeyen. Dit is het gene, *Ootmoedige Philothea*, dat my op het Sinne-beeldt te voren is gekomen om ons in te drucken een lief-getalle mede weirdigheyt tot onse oude vrienden, ende goede kennisse, als wy verheven zyn. Het is oock niet al gout dat'er blinckt. Neen seker, *Philothea*, geen croon, oft daer staet een cruysken op.

Noyt Heer, noch eer, was sonder seer.

Dit wil ick hier in twee oft dry parceeltjens van dichten noch eens aenraecken, en als in het voorby-gaen aenwyfen. Ick segge dan:

Is de Weirelt niet wel kints,
Datse voor een hant vol wints;
En voor eer van korten tyd,
Menigh peirt den hals af snyt?

Dat-se voor wat eb en vloedt,
 Gaet versetten goet, en bloedt?
 Weirelts eer, en Weirelts pracht
 Syn maer ys van eenen nacht;
 Die geveynsen vasten schyn,
 Daer geen balcken onder zyn
 Als men aen de beeckskens drinckt,
 Daer men tot den eck in sinckt,
 Al en vat men geen en tack,
 Daer en valt geen ongemack;
 Maer wanneer een machigh Vorst
 Wilt gaen blusschen sijnen dorst
 Ievers op een steyle zee,
 Aen den oever van de zee,
 Slibbert hem maer eenen voet;
 Hy gaet storten in den vloet,
 Daer en is geen bidden aen,
 Desen moet te gronde gaen,
 Hoe men spertelt, hoe men slaet;
 In den val dan is't te laet.

Was'er iemant meer in crediet als *Aman*? men
 hanght hem op, en men knoopt hem aen een galge,
 40. cubitus hoogh, om van verder gesien te worden.
 Een *Abfalon*, na dat hy het Hof in alarm gestelt had-
 de, en het Ryck in scheuringe, wort in de netten van
 sijn eygen hayr gevangen en met dry lancien door-
 steken. *Pompejus* die goude bergen in sijn triumph had
 doen voeren, kreegh qualyck vyf voeten slechte aerde
 voor sijn begravenisse? Dogh waer toe dese oude
 protocollen! siet eens in Engelant eenen *Buckingham*,
 in Duytslant eenen *Walesleyn*, in Vranckryck de *L'An-
 cre* en *Biron*. Wie was'er sachter verheven, wie is'er
 harder gevallen! geen en bergh sonder dal, noch
 geen

geen Rotse sonder Valleje. Jae terwyl dat Ick dit
schryf, hoe slaen die gecroonde Hoofden aen Europa
en waggelen, den grooten Turck is gedoodt, den
Koningh van Vranckryck moet vluchten voor sijn On-
derfaeten, den Koningh van Engelandt het Hoofd van
de H. Kercke, (soo sy seggen) is schandelyck ont-
hoofst. En is'er noch iemant die sal twyffelen oft de
grootste blixems slaen op de hoogste thorens! de
vroomste eycken-boomen siet men icheuren, een ne-
derigh rietjen ontgaet het al met buygen.

*Voorts soo gaet'er machtigh goet
Tot een trots en hoogh gemoet;
Niemand weet in sulcken staet
Wat'er niet al op en gaet.
Daer zyn Jousfers dry oft vier,
Ieder met een Camenier:
Daer zyn Peinden voor den pracht;
Daer zyn vogels voor de jacht,
Daer zyn Winden in het kot,
Daer zyn jaegers op het slot.
Daer zyn knechts en Palfreniers,
En het Huys vol Officiers.
Die sijn Hof vol koolen plant,
Kryght veel rispen in sijn lant.
Oft gy Graef zyt, oft Marquis,
Schoon gy draeght het Gulde-Vlies,
Overleghet het uwen staet,
Eer dat gy te gronde gaet.
Icarus nam't eens te hoogh,
Als hy boven masten vloogh,
Maer sijn veiren dropen af,
Soo dat hem de vlught begaf.
Siet wankeer daer iemant gaet,*

*Hooger als zijn eygen staet,
 Die wort oock op korten tydt
 Al zijn beste pluymen quyt.
 Als men aen eenen grooten mast
 Grooter zeyl wilt maecken vast;
 En dat op een kleyne schuyt,
 Dat gaet recht toe naer Reyn-uyt.*

Ick bid u, *Lieve Philothea*, vergeeft my de vryigheyt
 en gemeynsaemheyt, ick moet uyt u naey-kussen een
 gelyckenisse haelen, om dit boven verhaelt mede te
 binden. Gy hebt daer een klouken van gouden draet,
 of van syde, ick beken dat blinckt schoon in d'oogen
 en't is sacht in de handen, maer als het klouken afge-
 loopen is, wat is'er binnen als een beschreven papier
 van *items*, *schulden* en *swaerigheyt*? Dat is verloren
 geleyt, koken moet kosten, en vette keukens maeken
 magere erven: soo dan den grooten staet dat is eenen
 kancker in goet:

*Noch heeft dit des weirelts eer:
 Selden is sy sonder seer,
 Selden is sy sonder druck,
 Oock in't midden van't geluck,
 Is't dat uwen stast bedeyt
 Gy wort over al benyt,
 Hoe dat iemant hooger raeckt,
 Hoe by meer scheel oogen maeckt.*

Wie is'er die groot geworden is, die niet een scha-
 duwe heeft geworden? Een geschiedenisse sal ons hier
 borge blyven voor veel andere. In het Hof van Dene-
 marken was een uytheems Edelman, vergiert met
 naturelycke gaven: die de gratie van haere Majesteyten
 door een soete kracht en aengenaeme bevalligheyt
 hadt gewonnen. Desen was de rest van de Hovelingen
 t'eenemael in den wegh; want gelyck men seyt: *bet is
 den eenen bondt leet, dat den anderen in de keucken gaet.*

Ergo wat doense? sy gaen eenstemmelyck uytstroeyen; dat hy van geen edelyck bloedt en was; en diens volgens dat hy sijn selven met bedrogh voor sulcks hadde aengegeven, bevestigende hun uytgeven met een seker herkentenisse van de Leeuwen, de welke het edel bloedt altydt wisten te onderscheyden: daerom wilde hy blyck doen van sijn geslacht, dat hy behoorde sijn selven bloot en ongewapent by den Leeuw te voegen, die als dan het vonnis over sijnen Adel soude strycken. En voorwaer dese Quanten drongen soos sterck aen, als eertydts geschieden tegen *Daniël* selver; den Koningh gebiet het dan, en hy moet gaen in't kot van den Leeuw, om hem een stuck vleesch voor te werpen; Hy gaet'er in, siet den Leeuw aen, dient hem het vleesch, en keert onbeschaedicht weder te rug tot spyt van sijn vyanden, en tot verwonderinge van de gantsche weirelt. Maer desen Edelman en viel doen oock niet slincks; hy begeirde van *Syne Koninklycke Majesteyt*, dat gelyckerwys hy sijnen Edeldom bethoont hadde, naer het vleesch daer in te draegen, dat d'andere oock alsoo den hunnen soude bevestigen, met het vleesch daer uyt te haelen, maer die achter bleven dat waeren sy: niemant en kicke noch en mickte meer, als sy sagen dat sy door de redelycke billickheyt vervielen in dese selfste straffe dese hem besteken hadden. Tot ons propost, de cere die hy ontfangen hadde, heeft eenen haet, ende afgunst verweckt gehadt in de gemoederen van dese Hovelingen, en heeft daer in gelyck geweest aen alle d'andere, dat hy met scheel oogen is menighmael begroet geworden, dat moetense verwachten.

*Maer het slimste oock van al,
 Deer die vlieght gelyck den bal.
 Kryght gy eenen slinckxsen slag
 Daer het beele spel aen lag;
 Gy vat alle dingen quaet;
 En daer licht den heelen staet.*

Soo dan , met een woort geseyt ,
 Wacht u als de Weirelt vleyt ;
 Wacht u als sy streelt , en troont ,
 En het soetste wesen thoont ;
 Hoese iemant booger best ,
 Hoese iemant harder treft.
 Leser slaet hier op een oogb ,
 Al wie klimmen wilt om-boogh ,
 Die legg' af , bun eer en goet ,
 En slaen daer op met den voet.

Overloopt eens met gepeysen de Princen Hoven ,
 gy sult bevinden hoe menigh Favoriet de ballen
 heeft moeten betaelen. Den Blixem en den Nydt
 die gaen de kleyné huyskens voor-by, en slaen alleen
 de hooge torens. Daerom is't wel geseyt :

*Ick hadd' myn zeyl t'boogh gestelt ,
 Een kleynen wint heeft my gevelt ,
 Nu zeyl ick met een kleyne spriet ,
 Nu grooten wint en deirt my niet.*

Wy moeten zyn , *Philothea* , gelyck de huysen bin-
 nende Citadelle, en Forten Royalen , dat is , nederigh
 en leegh , soo hebben wy den rug van de wallen , en
 wy zyn buyten gevaer van het vyants Canon , en ba-
 teryen.

Maer , *Philothea* , hoe verre van eersucht en hoo-
 veirdigheyt was de salige *Joanna* , Princesse van Por-
 tugael ? dese naer het verhaelen van *P. Vasconcellus*, had
 op den brief van haeren spin-rock, daer sy het vlas me-
 de toe-bont, geschreven dese woorden van Christus :
Dicite à me quia mitis sum , & humilis corde ; dat is ,
 Leert van my want ick ben sachtmoedigh , en ootmoedigh
 van berten , en soo dickwils , geloof ick , als sy een
 sijn dun draeyken trock uyt het vlas , seyde : Och
 waer ick sookleyn in myn oogen , en in de oogen van de wei-
 relt , gelyck dit draeyken onsenbaer is. *Philothea* , sy
 was een Reusinne door haer Koninghlyck geslacht ,

en wenschte een onbekent naenninneke te wesen,
en onse verwaende Griet en het naentje souden geir-
ne soo groot als Reusen verschynen.

T O E W O R P J E N.

AL de weirelt roept om het seerste *Philothea*, daef
een slappe en kleyne neiringe is, en dat den
borgh soo groot is. Hoort wat *Simen Cronaca*, *Floren-
tynschen Koopman* maeckte, om dit lest te verhoeden.
Hy dede op sijn uythanghbert schilderen sijn Boecken
liggende rontsom in vlammen. En als'er dan iemant
quam die hem eenige waeren optydt wou af-kopen,
en dat hem gelieven sou een poosjen te borgen, soo
thoonden hy datelyck sijn uythanghbert en seyt dat hy
't niet en kost opschryven, om dat sijn Boecken in 't
midden van den brandt laegen. Desen *Cronaca* wou
vast gaen. Want wat geschiet'er hedendaeghs? Veel

Als'er wat te gelden is zijn 't Koopmans,

Maer als't te betaelen is zijn 't Loopmans.

Sy leggen een bacxken, en spelen schuyvagie naer
Luyck, oft naer Vianen.

I.

Zijt niet besorgt Philothrea, dat gymysult moeten borgen,
siet ick betael u met gereet gelt, en bier is het geestelyck puna-
tien dat ick u hier op't lesten schuldig bleef. Ten (a) huys van
Condé de Lemos was een balet, onder andere genooden was'er
eenen Godtvruchtigen Graef, desen midden in het spel wiert
indachtig dat het den dag van de weke was, wanneer by
sig placht een discipline te geven. Wat doet hy? by vertreckt
hem in een secretee doncker-camerken, en disciplinert sijn sel-
ven lustig met goude ketenen daer by mede gedaest badde.
Dat is immers een goede nieuwe mode, 't waer te wenschen
dat'er veel dij navolgden.

I I.

Dry gediertjens al-hoe-wel kleyn, nochtans na hun
doodt gebieden sy gheele Koningryken. Het Schaep,
de

de Ganse, en de Bie. Het Schaep geeft het perke-
ment, de Ganse geeft de penne. De Bie geeft den
Was tot den zegel, ende soo worden s'Koninghs
Brieven en Placcaerten gemaect, die ieder een moet
reverenderen, en gehoorfaemen. Ick wensch dat'er
een penneken waer *Philothea*, dat mynen naem schreef
in den Boeck des Levens.

I I I.

By de voorgaende moet ick dit navolgende stellen. In't Turck-
sche Boeck *Curam* staet aldus: wist iemand en verstont by wel
hoe Goddelijcken werck dat 't is om Godts wil te geven by sou
sijn eygen lichaem in stucken snyden en die onder de arme be-
hoefstige uytheelen. Spreken die soo *Philothea*, wat moeten wy
Christenen dan seggen, en doen? Godt geve daer en tusschen dat
op niemant van ons en passe 't gene lest eenen sot sagb ten buy-
se van een groote in Engellant, want soo by stont in't Salet daer
twee deuren waeren, een waerachtige, en aen den anderen
kant eengeschilderde op den muur, soo seyd' by: door de eerste
komt het goet in, door de tweede gaen de aelmoessen uit.

Voots is het wel geseyt:

Da tua tua sunt, post mortem tunc tua non sont.

Noch een Raetseltjen voor het lest.

't Is in de Vrouw, 'ten is in de Man niet,
't Is in Peeter, 'ten is in Jan niet,
't Is in Claer, 'ten is in Ann' niet,
't Is in de Voornaem, 'ten is in de Van niet,
't Is in't Bier, 'ten is in de Kan niet,
't Is in't Koren, 'ten is in de Wan niet,
't Is in de Struyf, 'ten is in de Pan niet.

Een kint sou dit raeden, maer over dit navolgende
wil ick een Mans oordeel hooren.

Drolleken-drey

Liep over de bey,

Daer quamien dry Lants-Heeren

En kosten Drolleken-drey niet keeren.

Ydelheyt des Weirelts.

Het geluyt
Wijft het wylt,

Soo gy wilt weten met'er daet ,
 Hoe dat bet in de weirelt gaet ,
 En wat daer al te vinden is ,
 Soo let op dees beduydenis.

Cupido klopt hier aen den bol ,
 Den bol die klinckt alwaer by bol ,
 En schijnt te seggen door't geluyt ;
 Wat klopt gy hier ; 'tis hier al uyt :
 Daer gy naer vraeght , en woont'er niet.
 Daer gy na schiet , en vlieght'er niet ,
 Die gy hier soeckt , en is'er niet :
 Gy fiet dogh wel bet is bedrog ,
 En klopt gy op de weirelt noch :
 De weirelt is een ydel-tuyt ,
 Dat hoort gy strackx aen het geluyt
 Want dat'er 't minste binnen waer ,
 Gy wiert bet aen den klanck gewaer.
 Den Kuyper weet naer eenen klop ,
 Dat vat dat heeft noch soo veel op ,
 Ja recht soo veel , noch meer noch min ,
 Dat't meeste vromt , heeft't minste in.
 Nu Boefken staet een weynigh stil ,
 En hoort eens wat ick seggen wil :
 Gelyck bet met de tonnen gaet ,
 Als gy die met den vinger staet ,
 En speuren kont wat haer ontbreckt ,
 En dat'er niet veel in en steckt ,
 Soo kont gy oock door vast besluyt
 De weirelt kennen aen't geluyt :
 De weirelt die soo blinckt en vleyt ,
 En heeft niet in als ydelheyt.
 Jae ydelheyt en anders niet ,
 Oft is'er wat , bet is verdriet :
 Van buyten is't wel schoonen schijn ,
 Maer binnen niet als druck en pyn :
 Van buyten is het boningbraet ,
 Van binnen niet als gal en quaet :
 Van buyten blydschap en genucht ,

*Van binnen is'er fucht op fucht :
 Van buyten heeftse bloemen aen ,
 Van binnen vint men dorens flaen ,
 Ick segg' van buyten foet getal ,
 Van binnen quaet oft niet met al
 Gy , Philothea , liefste kint ,
 Ick bidd' u dat gy noyt en mint ,
 Dees Weirelt die soo klaer bedrieght ,
 En die soo platte leugens lieght ,
 En floeft alleen op wat geluyt ;
 Daerom , bidd' ick u , blyft'er uyt.*

A E N S P R A E C K.

DAer en is nimmermeer een Kindt soo recht
 gedoopt geweest , als de *ydele Weirelt* : om
 dat haeren naem soo effen past op haer wesen.
 De *Liefde* die haer ydelheyt aenwyft , en den man
 met den boogh en blaese (die op alle Kermiffen is)
 die gy in het beeldeken fiet , zyn daer van maer
 alleen een slechte schetse. Het gaet'er al anders ,
 op haer geluyt en snaeren en valt niet veel te dan-
 sen. Laet ons dan eens , *Philothea* , op haer eer ,
 goedt en vreughden , dat is op haere bedriege-
 lycke ydelheyt een weynighskén ooghmercken.
 En voor het eerst , soo valt my in hoe dat eenen
 ongeluckigen Koopman de water-schelpen van sijn
 Fonteyn omgedraeyt hadde , soo dat de straelen
 op den rugh af-spoelen : sijn Devise was : *Het loopt hier
 al verkeert*. Och hoe menigh schelpken staet verdraeyt ,
 hoe menigh Fonteyntjen springht'er verkeert ! wy
 meynden onse buycken te vullen met rusten , genoe-
 gen , vreughden , vermaeck , en 't hert met contente-
 ment , en wy sitten met drooge , ydel drooge schelpen.
 Het loopt'er verkeert , de *Weirelt* heeft gelogen en
 bedrogen.

Overfulcks soo lacche ick met de inventie van die
 een Kint schilderen met een Croon in d'een hant , en

met een papier vol cyffer-nullokens in d'ander handt,
seggende : *aut Cesar , aut nihil* , dat is :

*Of Keyser , en al ,
Oft niet met al.*

Ick laccher mede, segg' ick, want hy hadde in d'een
handt effen soo veel als in d'ander , het zyn al-te-
mael cyffer-nullokens , *Nieten ydelheden.*

*Oft is'er iet ,
Het is verdriet.*

Diogenes in sijn ydel ton meynde dat hy meer be-
sat als *Alexander* in al sijn Rycken ; behalven dat hy
seyde : dat *Diogenes* slaven , waeren *Alexanders* Hee-
ren. Hy stack op de onversaetheyt , begeirlyckheyt ,
ongenucht , droefheyt , eersucht , af-gunst , cre-
vecœur , en dpyfent andere ellenden , daer de *ydele*
Weirelt tot den krop toe af vol is , en dat en geen an-
dere, zyn de goederen die in haer zyn te vinden, Eenem
Jan potagie , dunckt my , heeft desen nagel eens op 't
hoofst geslagen. Want als *Matthias* met de Keyse-
rinne , en het Hof tot *Regensborgh* was , soo was'er
eenen Bouffon, en hadde een Loterye op-gesteld voor
de Hovelingen , maer in den pot daer de briefkens
moesten liggen , hadt hy eenen Egel , (a) oft yseren
Vercken met sijn pinnen in verborgen , soo dat sy hun
al-te-mael quetsten , die quaemen om een briefken te
trecken. En op datse niet alleen fouden begeekt wor-
den , soo en ontdekten sy het bedrogh niet. *Beminde*
Philothea , dat ick seyde dat dese Loterye de *Weirelt*
waer , dunckt u dat ick qualyck soude seggen ? want
hoe gy meer treckt , hoe dat gy vinniger wort ont-
haelt, en hoe meer ontsleken , 't is lacchens weirdigh
d'oorfaeck te hooren , waerom eens een onnoosel
knechtjen heeft gekreten. De Moeder sende hem uyt
om styffel , oft iet anders te koopen : Gaende dan

voor by een Loterye, en fiende dat kleyn en groot inleyde om een briefken te hebben, hy waeght oock het geldeken van sijn boodtschap, en het lot viel soo dat hy trock den tweeden oft den derden prys, te weten: een groote silvere schotel. Men stack de Trompetten naer gewoonte, en men gonck den jongen met dit geluyt t'huys leyden. Den lekker gedwongen te volgen, weende seer bitterlyck; want niet wetende wat'er geslagen was, liet hy sich voorstaen, dat men hem gonck beklappen, van dat hy sijn gelt verspeelt hadde, en dat men hem suyker onder het hemde soude geven. Tot myn propoost; dit geschiet'er in de Loterye van de *Weirelt*, dat hoe gy grooter staet oft eere treckt, hoe meer gy oorfaeck hebt, en stof van fwaerigheyt, en ellende en droefheyt te maecten, soo dat ick van de *Weirelt* wel geseyt hebbe:

*Van buyten heeftse bloemen aen,
Van binnen vint men dorens staen,
Van buyten blydscap en genucht,
Van binnen is'er sucht op sucht.*

Heeft het ons *Salomon* (a) niet soo wyt en breed, soo duydelyck bekent, dat men't sou kunnen tasten; *Ick heb geseyt in mijn herte*, en hy heeft het oock te keur gedaen; *Ick sal gaen en overvloedelyck banteren de wellusten, en nemen mijn plaisier. Ick heb mijn wercken groot gemaect. Ick heb voor my buysen getimmerd, en wyngaerden geplant. Ick heb mijn hoeven en boom-gaerden gemaect, ende die beplant met boomen van alderley nature; en water groeven heb ick voor my gemaect; dat ick ververschen sou de bosschagien der wassende boomen. Ick heb beseten Knechten, en Dienst-vrouwen; ende ick heb een groot Huysgefin gebadt, oock Runderen, en groote kudden van Schaepen, boven al die voor my hadden geweest in *Jerusalem*. Ick heb voor my met hoopen vergaert silver en gout, en ryckdommen, van Koningen en*

van Landschappen. Ick heb voor my gemaect Sangers , en Sangereffen , en wellustigbeden van de kinderen der menschen , nappen en schenck-potten in den dienst , om wynen te schencken , en ick heb in rijkdommen te boven gegaen al die voor my hebben geweest in Jerusaleem , en al dat mijn oogen begeirden , dat heb ick bun niet geweygert , noch ick en heb mijn herte niet verboden te gebruycken alle wellustigheyt. Segt my nu eens , Salomon , was 't vaste vreught , was 't bestandige blydschap ? Wat volle versaetheyt gy daer in gevonden hebt : Weet gy wel wat hy antwoordt , *ô Philothea ? Ydelheyt der Ydelheden , en al-to-mael Ydelheyt.* Kander grooter , stercker , waerichynelycker getuygenisse gegeven worden , als ~~dele~~ ; Siet als wy midden in 't woelen eerst komen ; en als wy eerst aangelockt worden van onse sinnen , en van onse driften , dan oordeelen wy daer af met eenen vergrootenden bril , soo dat wy daer wonder slaeken af maecken : maer soo ras als den moedt verkoelt , en onse begeirlyckheden tot haer selven komen door een misnoegende versaetheyt , ende walginge , dan word'ter by ons , gelyck (a) *Salomon* dede , een ander vonnis gestreken. Gy hebt immers wel gezien (om een gelyckenisse by de handt te vatten) in de keucken , als men in eenen grooten ketel wat soete-melck over hanght , de welcke , als den brandt groot is , den heelen ketel vult , en doet overloopen ; daerder nochtans seer weynigh in was gegoten. Siet als den brandt grooter is , dan oordeelt men van de ydelheyt , en genuchten , datse ons kunnen versaeden en vervullen : maer komen wy naderhandt tot ons selven , wy sien dat'er weynigh wordt gevonden , alleen misschien wat op-geblaesen schuym , die den brant heeft op gejaeght en doen swellen.

Och hoe haest is het menschen hert in 't sieden ? hoe lichtelyck worden wy gestockt ? hoe ras bobbel-

len op, en loopen over onse driften; ende blinde begeirlyckheden; en midden in de dompen en konnen wy de valſcheyt en het bedrogh van de *Tdelbeyt* niet ontdecken. Maer dieſe naderhandt door-grondt en in de onvervalſchte weegh ſchaele op hanght, die ſat ſien dat'er niet gewichtighs en is te vinden. Voor my (ſeyde eenen ſprekende van de *Weirelt* ende haer *Tdelbeyt*) ick leghſe uyt door de vier letteren die daer ſtonden op de Vendels van de Romeynen S. P. Q. R. (a) dat is :

Si peu que rien.

Wie dat de Weirelt wel beſiet,

Vont noyt ſijn leven ſchoonder niet.]

Nero (b) hadde hier van by naer het ſelfſte gevoelen; 't welck hy oock aen andere door eenen aerdigen treck woud' in-drucken. Want ſoo hy Gaſten genoot hadde, dede hy hunne ſtoelen heel ryckelyck behangen, de kuſſens daer op ſeer verheven. Waer onder hy hadd' doen leggen groote blaesen vol wints, die hy tot dien eynde van leir hadde doen maeken. En als deſe verheven Gaſten op het vrolyckſte waeren; dan gaf hy een teecken aen ſijn Pagien, die behendelyck ſpellen ſtaecken in de blaesen; en dede deſe hoogh-geſeten Quanten ſincken ten ooren toe tuſſchen de ſtoelen. 't Gene dat doen ſpeel gewys van *Nero* aengeſtelt wierde, dat is de dagelyckſche *Tragedie* van de *Weirelt*, want hoe hoogh datſe iemant verheft, ſoo en ſit hy maer alleen op een ydel blaes vol winden die hem ontschieten ſullen, oock door het minſte gaetjen van diſgration.

Hoe wel ſeyde dat den Edelman, daer ons den (c) *H. Auguſtinus* aſſchryft, als hy met ſijn medegeſellen buyten *Trier* gingh wandelen terwylen den Keyſer ſat in de ſchou-ſpelen. Soo deſe Hovelingen gingen om in de boſſchen ſigh wat te vertreden, zyn ſy gekomen in

in een Eremyt hutteken, en vindende in zijn Celleken het Leven van den *H. Antonius*; soo den eenen sommige, blaederen daer met aendacht in gelesen hadde, en van binnen door Godt beroert wierde, sprack met dese woorden: *Ick bid u, segbt my eens, wat dat het dogh al is, dat wy in het Hof door soo veel arbeyt soecken te verkrygen? kan onse hope grooter zyn, als dat wy vrienden van den Keyser worden? en hoe sorgelycken hoe perijckeleus is dat? en door hoe veel perijckelen loopen wy misschien tot een grooter perijckel van onse saligbeyt te verliezen.* Met goede reden, *ô Philothea*, oordeelt hy het Hovelinghs leven vol arbeyts te wesen. Den eersuchtigen wort meer vermoeyt, als die spitten en delven; als de gene die smeden en swaere ambachten doen: sy moeten nauwer toefien, als de Boots gesellen en Matroosen, die maer op weynige winden en hebben te passen; maer in het Hof zyn duysent klippen ende winden, die ons kunnen te gronde zeylen. En dit is een leven daer men zeyt onder hope van haeve. Sy moeten hunne beste middelen daer in besteden, winnen, en sich verbinden aen die ondancckaer zyn, thoonen een vriendelyck aengesicht aen hunne vyanden, spreken een iegelyck na den mondt, hebben anders niet op de tonge, als *Uwen dienaer Mynbeer*: En dat om een weynigh eer te verkrygen. *En wanneer sul dat wesen?* De jonckheyt gaet voor-by, onse beste jaeren schietender in, den ouderdom staet voor de deur. *En als wy 't al hebben, hoe broos is onse eere ende ons geluck! wat een ongerustheyt en onstantvastigheyt in alle die saecken?* duysent peryckelen zyn daer, duysent tempeesten, duysent schip-braeken: die grooter zyn als wy, fullen ons verachten: die kleynder zyn, fullen ons benyden. 'T is al-te-mael brooser als dat tot glas is geblaes. Is't wel de pyne weert soo grooten ende geduerigen arbeyt voor soo korte en ongestaedige eer, voor eenen wint te besteden.

Is dit den loon van alle mynen arbeyt? is dit den

trooft van alle myn sweet? is dit de vergeldinge van ons loopen en hoopen? een ongeruste, woelende, onstant-vastige, peryckelense, ydele, volwindinge, broose ende verganckelycke kennisse met den Keyser? O neen! *Vandage*, is't dat ick begeire, kan ick vriendt worden van Godt *Almachtigh*. O wat een verschil tusschen de vrientschap met de menschen en de vrientschap met d'Engelen; tusschen de stantvastigheyt en ongestadigheyt; tusschen den nydt en goetjonstigheyt! *Is't dat ick begeire* (O menschelyck verstant! O wille! O memorie! overlegt dit eens, en weeght dit) *ick kan worden vriend van Godt*. Voorwaer dese gepeysen zyn soo krachtigh geweest by dese twee Hovelingen, dat sy op staende voet de *Weirelt* en hunne twee Vrysters, die sy hadden, verlaeten hebben, en het Paleys van den Keyser verandert in een Celleken, de Stadt in een wildernisse, hunne syde kleederen in een grove pye, hunne leckere spyse in wortelen en wilde kruyden.

Hoort dan eergierigh hert, ick wil u eens verbaelen,
 Hoe dier de eerste staet; wat gynoch moet betaelen!
 Komt, leert eens uyt dees proef, hoe dat het eenwig goet
 In verre na soo veel den mensch niet kosten moet.
 Gy hebt daer voor betaelt veel slaepeloose nachten,
 Van dat de eersucht eens verkeerde u gedachten,
 Den hoest-sweir sonder eynd' en moey en matie led',
 En onlust overhoop, dat reken' ick niet med',
 'T kost duysent druppelen sweet, 't kost dry duysent bygen,
 En altydt een bloot hoest, en't kost sluypen en nygen!
 Het kost beloofden dienst, en menigh Serviteur,
 Is dat niet dier gekocht, als gy u daer geest veur,
 Het kost u haet en nydt, het kost u veel scheel oogen,
 Die gy zijt door gezeylt, en boven't hoest gevlogen:
 En menigh belschen vloeck die krygbde na den kop,
 En oft u smaect oft niet, 't moet al voor suycker op.
 En als gy dit al hebt, wat meyndy dan te hebben?
 'T is al-te-mael niet meer als spinne-koppen webben,
 Zijt seker dat de geen die in de weirelt zaeyt,
 Dat desen niet als wint en ydelbeyt en maeyt.

Dit wilde ons te kennen geven de Geleerde, als sy verciert hebben, dat *Jupiter* het menschelyck geslacht vereert hadde met een schoone edele *Jouffrouwe*, ryckelyck gekleet, die genoemt was *Jouffrouw bet geluck*, hy meynde door dese gifte, en goet-gunstigheyt de herten der menschen te winnen, maer ieder een is'er soo op verlot geworden, datse *Jupiter* met sijnen hemel daer hebben gelaeten, ende geen offerhanden meer en hebben gebrocht aen *Jupiters* Autaren. Dese saecke is de Goden soo quallyck bevallen, dat het meestendeel der selve besloten heeft, dat *Jupiter* het menschelyck geslacht om de groote ondancckaerheyt moest vernielen. *Vulcanus* was bereyt dagh en nacht blixems te smeden, om de *Weirelt* in kolen te setten; *Neptunus* gaf ten besten alle sijn golven, ende baren van den grooten *Oceaan*; *Pluto* wou d'aerde doen scheuren, om de menschen te doen versincken. andere wassen van gevoelen, dat men *Jouffrouw bet geluck* de menschen alleen sou ontnemen, dat men moest wat door de vingeren sien om de groote kranckheyt, en dat men voor de eerste reys der menschen gebreken soo hart niet en moest uytwetten. Desen raet goet gevonden zynde, is tot dien eynde *Mercurius* af geveirdicht, maer neder gedaelt zynde, bevont hy, dat alle de menschen rontsom haer dansten: en soo hy die midden uyt den dans wilde haelen, soo vatten haer den eenen by de handen, den anderen by de mouwen, den derden by de kleederen; soo dat *Mercurius* door begeirte van *Jupiter* eenen loosen vondt heeft moeten gebruycken, en heeft op eenen oogenblick, sonder dat het de dansters gewaer zyn geworden, het *geluck* getrocken uyt dese *Jouffrouwen* kleederen, en in haer plaetse gestelt het ongeluck. Ondertuschen sy dansten, en bleven dansen, en daer springheter noch veel op den dagh van heden, de welcke meynen dat sy het meeste geluck van de weirelt voor handen hebben, en zyn door den uytwendigen valschen schyn t'eenemael bedrogen.

Niemant en weet als die 't proeft , onder de Damaste
 Tabbaerts , onder de Sartyne-vliegers , onder de ge-
 borduerde Carossen , onder de kostelycke Pavillioe-
 nen en Ledikanten , hoe wel niet alleen ydelheden ,
 maer oock swarigheden daer gevonden worden. Hoe
 dickwils hersuchte *Urbanus den VII.* als men hem
 onder andere Paufelycke kleederen , aenschoot het
 Rockelyn ? hy seyde gemeynelyck : Wie sou geloo-
 ven dat onder soo fijnen doeck sulcke grove , en swa-
 re lasten van ongenuchten souden steken ? en nie-
 mant van de menschen en is hier tol-vry , geen en
 staet en is hier af ontslagen.

*Soo veel Heeren , soo veel seeren ,
 Soo veel hopengh , soo veel gal ,
 Soo veel deughden , soo veel vreughden ;
 Soo is 't hier en over al.*

Soo dat my dunckt dat ick wel eens magh seggen :

*'T is ydelheyt en anders niet ,
 Oft is'er wat , het is verdriet.*

Ick vrees , *Philotea* , dat gy wel door het langh-
 duerigh lesen , in slaep soud' vallen : om u dan wacker
 te houden , sal ick hier een dichtjen in voegen.

WEirelt gy zijt schoon van buyten ,
 Maer dat ick u kost ontslyten ,
 En dat gy eens open ginckt ,
 Niemand sou u meer beminnen ;
 Maer nu streelt gy noch ons sinnen ,
 Om dat gy van buyten blinckt ,
 Let eens op de Weirelts saecken ,
 Hoese maer den boba maecken ,
 Daer men noyt af wort versaet :
 Veel geloven , weynigh geven ,
 Doet den Sot in vreughden leven :
 Gecken die zijn baest gepaeyt ,
 Hoort de Weirelt , hoortse vallen ,

Siet haer dienaers boese mallen ,
Over al is 't vreught en spel ,
Daeghs soo bouwen sy banquetten ,
S'nachts soo dansen sy balletten ,
Rontsom klinckt de luyt en vel ,
Van de sweepen en kletsooren ,
Wordt men doof in bey sijn ooren.

D'ydelykheit die maectt geluyt ,
Veel die ryden en die rotsen ,
En sy proncken in Carossen ,
Tot sy ryden achter uyt ,
Siet eens loopen soo veel Graven ,
En die knechts die achter draven ,
En sossieren om de Koets ;

Ander gaen heel jaeren toeren ,
Op het sweet van d'arme Boeren ,
Want daer was te luttel goets ,
Al de welde van de Landen

Komen van de stroeye banden ,
Dat is nu een Heeren Myn.
Wilde ryden , spelen , dansen ,
Soo als doen de groote Hanssen ,

Gy moet ergens Heer af zyn.
Dogh men vint oock kaet gesellen ,
Die nochtans de pypen stellen ,
Die verslempen al hun goet ,

En s'en weten van geen scheyen ,
Voor s'en booren 't haentje kreyen.:

En den tapt steect op den boet ,
Jae gaet buyten op de Dorpen ,
Geen soo slecht oft soo verworpen ,
'Tis'er Kermis , oft een Bruyt ,
Claes die moeselt , Aerdt wilt springen ,
Hannen danst , en Lys moet singen ,

Want den Bessem steecter uyt.
Maer is 't dat de satte Boeren
Hooeren eens de trommel roeren ,
Daer is 't eynde van den dans ,

Siecht gy eens ons Lys en Hannen;
 Parken ketels, pot en pannen,
 En doen in een boeren-schans,
 Siet hoe baest dat hier gaen vluchten,
 Al de spelen en genuchten,
 En s'en keeren nimmer weer.
 Wat is blydschap van de Steden,
 Ydelheyt der Ydelheden;
 En oock niet een briefsel meer.
 Laet dan vry de Weirelt raesen,
 Dat soo tiert zyn soete blaesen,
 Daer en is niet in als wint,
 Geen genuchten oft vergingen,
 Als alleen daer d'Engels singen,
 Daerom Godt altydt bemint.

Siet dat is het ydel geluyt, ende het dol geraes
 van de Weireltsche saecken. Veel geschreeuws,
 en weynigh wol. Ende dies niet tegenstaende soo
 worden de sinnen van de menschen daer door soo
 verleyt, als de kinderkens door de klaterkens die
 men hun in de handt geeft, om daer mede te
 spelen.

Ick seyde te voren dat de Weirelt is als een
 Loterye vol van ydel Nieten: belieft u hier van
 eens het briefken te sien dat'er van een Dochter
 uyt wierdt getrocken, waer door sy leelyck is
 bedrogen, en noch veel leelycker is blyven sitten.
 Ick sal 't al-te-mael in een gelyckenisse van Gys
 voorstellen, die op de merckt eenen vogel ge-
 kocht hadde.

Als Gys eens hadd' een Gans gekocht,
 (Eer hy die in de Kencken brocht)
 Soo badd' hy de Polliersters vrouw,
 Dat sy in kort eens schryven woude,
 De sans die daer wort op-gedaen,

Hy

Hy wist daer niet med' om te gaen.
 Gys steeckt het briefken in den sack;
 En gaet naer hays op sijn gemack,
 Terwyl dat hy wat lanterfant,
 En draeght den Vogel in sijn hant;
 Daer komt een bracksken achter naer
 Die wort den Vogel haest gewaer,
 En volght hem op met soeten geur,
 En maeckt den Vryer wel te keur,
 En springhter toe, en springhter van,
 En eer het Gys wel mercken kan,
 Grypt hy het Gansken met geweld,
 Daer Gys sijn weynigh tegen stelt:
 Want Gys sagh om, en keecker op,
 En knickte soo wat met den kop,
 En seyde hem: Reikel, gaet vry gaet,
 Gen weet niet wat op't briefken staet,
 Loops

Loopt met den Vogel slechten bloet ,
 G'en weet niet hoe men 't koken moet;
 Wat dunckt u dogh van desen kal ,
 Seght eens wat 't briefken baten sal?
 Gy slechten Joppen als gy zijt ,
 Gy zijt den vetten Vogel quyt.

Och lieven Gys! u ongeluck
 Brenght menigh Dochter oock in druck;
 Daer komt den Linckaert diese vryt
 En wiltse nemen spyt die 't spyt,
 Hy seyd', dat hy van liefde brant ,
 Soo streelt, en vleyt den loosen Quant,
 Dat sy in sijn gedachten leeft,
 Dat sy sijn hert gestolen heeft,
 En waer hy rotst; en waer hy reyft,
 Daer hy geduerigh op haer peyft;
 Dies schenckt hy haer sijn lys en goet,
 Oft anders dat hy sijn sinnen moet.
 Hy wachise schier van straet tot straet,
 Oock als sy naer de Kercke gaet,
 En oft de Mis schoon is gedaen,
 Noch weet hy niet van wegh te gaen,
 En blyft soo langh als sy daer sit,
 Ick laet u peysen wat hy bidt.
 Op 't lest als sy wils gaen naer huys,
 Dan maeckt myn Joncker oock een Cruys,
 En stuypt, en neyght soo seer voor haer,
 Al oft het een Santinne waer,
 En leyd' Me-Jouffer uyt de Kerck:
 Dit is des Jonckers morgent werck,
 Hy komt'er weder naer den noen,
 Dan weet den gast soo veel te doen.

En sit en draeyt : en leyt en kalt.,
 Tot dat hy op sijn pooten valt.,
 En sweirt haer duysent mael sijn trouw.,
 En wilt haer nemen voor sijn vrouw.,
 En stuyckert soo sijn soet geuley.,
 Met menigh quincq slaghe tusschen bey.,
 „ Wanneer den Wey-man soetjens fluyt ;
 „ Dan raect het winkken in de muyl.“
 Hy suckt, hy smaeckt, hy streect, hy vleyt,
 En doet maer als hier dient gesejt.,
 Sy kryght een briefken van haer hant.,
 Daer med' treckt hy naer verre land.
 Wat volghet'er naer den lichten Geyt ;
 En peyst niet eens meer op sijn Bruyt.

Och Dichters, Dichters zyt doch wys.,
 Wans andersints gy vaert als Gys.,
 En oft dees fauffer't briefken heeft.,
 En altydt noch op hope leeft.,
 Die op een bant-~~sch~~rif is georijt.,
 My dunckt die is den Vogel quijt.
 En waar haer eer en heeft se niet
 Als een papierken datse siet.

O Weirelt ydel Lotery.,
 Maer vol van alle schelmery.,
 Wat steect gy ons al in de handt.,
 En laet ons seffens in den brandt.
 Wie dan voortaeu aen u geloof.,
 Die is van sijn verstant berooft :
 Want gy zyt ydel, en vol list.,
 Die van u doolt, heeft wel gemist.

Alle des weirelts ydelheden en sottigheden, bene-
 vens haer mis-slaegen, en sal, noch en kan ick hiet

niet by-voegen. Het schrift soude te wyt-loopende
 zijn selven verliezen. Twee sal ick'er aenraecken die
 wy dagelycks sien voor onse oogen. Den Teirlinck
 en den Toeback, waer in goedt, tydt en bloedt, by
 veel versmoort worden; ende daer sommige soo
 verduyvelt sot op zyn, datse liever souden sterven,
 als die derven. Soo dan om dees Borsten eens van ter
 zyden te groeten, soo segge ick:

TEIRLINCK-CAERTJEN.

Die Sondaeghs slaet het Quackel-been,
 En in de weeck den Teirlinck-steen,
 En Somers vischt, en s'Winters vinckt,
 En heeft geen kuyp daer't vleesch in stinckt;
 En sulcke gasten vint men veel,
 Die zyn genaegelt op het speel,
 En sitten heele dagen t'huys,
 En gaen in Kercke noch in cluys.
 Men caert, men dobbelt, en men schaeckt;
 Wanneer men by sijn knuysen raect.
 Men smockelt bier daer aen den hert;
 Men weeft daer aen het ticktack-berst,
 En somtydts met een losse hant
 Verspeelt men al sijn lant en sant,
 Gewis wie dat processen dryft,
 En heele dagen tuyscht en schryft,
 Die magh de beurs vry open staen,
 En hanght daer noyt geen mael slot aen.
 Want Pillen, en den Teirlinck-steen,
 Die hebben t'saemen dit gemeen,
 Dat sy purgeren beurs en maegh,
 En dit bevint men alle daegh,
 Hoe menigh Vrouw waer heden rijck;
 En hadde qualijck haers gelyck?

Maer

*Maer mits den Man een Tuyscher was ,
 En die verspeelde heel den bras .
 En horck alleen aen eenen worp
 De schoonste hoeven van het Dorp ,
 Soo gaet sijn Vrouw nu sonder ceurs
 En hy sit met een platte beurs .
 Wie dickwils naer het ticktack loopt ;
 Weet dat die selden renten koopt ,
 Het spel magh wel oft qualijck gaen ,
 Het Gast-huys hanght de Tuyschers aen .*

Daer zyn dry A. A. A. die aen de menschen veel
 goets beloven , en niet als schaede en geven ; *Astro-*
logia , *Alchimia* , *Alea*. Dat is : Sterre-kyckerye , *Al-*
ghemisterye , en den Teirlinck. Van 't leste , seyde
Franciscus Borgias , Vice-Roy van Cathalonien , na-
 derhandt Religieus van de Societeyt Jesu , dat men
 met den Teirlinck vier dingen verloor ; den tydt ,
 het geldt , de Godtvruchtigheyt , ende de Conscien-
 tie. Soo veel als het geldt belanght , is 't al te klaer.
 Een en rycken Koopman hadt eenen Sone die sich niet
 wel en schickte : hy heeft hem by eenen anderen
 Koopman gestelt , peysende dat hy onder vreemde
 aensichten sich een weynigh beter sou weten te wach-
 ten. Den Vader sprack voor hem , en gaf hem cre-
 dlet , borge voor hem blyvende , soo dat hy den sleu-
 tel van de kasse daer sou hebben. Maer siet ! onsen
 gast gaet sijn oude gangen , begeeft hem wederom
 tot het schencken en drincken , ende tot het ticktack-
 bert : daer stont van nu af eenen grooten boom van
 geborghde schulden. Op eenen tydt gaet hy uyt
 om geldt voor sijnen Meester te ontfangen , het welck
 hem getelt wierdt in twee sackxkens : den eenen
 draeght hy in de herberge , betaelt daer mede sijn
 schulden ; ende heel mistroostigh t'huys komende ,
 gebaert sich dat'er twee Fielen hem het geldt heb-
 ben ontnomen ; men gelooft hem , daer geschiet

huys-soeckinge, de Magistraet doet sijn neirflijgheyt; maer al te vergeefs. Den Vader, wel wetende de oude fuycken van sijnen Sone, roept hem alleen, vraecht naer de waerheyt, naer den tydt, plaets ende stont, ende in het besonder hoe die gekleet waeren, ende oft hyse noch wel sou kunnen kennen. Waer op soo den Sone antwoorde, dat jae, soo heeft den Vader twee dobbel-steenen uyt-getrocken, seggende: zyn dit de twee rabouwen niet? Desen Sone weenende, viel door de mande, seyde: Och Vader! sy zynse soo gelyck, oft sy het selver waeren.

<i>Een tusschers bant,</i>	
<i>En stockers tant,</i>	
<i>Een suppers mont,</i>	
<i>Die gaen te gront;</i>	maer
<i>Een neirflijgh bant,</i>	
<i>En spaerde tant,</i>	
<i>Die nooden gasten,</i>	
<i>Als ander vasten.</i>	

Jae den Teirlinck loopt noch al verder, want men hanghter niet alleen sijn gelt aen, maer somtydts oock het leven selfs. Soo gebeurde het ten tyde van *Duc d'Alve*, als'er van weder zyde geen quaertier gegeven en wiert. Want soo daer sommige gevangenen moesten spelen om de galge, eenen Edelman wierp sijn selven los en vry, dogh verkocht sijn voordeel voor een stuck gelts, en spelende anderwerf om de strop, kreegh even gewenschte oogen, die hy sich wederom voor eenen kleynen prys liet uytsteken. Siet soo speelt men, en verspeelt men sijn bloedt ende sijn vleesch met beenderkens en Teirlingen: den geluckighsten worp dat van al is, als men die in't water smackt, om daer nimmermeer mede te spelen. Maer hoort eens wat sommige tusschers aen hunne Confereren gedaen hebben. Naer sijn doot hebben sy van sijn beenderen Teirlingen gemaect en van sijn hem-

de Caerten, soo dat hy levende ende doodt moest spelen, en blyven spelen.

Wat belanght het Caert-spel den Boeck van 52. Bladeren, als die anders als tot recreatie, en dat by wylen alleen gebruyckt wort, soo is hy schadeluyck, namentlyck voor de Jonckheyt, die het gelt soude stelen om by te setten. Dat is verwonderens weirdigh in dit Spel, dat, daer alle Boecken maer in een tael verstaen en worden, desen wort gepresen in alle taelen, van alle Natiën. Het beginsel hier van en is niet Cruysken leert wel, maer Kruys en munt verkeert snel. Groot en kleyn vatten torstont den inhoudt van dit Hant-boecxken, daerder nu ter tydt soo veel duyfende in studeren, jae duyfenden. *Facelius*, seght *Dauredamus*, *invenies domum ubi desit charta ad scribendum quam chartæ ad ludendum*. Eerder sal men Huyfen vinden daer een Gebede boeck sal ontbreken, als eenen Caert-boeck. En het simste van al is, het meeste deel van de Scholieren zyn boven de roeden gewassen. Den A. B. C. van den Teirlinck is desen:

A. Alea.	Dobbel-steen.
B. Blasphem.	Blasphemien.
C. Contentio.	Crakeelen.
D. Dolus.	Bedrogh.
E. Egestas.	Armoede.
F. Furtum.	Dieverye, &c.

Ick kome tot den Toeback, waer in jaerlyckx binnen Londen over de dertigh hondert duyfent guldens vertiert en verteert wierde, en dit wort ooghblyckelyck bewesen.

TOEBACK DRONCKENSCHAP.

Van den Toeback sterven de Verckens, te weten: als den back toe is; en de menschen vaerender niet veel beter af. Ick segg' dan op myn voornemen:

Siet eens het gaeijen van de keel,
Al is het kleyn noch kost het veel,

Rogier-bon-tems die heeft in't sijn
 Gegoten menigh Voeder Wyn:
 Soo dat hy sonder mantel gaet,
 Die oock al in den Lombaert staet,
 Voorseker die geen renten heeft,
 En die maer van sijn handen leeft,
 En die noch daer toe allen dagh,
 Wilt vaegen wyt het heel gelagh,
 En even-wel den weirt betpelt,
 Seght eens waer hy het gelt al haelt?
 Ick kender een in onse straet,
 Die al de selve gangen gaet:
 Als d'ogen qualyck open zyn,
 Soo sit hy in den brandewyn:
 En vat hem dien dan by den kop,
 Hy setter een nat zeylijen op.
 Dan smoockt hy eens, dan eens gesnuft,
 En sponwt, en niest, en geeuwt, en pufte,
 Dan drinckt hy weer eens dat hy byght;
 Wat wonder dat die stuypen kryght?
 En oft het schoon is middernacht,
 En dat sijn Vrouw hem sit en wacht,
 Hy schynt genagelt op den dranck,
 En gaet daer roncken op een planck,
 Oft op een Tafel die hy vint,
 En stinckt een vaedem tegen wint
 Daer leyt hy als een beest versmoort,
 Soo hy sijn lust en ziel vermoort
 Hoe menig' wierd' een grysen man,
 Dit deed' den Toeback en de Kan?
 Want veel die doen, gelyck men siet,
 Sy drincken, en s'en cten niet,

*En spoelen loos en longer af,
 En gaen al vroeger naer het graf.
 Maer wiens neus van Toeback roeckt,
 En als een backers oven smoockt,
 En dan noch poeyert sijnen snayt,
 Die blaest sijn ziel ten neusen uyt.*

Uyt dese dronckenschap, ende de herbergen ryfen veel ongemacken: Ten eersten, dat Vrouw en Kinderen de heele weke winnen, dat verteirt eenen Slampamper, eenen door-slagh, op eenen Sondagh oft verloren Maendagh, en sijn eygen Huys-gefin moeder naer vasten. Seker de Rivieren van het Paradys, die besproeyden eerst de binnenste kruyden van't Paradys, en daer naer gaeven sy de vochtigheyt aen de buyten gelegen planten: soo behoorden Vrouw en Kinderen te gaen voor de vremden. Ten tweeden, soo ontsaender uyt den dranck veel kyvagien, verwytingen, verschillen, gevecht, doot-slaegen en moorden. D'oude (a) Boecken hebben somtydts op den kant van de bladers staen een handt, die soo wilt seggen, als *Noteert*: daer is een merckelycke pagie. Soo oock als'er een handt staet ontrent de Maelydt van *Balthasar*, die wyft ons daer aen een aenstaende ongeluck van drincken, dat lichtelyck soude gebeuren. En genomen dat'er geen krackeel en rees, den overdaet en de dronckenschap vermoort meer als messen, oft rappieren. Die soo sterven sou men met dit Graf-dicht kunnen vereeren:

Il est mort pour les trais-passées.

Dat is om de gepasseerde teugen en trecken die hy gedaen heeft; die niet alleen schaedlyck en zyn aen het lichaem, maer dickwils aen ziel en saligheyt. (b) Soo dat op de silvere schuytjens (die sy gebruycken om den wyn uyt te drincken) daer sy op doen graeven ende snyden:

Somtydts soude konnen gestelt worden :

Vaert naer de Hel.

Op dat dese Roomerkens en Fluyten soet soude in-loopen , en minder geweygert worden, soo gaense op de gesontheyt van *Syn Koningblycke Majesteit* , van *Syn Keyserlycke Hoogheyt* , van het geselschap. Dan het zyn al *Gesontbeden* vol ongesontheden. 'T is waerachtigh geseyt:

Quo tibi potarum plus est in ventre salutem,

Hoc minus è portâ ventre salutis habas,

Uta salus potis nullam potare salutem,

Non est porta vera salute salus.

'T is ongelooffelyck wat al kluchtige haenen dat'er by wylen onder het volcxken niet gevonden en worden. Eenen van dese van de kelder-korts sieck zynde soo hem sijnen Vrient quam besoecken , en wys wilde maecken , om den brandt te temperen , en te mae-tigen , water te drincken , soo seyde den siecken daetelyck daer op : Dat is regel recht tegen d'or-donnantie van mynen Doctoor , want hy heeft my alleen stercken dranck verboden , en daer en is geen-ten sterckeren als Rivier-water , want dat doet eenen heelen molen draeyen. Siet , *Philothea* , waer sy 't soecken , en hoe datse niet alleen met hun geldt maer met hun gesontheyt spelen. Noch brengen sommige tot ontschuldige by hunne goet-jonstigheyt. Sy seggen dat andere menschen goddeloos leven ; want die moorden benemen andere het leyen ; die stelen , rooven het goet ; die quaet spreken , snyden iemant sijnen naem en saem af , en soo voort : maer wy , seg-gen sy , en doen niemant quaet , wy doen ons selven goet , wy doen de weirelt deught , wy zyn de beste dieder leven ; soo dat Godt ons moet sijnen He-mel geven , want den Hemel en is vóór de Gansen niet gemaect. Dit redenen sommige , ende soo kallen zy. Dogh dit argument , ende soot-reden ver-draeyde

draeyde en verkeerde iemant eens in dezer voegen : 'T is waer , 't en is voor de Gansen niet. De Gansen die waggelen , soo doen de dronckaerts oock ? de Gansen die worden levendigh gepluymt , soo doen de dronckaerts oock ; de Gansen gaen berrevoets , soo doende dronckaerts oock ; de Gansen hebben roode neusen , soo hebben 't de dronckaerts oock. Den Hemel en is voor de Gansen niet : Ergo den Hemel en is voor de dronckaerts oock niet. Soo dede hy , segge ick , door de op-gesochte reden die sy in soo vrolycke by-een-komste plachten op te werpen. Een woort noch *Lieve Philothea* , want ick vrees dat ick anders het geselschap sou stooren : het past op onse maniere. Benest Engelsch-man van goeden geslachte , doch wát te seer geneyght tot den dranck , om noyt smoor-droncken te worden , hadde in sijn Salet hangen de Schilderyen van de Keyfers van Roomen , ende als de groote Santéen wat langh om-gegaen waeren ; hadde hy altydt een oogh op sijn Schilderyen , daer naer onverwacht op-staende , kost men hem tot geen drincken , oft bescheet doen meer aen-porren , gevende altydt voor reden : Het gaet nu wel dit sal 't hem soo wel doen , ick heb myn Keyfers al sien wandelen. Dan docht hem dat het meer als tydt was van op te houden. Geelyck het seker meer als hoogh tydt was , en hy had selver van te voren moeten opstaen , en gaen wandelen. Het welck wy deden , wy soude een gestaediger en langhdueriger gesontheyt , en leven winnen.

GRAF-DICHT VAN S. V. S.

*Siet hier leyt Steven vander Stappen,
Die droncken doodt viel van de trappen ;
Soo gy u dronckaerts niet bekeert ,
Soo wort gy oock al geattrapeert.*

Den Jongelinc , seght den Wyse-man : en sal niet af-wycken van den weg , die hy eerst heeft gewandelt. Dat siet men merckelyck in de gene die hun van joncks

af tot den dranck gewennen. Want dat is niet alleen een schadelycke, maer een onafleggelycke gewoonte: 't gaet met die gelyck die van den Duyvel zyn befeten. al kapt men die eenen erm oft been af, den heelen Duyvel blyft'er in sitten. Soo oock al kapt ons den Tydt, de Jonckheyt af, daer naer de mannelycke jaeren, &c. Defen Bier Duyvel fit in't lyf tot den ouderdom, en blyft'er in sitten. Voorsichtige Ouders sullen dat quaet van hunne Kinders weiren, ende naer den regel van matigheyt hnn opvoeden.

T O E - M A E T J E N.

Ick sal dees smoochers, en dronckaerts laeten vaoren, *Philothea*, en liever een uytgelesen blomken voor u gaen plucken, den reuck daer van is goet tegen de hooveirdige dompen. (a) Ick heb gekent, seght den Schryver, en menigmael te Peirde sien passeren eenen Jonghman binnen de Stadt van Roomen. Maer gelyck het Peirdt hem voerde soo vervoerde sijn hert oock een stercker passie van liefde, die hy veel minder in toom kost houden. Defen vervolghde een Edel Godtvruchtige Dochter, die alsoo schoon was om haer eerbaerheyt, als om haeren glans, en wel gemaecte leden. Dit amber trock dat licht stroy soo tot hem, dat hy daer niet een oogenblick af en kost gedueren. Het was nu twee dagen geleden dat hy se niet gesien en hadt, en het docht hem twee jaeren te wesen. Ergo dan geen langer uytstel konnende verdraegen, soo is hy den derden dagh gegaen om haer te besoecken. De gelegentheyt van den wegh viel soo, dat hy door een Kerck moest passeren, ende daer in zynde, siet hy dat men besigh is met een Lycke te begraven: hy gaet'er by uyt nieuws gierigheyt, en hy verstant dat het effen is de Jouffrouw die hy soo ongelooffelyck beminde. Defen onverwachten slagh trof hem soo diep in't hert, dat hy verstant op slaende

de voet , en zijn doodt-verwe sette. Naderhandt tot zijn selven , en t'huys komende , sloot hy sigh op , en in de eenigheyt gingh hy eens mediteren op de snelheyt des doodts , op d'onstantvastigheyt van weirelt-sche saecken , op de broosheyt van de schoonheyt der Vrouwen. Welcke bemerckinge , vergeselschapt met eene Goddelycke straale , zijn hert soo ontroerde , en van het tydelyck soo af-gesneden , dat hy , al wat hy hadde , eer , goet , wellust , jae zijn eygen selven heeft verlaeten , ende sigh in een van de strengste Ordens begeben. *Philothea* , soo gy iemant te seer bemint , soo rieckt eens aen dit blommeken dat op twee dagen zijn purper roodt veranderde in *Feuille morte* van de doodt , het sal een confortatiefken tegen uwe blinde amourettekens wesen.

I.

De Slecke versocht van *Jupiter* datse in't veranderen van wooninge haer huysken soude mogen mede dragen , ende *Jupiter* haer vraegende de reden , gaf sy voor antwoordt : datse niet langer en begeirde te wonen neffens onbeleefde gebueren. *Philothea* , hoe veel geluckiger is een ziele die ongestoort woont in eenigheyt , en een lief-hebster van de Heyligen t'huys.

II.

Dit naest volgende boude ick bondigh gesproken te zyn : Eenem Knecht woonende by eenen Rycken , maer houdt-vast gierigen Meester , en die den armen noyt barmhertigheyt en dede , desen gevraeght zynde van sijnen vriendt , hoe 't al in huys gingh ? antwoorde : Och men siet'er soo scherp toe , men soudereen naelde in een hoy-tas soecken , daer en gaet niet met allen verloren , als alleen myn Meesters ziele. *Philothea*.

Goet verloren weynigh verloren ,
Maer ziel verloren al verloren.

I I I.

Henricus Suso hoorde op eenen tydt in sijn gebuer-
te een droef geschrey, en een bitter jammeren : hy
gonck derwaerts om te sien wat ongeluck dat'er
mocht gebeurt zyn. Komende in't Huys soo vondt
hy eene Vrouwe groot misbaer maecken, om dat
sy een naelde hadt verloren. *Eylaes*, seyde *Suso*, tot
sijn selven, hoe waer het mogelijk dat aen den mensch
cruyskens souden gebreken, is 't dat het verliezen van
een naeldeken sulcke overvloedige traenen kan veroor-
saecken?

I V.

Philothea, laet my hier noch twee ryck-sinnige
spreuck-woorden by-voegen.

*Wie wint, oft vindt,
Eenen trouwen Vriendt,
Die heeft sijn dagb-loon wel verdient.*

*Noyt Vogel en vlogh oyt soo langh, oft hy moest sijnen kost
op d'aerde baelen.*

Voorwaer het is alsoo.

Waer zyt gy opgeblaesen Mensch, die den Hemel
meynt te draegen, terwyl gy kruypt langhs der Aer-
de. Leert van de Vogels de plaetse van u broetfel en
voetsel kennen.

Ongerustheyt van een beswaerde Conscientie.

'T is gestilt, } Want { De Biecht;
Als gy wilt, } Die verlicht.

Ick bebb' geproeft, dat in 't gemack
 Het ongemack oock binnen slack,
 Dit uer-werck badd' ick gekocht,
 En bier in bet Comptoir gebrocht;
 Want halven tydt sat ick en las,
 En niemant wist wat uer het was.
 Dit ongemack is nu gedaen
 Nu weet ick boe de uren gaen;
 Maer onder dit schuyt dese plaeg,
 Waer over ick met reden klaeg,
 De onrust rammelt nacht en dagh,
 En geeft geduerigh slagb op slagb,
 En nimmermeer en staet sy stil,
 Genomen dat ick schryven wil:
 Oft dat ick met een ryp verstant
 Vat mijn papieren in de bant,
 Oft als ick nu wat rusten souw,
 Dan rolt dit raer-en taey getouw,
 En tuckt, en ruckt, en sweeft, en weeft,
 Dat't niet een uerken rust en geeft,
 'Ken badd' mijn leven noyt geloost,
 Dat dit soo iemand brack sijn boost.
 En daer en is geen stillen aen,
 Voor dat't gewicht wort af gedaen,
 Dit nam ick lestmael onder af,
 Doen sagb ick dat het ruste gaf.
 Och Leser! dit is uren-werck,
 Maer't mijn dat gaet noch eens soo sterck,
 Dat beeft geduert nu jaeren langb,
 En houdt altydt den selfsten gangb,
 't Zy dat ick ben in Compagnie!
 Oft scherm' in ons Academie!
 Oft wil ick mijn Layt een weynigh slaen,
 Dees onrust hoor ick altydt gaen;
 Daer is altydt wat dat my jaeght,
 Daer is altydt wat dat my knaeght,

Daer

Daer fit wat binnen in't gemoet,
 Daer teirt mijn jeugbdigb vleesch en bloet.
 Wat raet ? want ick en kan niet meer,
 Dit smert en prangt my al te seer.
 Liev' orient soeckt gy gerustigheyt!
 Verlicht u van de swarigheyt,
 Gy weet wat dat'er in u woelt,
 Gy zijt bet die bet beste voelt,
 En voel't nu soo langen tydt,
 Ey ! maeckt u desen sercksteen quyt,
 Couragie eens een kloecke Biecht;
 Ick sweer u gy zijt strackx verlicht.

A E N S P R A E C K.

ALs gy in dit Sinne-beelt siet de *Onrust* boven,
 het gewicht onder, en de tandekens binnen
 in malkanderen geduerigh wercken, dan siet gy
 een afbeeldinge van een beswaerde en ongeruste
Conscientie, die niet en is te stillen voor al eer
 het gewicht der sonden door een oprechte Biech-
 te ontbonden wordt ende af-genomen. Soo dat
 desen Monsieur, wysende op dit uer-werck,
 te kennen geeft wat'er omgaet in sijn ongeruste
 ziele, die haer wel bedrogen vindt als sy soo
 onverwacht dese knaeginge hoort rammelen. (a)
 De *Conscientie*, seyde dien, de welcke nimmer-
 meer en sterft al wat wy doen, die beschuldight
 ons in onse quaede wercken; en al is 't saecke
 dat-se geen gebruyck en heeft van spreken, soo
 en heeft-se nochtans geen manier van swy-
 gen. De *Conscientie* klapt dan by wylen, ende
 komt iemant te verraeden. Ick bidde u, seght
 my eens hoe stont dien Edelman by den *Keyser*
Carolus den V. verslagen, als hem sijn behendige
 diverye,

diverye, soo onverwacht wiert overtuyght ? Syne Majesteyt was een lief-hebber van kleyne Horologikens, had'er ordinaris een groot getal voor sich op de Tafel liggen, om te sien hoe punctuëel datse met den tydt over een quamen. Soo den Keyser den rug eens gekeert hadde, en het naeste Salet was ingetreden, desen Hovelingh stack sijn vingeren wat te verre uyt, peysende dat dit om de menighte niet en soude gemist worden. Doen den Keyser weder-keerde heeft terstont gemerckt dat den Wolf geweest was onder sijn Schaepen, ondervraecht op staende voet alle sijn Hovelingen, welck, gelyck sy onnoosel waeren, hebben door hunne eenvoudige ontschuldige, des Keyfers vermoeyen met voldoeninge lichtelyck ver stelt : maer den genen die plichtigh was, soo hem de saecke oock voor-gehouden wierdt, en nu heeft besigh was en bekommert om de suspitie van hem af te weiren en af te schermen. In't kloeckste van sijn loochenen, is't Horologikens los gesprongen, de raderkens sijn afgeloopen, 't hamerken begonst te kloppen, 'tklockxken begonst te klappen. Met een woordt, *Philothea*, den *Quant* stondt daer met een paer roode kaecken, als overtuyght van sijn dieverye. Tot onsen propost, daer is, en daer steekt iet in den boesem van eenen sondaer, daer hy wel voor eenen korten tydt misschien sal overstompelen, maer als hy 't minste verwachten sal, dan sal het onrust beginnen te spelen, en sonder groot gerucht en ongenucht en sal 't niet af-loopen. (a) Laet vry *Cain* de eerste stadt bouwen, hoo ge en dicke vesten oprechten, en tot dat geen ander eynde, als om dat hy uyt sijn huys den acker niet en soude sien, daer de vrede Broeder moort in volbracht is; jae dat hy tot verslekeringe (soo hy meynt) van sijn hoos voornemen, gaet soeken in't welt roode aerde, om dat het bloedt tegen wit-

ton

ten gronde niet en soude af-steken. Wat sal dogh alle dese ongeluckige neirstigheyt ; Wat sal dese blinde voorsichtigheyt baeten ; aengesien de sonde hem als eenen dogge (a) aen de deure sijnder *Conscientie* sal blyven liggen baffen ; als een onrust false hem ontwaecken , als een klocxken false hem verraeden en verklicken. Seker den *H. Medardus* kan getuygen , dat den dief die sijnen Os by nacht hadt gestolen ende de Koey-bel met cottoen bewonden , op dat sy door het geluyt den dief niet en soude verraeden soo is gevaeren : want , naer dat het feyt was bedreven , scheen hem dees Koey-bel aen sijn eygen ooren te hangen , soo dat hy den *H. Medardus* te voet is gevallen , en sijn onrechtveirdigheyt heeft beleden. 'Ten kan niet anders geschieden , seght den Wyse man , want *aengesien de boosheyt vol vrees is , soo geestse selver getuygenis van haer ongeluckigh vonnis : een Conscientie die weet dat haer saecken niet effen staen , vreesst altydt dat het met haer scherp sal af-wopen*. Sy ontstelt en verraedt haer eygen selven.

Eer wy de sonden beginnen , soo verbloemen wy dese ongerustheyt en knaginge ; wy beelden ons in dat'er noyt haen naer en sal kraeyen. Maer het gebeurt ons , dat een oneerlycke Jouffrouw over quam , als sy besigh was met haer boosheden , (b) want soo sy dry haenen t'huys hadde , en dat den eenen kraeyde , soo vraeghte sy aen de Maeght wat hy wouwen seggen ? sy gaf voor antwoordt , dat hy quaet weder kraeyde , en dat het onklaer was. Waer op de Vrouwe gebodt dat men hem den hals sou om-vringen. Maer teront kraeyden den tweeden , en die seyde dat de sonden (hoe wel die in duysternisse geschieden) eens met de Son sullen oprysen. Desen moest het oock met de doodt bekoopen. Hier over kraeyde den derden haen , al-hoe wel met een bevende keeltjen , en dat om de doodt van sijn kameraeden , de Maeght gevraecht

S

vraecht

vraeght zynde wat desen wou seggen , gaf voor antwoorde dat hy kraeyde :

Audi , vide , tace ,

Si vis vivere pace.

Dat is te seggen :

Dat hy fiet , boort , swyght stil ,

Die in vreden leven wil.

Den haen van onse Conscientie , Philothea , die kraeyt wel als dese ; maer en kan niet bevreesd , noch vermoort worden , als dese , in geenderhande manieren. Het zyn korte maer treffelycke woorden daer ick dit mede bevestige : (a) *Conscientia ante peccatum est frænum , & post peccatum est flagellum.* De Conscientie is eenen toom eer men sondight , maer als men gesondight beeft , dan is sy een geessel , jae een sweirt , eenen moort-priem ; soo dat ick van haer magh seggen , 't gene David seyde tot lof van het sweirt van Goliath , dat'er geen van soo goede snée en wierden gevonden. Ende dit door woont , en doorboort het hert van binnen , soo dat Godt leeft met den sondaer gelyck de Justitie met den misdaedigen , die op de selve plaetse dickwils de straf , en de doodt ordonneren , waer hy het feyt te voren hadt bedreven. Aengesien dat de sonden meest in het hert is geschiedende , wat wonder is 't dat een ende de selve plaetse van den mensch gebruyckt wordt tot sonde , ende van Godt tot straffe ?

Ende dese ongerustheyt , die smerten , desen hertsweir , dien worm en sal niet ophouden ter tydt toe dat de oorfaecke , te weten de sonden , daer voor allen eerst wort verdreven en uytgeworpen. Wat baete 't dogh aen die benauwde Matroosen ? dat sy pompten , ende Koopvaerdye in Zee stortenden , en de swaere baeren over boort smeten , de zeylen inbonden ? de Zee ginck hol , en bleef hol gaen ; den spriet ende de

maffen kraecken , het ſchip helde om te ſincken , niet tegenſtaende al hun verlies , arbeyt , konſt , gebeden , het tempeest dat duerde , tot datſe *Jonas* nyt het kiel hebben op-genomen , en een voetſpelingh gegeven. Daer en baet danſen noch ſpringen , caerten noch dobbelen , ſchermen noch tournoyen , jaegen noch vluchten , dat'er binnen in't hert ſchuylt dat moet'er nyt , ſouder een ſtilheyt en ruſte , ſouder een ſoet weder en blydſchap in u gemoet kunnen op ryſen. Dit ſoo weſende , gelyck het waerachtigh is , ſoo en kan ick my niet genoegh verwonderen dat'er ſigh ſommige laeten voorſtaen al oft ſy met eenen teugh wyns deſe ſwaerigheyt ſouden kunnen af-spoelen : ick wenschte dat diergelycke eens letten op't gene *Salvanoria* getuyght , binnen *Farrarien* gebeurt te weſen. Daer was een Jonghman ſchoon van weſen , ryck van middelen , ſterck van complexie , even-wel een korte ſieckte hadde hem wegh geruckt ende naer het graf geſlept , ſonder dat de *Medecynen* d'oorſaeck van deſe ſijne haefſtige doodt koſten achterhaelen. Door gemeynen raet dan is goet gevonden deſen open te ſnyden en t'ontleden , ſy vinden de edelſte partyen in't minſten niet beſchaedlight ; dan open ſnydende het hert , vonden daer eenen worm in kruypen : en dat te verwonderen is , ſy leyden deſen worm in bier , en wyn , even-wel bleef hy leven ; dan geleyt in het ſap van Ajuyn , is hy terſtont geſtorven. Dat ick ſeyde dat deſen worm , en dien van een knagende *Conſcientie* van een weſen waeren , my dunckt dat ick my niet t'eenemaal en ſou miſgrypen ; Want ſoo wel den geestelycken , als deſen lichaemelycken , en ſal door wyn oft bier , dat is , door maelyden en banquetten niet verdreven worden , maer alleen door een bitter vocht , en rouwhertigh nat van traenen en leetweſen.

(a) Ick kan tot beveſtinge hier by voegen een ge-

S 2

ſchie.

(a) P. Combe, de perſon,

schiedenisse, seer naer van onsen tydt, ten minsten van onse Landen, hoe dat oock den Koopman gespeelt, gelant, geroft, gereyft heeft om desen worm t'ontloopen. Maer hy en overdocht niet eens 't gene *Isidorius* in diergelycke voorvallen als eenen gront regel stelt : (a) *Alle dingen kan den mensch vluchten, behalven sijn eygen bert, want niemant en kan sijn eygen selven ontloupen : waer by reyft oft niet de Conscientie die plichtigh is, die sal hem niet verlaeten.* Het is te vergeefs het Peirdt met de sporen gesteken, want de swaermoedigheyt, naer het seggen van den Poët. (b) *blyft vast achter den Ruyter sitten.* Siet wat hy niet en dede : nu was hy te Londen in Engelant, dan te Parys in Vranckryck, van daer te Madrid in Spagnien, voorts in Italien tot Roomen, te Napels, te Venetien, te Florence, te Weenen in Oostenryck, tot Praegh in Bohemen, en soo weder in sijn Vaderlandt; maer hy quam soo gerust als hy was vertrocken, en waer hy gonck oft niet, hy was en bleef vast in sijn Conscientie gevangen; want dese knaeghe, en bleef knaegen, de gepeysen stormden, en het duyfsken met den Olyftack en kost op die stinckende sonden niet komen rusten. Siende dan dat al sijn rotsen en reyen anders niet en was, als het loopen van een Eeck-horentjen, dat men in de winckels siet loopen en draeyen in een wieltjen sonder iet te voorderen; oft uyt te rechten, als dat het sijn selven is vermoedende, en'teynde aesslem loopende : is hy tot sijn groot geluck gevallen in handen van eenen van de Societeyt, al-hoe-wel mistroostigh en wanhoosigh, (want hy sijn selven den navolgenden nacht verhangen sou hebben) desen heeft hem met een behendighydt getroost, verlicht, genesen, en gesontheyt naer de ziele beneffens een volle gerustigheyt door de Biechte wederom gegeven. Daer was't te haelen, en noch het geselschap, noch de vremde landen

landen, noch wellusten en kosten dese onrust stillen; dien bassenden hondt en was den muyl met geen stuck vleesch te stoppen.

Hier hebt gy in eenen de knaginge van al-te-mael, sulcken eenen worm leeft'er binnen hunne zielen; Niet dat ick wil leggen dat'er niet somtydts een blyde ure tusschen beyde ingeslaegen en mede vermengelt en is, maer de *Conscientie* weder haere tyden heeft, op de welcke sy door dese beschuldige, hert-sweiren, en knaeginge aengegrepen, placht gepynight, ende gewont te worden. De Peirden die den rugh vol stinckende, en etterachtige wonden draegen, en daer in gebeten en gesteken worden van de vliegen en wespen, die sullen wel eens door de groene tacken loopen, en ruysschen tusschen de blaederen, om desen swerm te verdryven, maer't is al maer voor weynigh tydts: want soo ras als sy uyt het groen komen, en sijn weder bloot geven, dan komense van alle kanten wederom daer op gevlogen, ende steken alsoo kloeck als van te voren. Ende meynen wy in een Glorietteken, oft Somer-huysken de horsels by manier van spreken, van onse *Conscientie* soo te verjaegen, datse ons buyten het geselschap niet weer en wachten? seker neen. jae selver in't spel ende banketten smaecken sy dit bitter sausken, gelyck ick uyt sommige verstaen hebbe. Hunnen lach en daelt niet onder hunne kin, en midden onder het accoort wordt'er een heymelyck kryterken gehoort. Sy doen gelyck de kinders die s'nachts over het Kerckhof gaen, die niet uyt genucht, maer uyt cnckel vrees en benauwtheyt fluyten, seght *Seneca*. *Et variis terroribus obnoxio*, dat is: *bunne genuchte sijn vol vreesse, en vermengelt met verschrickenen*, ende hert knaeginge.

Maer wat sal ick seggen van de gene daer den *Apostel Paulus* afschryft in deser voegen: (a) *In de laet-*

ste tyden sullen sommige af-treden van den geloove ,
 luyfterende naer de geesten der dolingen , en leeringen
 der Duyvelen , in geveynstheyt logen en sprekende , beb-
 bende hunne Conscientie met een brant yser geteeckent ?
 Dese zyn't die haer gewis onder drucken en ver-
 moorden. Ick en sal , hop' ick , aen Martinus Lu-
 therus geen ongelyck doen ; als ick hem onder
 diergelycke stelle : want hy placht selver te seg-
 gen , dat gelyck de Grieken thien jaeren langh ,
 (a) de Stadt Troje belegert hadden , en ten langen
 lesten door een houten Peirdt hadden overwonnen ,
 soo hadt hy oock thien jaeren langh sijn wederpanni-
 ge Conscientie beoorloght en ten langen lesten door
 een Peirdt , dat was sijn Lichaem , soo hy seyde ,
 oock overwonnen. En wat is'er van diergelycke
 anders te verwachten als dat sy naer de uytge-
 bluste reden voortaan leven als beesten , soo dat op
 die soude passen , al oft naer hun lyf gemaect
 waer , het seggen van eenen scherpsinnigen Over-
 sten. Dese straffende sijn volck , die soo hem docht ,
 allenskens verflauwden , en ruymmer wierden , en hun
 quaede wercken met slimme trecken sochten te ver-
 dedigen ; desen seyde dan : Onse Voor vaders gou-
 verneerde sijn Conscientia , dat is , naer het uytwy-
 sen van ieders goede Conscientie : wy komen tot
 Scientia , dat is een polityck leven , wat resteert'er als
 dat wy worden Entia ? en leven gelyck als beesten ,
 die van Godt noch sijn gebodt en weten te spreken ?
 En desen dans , dunckt my dat leyden de Aibeisten ,
 die niet meer en gelooven als sy begrypen met hun-
 ne vyf sinnen , en loochenen d'onsterffelyckheyt
 der zielen , d'eeuwigheyt der Heliche pynen , de
 waerachtigheyt van Godt Almachtigh. (b) In welck
 gevoelen , hoe blindt en onberaeden dat sy voort-
 gaen , sal ons kennelyck maecken , eenen Gract ,
 die ick sal heeten Leontius , discipel van Mackia-
 dellus , welke geschiedenisse men seght in het Ita-

lianos

(a) Robenkeck. (b) Zebatur Primont wals Sapi.

laens beschreven te zyn, en is somtydts op't Toneel binnen Engelftadt verthoont geworden, tot verwonderinge van de geheele Univerfiteyt, die daer toe quam gelooopen. De faecke is dan foo gelegen, Philothea, gelyck ick die hier in dicht gaen vertellen.

Hoot goddeloofte fchool, boort eens Machiavelliften,
 Hoort toe hertneckig zaet, boort duyvelsch' Atheiften,
 Hoor wat dat Cicero, boort wat een Heyden fchryft:
 Terwil gy in den nacht in diepe doling blyft:
 Geen fo verwoeft gewest, noch geen foo wilde
 landen,

Soo onlesneden volck, noch geen foo rouwe standen,
 Oft sy belyden dit, als door natuer geleert,

Dat daer is eenen Godt, die't al-te-mael regeert.
 Die sal en jongften dag door't slaen van fijn Trompetten,
 Als Rechter bieden op, de fchenders van de wetten,

En wigen in een fchael wat dat'er is misdaen,
 En felse met een fweirt van fijne gramschap slaen,
 Ick neem tot mijn getuyg' den Graef die is verfoncken,
 Die eerst uyt Machiavell' bad fijn fenyn gedroncken,
 Die tot fijn ongeluck, en tot eens anders baet,

Doet blyck in fijn perfoon van het aenftuende quaet.
 Wel aer dan mijne ziel, bier dient wat aengedangen
 Daer't al-te-mael op rust, daer't eeuwigh aen fal bāngen,

Komt, Philothea, komt, leert uyt dit ongeval,
 Wat dat den Atheift bier nu befueren fal.

Ick wil dan in het kort, ick sal dan bier vertellen
 Wat overkomen is den Graef met fijn gefellen,

Hoe dat hy in de vreught, en midden uyt het fcel
 Van eenen droeven gaff gevoert is in de Hel.

Den Graef Leontius ging bier en daer wat gaepen,
 En wat de maeg' hem port om appeteyt te raepen,

Het was op dien dag tot fijnen't gastery,
 Daer onder ander volck was Machiavellus by.

Den Graef was aen de Kerck daer fag hy dorre beenen,
 Die lagen overhoop gewentelt in de fteenen,

En buyten d'ander lag een doodts-booft in het gras,
Daer niet een taeye pees oft hair meer aen en was.

Hy sprekt het doodts-booft aen, en gaet'er med' staen
spotten;

En seyd: wat doet gy hier? 'tis meer als tydt van rotten,
Su voort weer naer den put: suckx packt u naer u graf,
Waar toe by met den voet noch barde slooten gaf.

Dog segt my eer gy gaet, is 't waer dat ander leeren?
Dat naer het dooden rif de ziel sal weder-keeren?

Segt oft verriyfen sal dat been dat ick hier ræck;
Oft is het maer alleen een praetjen voor den vaek,
Voor my, dit houd' ick staen, en hier op wil ick sterven,
Dat die verscheyden is, noyt aessem-meer sal eruen.

Ey, dat is kinder klap, daer is dog naderhand,
Geen ziel die overblyft nae't scheuren van den bandt,
Oft is'er noch den geest die in u placbt te leven,
Die wil ick neffens ons een plaets aen Tafel gevel,
Komt vry wie dat gy zyt, ick noode u te gaf,
Oft soo het u beliest, maeckt dat gy ons verast.

Soo sprack Leontius; dit waeren al sijn reden,
Daer op is hy gekeert, en weer naer buys getreden.

Het was ontrout den noen, de gasten al-te-nael
Die quaemen nae bespreeck verschijnen op de zaal.

De spys wort aengedient, en sonder Godt te duncken,
Kiest ieder sijnen stoel, en vallen aen het bancken,

Gelyck de verckens doen, die noyt en sien om-boog,
En geven die haer slaet, de eckels met een oog.

Sy vallen op de spys, het gaet'er aen een schranssen,
De speelmans- zyn gebuert, de maskeraeden dunssen,

Het buys slaet heel in roer, het is'er volle Feeft,
Men schenckt en drinckt, en klinckt, men tieri'er om
het meest.

Wat dat men boort en fiet, 't zyn aengenaeme saccken,
Die eenen milden Weirt, en blyde gasten maecken:

Sy gecken met de doot, en met de helsche pyn,
En dat het maer bedrog, en enkel fabels zyn:

Als 't spel was op sijn best, als de santéen vlogen,
Als nu den stercken Wyn was in het booft getogen,

Soo nu het laest gerecht heel aerdig toe-gevrocht;
 Wiert van de gauwe knechts 't Salet al in-gebrocht,
 Als 't nu was volle vreught met die blyde gesellen,
 Soo staet'er aen de Poort een die begint te bellen:
 Daer wort strackx op-gepast, den knecht gaet aen de
 deur,

En soo hy open doet: daer staet een mohster veur,
 Hy wort geheet verschrickt, by stelt hem op een loopen,
 En is vol angst en vrees; tot by den Graef gekroopen,
 En luyfent in sijn oor dat daer een grauwsaem dier
 Een wonder seldsaem spooch maekt aen de Poort getier,
 Den Graef die is verbaest, dat siet men aen sijn wesen,
 Daer is in al sijn doen een vrees daer in te lesen,
 Hy sendt hem wederom, en dat by seggen sal,
 Hy wacht geen gasten meer, hy heeft sijn vol getal.
 Noch doet hy boven dien rontsom de deuren sluyten,
 En wilt'er met geweld den dooden houden huyten;

Maer siet in tegendeel 't geraemt houdt stercker aen,
 En seyd: Het sal, het moet, het wilt'er binnen gaen,
 Hy quam Leontius gewisse tyding geven,
 Wat dat'er naer de doot geschiet in 't ander leven,
 Daer op soo breckt het door, en dringt tot in de zael;
 En met dat sy dat sien, verschricken s'al-te-mael.
 Het is recht toe recht aen tot by den Graef getreden,
 En op den naesten stoel gevoegt sijn mager leden;
 'Ten wilt geen breck-spel zyn, het vat daer op een sluyt,
 En brengtse rond' en d'om en drincktse suyer uyt:
 De Gasten die het sien, beginnen heel te schroomen,
 En hebben al-te-mael uyt angst de vlucht genomen,
 Jae Machiavellus self, den spotter van de doot,
 Die led' in dit gevaer, soo't schijnt den meesten noot.
 Dies siet hy naer de deur, om oock med' weg te sluypen,
 Oft wist hy een diep kol, hy wouder in gaen kruypen,
 Soo jaegt hem sijnen pols, soo is sijn hert bevreesd,
 Door't aensien van het Spooch, door't booren van den
 geest.

En wat den Graef hem bidt, met kermen en met suchten,
 Op dat hy niet en sou in sulcken tydt gaen vluchten?

Wat

Wat dat hy smaeckt oft niet , hy vint geen open gat ,
 Soo dat hy daer alleen nu met 't geraemte sat .
 Doen quam het koude sweet hem op het aensicht hangen ,
 Doen sag men eerst zijn vrees , en zijn verstorven wangen ,
 Dies koos hy oock de vlucht , maer neen , hy biel hem vast ,
 En seyde : hoort wie ick ben , en kent eerst uwen gast ;
 Ick heb om uwen t'wil dees reyse aengenomen ,
 Ick ben om uwen t'wil hier uyt de Hel gekomen ,
 Van onder uyt de vlam , daer peck en solpher blaecht ,
 Daer was ick beiden noch als gy mijn beenen spraecht .
 Gy meynt wanneer den mensch in d'aerde is begraven ,
 Oft dat hy is verbrant , oft g'eten van de raeven ,
 Gy meynt dat 't met den geest dan sessens is gedaen ,
 En gy en Machiavel gy liegheft beyde aen ,
 Het gaet'er anders med' ick moet 't eylaes betreuren ,
 En soo het is begonst soo sul het eeuwig dueren .
 Daer is geloove 't my daer is een Rechtter-sloel ,
 Daer is een eeuwig vuer , daer is een helsche-poel ,

En dit is mijn vertreck, daer liggen wy en branden,
 En mascken droef gebuyt en knerseling der tanden;
 Voorwaer ick ben verdoemt, ick brant in't eeuwigh vier,
 Al is het vleesch verrot, jae oock al ben ick hier,
 Gy sult beneffens my daer beden noch verscbijnen,
 En sult diep onder my noch lyden swaerder pyuen:
 Gy sult krackx selver sien en proeven met'er daet,
 Hoë dat bet naer de doot in d'ander weirelt gaet.
 Weet gy wel wie ick ben? gy moght'er vry op roemen,
 Gy moet my, want ick ben 't, u Beste-vader noemen,
 Gy zyt mijn rechten Neef, gy zyt mijn naeste bloet,
 Daerom baal ick u in, en al op staenden voet,
 Hier op valt by hem aen, en grypt hem in sijn ermen,
 Leontius roept moort, en vult de zael met kermen;
 Het onbermbertig Spooch dat vringht den Graef in oen
 En met een barden slag verplet hem op de steen;
 De leden al-te-mael die scheuren door het smyten;
 Het bloet schiet hier en daer, de berffens op tapyten:
 Het ongelukkig Lyck wiert naderbant gemist,
 Soo dat'er niemant noyt een bayrken van en wist.
 Waer sleeckt gy Machiavel? blyft gy nu in de boecken?
 Verdedicht hier u leer, doet stant aen nye boecken?
 Oft wilt gy wyser doen, siet dat gy u bekeert,
 Eer desen Meester oock u doling u verkeert.

Soo is het af-gelooopen, *Philothea*, met den Discipel van *Machiavellus*, eenen droeven uytgange voorwaer; die een goddeloos mensch de oogen sou behooren te openen, om in sijn gevoelen voort-te-gaen. met ryper en gewisser vonnis, nopende de toekomende Weirelt en't ander leven. Om sijn mis-verstant dat meer noch te ontdekken, soo argumenteert ende reden-cavel ick in deser voegen: Oft de ziel is onsterffelyck, en geloofst hy met ons dat die onsterffelyck is, daer en sal naderhant niet quaets af-komen: Maer is de ziel onsterffelyck, en geloofst hy maer alleen datse sterffelyck is, soo siet men dat hy in sijn gevoelen tot sijn eeuwigh leet en ver-
 doe-

doemtenissen is bedrogen. De Romeynen voorwaer , al-hoe-wel Heydenen, saegen dese onsterffelyckheyt , en droegen op hunne schoenen kleyne maentjens , daer door getuygende dat hunne zielen van Godt quaemen , en weder naer den Hemelsouden keeren. Jae men vindteenige graven by hun , daer boven op de Sercken , Denren en Poorten , zyn met bytels ingehouden , tot teecken dat de ziel daer niet in en bleef besloten.

Siet , *Beminde Philothea* , hoe verre dat my de Atheïsten (die geen Conscientie en hebben , ende die geen geloof en geven aen het toekomende) my afgeleyt hebben van myn eerste voornemen , daer ick de ongerustheyt van de Conscientie , en haerder besweringe ontdeekt hadde ; de welcke den mensch by blyft soo langh als de sonde daer als in een speloncke kan schuylen. 'Tis het gene dat ons Sinne-beelt uyt-druckt , te weten , dat de onrust van een uer-werck niet eer en sal stil staen , voor dat'er het gewicht onder wordt af genomen , ende het tempest en sal niet eer op-houden , voor dat gy uwen verborgen *Jonas* gelicht ende gebiecht sult hebben. En dit is den aert van de wercken der duysterheyt , en de nature van dit senynigh gebroetsel , dat niet en weet te leven oft het moet sijn eygen Moeder doen sterven. En dit niet tegenstaende , hoe veel en zyn der niet die sijn verlopen by nachten , en het licht schouwen ; op dat hunnen boosen handel ende wandel niet en soude ontdeekt en berispt worden ! Belieft u dat ick eens tot vermaeck een register laet trekken , en dat ick'er eens een half dosijn van dese nachtegaels laet hooren ? My dunckt dat dese partye niemant beter en sal passen als *Hanneken-uyt* , die alder ons wel een passagie , in't licht ende in dicht konnen stellen. Laet u dan voortstaen dat gy den Man selver hoort spreken :

Als ieder is in huys , en als de Son is slaepen ,
 Dan ben ick op de been , dan ben ick in de waepen ;

Als't rouwsom is in rust, en als't over al is stil,
 Dan doen ick mijnen tour, dan ben ick op den driel:
 Dan roep ick: Hannen-uyt, de klock is een geslagen,
 Myn bonden ley ick med', want fiet ick moet gaen jaegen,
 En met mijn Hells-baerd' sloot ick op ieder deur,
 En sien oft daer het slot is met de grendels veur,
 En als ick Hannen-uyt den tour doen achter straeten,
 Dan doet'er veel den touf die't vry wel mochten laeten:
 Wat loopt'er niet by nacht, gesnor en quaet gespuys,
 Hier moorders van u ziel, daer Roovers van u huys;
 Wat gasten vind' ick dan; al vogels sonder pluymen,
 Die ick naer mijnen last de straeten moet doorn pluymen.
 Sy leven als't sonyn dat schuyt den beelden dag,
 En als het duyster is, dan schieft'et wat bet mag,
 Want als het duyster is, en als't begint te waeyen,
 Dan loopt het overboop, dan backen sy de vlaeyen.

Men segge wat men wilt ick hebb' soo menig' proef,
 Van daegs een eerlijck man, en s'nachts een grooten hoef.
 'T is alle nacht te doen, dat ick vind' snoy gesellen,
 Die dingen sonder gelt, en meten sonder ellen:
 Men bied'er noch men looft, sy haelen 't op orediet,
 En stellen't op den kerf, die m'op't Terny-velt fiet.
 Ick vont laest aen de merckt op 't boeckken sitten duycken.
 Dat eenen kas-dief was van mantels en van buycken,
 Die by dan naderbandt voor een treus neuske gaf,
 Oft maeckte daer voor hem een brueck oft wambas af.
 De sterr' beschijnen 't al, wat dat'er wort gesponnen,
 Dan brouwt men bier en daer, den Wyn met heele tonnen.
 Accysenaers fiet toe, en houdt vry beter wacht,
 Den Brouwer en den Weirt die lossen heel den nacht.
 Dan weet ick noch een buys, maer icken mag't niet wysen,
 Want daer mogt ongenucht en groot krakeel uyt ryzen.
 Ick quam daer by geval, ick keeck door't selve gat,
 En sag'er daer een paer die saeten voor het vat,
 Den Meester was in slaep, de Vrouw begonst te roncken,
 Doen beeft de Maert den Knecht eens uytterlijck beschoncken.
 Terwyl dat heel het buys was in sijn volle rust,
 Doen wiert den Spaenschen Wyn eens achter d'oor gekust.

En daer naer seyd Lys (hoort eens dat vrolyck Proeyken)
 Sa Hansken voor het lest, dit gelt nu een seer troyken,
 En stact noch in't gelas een lekker snée busquiet,
 En seyd: Daer-lieve Hans, ons Vrouw en siet dat niet.
 En als men nu het vat soo haest moet onderleggen,
 Dan gaet dit aerdig vel noch tot baer Jouffer seggen,
 Dat d'afgesteken Wyn vermindert op den tap,
 En deekt baer boevery, met sulcken snooden klap.
 Lys is een sober Maert, s'en mag geen Spaensche Wynen,
 By dag is't al regal, maer s'nachts goe Medecynen:
 Want soo baer Jouffer laest eens eenen roomer gaf,
 Foey (seyd'se) Spaensche Wyn! mijn bert dat walgt'er af.
 Sy stelde dat op rent, baer schaey weet s'in te baelen,
 Schelt sy den roomer quyt het vaetjen sal't betaelen:
 Een teughskyn Wyns gebruyckt dat wint'er twee oft dry,
 Wat dunckt u valsche proey, is dat geen woekery?
 Noch sien ick alle nacht de dronckaerts acbter straaten;
 Ick wou dat gy dan eens dees borsten hoorden praeten:
 Ick vont'er lest-mael'eën, die sey, 'k moest met bem gaen,
 Om dat hy voor't gelagh sijn zeyl bad laten staen.

En soo hy sagh sijn wyf, won hy sigh gaen verschoonen,
 Syn Vrouw verstont het wel, en gaf hem kloppers boonen.
 En strackx ten huysen uyt, oer sy hem meerder kront,
 Want 't roockte daer te seer, by's vuerken van groen
 hout:

Daer sat den koelen Jan, en bleef soo knipper-tanden.
 Daer was 't hem veel te heet, hier blaest hy in sijn han-
 den:

Ick sprack noch tusschen bey doen was 't krakeel gedaen,
 Maer hy moest sonder dranck en eten slaepen gaen.
 Dat Jan eens gaet te bier, dat sou noch al passeren,
 Maer dat is veel te grof, dat Claes gaet courtiseren,
 En in een anders huys blyft sitten heel den nacht,
 En maeckt Tryn s'morgens wgs, dat hy komt van de wacht.
 Ick ken de quanten wel, hoe heymelyck sy sluypen,
 Soo ualsch en zynse niet, ick kanse wel bekruiplen.

Hoort Vrouwen al-te-mael, en Tryn onthoudet wel,
 Als sy, soo gaen te wacht, staet gy dan sentinel.
 Hadd' Maentjen in de Maen een tongh om uyt te spreken,
 Wat feyten siet men niet? wat sonden en gebreken?
 Al swoer ick 't noch soo dier, gy en geloofdet niet,
 Wat dat den Hannen-uyt s'nachts vreemde geesten siet:
 Ick ken s'in 't doncker wel, ick kan dan onderscheyen,
 Welck is een eerbaer Maeght, en wie sijn vuyl pasteyen.

'Tis al te veel te doen, dat ick by nacht bevint,
 Dat voor een anders deur een dantjen leyt haer kint,
 En op een ander straet en doet men niet als tieren,
 Daer zyn de dogens uyt, daer klincken de rapieren,
 Daer blyft'er eenen doot, wat een broot-doncken spel,
 Soo loopt men dronckelinghs recht toe, recht na de hel.
 Daer knielt'er al-te-mets oock op de lange trappen,
 En kom' ick op han aen soo gaen de quanten snappen;
 Al schynen sy devoot de schelmen zyn soo vals,
 Sy bidden Gods van't Cruys en mantels van den hals.
 Dit volcxken is myn jacht, ick ken dees arge sielen,
 Ick bense over al soo schielijck op de hielen:

Het stelen wort een konst, 't geboeft wort soo gemeyn,
 Dat voor de helft van die, de Steen-poort waer te kleyn.
 Soo gaet het op de strget als 't zyn de doncker uren,
 Maer in een doncker hol, en tusschen blinde mueren,
 Waer ick daer Hannen in, daer quaemen brocken uyt.
 Soo leelijck en soo grof! 't is beter dat ick stuit.

Wat dunkt u , Philothea , van dit verhael van
 • *Harneken uyt* ? gaet het niet waerachtigh soo , dat het
 gene men meynt te wesen verholen , dat loopt achter
 straeten ; Dan , genomen dat men der menschen
 oogen kost bedriegen , Godts Aenschyn sterre-ooght
 op onse wercken , en sijn Goddelyck gesicht en kan
 niet geene doeckens verbonden worden , die sal
 ons eens op sijnen dagh beschuldigen ende over-
 tuygen. Ick segge dan :

Het is waerachtigh soo , 't komt uyt al metter Sonnen :

Wat midden in den nacht in't duyster wort gesponnen ,

Hoe eenfaem dat gy zyt , wat venster dat men sluyt ,

Al is'er niemant by de kraeyen brengen 't uyt.

Let op Susanna eens , twee sonder luy te roepen ,

Die sluypen in den hof , en gaen daer om te snoepen ,

Daer was niet eenen mensch , noch wierden sy betrapt ,

De Boomen van den Hof die hebben haer beklapt ,

Versteckt u waer gy wilt , kruypt in de diepste hoecken ,

Waer dat gy u verliest , daer weet Godt u te soecken ,

Al sat gy op een slot , met water om een wal ,

En trock de Brugh noeh op , Godt siet u over al.

Godt is een Pauwen-steirt , hy steeckt rontsom vol oogen ,

Hoe verr' dat gy vertreckt , hy is u voor gevlogen ,

Elck oogh staet op een pen , en wat'er wort gedaen ,

Dat stelt hy voorts te bosck , en schryft het wacker aen.

Oft schoon gy dan het stuck en handel soo al draeyde ,

Dat noyt daer mensch af wist , oyt haen daer naer en kraeyde ,

Daer staet noch voor de deur , daer staet den jonghsten dagh ,

Die ons ontdecken sal al dat verborgen lagh :

'T is hier al winter dagh , den sneeuw bedeckt de wercken ,

Waer ieders mest-hoop leght en kan men niet wal mercken :

De Son is onder-weegh , maer eens de sneeuw vernielt ,

Men sagh de vuylichheit waer van den mest-hoop kricht ,

Gy zyt het , jonghsten dagh , gy sult ons al verraden ,

Die hier schyn-heyligh zyn , gelyck de maskeraeden ,

Wat baet het dat wy gaen als schaepen achter straat ,

Is't dat wy in het hert zyn wolven met der daet ,

Godt sal ten laesten dan Jerusalem door-soecken

En met lanteirnen gaen , eens in de doncker hoecken ,

O sondaers , zyt gy wys , peyst dogh eens op den dagh ,

Die brengen sal in's licht , al was in't duyster lagh.

Dit

Dit al-te-mael dan moet ons dienen tot eenen toom om onse quaede genegentheden in bedwangh te houden ; want behalven onse eygen Conscientie, soo moet ons wederhouden het opzicht der menschen : maer boven al is krachtigh Godts tegenwoordigheyt , onderfoecker van onse herten ende nieren ; *soo dat wy genootsaeckt zyn wel te leven , om dat wy alle dingen doen voor het aenschijn van onsen toekomenden Rechter.* Een nacht-raef , eenen Discipel , eenen Soldaet , een Kindt , een Meyt konnen weliet doen achter rugg' , oft in't doncker , dat *Hanneken-uyt* , hunnen Meester , Capiteyn , Vader , Vrouwe , niet en sal weten : maer den sondaer en kan niet bedryven dat voor Godt onbekent sal blyven : want geen plaetse soo diep oft hy daelt'er , geen plaetse soo hoogh oft hy klimt'er , geen plaetse soo verre oft hy komt'er , geen plaetse soo doncker oft hy siet'er. Hy sagh door de Ledikanten van *David* , door de Comptoiren van *Zacheus* , door de Kelder mueren van *Thias* , door de Dans-scholen van *Magdalena* , door de Somer-huyskens ende Gloriettekens van den *Verloren Soón*. Ick wensch , ô *Philothea* , dat hy in u anders niet en siet als deughden , ende dat gy van hem anders niet en hebt te verwachten als vreughden ende glorie. Dese verseker ick u , niet alleen naemaels hier boven , maer soo gy u Conscientie suyver houdt oock hier beneden. Geloovet my , dat *Manna* , kan noch alle daegh vallen , ende een geruste Conscientie is een geduerigh banketteren.

T O E - M A R T J E N .

Stet hier , *Philothea* , op dat gy van alle vruchtjens een rariteytjen soud' hebben , soo sal ick dit naervolgende uyt eenen Koninghs-Hof gaen lesen. Den Koningh *Abner* wouw sijnen Soón in een geduerige blydschap op-voeden , sonder dat hy met een gepay van droefheyt oft misnoegen soude gequelt worden ,

dede overfulcks hem alle vermaeck hebben in een Koninghlyck paleys, in het welck niet en gebrack van bly geselschap, van leckernye, van Musieck, van spelen, van Peirden, van vogels, van jachten, van duyfsent genuchten, die een kleyn Godeken in eenen aerdschen hemel (by maniere van spreken) sou konnen besitten oft mogen wenschen: en evenwel in dit bly gemoet, en in dit vrolyck hert, is de droefheyt noch in gekropen, want naer het verloop van ettelycke jaeren, begeirde hy van sijnen Vader buyten te ryden: welcke vrage den Vader op eenen cruyswegh stelden, niet wetende wat hy sijnen Soon hier in soude toe laeten oft weygeren; want hy overpeysende by sijn selven aldus: Laet ick myn Soon buyten niet spelen ryden, slaen ick hem sijn begeirte af, soo sal hy dat sonder twyffel gevoelen en sal hierom met eenige droefheyt bevangen worden, die ick tot noch toe van hem heb soeckte te weiren. Laet ick het hem oock toe, soo staen ick oock in't selve peryckel, want gelyck de weirelt is vol miserien en ellenden, soo sal het qualyck konnen geschieden oft hy en sal iet hier oft daer sien dat sijn bly moedigh herte sal misnoegen. Evenwel den Vader sloot den oorlof aen sijnen Soon te geven, belastende onder tusschen aen sijne dienaeren, datse hem soo bly souden t'huys brengen, als s'hem souden wegh voeren. Maer te vergeefs; want recht buyten komende, sagh hy eenen bedelaer, daer naer eenen melaetschen, ende een weynigh voorder een stock oudt manneken dat langhs de straeten gelyck een flecke voorts-kroop op sijn knucken: door welcker aenschouwen den jongen *Prince* is beroert geweest, en verstaende dat den mensch in sijn leven was onderworpen aen ellende, heeft genoegh bevonden, dat den raedt van den Vader niet bestaan en kost, en dat niemant soo de deur aen de droefheyt en kan sluyten, oft sy weet een venster te vinden, daer sy haer selven op het onverwachtste weet in te dringen. Puere blyd-

blydschap sonder droefheyt en wort hier nimmermeer gevonden, maer pure droefheyt sonder blydschap alle dagen.

I.

Neemt hier noch een vergieringe toe, om jock ende ernst by een te voegen. Den Wolf om zijn dieveryen tot de galge veroordeelt, was verbeden op sulcken bespreeck, dat hy soude hangen den eersten keer als hy noch Vleesch soud' stelen. Zynde dan in't veldt, liet hy een Schaep op den kant van de Rivier weyden. Het backbuys begonst hem te wateren, maer de galge dede hem den lust vergaen. Ey doch, gelyck de occasie den dief maect, soo grypt hy het by den hals, en slypende dat door de Riviere, seyde hy: Komt Cabeljouken. Philothea, diergelycke geschiet alle dagen, wy weten ongeoorloofde saecken soo te doopen, ende geen anderen naem te geven, ende wy gaen daer mede door sonder daer beenderen in te vinden.

Eerst gedaen, en naer bedacht,
Heeft menigh in't verdriet gebracht.

I I.

By den Wolf sal ick Reyntjen den Vos laeten komen. Desen wierdt geleyt naer de galge om zijn Vogel dieverye, ende evenwel soo badd' by voor't lest, dat men hem door de Gansse-stræet soude leyden. Galgen berouw is een slecht ende onvolmaect berouw. Het fabeltjen leert, dat die in quaede gewoonte van sonden staet, eerder het leven sal laeten als de boose genegentbeden.

Van Vogelen, Honden, en Vrouwen,
Voor een vruchtjen seven rouwen.

I I I.

Philothea, dit sal dienen de gene die soo haest zyn op hun peirdeken. Philippus den II.

had den heelen nacht een brief geschreven
 aen sijn Heyligheyt. Hy eyschte sant om het
 geschrift te droogen; maer den Pagie slaper-
 achtigh zynde, en de oogen vol vaecks heb-
 bende, heeft den inck-pot genomen in plaets
 van het sandt, en den heelen brief beklade
 ende overgoten. Philippus en gaf niet het
 minste teecken van ontseltenisse, noch men
 hoorde niet een woordeken van berispingh;
 Waer zyn nu, die terstont naer de tange oft
 eenen klippel vatten: ende slaen op hun
 dienstbode oft het beesten waeren, en dat
 dickwils om kleyne oorsaecke, jae om beusel-
 ryen, om datse korsel zyn, ende vel met het
 verkeerren hebben verloren,

Het is al goet

Wat dat hy doet,

Die men bemint:

Het is al quaet.

Voor die men haet,

Wat hy begint.

Distelen en doorens steken seer,

Maer quade tongen noch veel meer,

De scherpste maenders,

Zyn de quaetste betaelders.

Dogh dit naervolgende sal een weynighsken
 beter op u passen. Ick noode u om een reysje
 te spiegelen.

De Passie Christi is den besten Spiegel van een Godt-minnende Ziel.

Siet hoe hy,
Niet hoe gy.

W At staet gy hier den heelen tyd,
 En siet hoe gy geschildert zyt;
 Smyt uwen Spiegel in den hoeck,
 En Spiegelt u in desen Boeck,
 Siet hier vry tot het minste hair,
 En spiegelt u tot d'ander jaer.
 Ick sweir u, soo gy u bekijckt,
 Gy vindt hoe weynigh 't u gelyckt:
 Want gy die steeckt vol hooveirdy,
 Stelt sijn ootmoedigheyt daer by;
 Het is met doorens heel gecroont.
 Als gy u ydel hoeft verthoont:
 Gy draeght juweelen langhs het lyf,
 Syn Lichaem staet van wonden styf.
 Als gy u aensicht verwen doet,
 Dan swemt hy in sijn dierbaer Bloet,
 En daer men u de kuskens gaf,
 Daer loopen hem de traenen af,
 Dan sulst gy sien en noch al meer,
 Soo gy wel siet op uwen Heer.
 Dogh schoon gy't siet, en wel besiet,
 Het sien alleen en helpt niet,
 Ten zy dat gy u weirelisch hoeft
 Van al sijn Moden eens berooft,
 O! dat u hair waer gepalleert,
 En op sijn doorens gefriseert,
 Waert gy met traenen geblanket,
 En met sijn Bloet dan geroset,
 My dunckt gy geckie dan voortaan,
 Met al die soo hooveirdigh gaen,
 Gy leyde af den syden rock,
 Gy bondt stracks in die ydel lock.

*Dit sout gy doen (geloovet my)
Saeght gy hoe hy, en niet hoe gy:*

A E N - S P R A E C K.

MEn seght gemeynelyck , *Philothea* , ende het sou wel waer zyn :

*Dochters die tot den elven slaepen,
En veel in de vensters gaepen ,
En langh voor den spiegel staen ,
Laeten 't buys werck ongedaen.*

't Is soo , den Spiegel is eenen grooten dief van dentydt, en menighmael verlies van de ziele. Maer den Spiegel, daer ick affal spreken , ô dat is een profijtigh glas ! en men palleert'er sikh voor wel op een ander *Mode*. Ick bid' , neemt dese bevestinge eens hier voor uyt , eer wy verder van het Sinne-beelt oft plaetjen af wycken , my dunckt dat het gene daer geschildert staet , dat ick dat vinde in een Historie die dese twee soo past , oftse op haer lyf gemaect waeren. (a) In *Vranckryck* was een Godtvruchtige Weduwe , de welcke hadt twee Dochters, weynigh verscheydende in jaeren , maer veel in manieren. Sy preckten haer dagelycks en stampten haer de zeeghbaerheyt in , wenshende datse souden in den Goddelycken Spiegel sien :

*Niet hoe sy ,
Maer hoe gy.*

d'Outse gaf gehoor aen haer Mamere , voegende sikh tot Godtvruchtigheyt , ootmoedigheyt , vermaedinge van den weiretschen pracht en hooveir- digheyt : maer de andere die een welgemaecte *Tdel- tuyt* was , wiert alle dagh een dagh ouder , en twee dagen sotter : jae sy sou wel haer Suster uyt gelac- chen hebben , om datse beneffens haeren Spiegel een Crucifix hadt hangen. Maer siet wat'er by nacht aen de Moeder verthoont is : Haer docht in den droom dat-

te fagh haer jonghste Dochter soo leelyck en afgryfelyck als een monster; en in tegendeel haer outste soo schoon ende uytremende verciert als oft het de *H. Agnes* geweest hadde. Welck gieraet niet uyt de poyer-doo's, noch uyt den frifeer-priem, noch van de mouchen, noch van het blanketen en quam; maer alleen van het purperen Bloedt van den gekroynsten *Jesus*, daerle haer dagelycks voor quam spiegelen. Dat is eenen oprechten ende onbedorven aenwyser van onse smerten ende gebreken, die de rycke niet meer en sal vleyen als de armen, en aen een edel Jouffrouw haere gebreken alsoo vrynoedigh sal ontdekken, als aen een slechte Boerinne. Dogh het en is in het spiegelen niet alleen gelegen, maer veel meer in 't verbeteren, ende in 't behaegen.

De Goddinne *Pallas* sat eens op den groenen boort van een fonteyn, en speelde op de schalmeye; dan soo het riet wat hart gongh, ende datse gewelt moest doen om het geluyt door de schalmeye uyt te dringen, 't gebeurde dat sy eens beneden fagh in den gront van de silvere wateren, alwaer sy haeren weerschyn ontdeckende, fagh het aensicht soo gesteken, en de kaecken soo onbetamelyck op geblaesen, dat sy, over haer eygen selven beschaemt, het instrument heeft om verre gesmeten. Dat kosten de wateren verporlaecken, en wat sullen doen de yfblodige Fonteynen als men daer op sijn meditatie heeft gestelt? Noch vinde ick eenen anderen spiegel, maer die aen teere Jouffrouwen min sal bevallen: Daer was eenen Religieus op een Dorp by *Parys*, den welken soo hy den Vassen gepredickt hadde, en wederom naer de Stadt keerde, van een Jouffrouw gebeden is dat hy haer tegen 't jaer eenen spiegel naer de *Mode* van *Parys* soude mede brengen: 't welck hy haer beloofte endè gedaen heeft; want wederkeerende brocht hy mede een doodts-hoofst van eenen Soon van een edel gratieuse Jouffrouw, die was over-

leden. Desen schonck hy haer, om wat in te spiegelen, en naer desen schyn een weynigh het hooft te speten; te vlechten en te krullen, te poeyeren, en te palleren. Sy heeft dien by der handt genomen, den selven sich voorgestelt, en haer soo gepalleert en opgeset, datse een Bruydt van den Oppersten is geworden. Ick en sal met geen Fonteyn water, noch met geen doodt-beenderen aenkomen, maer ick wensch dat gy staet voor een droevigh *Passie-beelt Philothea; die is de wittigheyt des eeuwigen lights, den spiegel sonder vleckes van Godts Majesteit, en het beelt van sijne goetbeyt*, den gekruyften *Jesus*, van den welcken seydt den *H. Drogo*: *O Heere! gy hebt van u Lichaem gemaeckt eenen spiegel voor myne ziele*. Den *H. Bernardus* maeckte den sijnen van alle de instrumenten van de *Passie*; Maer ick heb goet gevonden alleen den doeck van de *H. Veronica*, in een swerte ebben lyst te stellen, ende voor u op-te-hangen; 't is den selften (geloof ick) daer de *H. Agnes* menigh werc haer voor geblanket en gesfriseert hadde, als sy seyde;

Uytijnen mont

Heb ick gesont

Honingh en melck ontfangen,

En met sijn Bloet

Heeft hy seer soet

Doen blofen myne wangen.

Dit is den Spiegel, in den welcken een Christen ziel haere ydelheyt en onvolmaecktheyt moet gaen ontdecken: desen gebruyckte *Rudolfindus Bisschop van Compostellen*, den welcken in sijn wapen voerde een Cruys, en op den eenen erm eenen Spiegel, en den anderen kant van't Cruys eenen passer, om daer als mede af te meten het lyden en sterven *Christi*; en den Spiegel, om daer dan sijn eygen wercken te sien, op dat hy soude weten te ontdecken, hoe verre hy was van de voetslappen *Christi*, ende waer in sijn wercken

ken hadde te beteren, ende sijn leven te versterken. Die sijn selven voor desen Spiegel stelt, die sal lichtelyck met den *H. Bernardus* seggen: *Ick schaeme my te worden een delicaet litmaet onder een boest gecroont met doornen.* Hierom weygerde den Godtvruchtigen en victorieusen *Godesfridus Bollonius*, naer dat hy *Jerusalem* hadde ingenomen, met Koninghlyck gieraet door de Stadt te gaen, seggende: dat 't niet en betaemde dat hy met Scepter ende Croon soude gaen langhs de straeten, die sijnen Salighmaeker daer betreden hadt, gekroont wesende met doorens. *Hy thoonde dat hy liever badt te wesen eenen gouden Koningh met een boude Croon, als eenen bouten met een goude Croon.*

Ende op dat gy niet en peyft, *ô Philothea*, dat desen alleen is geweest voor mans personen, soo wil ick hier oock by voegen de *H. Elizabeth*, Dochter van den Koningh van *Hongaryen*; de welcke als ick noem, soo bidd' ick u, dat gy het exempel van dese triumphante Princeesse ten minsten eens aendachtelyck wilt overwegen. Dese dan in haer Koninghlyck gieraet, met eenen grooten sleyp van Staet Jeuffrouwen en Hovelingen komende in de Kercke, heeft haer oogen geslaegen op een bewegelyck Beelt, daer Christus aen het Cruys was gehangen, en begonst daer door terstont in traenen te smiltē, en in haer gemoet t'eenemael ontfelt te worden: en als sy eenigen tydt langh op den gecruyften *Jesus* gesien hadde, gestoort op de pracht, en op't Koninghlyck gieraet: (a) Siet eens, seyde sy, mynen Godt en Salighmaeker sterft moedernaecht op een galge, en ick blinck in't goudt, gesteente, en purpere kleederen; hy draeght een doorne Croone, en ick een goude; myne vingeren glinsteren van diámanten, en sijne handen zyn doorboort met ydere nagels! ick blanket myn wangen, en hy hanght daer met blauw geslaegen kaecken; ick poeyere myn locken, en sijn

haar is door sweet en bloet in een gebacken; hy wort van sijnen Hemelschen Vader om myne sonden berooft van allen troost der Weirelt, en ick neem noch myn vermaeck in tydelycke pracht en ydelheyt des weirelts. O ellendigh mensch als ick ben, die soo quaelyck mynen Salighmaecker naervolge, die soo veel de Weirelt hebbe geacht; en den genen die de Weirelt en al wat in de Weirelt leeft, heeft geschaepen, en verlost met sulck een schandige en pynelycke doot, die heb ick verlaeten. Dit geseyt hebbende, is door gewelt van droefheyt en leetwesen in onmacht gevallen en beswiken ter aerden, en nauwelycks tot haer selven gekomen, versaeckende voortaan haer Hofs en prachtigh leven, heeft op staendenvoet besloten den ootmoedigen, naeckten en gecruysten *Jesum* naer te volgen. Ten kan niet anders geschieden, *Philothea*, oft daer soo groote veranderinge is geweest van buyten, daer moet een wondere beroerte gewerckt hebben van binnen.

*Wanneer u huys in vlammen staet,
Dan worpt gy al u goet op straet,
Maer als een ziel in liefde brant.
Die worpt gieraet en pracht van kant.*

Hier op wil ick een gevoelen van *Aristhenes* aenteekenen. Ick moet uyt desen Heydenischen Schryver een Christelyck bedencken in het voor-by gaen mede nemen; 't sal dienen tot bekrachtinge van de Historie, die ick ingeset hebbe. Desen Schryver saght een deel boomen t'eenemael jeughdigh, dicht van takken, groen van blaederen, bly van couleur, behalven de vogels die op den boom saeten, en met haeren foeten sangh de toehoorders seer vermaecken; *Aristhenes* siende al dit uytwendigh schoon loof en aengenaeme gedaente, sprack haer aen in deser voegen:

(a) *O boomen! seght my eens; gy-lieden die hier soo jeughdigb*

digh en staet en groeyt, en u aengenaem loof en tacken
 soo mildelyck zyt uytspreyende, is'er oock eenigh vuer
 in u-lieden hert? de wortels, waer langhs gy u voeb-
 tighbeyt treckt en suyght, weten die van geen vlammen
 van binnen te spreken? My dunckt wel neen; want
 waerder beet vuer van binnen, daer en waer geen koele
 groenigbeyt van buyten. 'T selve magh men seggen
 van den mensch die oock by de Philosophen
 eenen boom genoemt wort. Is'er overvloedigheyt
 van uytwendigh gieraet, soo mocht'er van binnen
 wel weyniger vuer van de Goddelycke liefde brand-
 den; maer is diergelycke vlamme in 't hert, gewis
 dat groen loof sal *Feuille-mort* worden, ende dien
 overtolligen pracht moet af wysen. Hoe haest ver-
 anderen de jonge weireltsche Jouffrouwen, daer
 ons *P. Barry* af schryft: (a) Sy gevoelde quae-
 lyck weynigh glinsterkens van binnen, en sy is ter-
 stont geklommen boven op haer Cabinetjen, ende
 gingh met een byl al haer hooft en hals gieraet in
 slucken kappen.

Wat dunckt u, *ô Philothea*, van dit kloeck voor-
 nemen? van dese veranderinge? van dese volkomen
 verfoeyinge der ydelheyt? het was een teecken dat
 de gratie Godts, en eenen Heyligen Geest in de Godt-
 vruchtige ziel was spelende. Gelyck men iemant,
 die langh in sijn uyttersten heeft gelegen, soo dat men
 twyffelt oft daer noch aesslem in is, een pluymken op
 den mondt leydt, om te sien, oft het wegh geblaesen
 sal worden, welck een seker teecken is, dat daer noch
 leven in den siecken is: Soo oock als iemant verdryft en
 verfoeyt de pluymkens der ydelheyt, en den licht-
 veirdigen pracht versaeckt, 't is een gewis teecken
 dat den Geest Godts, en sijne gratie diergelycke ziele
 noch is by woonende en bestierende. Dit selfste sien
 wy aerdighlyck verbeelt in veel printen van de *H.*
Magdalena, de welcke voor een *Crucifix* biddende, en
 met eenen heyligen iever tegen haere voorgaende
 sonden

(a) *P. Barry*.

fonden ende aerdsche genoeghen ontfleken zynde ,
haer eygen Lichaem gaet berooven , af-ruckende
allen ydel gieraet haerder leden , als faveuren ,
stricken , mouchoiren , waeyer , spiegel , frifeer-
priem , blancketsel , poeyer-doofen , goude-kete-
nen , juweelen , pindanten , braseletten , peirel-
snoeren , baggen , minne-brieven , conterfeytsels :
en met het Cru.ifix in de handt , en met traenen
in d'oogen , soo schyntse haere voegaende ydel-
heyt , soo my dunckt , met diergelycke klachten
te beweenen :

Ziel laet rusten uwe lusten ,
En verlaet eens uwe pracht ,
Sult gy minnen , en besinnen
Al wat dese Weirelt acht ?
Gaet besnoeyen en verfoeyen
Al dit ydel hoeft gieraet ,
Ciert u leden , naer de reden ,
Siet hoe uwen Meester gaet ,
Hy quam geven , ons sijn leven ,
Hy quam sterven onse doot ,
En door 't lyden , ons verblyden ,
Ons geluck brocht hem in noodt ;
Troost der menschen , die wy wenschen ,
Laegde gy voor ons op stroy ?
Moest gy dragen , Noordsche vlagen ?
Was'er dan voor u maer koy ?
Wuylsche leden , die betreden
Ledikanten van Damast ,
U tapyten , die verdyten ,
Dat het op geen kribb' en past ,
Sult gy voeren , peirle snoeren ,
En juweelen op den rchoon ?

Het Masker

Sult gy rocken uwe locken,
 Als gy draeght een doorne croon?
 Gy met ringen, fraeye dingen,
 En met stricken van satyn,
 Daer sijn handen, vast met banden
 Op den rugh gebonden zyn,
 U palleersel, en friseersel
 Wil gy weten hoe het staet;
 Siet het schyn, in sijn pynen,
 Daer hy vol van wonden gaet.
 Ons blanketten, zyn souffletten,
 En ons poeyer dat is sweet,
 Onse sonden, dat zyn wonden,
 Dese doen hem't meeste leek.
 Peyst dees smerten, met er herten;
 Die gaen met rocken styf van goud;
 Dat u Moden, zyn als Joden,
 Die Godt cruyften op een hout.
 Och! dat beken, quaemen leken,
 Had ick nu een traenen vloet!
 Wou nu weenen, 't hert van steenen,
 Ick gingh storten oock myn bloet.

Siet eens, ô Godtvruchtige Philothea, hoe dese
 Heylige Sondaeresse gebruyckt heeft den Spiegel en
 den passer, om't groot verschil tusschen haer leven
 en het leven Christi meerder te doen blycken, soo dat
 sy oock lichtelyck kost gronderen de leelyckheyt
 haerder sondenuyt deswaerigheyt sijnder pynen. Op
 welcker maniere oock seer vernuftelyck verstaen kan
 worden de *Maxime* oft gemeyne Spreucke van d'oude
 Rechts-geleerden: *Non intelligitur nigrum, nisi le-*
gatur rubrum. Dat men het swert niet en kan verstaen,

oft men moet het root gelezen hebben. Sy willen seggen , dat men den fin van een Capittel , dat met swerte letters gedrukt was , niet en kost verstaen ten waer saecken dat men eerst den titel daer van las , die met roode letters pleegh gestelt te worden. Soo segh ick oock , ô *Philothea* , men verstaet nimmermeer beter het swert en leelyckheyt onser sonden , dan als wy eerst lesen het roodt , dat is , het dierbaer Bloedt ende pynen van de *Passie Christi* , ende al het gene dat hy voor ons geleden heeft.

Desen rooden Titel en dit swert Capittel was de lesse van de salige *Angela de Pulgino* : de welcke van haer eygen selven belydt , dat sy ; staende voor het *Crucifix* , merckte , dat *Christus* sijn eygen oogen sloegh op sijne wonden : en dan keerende die naer het hooft , de zyde , de handen van *Angela* , oft hy hadt willen seggen : (a) is het mogelyck dat de menschen noch niet en vatten d'ydelheyt hunder werken , ende de swaerigheyt hunder sonden , daerse sien dat ick soo grondeloose pynen om hebbe moeten lyden ! waer door *Angela* soo ontfteken wiert , datse haere wangen verbranden , en genootsaecht was die met kout water te blusschen.

Soo dan , ô *Philothea* , den naeckten en gecruyften *Jesus* is een sterck en krachtigh beweeghsel , om inwendelyck alle genuchten te versaecken , en uytwendelyck alle ydelheyt te verfoeyen. Waer't nochtans dat gy om gewichtige reden u niet t'eenemael van een weiretsch kleet en kost berooven , maer gedwongen wiert van uwen staet , oft iet anders , het selve naer de manier en loop des tydts ryckelyck en kostelyck t'aenveinden ; dan waer van u te wenschen , dat gy ten minsten geen en hoogh-moet , trotsheyt , oft hooveirdigh hert daer op sout willen dragen (b) De schoone en ootmoedige Koninginne *Esther* , al-hoe-wel sy boven maeten kostelyck verciert was , en bo-

van

van alle d'andere van *Affuerus* bemint, die haer oock tot dien eynde de Koninghlycke Croon op het hooft had doen stellen : sy niet te min was soo verre van haer hert door dit uyt-gelesen gieract, en Koninghlycke pracht te verhooveirdigen en te laeten opswellen, datse placht Godt daer af tot getuygen te nemen, seggende : (a) *Gy weet, ô Heere, dat ick geen genuchte en neme in dit teecken van booveirdye en glorie dat ick op mijn booft drage, op die dagen als ick voor al de Weirelt in grootdaedigheyt moet verschijnen. Niet veel min, al hoe-wel in minder fortuynen en staet; dede de Huys-vrouwe van Jacobonus; de welcke noch boven dien onder haer weireltsch kleet, datse droegh alleen om haeren Man te believen, had een ander scherp hayr geweven; met het welck sy haer teer Vleesch temde, op dat het sich door den uytwendigen schyn niet en soude verydelen. Diergelycke weet ick dat'er noch hedendaeghs zyn, oock al van qualiteyt, die nochtans onder haer kleederen strenge penitentie en lyf-kastydinge verdragen; jae, ick en twyffele niet, ô *Philothea*, oft gy pleeght die op sommige tyden oock te gebruycken. Dogh ick keer weder tot ons eerste propost, en ick wil noch eens voorstellen den spiegel van den gekruysten *Jesus*, en bethoonen dat menigh ydel hert daer door wort beweeght. De bewysinge sal ick doen in een salige *Dochter*, die vry al wat te trots was op haere schoonheyt, ende diens-volgens al te seer genegen tot het ydel gieract ende palleren.*

*'t Is d'ersf-sond' van de Vrouwen
 Diese noer den doop behouwen,
 Altydt maecken, altydt breken,
 Altydt van de Mode spreken,
 En heel morgens blyuen gieren;
 Zyn dat pertien, oft manieren.*

Dese dan heeft sich op eenen sekeren tydt voor haeren

ren Spiegel gestelt: dan gelyck sy nyttermaeten vies was en al te nauwkeurigh, soo en kost sy haer selven geensints voldoen: haere locken en krulden niet gelyckse begeirde: haere wangen en bloosden niet gelyck sy wenschte: haere wynbrauwen en waeren niet gespannen, ende veel diergelycke vifevaleryen dochten haer hooft t'ontbreken: soo dan sy dede en herdode alle dese dingen vyf-en-twintigh-mael, en noch en wouwt niet lucken; waer door sy soo vermoeyt wiert, datse genootsaecht was op een stoeltjen te gaen rusten. Daer sittende, leyd' sy haer ydel, en nochtans swaer hooft op haer hant; en bleef van spyt soo sitten fantasiaeren. Onder-tusschen herwaerts ende derwaerts haere oogen omdraeyende, zynse gevallen op een *Crucifix*, dat op het Buffet stont; het welck aenschouwende, wiert sy soo diep in het gemoet getroffen, dat dese weemoedige en rouwhertige klachten uyt haeren boesem gevlogen zyn. Ick bid' u, *Lieve Philothea*, siet eens oft sy de waerheyt niet en bekent. Is't oock by al dien dat gy daer iet in vint dat u raecht, gelyck gy eenen regel oft twee wel sult vinden, neemt het in danck, want het u met een gunstige Penne geschreven wort. Haere klachten dan beginnen aldus:

Wie sal een traenen vloet aen myn gesicht verleenen,
 Om met myn oogen selfs myn oogen te beweenen?
 Wie sal uyt elke vlecht doen springen een Fonteyn?
 Want droefbèyt die maer sucht, die is voor my te kleyn.
 Ick wil dat ydel hoest van hair tot hairken wasschen,
 En dan eens wederom besproeyen dicht met asschen:
 Ick wil van beden af guen in een bairren kleet,
 Tot dat dit weeldig vleesch swemt in 's roode sweet,
 'Ken kan my nimmermeer te harde wetten maecken,
 Al koos ick van nu af een vuer om in te blaecken,
 Dit wulps en weirelts bert dat moet gesuyvert zyn,
 Godt geve door wat straf, Godt geve door wat pijn.

Den kostelycken tydt : en mijn verloren dagen,
 Hoe kan ick sondig mensch ten vollen die beklagen ?
 Dog dien goeden Godt is dickwils baeft voldaan,
 Als hy fiet uyt een oog maer rollen eenen traen.
 Dies wil ick met geklagh in't kort eens gaen verbaelen,
 Hoe ick tot noch toe ging in eenen dool-hof dwaelen :
 Ick wil mijn berten leet eens brengen aen den dag,
 In wat een diepen slaep van Ydelheyt ick lag,
 Wanneer de morgent Son op baeren gulden waegen,
 De weirelt weder schonck de nieuw geboren duegen,
 En dat het blinckend' hoeft soo hoog geresen war,
 Dat het diep in de zael schoot straelen door't gelas :
 Als buyten op het landt de Offen gingen ploegen,
 Als al de Bracken los, en al de Winden joegen,
 Als ieder in het sweet bad uren overbracht,
 Dan was't tot mynent noch geen eynde van den nacht.
 Ick sliep tot thienen toe, dan quam de Maert getreden,
 En ging gestolens wys met ruchteloofse treden,
 En quamp tot in't gemack, tot aen mijn Ledikant,
 En namp my in den slaep heel soetjens by der bant,
 En bood' my goeden dag, en seyde my goeden morgen,
 Hier was den aenvang eerst van al mijn ydel sorgen.
 En soo ick badd' gedroomt, soo moest ick zijn gebult,
 Soo moest ick zijn gespeet, soo moest ick zyn gekrult,
 Al sou ick uren lang daer hebben sitten kycken,
 Al soud' ick uren lang daer boven sitten strycken :
 De Maert en hadd' geen rust, al was sy moe van staen,
 Oft ick en was voor eerst oock tot een bair voldaan.
 Dan ging ick naer Godts dienst, de Misse van de slaepers ;
 Jae, soogy't wel bevroet, de Misse van de gaepers,
 Godt weet hoe menig oog daer vierig leyt en spelt,
 Terwyl een rouwig bert stort traenen met geweld.
 Hoe selden heb ick daer met aendacht Godt gebeden ?
 Maer sag nu hier, nu daer, wie daer in quam getreden,
 Wie ging in wit sattyn, in pan, oft swert fluweel,
 Daer vloog mijn oog en tydt wel voor het meestendeel.
 En als het was gedaen. en dat wy gingen scheyden,
 Doen rees daer groot verscbil, wie ons sou t'buys geleyden,
 En

En twisten onder een , en op den slaenden voet
 Bestemden , sy een plaets , en al met koelen moet.
 Soo is'er menighmael om ons krakeel gesproten ,
 Soo heb ick meer als eens onnoosel bloet vergoten ;
 Ick biet het trouwen dienst , ick noemde 't vryery ;
 En het was met'er daet maer louter moordery.
 Soo wiert het middernoen , men ging de spyen rechten ,
 Daer stont in onsen dienst een heel deel gauwe knechten ,
 Daer wiert de gasten eerst gedient van het begin ,
 Een kostelyck lampet met roosen-water in.
 Als ieder een nu sat , soo moest men vrolyck wesen ,
 En was'er tot dien eynd' oock alles uyt-gelesen ,
 Soo van gesoden spys , als alderbund' gebraet ,
 Van wildt , en kort gebeent , tot lust en overdaet ,
 En soete consituer , en lekker marmeladen ,
 En alderhande fruyt , en schotels vol succaden ,
 Daer toe den koelen Wyn die ging geduerig ront ,
 Die altydt in het ys den beelen somer stont.
 Hoe menig dertel tong en ongesdute reden ,
 En swerten achter-klap en wiert daer niet geleden ?
 En veel broodt dronckery en onbeschoeft geluyt !
 Want daer den Wyn gaet in , daer gaet de wysheyt uyt.
 Doen ging men in't prieel , oft met een jachtjen vaeren ,
 Om nieuwen appetyt te scheppen uyt de baeren ;
 Oft wel met een Karos , soo ging men naer den noen ,
 Den Tour van à la Mod' , Venus processie doen.
 Soo quam den avont aen , dan ging bet op een singen ,
 Dan ging bet heel den nacht op dansen en op springen ,
 Op loofse vryery , die qualijck dient geseyt ,
 De moeder van het quaet dat is de duysterheyt.
 En quam bet by geval , dat wy daer niet en waeren ,
 Soo gingen voor ons deur by nachten dese snaeren !
 Den speelman op de straet die maeckten een geluyt ,
 Dat menig mensch stont op , en sag de venster uyt.
 Hier bebt gy , myne ziel , eens in het kort beschreven ,
 Den loop van uwen tydt , en u voorgaende leven :
 Maer is dit oock den weg , des Hemels rechte baen ?
 Is't hier langhs dat een ziel moet tot den Schepper gaen !

Oft Christus heeft gedooft , oft seker gymoet dwaelt ,
 Die hanght de Ydelheyt eens in een beter schaele ,
 En weeght met u verstant , wat hy ons daer al leert :
 Den mensch endooft niet beel als hy ten baluen keert.
 Al bad ick soo geleest gelijck veel Edel Maeghden ,
 Die naer de Ydelheyt oft listen niet en vraeghden ;
 Sal ick dan zyn alleen , die naer de Weirelt loop ,
 Daer ick voor minder prys den Hemel vint te koop ,
 Sal dit onaerdig bloet dan altydt achter wijcken ,
 Als menig teere Maeght gaet naer de croone strijcken ;
 Wel aen dan slappe ziel , 't is tydt dat gy begint ,
 Den Minnaer die gy houdt , is lichters als den wint.
 Al schijnt'er iemand schoon , men heeft'er meer gevonden ,
 Die schoonder schoonheyt noch met eygen banden schonden :
 Het speet haer dat denglans oock Keyfers bad bebaeght ,
 En seker die Godt dient dat is een wyfse Maeght ;
 En heeft Lucia niet haer oogen uyt-geslooten ,
 Die straelen , soo by seyde , in s'Konings berte schoten ?
 Sy was haer oogen quyt en speelt op sijn gesicht ,
 En als sy wiert verblint , dan wiert den Vorst verlicht ,
 Brigitta moest haer eer , oft schoonigheyt verliefen ,
 Sy gaet een leelijck vel voor korten lust verkiefen :
 Sy haelt haer wangen op , en schent de schoone glans ,
 En seyde : dit is voor Godt , niet voor onsuiv're mans ,
 Hoe scherp heeft den Tyran sijn vinnig staal geslepen ,
 Als hy heeft Agatha de borsten af-genepen ,
 Nu siet gy wel mijn ziel , hoe dat een ydel Maeght
 Haer eygen ongeluck in haeren boesem draeght.
 Seght Apolonia , wat hebt gy al verdraegen
 Als u uyt uwen mont de tanden zyn geslaegen ?
 Al waert gy doen mismaeckt , en uwe tanden uyt ,
 Gy waert doen aldermeest voor Godt de schoonste Bruyt.
 Dit is het bals gieraet van soo veel trotse Maeghden ,
 Daer sy in baere jeught den Hemel med' bebaeghden ,
 Men sagb'er niet met al dat aen haer leden blonck ,
 Als't sweirt dat door den bals oft baere borsten gonck ,
 Nu zyn sy al-te mael daer boven in genuchten ,
 Terwyl den tydt en jeught , en schoonheyt van my vluchten :

Terwyl ick ligb en woel in trouweloofse min,
 Daer niet als slim bedrog, en valsheyt en fleckt in.
 Ick heb't al gefien, en bet sal noch gebeuren,
 Dat een meynedig bert fleckt in de Serviteuren.
 Den Lief is nu een deught, 't Bedriegen is een eer,
 Men maeckt van valschen Eed' nu geen conscientie meer.
 En weet ick niet genoeg, hoe datse met ons leven?
 Hoe datse ons alleen maer schoone woorden geven?
 En sweiren menigmael een vast en echte trouw,
 En speeten soo de jeught blauw blommekens op de mouw?
 De menschen zyn niet meer gelyckse eertydts plegen,
 De tong is van het bert al verder nu gelegen:
 Oft wort het eens gemeynt, het is nu baest gedaen,
 Wie kan dog op een riet, wie kander vast op staen?
 Al beter dan voortaan Monsieur Adieu gegeven,
 Soo kond' gy sonder schand', en sonder op spraeck leven?
 Soo meyde gy 't bedrog van alle Ydelheyt,
 En houdt de rechte baen van uwe saligheyt.
 Is't dat gy hebt een bert genegen om te minnen,
 Is't dat een staedig vuer speelt in u teere sinnen,
 Besiet een Konings Soon, die daer genagelt banght;
 Die is't die naer u bert en naer u ziel verlanght.
 Siet eens wat dat by heeft voor uwe gunst geleden;
 Hy lag in eenen stal, en wiert voor u besneden?
 Gegeeffelt en gekruyst, door nagelt en door-wont,
 Om dat gy in sijn bert, soo diep geschreven stont.
 En sult gy dan niet eens u danckbaerbeyt beloonen,
 En liefde met de liefde en bert met bert gaen loonen?
 Wel aen dan myne ziel, segbt eens met klokken moet,
 Aen eenen die voor u heeft uytgestort sijn Bloet:
 Ick schenck' u Jesus soet, ick schenck' u duysent berten:
 Ick gev' u; lyf en ziel voor uwe pyn en smerten:
 Ick bidd' u neemt my aen, ontfanght my voor u Bruyt,
 Ick gaen de Weirelt af, ick sweir ick scheyder uyt:

Och, Lieve Philothea! wat kracht heeft een inspraek van Godt Almachtigh; als die een weynigh tydts hun alder-ydelste hert van binnen magh gaen

roeren. Waer blyven wy dan met soo veel hondert Sermoonen, vermaeningen, Goddelycke in-spraeken; hebben wy wel een ipelleken minder gepeelt als van te voren? hebben wy wel een hairken ydelheyt tyt ons hoeft getrocken? verre is't van daer dat ons ydelheyt ende wulpsheyt soude vermindern, dat wy de selfste dagelycks noch voor de handt sien aenwassen. Wordender niet gevonden die 12. uren langh besigh zyn voor den Spiegel; ende dien kostelycken tydt verquisten in't palteren, om in een geselschap dry uren begaept te worden? Dat diergelycke hadde gevallen in de handen van *Thomas Morus*, dien stantvastigen, ende om sulcke doot, onsterffelycken Cancelier, sou hy dit niet wel met de selfste woorden hebben mogen berispen, met de welcke hy eertydts een Ydel-tyt straffe? de welcke soo sy uren langh voôr den Spiegel gestaen hadde seyde hy:

(a) *Jouffrouw, want u Godt voor allen desen uwen arbeyt de Helle niet en geeft, soo doet hy u groot ongelucky, want waer 't dat gy de helst dedt tot sijnder eeren, by sou sijnen Hemel schuldigh wesen. Ende 't gene by Thomas Morus gedreyght wierdt, gebeurde binnen Roomen aen een Weduwe.* (b) Dese goyngh over straeten in een stil zeeghbaer kleedt, maer in haer huys schoot sy de Weduwe tyt, ende trock aen de jonge Dochter; oversulcks was sy behangen met gesteeften, peirel-snoeren, pendanten. Ses uren stont sy dagelycks voor den Spiegel, dan met den friseer-priem, dan met de poeyerdoos, dan met het blancket in de handt; maer boven al, was sy haer vlechten ende locken satsoeterende, hadde oock een konstjen van het hair eenen gulden schyn en glans te geven. Dogh Godt, in wiens tegenwoordigheyt dit al-te-mael vuylicheyt was, ende een walge, die heeft de Weduwe met sijn handt oock eens geraeckt, ende heeft het

Wit

wit aensicht met sulcken af-gryffelycke swerte
schorse overtrocken, en de tonge hongh soo leelyck,
de oogen stonden ront op-geswollen langhs de kaec-
ken, dat sy de Duyvels-moeder scheen te wesen. ~~Ma~~
in dit palleertel, en in dese gestekenisle heeftse ge-
geven eenen schroom aen de omstaenders, een
vermaeninge aen de dertele Weduwen, en een
ziel, maer aen wie, is Godt bekend, die kan
't weten.

(a) Nu sien ick waer dat henen wilt eene gelycke-
nisle van eenen treffelycken Schryver, den welcken
(berispende sommige weeldige Weduwen in *Spag-
nien*, daerse rouw in't wit draegen) seght, datse
gelyck zyn aen de popelier blaeders, van den eenen
kant heel wit, van den anderen heel groen, dat is,
datse over den dooden weenen, en naer den leven-
den verlangen; en hopen het couleur van droefheyt
in blydschap noch eens te veranderen. Ende om hier
toe te geraecken, soo volgen sy de voet stappen van
dese Romeynsche Jouffer, die sich in-beelde, dat
schoon voor doen half verkocht is. Edoch om dese
Vrouwe-kraem op te setten, wat en doente niet; sy
sullen 't dickwils uyt hunnen mondt verspaeren, om
beneffens een ander in sattyn en fluweel te gaen, ~~aan~~
de Mode trots de beste uyt te voeren. Ick bidd', *Phi-
lothea*, geeft my den oorlof van hier een weynighs-
ke af te ryden.) Soogingh't met die arme Weduwe,
die haren noot klaegden aen *Eliseus*. (b) Den Propheet
vraeghde haer, oft sy geen middelen en hadde, oft
voorraet van gelt, oft het Huys met Meubels wel
gestoffeert was, oft den solder vol graen was, den
kelder vol wyn, &c. Sy antwoorde, dat sy in haer
Huys anders niet en hadde, *als een weynigh Olie om*
haer daer mede te salven en te smciren. Dese schappraey
was ydel, daer en was t'eten noch te breken. Soo
gaet het met die slechte hooveirdige sloorkens,
winnen sy een stuyverken acht oft thien, dat moet in
een

den wheyerken, in een pluymken, in een fyden rockken, in poeyer, in blanckettel, sy moeten wat hebben om te smeiren, al souden sy't met vasten weeten om winnen en in-haelen. Ick denck dat sy't geleert hebben van den Syd-worm, die spint oock uyt lijnen, moet een fyden huysken om daer in te liggen: son gae't dese uyt haeren buyck verspaeren, om dat sy oock eens een fyde rockken soude draegen.

*Al op den arm,
Niet in den derm.*

Hoe dat dit in dese onse Eeuwe met de waerheyt over een komt, dat laet ick een ander oordeelen, noch ick en geve my niet uyt voor iemants Rentmeester, om sijne middelen te onderzoeken; veel minder lust het my in iemants keucken te snuffelen; ick kan sonder dit myn woorden stant genoeg doen met de voorgaende tyden. Ick en moet maer alleen eens open doen den boeck van de *Levens van de Medegesellen van den H. Franciscus*, en ick sal daer vinden een geschiedenisse tot bevestinge van't gene wy hier handelen, *F. P. Theodorus van Munster*, die grooten dienst gedaen hadde onder de Borgerye van Brussel, ten tyde van de Pest, die wiert eens van eenen Edelman genoot, om by hem te komen eten; het welck *Theodorus* toe seyde om gewichtige reden. Over Tafel sittende, soo alle dingen overvloedighlyck aengedient wierden, seyde *P. Theodorus* tegen den Edelman: *Myn Heer, hier is een groot getal van schotelen, en een menigte van spyen, dat bet u Edelheyt geliefde, men sou hier iemant af konnen deelachtig maecken.* Dese woorden, soo sy van den Edelman niet gevat en wierden, sijn naderhant van *Theodorus* noch eens voorgeslaegen: waer op als doen den Edelman gaf voor antwoord: 't is my lief, U Eerw: doet dat u believe, ick stelle het in U Eerw: goet-duncken. Hier op heeft *P. Theodorus*

een schotel genomen , en daer over geſpreyt-~~een~~
ſervet , die gegeven aen den knecht , hem belaftende
dat hy die door de ſtraet ſoude dragen , en dat hy
op het huys ſoude letten , tegen 't welck de ſervet
ſou waeyen , en daer de ſpys ſou in draegen. Den
Knecht gaet, draeght de ſpys, de ſervet waeyt af , hy
ſiet naer het huys ; maer om dat het al te eerlyck volck
was die daer woonden , derſde hy , ſoo hem docht ,
hun niet beſchaemt maecken : overſulcks keert we-
derom met de ſchotel. *P. Theodorus* hem ſiende
vraeght oft alle dingen beſtelt waeren. Oft de ſpys ,
gedraegen was : Maer den Knecht onſchuldigh
ſigh , leggende dat het huys ſoo degelyck was , dat
hy hem niet en koſt in-beelden dat de ſchotel daer
moest gedraegen worden , ende overſulcks dat hy
de ſpys wederom met hem naer huys heeft genomen.
Evenwel *P. Theodorus* ſent hem anderwert door de
ſtraet , met bevel als voren : en ſiet , de ſervet waeyt
wederom af voor het ſelfde huys: doen heeft ſigh den
Knecht verſtout , is met de ſpys gegaen recht in , en
heeft daer gevonden een huysgeſin dat ryckelyck
gekleet was , en armelyck at , miſſchien vont hy de
kinderkens met ſattyne mouwen , die den draf aten
uyt houte ſchotels. Is dat niet een hooveirdye en
grootsheyt weirdigh om uyt-gelacchen te worden?
Seker my dunckt dat hy aerdigh heeft geſproken ,
en den nagel op het hooft geraeckt , die geſeyt heeft
deſe ſpreucke :

*Fluweel en Syd' is ſeldſaem kruyt ,
Het bluſt het vuer te keucken uyt.*

Welcke woorden my een ſneedige bemerckinge
indachtigh maecken , want nopende het fatſoen van
de *Arcke* van *Noë* is'er een verſchil dat wy hier toe
konnen trecken. Sommige ſeggen , dat ſy is langh-
worpigh geweest , en niet verheven , op het fatſoen ,
ſeer naer van eenen trogh oft moelle , andere ſijn
van

van gevoelen, dat sy was op-gemaect gelyck een kleeer-kasse, dat is, smal en verheven: wat'er af is, oft niet, was sy gelyck een kleeer kas, soo en was sy niet gelyck een moelie; oft was sy gelyck een moelie, soo en was sy niet gelyck een kleeer-kas. Wat dient hier meer geseyt, *Lieve Philothea*? Overloopt eens d'ydele Weirelt, siet oft gy dit al-te-mael in sommige huys-gefinnen niet sult bevinden. Is het eenen troch, soo en is 't geen kas, ende is't een kas, soo en is't geen troch. Dat is: Is'er veel te kleeden, soo en is'er dickwils niet veel te backen, noch te brouwen: ende soo gy oordeelen soud' naer den uytwendigen pracht, gy soud' seggen dat het al Princeessen waeren, die geduerigh open Hof hielden: ende eylaes! den buyck meynt dickwils dat de keel gehangen ende gesloten is.

Eens bants-volleken aerdige punt-redenen.

Ick laet dese Jouffers met haeren sleyp passeren, en de straet vaegen; ick sal hier een bedenckinge voorwenden op het steirtjen van ons leven. O! wat een ryck sinnige bemerckinge, wort'er genomen op een serpent, dat rincks gewys gebogen is, in sijnen steirt byt: 't is eene leeringe voor alle menschen, dat wy het eyndeken van ons leven moeten door-knouwen: oft'er geen senyn van dootd-sonden in en sal steken. Wy zyn bedrogen soo wy hier in ons eygen selven streelen: want daer is eertydts gekomen eenen Eremyt in een Koop-stadt, en is recht naer de Peirde-mérckt getreden, daer wesende, heeft hy aen de Roskammers gevraeght, oft sy niet een Peirt te koop en hadden, kort van lyf, breedt van borst, kleyn van hooft, schoon van maenen &c. en achter met een Pauwen-steirt? waer op sy antwoorden, dat'er diergelycke niet te vinden en waeren, den Eremyt dan hun vattende in hun woort, heeft tot de omstaenders geseyt: Sulck Peirt en is'er niet te vinden,

den ; ende nochtans meynt gy-lieden , als gy t'huys zyt , diergelycke een op den Stal te hebben , want gy-lieden leeft als beesten , nytgestort in alle vuyligheyt , ende vleeschelycke sonden : en naer dese genuchten en blydichappen meynt gy-lieden noch eenen Pauwen steirt , dat is , een goet eynde , en een vrolyck scheidten te besitten. Dat zyn de wenschen der goddeloose , *Philothea* , als het klouken van hunne blydschap ten eynde is gelooopen , om daer boven in den Hemel d'eeuwige genuchten te beginnen , als hunno tydelycke hier beneden komen te eyndigen.

I.

Hier moet gy, Philothea, al u vyf sinnekens spannen, om dese raetselijens te treffen: Dat gy op den kant van een rivier had een Wolf, een Schaep, en een Beir, en dat gy die een voor een moest met een schuyt oversetten, soo nogtans dat'er geen en vyant by den anderen soud' blyven, dat is, noch Wolf by 't Schaep, nog Schaep by den Beir, hoe soud' gy dat in't werck stellen , en wat soud' gy eerst , wat de tweede, wat de derde overhaelen? Gy verdient een Beeldcken Philothea , soog gy dit weet te passen.

I I.

Dit voorgaende is te soeken, maer dit naervolgende is gevonden, en het is vol aerdsigheyt, ende trecken Men vertelt, dat'er tot Roomen een Pasquille aengeplacki wiert ten tyde van Carolus V. met af beeldinge van seven Persoonen ; Daer was geschildert den Paus gevende de hant aen den Keyser , steunende op eenen Ackerman , die seyde : Jo sostente los dos. Aen de zyde van den Keyser was eenen Koopman met Divise:

Jh robe lostres. Aen den kant vanden Paus was een Rechts-geleerde, die seyd: Jo en ganno los quatro. Een weynigske onder was Doctoor Medicus, en sprak Ja mata jos cinco. En boven stont een geestelyck persoon, en seyd: Jo absolvo los todos. Verstaenige lieden sullen oordeelen, dat hier vyf nagelen op het hoofte worden geslaegen.

I I I.

Hoort eens een wonder worpken met den Teirling-steen: Seker misdadigen was veroordeelt tot de Galley om te roeyen. Hem wierden gegeven twee dobbel-steenen (want by moester soo veel jaeren blyven sitten, als by oogten sou worpen) by wierp dan en den eenen steen ging slaen op den anderen, en den bovenste was eenen exel, en soo mocht by naer een jaer verloft worden. Dat was immers een Kramers kansje!

I V.

Om dat ick hier aen de Schepen geraecht ben, soo moet ick'er by voegen wat ontrent het water gebeurde. Een Koopman hadde de heele Weirelt om gevaeren, en was al de peryckelen van de schip-braeck ontkomen, en den selven naderbant weder-gekeert zynde in't Vaderlandt, is in een schuytjen op sijnen Vyver verdroncken. Siet de doot leeft met ons gelyck de struyck-roovers met den reysenden man, sy bespringen hem daer by't minste vermoede heeft. Saligh was by die in sijn Comptoir doot gevonden wierdt, met den vinger wysende op dese woorden van Salomon: (a) Is't dat den rechtveirdigen van de doot verrast wordt, (b) sijn ziele sal wesen in verkoelinghe. Och! dat myne ziele dan sterve de doot der rechtveirdige! om daer toe te komen moeten wy oock leven het leven der rechtveirdige.

Tos-

Toesicht der Ouderen over hunne Dochters, en hunne Converlatie:

*Het is gewermt,
En beschermt,*

Myn Dochter heeft een tertiaen ,
 s' En magh daerom niet buyten gaen ,
 Sy moet haer houden van de straet ,
 Op dat'er niet wat toe en slaet ;
 Sy mocht wat krygen in de kou ,
 Dat sy daer naer beklaegen sou :
 Want siecke lien zyn wonder teer ,
 Haer let het minste mottigh weer ,
 Daerom houd' ickse by den haert ;
 Want daer en ben ick niet vervaert .
 De Maeght die op haer diensten past ,
 Die heb ick oock genoegh belast ?
 Dat sy haer wel sou gaede slaen ,
 En stookten 't vuer van s'morgens aen ,
 En onderhouden 't heel den dagh ,
 Op dat sy haer wel wormen magh ,
 Sy heeft een schermfel in de hant ,
 En dit bevryt haer van den brant :
 Soo sit myn Dochter wel en wermt ,
 En is oock van de vlam beschermt .
 Ick wou dat ieder als men mint ,
 Droegh sulck een sorgh voor sijn kint ,
 Besonder als een yendigh dier ,
 Blyft sitten by Cupidos vier .
 Een kranck hoeft viel daer licht in rust ,
 Een kranck hoeft schoot in vuyten lust .
 Een kranck hoeft kreegh dan wonder sin ,
 Een kranck hoeft vielder seffens in .
 En als men nu gevallen is ,
 Dan siet men wat dat mallen is :
 En 't speelijen wiert daer med' ge.eynt ,
 Myn lieve Dochter is gescheynt .

En waer af komt s'in dit verdriet!

Dat sy en gy niet toe en siet.

Bewaertse dan op alle kant,

Dat sy haer wermt en niet en brant.

AL is't verstant eygen aen de Mans, *Philothea*, en de schoonheyt het deel der Vrouwen, soo geschiet het evenwel, dat'er gevonden worden die in alle beyde treffelyck zyn, en uytmuntend; ja ick en sien niet aen wie datse in aerdige grepen en sin-rycke inventien somtydt moeten wycken. Neemt hier een staeltjen, tot bevestinge van myn seggen: Seker Jouffrouw was langen tydt aengesproken, besocht, gelief koost van haeren Serviteur: maer gelyck de liefde met sijn vlengeltjens een Quicquel-steirtjen is, den trouweloosen Gâst liet de jonge Dochter sitten, die van hem niet anders en behiel als een leelycke rugge-spraeke. (a) Sy, om hem de valsheyt en het ongelyck door den neuste vryven, schonck hemeenen gouden rinck, met eenen valschen diamant, waer in gesneden stont dit woort: *Lamasabatbanie*. Hy sloegh naer het beduytsel, gelyck den blinden naer het ey, ter tydt toe dat hem eenen anderen den eygen sin uytgriefte, en de uyt-legginge daer af gegeven heeft; ende was dese:

Di Amanat faulx, Lamasabatbanie?

Seght valschen Minnuer, waerom hebt gy my verlaeten?

Ick en sien niet wie desen aerdigen treck soude konnen verbeteren, en haer den eersten prys af-winnen. Alleen is te beklagen, dat sy het stof ende het geluck niet en heeft gehadt van op een aengenaemer materie te spelen. De schult daer van is te geven ten deele aen haer te licht geloovende ooren, ten deele aen de wachteloose oogen van de Ouders, die desen Quant

al

al te veel ontydinge aenspraeck gedoogen , waar door hy gelegentheynt vout om sijne snoode ranc-ken te beleggen. Dit en duyfent diergelycke on-gelucken , die wy dagelycks met eenen natten vin-ger fouden kunnen wyfen , vereyffchen dat ick dit Sinne-beelt met defe aenspraeck hier tuffchen soude planten.

Ick segg' dan en ick spreek hier u-lieden aen , Va-der en Moeder : Heeft u Godt in den houweycken flaet Vruchten verleent ? queectse op in de vrees des Heeren. Zyn 't Dochters ? flaetse wel gaede in haere wanckelbaere jeught ; 't is ongelooffelyk hoe licht een voncxken in het vlasch komt te vatten. Noch en bedrieght u niet door die rypigheyt en zeegh-baerheyt van u kint : 't is meer als eens gezien dat de fluypende kattenkens het vleesch uyt den pot stolen. De Jonckheyt (seght eenen seer wel) is gelyck het quick filver , dat het minste gaetjen dat het fiet ge-bruyckt om te loopen , en als 't gestort en gevalien is : wie kan 't sonder vuyligheyt op-raepen ? Ergo dan is 't tydt een oogh in 't zeyl eer het schipken op een zant plaet loopt , en komt te bersten. Den voor-sichtigen *Job* sal u hier de handt geven , en tot defe forghvuldigheyt aen leyden. Defen , als sijne Sonen ende Dochtersmaeltydt hielden (daer ongetwyffelt veele andere Jonghmans ende Jousfrouwen by wa-ren , want hy groote , en naer het getuygen des H. Schrift , de ryckste middelen hadde van den geheelen Oosten ,) dan segg' ick , stont hy s'morgens vroegh op ende gingh Godt bidden , ende offerde slaggh offer-handen tot versoeninge , vreesende oft sijn Kinders misschien Godt (gelyck het veel placht te geschie-den) door overdaet ende wulpsheyt vergramt had-den : ende misschien oock omte verbidden , dat defe versaemingen hun geen oorfaeck van toekomende sonden en soude wesen. Is dat in der waerheyt niet een lesse voor u, 6 Vader, van forghvuldigheyt te dra-gen , ende acht te nemen op de conversatie van uwe Dochters ,

Dochters, en te letten oft'er misschien niet een loncxken en voncxken en is gerelen ! wat doet eenen waeckenden Huys man , die in sijn schuer werck-lieden gehadt heeft , die het graen dat door den dagh gedorst en uyt-geslaegen is , by de keirs in den langen avont hebben staen wannen ? Al is hy nu ontkleet , jae al is hy nu slaepen , soo staet hy even-wel op , en gaet noch eens in de schuer sien oft daer niet een glinsterken van de keirs af gevallen , oft eenen dief af-gedropen en is , die het droogh strooy tot sijn groote schade , en eeuwige verderffenisse in brant mocht steken. Die in diergelyck gevaer sorgeloos is , die sal in 't midden vanden nacht *moordt* ende *brandt* hooren roepen , als wanneer het ongeluck soo verre sal toenomen hebben , dat het met geen menschelycke kracht oft vernuftheyt en sal wesen te stutten.

*Waeckt Vader , waeckt , 't en is geen spel ,
 Ick bidd' , en maeckt hier niet den blinden ;
 Want een getrouw en heus gesel ,
 Waeyt ons niet aen met alle winden ;
 Die eerbaer jeught ,
 Die tracht naer deught ,
 Is by veel Vryers niet te vinden.*

De wacht dan , ô Vaderis u bevolen , ende uwe slaeperachtigheyt en sal by den recht oordeelenden geen ontchuldige vinden. De *Dochter* seght den Wyse-man , *is een verborgen wacht van den Vader* , die tusschen licht en doncker , als men soo langh aen de deure staet en faselt , eens moet roepen : *Qui va là* , geen sentinelle en kan hier te wakende ende te neirfthigh wesen. Jo wierde bewaert van *Argus* die 100 oogen in den kop hadde , en noch is'er *Mercurius* met een fluytjen onrent gekomen , en heeft hem de *Dochter* gestolen. O lieven Vader , voor die dansen wilt is 't het haest genoegh gepepen. *Hebt gy Dochters , bewaert haer lichaem* , jae de *Vryagie* en aangeboden trouwe

laet die op u belet rusten , niet op haere driften en blinde amouréttkens afloopen. Een houwelyck t'aenveinden is eene saeke van groot gevolg ; daer niet een weynigh ervarentheyt toe vereyscht en wort , die van de jonge jaeren en teere jeught niet en kan zyn ondervonden. Laet ons dit eens bevestigen met iet aerdighs tyt de Landt Wapenen getrocken. Wy sien dat Hollandt voert in eenen schildt den Hollandtschen Thuyñ , daer in sit een Maeght , beneffens haer een Leeuw met seven pylen in sijnen klauw. Dit Wapen getrocken op haer tegenwoordigh Sinne-beeldt , sal my dienen tot een bevestinge , en aen den Vader tot een leeringe. Den Thuyñ beduyt de wacht en de bewaeringe , de Maeght is de Dochter , door den Leeuw verstaen ick den Vader ; de pylen zyn de Vryagien , minne-brieven , &c. Siet gy hier uyt , hoe dat gy de pylen niet en moet stellen in haer handen , noch in haer oordeelen en goet-duncken. Het staet u toe , die t'ontfangen en t'onderfoecken : een Vaderlycke sorghevuldigheyt moet dit al te mael tot sich trecken , oft daer staet te vreese dat'er van de blinde liefde oock blinde slaegen sullen geschieden : want sonder dese toeficht en wackerheyt , soo komt de dertele en onervaeren Jonckheyt soo verre , dat'er daer naer geen salve aen en is te smeiren. *Sigismunda* , Dochter van *Tancredus* Prince van *Salernen* , al jockende en spelende hadde een minne briefken geschreven , en dat opgerolt en gesteken in eenen rieten pyl , en dit vereert aen eenen sekeren *Guiscardus* Hovelingh , al hoe-wel van slechte af-komste. Den pyl die hy met de handt ontfongh , quetsende hem in het hert , en gelyck de schichten met haecxkens voor aen , lichtelyck in , en niet lichtelyck uyt en gaen , is desen in sijn gemoet blyven steken , en heeft daer binnen sulcken vlam verweckt , dat sy malkanderen beginnen liefde en weder-liefde te ontdekken : daer toe wast een vryigheyt : sy vergeet haer geslacht en edel

edel bloedt , waeght haer eer , sonder eens te pey-
 sen hoe dit by den Vader sal genomen worden.
Tancredus doet terstont *Guiscardus* by den kop gry-
 pen , het hoeft voor de voeten leggen , het hert
 uyt het lyf rucken , en dat in een goude Lampet
 aen sijn Dochter vereeren , seggende : dat hy haer
 een gifte schonck die hy wist dat by haer in
 weerde gingh , boven alle kostelycke gesteenten.
 Sy ontfongh het met een geveynide en gemaecte
 blydschap , seggende : (a) Mynen Heer Vader
 heeft verstant dat hy een goude hert in een goude
 schotel weet te doen leggen. Soo brack sy haer
 woorden af , om dat de droefheyt en op-rysende
 traenen haer niet toe en lieten langer reden voor
 te brengen. Openende dan de sluysen van haere
 oogen , besproeyt niet alleen het hert , maer den
 geheelen vloer met traenen. Dogh soode droefheyt
 door het bitter weenen geensints uyt-gestort en wor-
 den , werpt sy haer op het Ledikant, en in d'een hant
 hebbende regael, in d'ander het hert, naer dat sy daer
 duyfent kussen op-geleyt hadd' , seyd' met een beven-
 de stemme : *Van dit lief hert komt alle myn smert.* Daer
 op inswelgende het senyn , badt voor het leste haeren
 Vader , die , van het ongeluck gewaerschouwt ,
 te naergangh quam , dat hy haer soud' vergunnen ,
 dat die t'saemen op een bedde levendigh niet en had-
 den mogen slaepen , dat men die t'saemen in een
 graf soud' willen laeten rusten , en is soo van het
 senyn geborsten. Dit is den droeven uytgangh van
 onse blinde , en al te seer verliefde *Sigismunda*. Is'er
 eenen bedeckten strick , daer de jonckheyt wordt
 gevangen , dat is desen : hier is't dat menigh Mans
 Kindts fortuyn blyft haperen. Eenen op getoy-
 den Joncker , met sijn gesnyckerde woordekens
 wint de ooren van de Dochter , en daer langhs het
 hert : hy stelt haer ziel , sy wordt op hem ver-
 tot , en al is het saecken dat hy haer noch in af-

komste, noch in middelen gelyck en is, sy gaet'er mede strycken, een laet'er den onachtlaemen Vader op kycken. En als het te laet is, ende het Kalf verdroncken, dan wilt men den put gaen stoppen. Hy hadde van te voren moeten overpeysen, *dat daer schoone katten zyn. dat men daer geen Bondt-werckers den voet in buys en magh geven.* Want de vrygheyt waft allenghskens aen, de schaemte vermindert, de sortigheyt vermeerdert, de liefde vonckt, tusschen beyde loopt oock een Camenier, en blaest het vuerken, wat kander afkomen, als dat diergelycke sigh leelyck komen te verbranden? Beter dan al *gewermt ende beschermt.*

Ick vrees, *ô Philothea*, dat dit sommige van de Jonckheyt maer half en sal bevallen: en even-wel het is soo, die wacht-loose verkeerige sal de vuyl Bruydt maecken. Soo fiet men de Muggen den heelen dagh in de Son danssen, en onder een swieren; en s'avonts komen se leelyck in de keirisse vliegen (a) *Dina* gongh nyt enckel nieuwsgierigheyt besien de mode van de Dochters van het Landt, daerse met haer Vader ende Broeders was gekomen; en fiet, om dat-se sonder wacht uyt-gingh; in wat handen en schande dat-se is gevallen? Ende wat en heeft Vader ende Moeder niet te vreesen, daer occasie is die den diet maeckt, daer de Jonckheyt is die blindt is, daer de liefde is, daer onse broosheyt is, daer een stercke bekoringe is, die altemael haer soo sullen omgingelen, dat sy sullen worden gevat en verwonnen? Hoort hier op eens een aerdige gelyckenisse.

De Poëten vergieren, dat een schoone Maeght, met naeme *Athalante*, van veel Jonghmans versocht wiert; maer dat sy aen niemant haere jonsten wilde geven, als die haer in de Loop-baen soude overwonnen hebben, doch met sulcke conditien, dat die sy verwon, niet alleen haer, maer oock sijn eygen selven moest verliezen,

verliefen. (a) Het welck dickmaels gebeurde , overmits , sy gelyck éenen pyl snée door de Winden. *Hippomenes* nochtans heeft het gewaeght , en den strydt met sulck een hart bespreeck aengevangen. nemende by sich dry goude appelen , om die in de baen haer voor te smyten , en soo haeren snellen loop door het op-vatten te vertraegen. Wierp oversulckx den eersten in het begin , den tweeden in het midden , den derden op het eynde : de welcke sy op nemende , is van *Hippomenes* overwonnen. Dat *Atbalante* geschiet is , dat gebeurt aen onse ziele : sy is wel snel in het loopen , en gaet op eenen oogenblick met haere vliegende gepeysen naer *Parys* , *Italien* , *Indien* , jae tot de Hel , en den Hemel : maer den Duyvel , die tegen haer strydt , die worpt haer voor dry schoone appels , eenen in de jonckheyt , ende is den gouden appel der wellusten ; den tweeden in den voort-gangh , ende is den gouden appel van de eer , ende den derden in den ouderdom , ende is den gouden appel des ryckdommen ende begeirlyckheden : met de welcke hy onse ziele soo besigh houdt , dat hyse somtydts komt verrasschen. Naementlyck den eersten die lacht de Jonckheyt soo soet aen , en doet den mond soet wateren. Desen wierp de Huys vrouwe van *Putiphar* aen *Joseph* , maer hy viel weygerigh aen soo snoode begeirte , beschermende en wapende sich met het corselet de vreesse des Heeren ; doch wat hy reparerden oft niet , sy en hiel niet op van de eene bekoringe op de andere te setten , en haere boosheyt meer en meer te verdobbelen , om de stantvastigheyt van den suyveren Jongelingh te breken : (b) jae hoe hy haere beweginge en aanvechtinge meer verstaet , hoe sy syver quam wederom aengevallen ; min oft meer , gelyck men siet in een kinder spel , daer eenen sit in een touw , oft zeel , om te touteren en te schokkelen , achter wiens rugh een ander staet , die het

daer in-geseten kint voorts is stootende, en den vol-
len swier gevende hoe dat hy met meerder krach-
ten van sikh dout en stoot, hoe dat terstont oock
met meerder geweld komt te rugge gedreven: Soo
oock hoe dat *Joseph* dese oneerlycke Vrouwe meer
verstiet hoe dat sy stercker op hem quam aenge-
vallen, ter tydt toe dat hy de vlucht nam, om dat
hy door dese Meremin in geen voorder peryckel
loopen en soude. Waer op eenen Schilder, die dese
geschiedenisse af gemaakt hadde, met groote letters
daer onder wel heeft mogen stellen dese woorden:
*Men sal meer sulcken Mevrouwen vinden, als sulcken
Knechten.* Waerachtigh jae, meer sulcke Mevrou-
wen sal men vinden, als sulcke *Josephs*. Hy thoonden
door sijn antwoorden, dat men de vrees des Heeren
te hulpe moet roepen, soude onsen strydt ter-eeren
wesen.

Siet als'er twee, *o Philothea*, tegen malkanderen
staen in een duël, ende dat den eenen een stock-
de acht oft thien op sijn bloote borst ontfanght, son-
der gequetst te worden, dan besluyt men daer uyt, dat
sulcken eenen *Hoogen Naem* over sikh moet draegen.
Soo is den vromen Campioen gelyck als hart ge-
weest tegen die senynige steken van dese arghli-
stige ende eerloose *Hexe*. Soo dat de vrees des
Heeren maeckte een maeghdelyck hert onwinbaer
en scheut-vry tegen *Cupidos* peylen. Als men met
de Goddelycke *Vrees* gequetst is, dan voelt men
geen weireltsche scheuten, ick moet een treffelycke
gelyckenisse hier op voor diepen. Als eenen Sol-
daet sikh quaelyck heeft gedraegen, ende om sijn
schelm-stucken moet gearcubuseert worden, eer hy
aen den staeck gebonden is bidt hy een van sijn beste
kameraeden dat hy onder d'eerste wilde losbranden,
en hem eenen hert scheut jonnen, op dat hy nader-
handt d'andere kogels die hem door den buyck, oft
erm, oft beenen gejaeght worden niet en soude ge-
voelen. Soo gaet het van gelycken met eenen Godt-
vruch-

vruchtigen mensch, als die eens in het heyt van Godts liefde getreft is, dan spot hy met al die hem willen schieten. Ende sulck was de ziel daer den *H. Ricbardus de S. Victoire* af seyt: *Dunckt u niet, dat dat herte doorschoten is, als den brandenden schicht gepasseert is door het binnenste, en door het merg der beenderen, haer ziele soo beweeght heeft, datse haer selven niet meer en kan bedwingen, noch haeren brandt verbergen? sy haect en snaect, sy brandt en vlamt, sy sucht en weent van blydschap, en roept anders niet; als datse door sijne Liefde soo diep is gewont geworden, datse niet en kan rusten.* Dese vreesse hadde *Josephum* dan tot den slagh toegerust, soo dat hy, *Verwinner* alleen zynde, *Verwinner* uyt den strydt gekeert is. Maer, gelyck den Schilder seyde, diergelycke zynder weynigh te vinden. De Jonckheyt door-gaens en is hedendaeghs soo niet: voorwaer neen, wy sien't voor ons oogen d'ongelucken die dagelycks over al geschieden, den val van jonge Dochters, haer broosheyt kan men over al met natte vingers aenwysen. Seght dan niet: *Mijn Kinders zyn Godtvruchtigh, eerbaer, kuys, onnoosel in het geselschap en conversatie, &c.* Seght dat niet, segge ick, want gy zyt den Vader wel, maer niet den Biecht vader. Van u en uws gelyck staet: *Dicunt & non faciunt*: maer van haer *Faciunt & non dicunt*.

Overfulckx soo waerschouwe ick u hier Vader en Moeder, u biddende dat gy wilt een lesse en achterdencken vatten van *Salomons* Tempel, den welcken bove op de hooghste colommen, *Lelien* dede stelen, en netten daer rontsom snyden, om u inte scherpen, dat'er geen *Lelien*, noch Kinderen suyverheyt, noch eerbaerheyt, noch onnooselheyt soo verheven is, en verskert; oft wel daer zyn netten gespannen, listen en laegen geleyt, die u soetste en suyverste Dochter konden vangen, bedriegen, onteeren ende schenden. Ergo dan, ons Sinne-beeldt, 't is gewermt, ende beschermt, sal van daegh, ende voortaan u lesse wesen.

Een worpken op den hoop toe.

BElofte maeckt schult, *Philothea*; siet, ick vol-
doen myn vrywillige op-genomen verbintenisse
van altydt op de manier van *Seneca* aen *Licilius* iet
aerdighs in het leste toe te werpen, al-hoe-wel dit
schroomelyck is.

Den Koningh *Jacob Almanzor* hadde door een ne-
derlaegh van Koningh *Frederick* Spagnien ontwel-
dicht, 't selve in peys en goede wetten gestelt, sont
jaerlycks tot meerder verlekeringe derwaerts noch
sommige personen, daer hy meest op betrouwde,
onder andere wiert voor eenen Gesant afgeveirdicht
Abraham Mahama, een wys ende verstandigh man,
daer sijne Majesteit in had een groot bevalen. Desen
komende in *Spanien*, niet verre van *Cadix*, vint in het
eenzaam Bosch een schoone Jouffrouwe, sonder dat'er
geselschap by was van eenige Camenieren: dit docht
hem, gelyck het een iegelyck soude dencken,
niet voorsichtelyck gedaen te wesen, overmits haere
eerbaerheyt by de moetwillige gevaer kost lyden. Hy
vraeghde haer dan, hoe sy soo stout derfde zyn, alse
in sulck een plaetse alleen gongh wandelen? Sy gaf
voor antwoord: Soo langh als onsen machtigen Ko-
ningh *Almanzor* sal leven, soo sal een schoone Jouffer
alleen door een Woestyne mogen trecken, sonder dat
haer iemant sal hinderen. Desen Gesant verwonderde
sich hier over ten hoogsten, en weder-gekeert zyn-
de by den Koningh, vertelde hem alle gedenck-weir-
dige saeken die hy in't Ryck gesien hadde; namentlyck
den onverwachten voorval met dese Jouffer. Den
Koningh vraeghde hem; wat hebt gy haer geant-
woord: Hy seyde, haer't gene dat ieder daer op soude
uytschieten: te weten dat sy in peryckel, langh soude
roepen naer den Koningh *Almanzor* eer hy haer soude
kunnen beschermen. Den Koningh, gevoelende dese
antwoorde in het diepste sijns gemoets, doet hem op

stende voet wederom gereet maecten tot de tweede Ambassade : en geeft hem mede eenen brief van *Urias* om in handen van den *Viceroy* te leveren , den welken hy scherpelyck belast den bringer des selfs : op d'eygen plaetse te leyden , ende aen eenen scherpen pael te speten , en dat den Scherp-rechter voor alle de weirelt soude uyt-roepen dat desen was plichtigh van gequettste Konings Majesteit, om dat hy sich verflout hadde met een Juffer alleen in een Boschagie te spreken , en door sijne woorden de autoriteyt des Konings , daer sy op betrouwde , in twyffel te trekken : Och waeren doen de Wildernissen, Boschagien; heggen en haegen soo versekert dat onse Lust-hoven Gloriettekens , ick laet staen onse Saletten , die bewaeringe en vrydom hadde ! 't Is verre van daer , en dies volgens gelyck ick seyde , loo is aen Vader ende Moeder de wacht bevolen. En noch sal't quaelyck genoegh gaen , want daer is verraet van binnen.

I.

In den leger van *Xerxes* , die in 100000. koppen bestont , en was'er maer eenen die aen den Koningh de waerheyt en dorste verklaeren. *Philothea* , leght liever met dien :

Die my seet

Dat my mistaet ,

Is mynen vrient al is't my leet.

I I.

Hoort nu eens , *Philothea* , (soud' gy wel soo vernuft geweest zyn ?) op wat maniere de Koninginne *Saba* proeve nam van de wysheyt van *Salomon* naer het seggen van de *Rabbijnen*. Sy nam ses Knechtjens en ses Dochterkens , diese kleeden uyt eenderbande , en versocht van hem oft hy die soude weten te onderkennen.

Voorder soo badse een natuerelijcke bloem gepluckt , en een van syde gemaect naer het leven , die malkanderen geleken gelyck twee druppelen waters , en stellende die op

het eynde van het Koningblyck Salet. Vraegbden oft hy sou weten te raeden welck de gewassen, welck de gemaecte bloem was?

Hy liet een Bieken vliegen, en die gongh sitten op de waerachtige bloem. En by dede een silvere becken met water brengen, en geboodt de Kinderkens bunne banden daer in te wasschen: en fiet, uyt het plaeyeren in het water, daer d'een grover mede te werck gongh als d'ander, heeft hy weten te onderscheyden d'een als d'ander. En den wysen Salomon, Philothea, die is so leelyck gevallen, al of hy op ons Sinne-beelt geen acht en hadde genomen.

I I I.

By de Koninginne voegb ick een kloecke Keyserinne, dese badt vermaeck in dry saecken:

In een Leger staende in slagb-orden,

In een Choor vol Muscanten,

In een Galge vol Dieven.

Want door het eerste seyde sy worden de Frontieren versekert:

Ende de Landts-lieden bewaert.

Door het tweede Godt geloofst.

Door het derde magh een iegelyck gerust woonen, slapen, reysen, Coopmanschappen doen, &c.

I V.

Gregorius, Susters van Margareta Austriaca, liggende op haer sterven, seyde sy: ick hope dat mynen Hemelschen Bruydegom my een Edelder Ryck daer boven sal geven; als my sijn Koninghlycke Majesteyt van Spagnien hier op der aerde vereert sou hebben. Sy seyde seer wel, Philothea, want daer is het voor goet in overvloedigheyt van

alle Hemelsche goederen en blydschap, ende hier
zyn de Rycken gebouwt in valleyen en traenen.

V.

*Steden en Rycken,
Hebben hun Lycken,*

V I.

Ick sluyt met een aerdigh giftjen, *Philotbea*, wenschende in u de selfste miltheit, en die noch op een verheyyender maniere. Als *Lodewyck den XI.* sijn blyde inkomste dede binnen *Doornick*, onder menighvuldige willekom teeckenzen, quam hem in't gemoet een Dochterken soo ryckelyck gepalleert, en soo schoon van aensicht datse den Koningh niet genoegh en kost verwonderen. Dese offerden op sijn Majesteit een gouden hert, in het welck noch konstigh gemaect was een silvere Lelie seggende: *Het Hert van de Doornicksche Maeght is alleen voor u Heer Koningh open.* Om iet diergelycks aen een sterffelycke Majesteit te doen, dat en sal u, *Philotbea*, nimmermeer gebeuren. Maer om u hert op te offeren aen den Koningh der Koningen, dat kan alle daegh geschieden: dese ambitie oft eer sucht alleen is geoorloft. Soo dede dese trotse Jouffrouw die alle Serviteurs van der handt wees, seggende, dat'er een Konings Sone sou moeten komen. Dese by geval in de Kerck haer oogen slaende op een *Crucifix*, waer boven stondt ge'chreven: *Jesus van Nazareth Koningh der Joden.* Soo sy het woort Koningh gewaer wiert, seyde: *Hier is den Serviteur en Konings Sone gevonden.* Ende aen dien heeft sy uyt een gouden hert van liefde, de silvere Lelie van suiverheyt geschoncken.

Ick bidt u wat ick bidden magh, *Philotbea*, laet hem in u open hofken oock dit blommeken plucken.

Voor de Rechts geleerde.

*Sulcken heeft Godis straf te vreesen ,
Die Weduwen veraruckt en Weesen.*

Voor de onbedachte.

*Eer, geloof, en oogh ,
En lyden geen schaers.*

Voor de geswoorne.

*Gelt, geweld en gunst ,
Breckt recht, regel en kunst.*

Voor de stantvastige.

*Noch om doodt ,
Noch om noot.*

Voor u Philothea.

*Licht is de Weirelt noyt te kennen ,
Als de Weirelt te ontkennen.*

Voor de Lasteraers.

*Die quaet seyd' eer hy quaet siet ,
Al sweegh hy stil ten schaede niet ,
En die soo op een ander spreekt ,
Merckt selden wat hem selfs gebreekt ,
Daerom spreekt van een ander niet ,
Maer denckt wat dat u al geschiet.*

Dit is een profijtige lesse , Philothea , maer die by weynigh onderhouden wordt. Al de weirelt siet uyt, en niemant en siet in. Het schynt als wy in een anders Hofken mogen onkruyt plucken , dat het terstont by ons zyn al suyvere beeldeken. Maer laet ons een flappeken voort-treden , en een blaeyken keeren.

Ongeluckige , tweedrachtige , ver- warde Houwelycken.

*Quaet Huysgesin,
Duyvels gespin.*

En die geduerigh sit en spint,
 En soo den schraelen kost al wint;
 En noyt van spinnen op en hout,
 Die wint noch qualijck broot en sout.
 Maer soo daer iemant 't gaeren breckt,
 Of 't vuer in haeren spin-rock steckt,
 En willens brodt een heel bobyn,
 Dat moet een arme spinster zyn.

Siet eens wat spel den Duyvel maeckt,
 Als hy ontrent het gaeren raect,
 Lys spint hier aen den heelen dagh
 En Lemmen haspelt wat hy magh.
 En evenwel noch sonder baet,
 Om dat den Duyvel vat den draet.
 Al spon Lys noch eens soo ras,
 Al had sy noch soo fijnen vlas,
 Alwaer haer draeyken noch soo sterck,
 Het is doch al bedorven werck;
 En dit staet Lemmen geensints aen:
 Daer sal het op een kyven gaen;
 En Lys die oock heeft haeren kop,
 Die salder tegen zeylen op:
 En dan sal desen derden maet,
 Soo dapper stroyen vuyste zaet,
 Tot datse beyde zyn gescheynt,
 En tieren 't buerschap over eynt,
 Om hun te helpen uit den twist,
 Als vlas en dagh-loon is gemist.

My dunckt voorwaer dat diergelyck
 Te vinden is in 't houwelyck,
 In 't eerst als 't vlasken word gerockt,
 Het gaet al oft het waer gejockt,

Het spint soo sijn gelijck een sy ,
 Men weet'er van geen twistery ,
 Daer naer dit soet en lief gevley ,
 Soo komt den Droes kop tusschen bey ;
 Die maeckt dat spin rock en het hert
 Van bey door twist ontfteken wert.
 Dan berst het uyt in vuyt rampoer ,
 En schendt haer voor een prey, en hoer :
 En dickwils (dat het leelijck staet)
 Men hoort dat hy sijn Vrouwe slaet ,
 Die oock een koppel sleutels haelt ,
 En met de selfste munt betaelt ,
 Soo datse hem wel dapper slaet ,
 En lustigh aen sijn gaeren gaet ;
 En maecken saemen sulck gebaer
 Als oft het in de Helle waer .
 'T schynt dat den Duyvel en sijn Moer
 Haer wooningh hebben in den vloer :
 Soo vloeckt en tiert men dagh en nacht ,
 Dat dickwils oock de Raetel-wacht ,
 Hoort eys'lyck roepen moort en biant ,
 En vringht de messen uyt hun hant ,
 En is bevreesst dat Man en Vrouwe
 Den eenen d'ander quetsen sou.

De vrienden komen tusschen twee ,
 En maecken weder peys en vree ,
 En bidden datse nu voortaeen ,
 Dogh sonder twist en scheuringh gaen ,
 En leven in den echten staet
 Soo effen als een syden draet ,
 Maer watse bidden ofte niet
 Daer is en blyft maer huys-verdriet ;

*Noch daer en sal zyn noyi kom af,
Voor datse rusten in het graf.*

Wat segg' ick, *Rusten in het graf*? Het schynt dat'er oock een af-keer en tegen-stryd't gewortelt sit in de beenderen, als sy in de doodt kist genagelt worden en uytgedraegen. Want seker Eremyt vindende boven op eenen bergh het graf van twee diergelycke gehoude personen, die in hun leven quaelick waeren geweest ingespannen, heeft de twee doodt hoofden van alle beyde uyt de kist genomen, ende die den bergh doen onder af-rollen, ende nederstooten. Ende soo hy sagh dat het een liep Oost, en dat het ander rolden Noorden, soo seyde hy: *Wat wonder is't dat dese twee verscbilligh waeren in het leven, aengesien sy oock naer hun doodt niet en willen over een komen.*

Om diergelycke swaerigheden te meyden, en om't H. Sacrament van den Houwelycken Staet in peys en vrede tot ziele saligheyt te beleven, soo dunckt my dat naer de deught wel het eerste en't principaelste doel-wit in de vryagien behoorden te wesen, gelyckigheyt van humenren. Noch ick houde voor goet het spreek woordt dat binnen *Loven* ergens op een Poort staet geschreven:

*L'Amour fait rage,
L'Argent mariage.*

Noch den Houwelycken staet en placht oyt geschildert ende beteeckent te worden door twee beursen, maer wel op twee herten die op malkanderen passen. (a) Gelyck *Plinius* seydt, dat'er geen beter in-tinge ofte inlyvinge onder de boomen kan geschieden als die ende op den selfsten tydt rype Vruchten dragen, en Vruchten van de selfste amperheyt oft soetig-

(a) *Lib. 17.*

tigheyt, beneffens een over-een-kominge der schorfsen. Anderfints is'er vreesse, dat den Bogaert-man noch bloessem, noch vruchten en sal winnen. En dit dient veel nauwkeuriger in het paeren der menschen onderhouden, als het mengen der planten. Of seker het staet te duchten dat het Houwelyck alleen dorre klip-tacken sal hebben, en de soete vruchten van peys en liefde en sullen in dien hof niet wassen. Ende nochtans hoe noodigh en is dese over-een-kominge niet: en wat spel en placht desen weder-wil niet te maecken. *Och!* (seyde een seker Jouffrouw versch getrouwt, en gevraeght hoe't al gongh) *het heeft soo veel snapt in; eer men van tbien sinnen vyf kan maecken*, soo dat niemant geen kat in den sack en magh kooopen, maer moet wel neerstigh van te voren in de wint sien om den aert, genegentheyt, ende in borst te ontdekken. Want al hadt men hedendaeghs *Argus* oogen, noch kan men bedrogen worden, en overvallen in leelycke fael-grepen, om dat de Jonghmans soo schoon weten voor te doen, ende het geckxken in de mouw te houden; ter tydt toe; datse t'samen zyn verbonden.

En als de Bruyt

Is in de Schuyt,

Lief Schippertjen dan is't vleyen uyt.

Nu de ongenuchten, die hier uytryfen, legh ick de Ouderstendeel, ten deel de Jonghmans te laste. Laet ons, *Philothea*, om wat lichts te winnen, een passagie uyt het *H. Schrift* trecken. De kinderen der Propheten: dat is, de Leer-jongelingen, soo het dieren tydt was saeten in hongers noodt met ydele schappraey, en hadden t'eten noch te breken. *Eliseus* die het bevel daer over hadde, gebodt even-wel den grooten pot over te hangen. (a) Middeler tydt gaet'er

Y

eenen

eenen in het veldt om moes te snyden , en valt terstont in groote planten , daer hy terstont sijnen mantel vol af heeft gesneden. En daetelyck heeft men't gekapt , geschorven , gesoden en opgedient ter tafel. Maer soo ras sy het proefden , saegen sy'er soo vies uyt en walghden en riepen : *Vir Dei mors in ollâ. Man Godts de doot is in den pot.* 't Is onmogelyck dat men't soude eten. Dit is de geschiedenisse , *Philothea* ; laet ons die nu een weynigh uyt-pluysen , en onse voorgaende reden toe-passen. Daer is ergens een soet-aerdige Jousfrouwe , die onder de bestieringe en het beleyt haerder Ouders desen Staet soude aénvangen. Vader ende Moeder wat doense ? Sy sien naer den *Gouden Duyvel* ; dat is , sy overloopen de Jongh-mans van de Stadt , ende letten op de groote blaedinge , taelen naer de gene die den uytwendigen schyn van ryckdommen hebben , sich inbeeldende dat sy het met het geldt al-te-mael hebben bekomen. dit houwelyck wort aengedient , sonder voorder onderfoeck op sijn genegentheden. De Ouders , van beyde de kanten die maecken het mengel moes , hangen den pot over. Ende als Mejouffer is getrouwt , ende de wilde rancken begint te proeven , dan is het suer sien , ende walgen en roepen datse haer den droes kop in den pot gesoden hebben. Noch de Ouders en konnen naederhandt ('t gene *Eliseus dede*) de bitterheyt versoeten : Maer sijn stuerigheyt ende onstuyme perten nemen dagelycks aen , stelt het huys in roeren , smyt alles overhoop , wordt eenen deur slagh , ende eenen oprechten slampamper- die het goet van weer-zyden te schande maeckt , ende wat sijn Vrouwe bidt oft smeect , wat de Vrienden seggen , hy gaet sijn gangen , en hy schud-det op sijn tanden. Och hoe verre zyn diergelycke van den saligen raedt *Pauli* : (a) *Maer bemint uwe Huys-vrouwen , ende wilt niet bitter over haer wesen.*

Noch

Noch met het gezicht , noch met praeten , noch met woorden , veel min met vuyften , seker neen : want Menschen vleesch is soo noode geslaegen. Soo dat ick hem houde voor een Barbarisch mensch , die seyde : *Ick weet 't Godt danck en mijn vuyften , dat ick een goede Vrouwe hebbe.* Wat dunckt u , *Philothea* , van den vuylen Leir-touwer : soude die selver niet wel een span riem om de ooren verdient hebben ; Desen , ende diergelycke en wisten niet dat de Heydenen (a) self uyt de Bruylofts slagh-offerhanden de galle plachten te nemen , op dat'er geen bitterheyt en moet toegelaeten worden.

Nu al is het saecke dat de Mans wel het meeste plichtigh zyn , soo en kan ick even-wel niet gelooven oft hier ende daer worden somtydts oock al Vrouwen gevonden , die met recht schult van oneenigheyt ende krakeel op geleydt soude konnen worden. Als ick s'noenens oft s'avons 't huys kome , seyde dien , dan vinde ick altydt , *een preutel pastey met een suer sausken.* Eenen anderen die oock achter woonde , soo hy eenen vriendt genoot hadde , badt hy sijn Vrouwe datse immers in sijn tegenwoordigheyt hem niet beschaemt en soude maecken ; 't welck sy soo beloofde. Even-wel soo sy op het eynde van de tafel opstont om den kaes uyt het schappray te haelen , het welck stont achter den rug van den genooden Gast , soo thoonde sy haer vuyft noch aen haeren Man , en seyde : *Wilt gy van dien kaes hebben ?* En wie en heeftse niet gehoort van die , die verdroncken wierdt , ende met 't hooft al onder het water was , ende even wel noch stack haer ermen nyt , en tot spyt en verwyf knipten noch als luyfen op haere duymen ; 't Is waerachtigh soo , *Philothea* , daer zyn die wel verdienen den sabel te draegen. Seker diergelycke sonden wel by *Rebecca* mogen (b) ter

scholen gaen ; om een lesse te haelen , want soo dese nieuw-getrouwde gevoert wierden in de tegenwoordigheyt van haeren Bruydegom , heeft daetelyck met een koove sich gedeckt , willende onder andere dingen leeren , dat een Vrouwe haer hooft niet en behoort te thoonen. 't Is aerdigh en geestigh geseyt :

*Zyt gy schamel , zyt gy ryck ,
Brengh geen hooft ten Houwelyck.*

Edogh door den bandt en zyn't geen dulle *Jesabels* , oft spytige *Xantippen* , neen't ; maer men vindt discrete *Abigails* , langh-sinnige *Monica* , verstandige *Sara*. 't Waer alleen te wenschen , datse eenen bequaemen tydt in acht naemen , als wanneer sy haere Mans over de gebreken en dronckenschappen en tuyffcheryen willen berispen. Want gelyck men het zaet met het licht der Maene , noch met alle winden en zaeyt in de hoven , soo moet'er oock een bequaem saisoen uyt gekipt worden om vermaeninge te doen beklyven. Den raedt van *Raphaël* , aen den jongen *Tobias* , (a) soo hy wel gewaer wierdt , soude de Vrouwen in de principaelste voorvallen kunnen dienstigh wesen : want soo den Visch met geweld den Jongelingh quam in-geschoten , soo gebodt den Engel dat hy hem met een behendigheyt sou vatten en uyt het water op droogh sandt trecken , het welck nauwelycks gedaen en was , oft begonst voor sijn voeten te beven. Siet , terwyl de Mans in het nat sitten ende droncken zyn , soo en is'er niet aen te komen : maer besteltse te ruste , ende als de kelder-korts is uyt-geslaepen , dan doet eens met behendigheyt een Huys sermoon , en het moet wel eenen harden kop zyn , die sich op dese maniere niet en sal laeten belesen. (b) *Nabel* selver wierdt op diergelycke

gelycke maniere soo beroert, dat hy'er de doot schier aen gehaelt soude hebben. Neemt hier van een gelyckenisse die gy dagelycks hebt voor oogen: Gy siet somtydts als het rouw waeyt, en dat het Schelt wat hol gaet, de Heu van Brussel komt snelder aen zeylen voor wint en tyde, sy gaet schier als eenen pyl uyt eenen boogh gevlogen, ende in desen geweldigen loop komt sy de kaey te naderen, het schynt dat sy haer selven, ende de byliggende Schepen te bersten sal loopen. Maer wat doet den Stierman? hy draeyt sijn roer, keert het Schip, set het in den wint, en op eenen oogenblick al de kracht is gebroken, sy laet haer met een touken binden, ende al de weirelt over haer gaen, ende heeft haer buyen al vergeten. Daer is oock soo een behendigheyt van doen, als wanneer den Man met een nat en vol zeyl komt aengedreven, ende de potten ende pannen, en gelafen in stucken wilt loopen. Dan is het Roer een discrete Vrouwe bevolen, de welcke met een sonderlinge geswintheyt alles ten besten moet keeren, soude de Noortsche grammoedigheyt haer selven doot loopen.

't Is seker dat een behendige Vrouwe hier met stilswygen, daer met soet te spreken, veel krakeelen kan verhoeden. Die met het waterken in haeren mont gongh, was verwondert dat den Man soo tydigh ophiel van grouwen ende knorren. Een ander die haeren Man nimmermeer van pas en kost koken: (want was'er gesoden op Tafel, soo begeirde hy gebraden, ende was'er gebraden soo begeirde hy gesoden) op sekeren tydt soo hy leer preutelde eer hy de spyle noch gesien hadde, ende veel stancks maeckte dat sy hem altydt d'een voor d'ander koockte, soo seyde sy: *Lief en wilt u niet ontfstellen, want gy sult van daegb gesoden en gebraden uyt eenen pot eten.* Nota. De Maert hadde hem versuymt ende laeten aenbranden: Soo wist sy met een

abielheyt ſijnen mondt ende ontydigen appetyt te ſtoppen.

Het ſtilſwyge, gelyck ick ſeyde, is altydt dienſtig; ende dickmaels noodigh. Want gelyckerwys dat als'er een venſter tegen een deur open ſtaet en ſterck treckt dat dan een keers lichtelyck uytwaeyt, oft ten minſten ſeer verloopt: ſoo oock is't dat de Vrouwe in het kyven met den Man wilt choor houden, ſy ſullen malkanderen grauwe en blauwe verwyten, en met duſdaentige ſchelt woorden bejegenen, dat den peys verdwynen ſal, en't ſalder daetelyck ſtaen in volle bataillie. Soude het wel gaen, ſeyde den Koningh *Alphonſus* ſoo moet d'een ſonder ooren, en d'ander ſonder oogen, ick voege daer by, en dickwils ſonder tonge, om dieſwille dat deur en venſter ſoo veel niet en trecken, als twee open monden. Het miſtaet oock, dat de Vrouwe wyſer wilt weſen als den Man; ende het woordt voerende in ſijn tegenwoordigheyt, veel uyt de Boecken ende Historien by brengen. 't Heeft al ſijn reden waerom Godt van *Sarai Sara* gemaect heeft, ende van *Abram Abraham*. 't Scheen tegen de betaemelyckheyt, dat'er meer letteren in de Vrouwe als in den Man ſoude ſteken, ende dat die den Meester ſoude maecken. Dogh 't is van heden nooh van gisteren niet, van dien tydt af, dat is, als het groot Houwelyck van Godt is ingeſtelt, (a) als *Eva* gemaect is van beenderen, die gemeynelyck veel plachten te rammelen ende te rattelen, ſoo hebbende Vrouwen haer altydt geirnelaeten hooren. Waer in ſommige ſich te buyten gaen, en willen den Man overkraeyen en van hem als eenen *Hannen* maecken. Het welck een groot mis-verſtaant is, want verkleeninge van den Man, is een verſmaetheyt voor de Vrouwe, ende in tegendeel ſijn eer is haere glorie: ſy is de Maen, die van hem, als van de Son alle ſchynſiel moet ontfangen, van haer ſelven en kanſe niet als een twyffelachtigh licht voort brengen.

Ick

Ick weet wederom tot het principaelste punt, ende daer het al te-mael op beruſt, te weten: dat het onmogelyck is dat'er peys en vrede ſal weſen, 'ten zy dat de korſele hoofden malkanders loſſe vlaegen en vremde luymen weten te vieren, ende ſoo malkanders gebreken een weynighſken weten toe te geven. *Cato* was vry wat korſel, en als ſy het in haer hoofdeken kreegh, ſoo en hadt ſy het in haer voeten niet. *Reynier* was oock eenen dwers dryver, en hadde eenen vieſen kop, ende ſijn herſenen geraeckten oock ſoo haest wervel los: En ſy thoonden haeren verdraeyden voorchoot, tot teecken dat haer ſtuypen begonſten te reysen; hy ſijnen ſcheevenhoedt te loſſe van ſijn op-loopende ſinnen. Ende het een mes hiel het ander in de ſchee: *Cato* vierde *Reynier*, *Reynier* *Cato*, alle buyen paſſeerden ſonder buyen.

En dit tot noch toe van de huys krackeelen, van de gemeenelycke hoofden die onder die vieſe Planeten ſijn geboren, de welcke ſooſe by deſe waerſchouwinge geen baet en vinden, ſoo wil ick ſe eener anderen Meester in handen leveren dieſe naer eyſch en behooren herbacken ſal in ſijnen *Oven à la Mode*. Soo datſe daer ſullen uytkomen ſonder eenigh gebreck, oft geen gelt. Dan hoort den Man ſelver ſpreken:

SA Jongers blaefſt den boren wat,
 Blaefſt over hoop de beele Stadt,
 Gaet benen en roept wyt en breed,
 Langs al de ſtraeten: Heet, al heet
 Voor kleyn en groot, en wie't belieft,
 Te zyn naer eyſch en wenscb gerieft.
 Godt zy geloofſt ick heb een handt
 Trots eenig Meester van het landt;
 Dies groeyt de winning dag op dag,
 En back wat dat ick backen mag,

Is daer wel Backer in de Stadt
 Die sulcke neiringb heeft gebadt?
 Ey fiet eens hoe dat volcxken loopt,
 Hoe al de weirelt van my koopt.
 Waer zyn kalanten als de myn?
 Siet heel de Stadt wilt by my zyn.
 Maer wat is't wonder dat ick win?
 Ick doen daer sulcken geestjen in,
 En beet den oven soo van pas,
 Het backt al oft geschildert was.
 Godt geeft hoe quacyen hoost bet zy,
 Betrouwt aen myne bakery,
 Al waert een hoost vol grillekens,
 Al waert een hoost vol willekens,
 Al waert een hoost vol spits, en trots,
 Al waert een hoost heel vies en scots,
 Al waert een hoost heel fantastyck,
 Al waert een hoost heel colerlyck,
 Al waert een hoost van sijnen sin,
 Daer myjse nesten steken in,
 Al waert een hoost dat altydt snuist,
 Daer al de berffens zyn vermust,
 Al waert een schaeps hoost noch soo slecht,
 Bestellet maer door mynen knecht,
 Soo gy my in myn konst geloost,
 Ick sal berbacken ieders hoost.

Maer weet dat naer de hoofden slaen,
 Dat't oock soo met den loon moet guen,
 Ick eyssche van een Kiecken-hoot,
 Dry dobbeltjens, oft seven groot.
 Wie woud' dogh om soo kleyne gelt
 Met slechte hoofden zyn gequelt;
 Thien stuyvers van een dick verstant;
 Soo goeden koop! bet is een schant.
 'Ken deed' myn leven noyt daer veur,
 Maer fiet de menigbt' draget deur.
 'Tberbacken hoost van onse Lys,
 Moet weder kosten hooger prys,

Want boofden die in bullen staen,
 Daer valt seer fatsoeneren aen.
 Een booft waer in geen reden steekt,
 En daer memory by gebreect,
 En daer het oordeel dickwils faelt,
 Is't wonder dat het meer betaelt?
 ... en men t nu veruacken jug,
 Griet gaf soo aengenaemen lach,
 En Griet bleef altydt suycker soet,
 Siet wat den oven niet en doet?
 Doen seyde ick, Gooften, lieven vrient,
 Is't gelt daer niet wel aen verdient?

Och waer nu mynen oven gaer,
 Want fiet daer wachter weer een paer,
 Twee suyver dieren, jae gewis,
 Soo suyver als een vis-mand' is;
 En altydt fraey, en altydt jent,
 En dat noch sonder gelt, oft rent.
 Hoe licht raecht soo een trotse Sloop
 By Jongmans in't verkeerde spoor?
 En als men sigb verlopen heeft,
 En sonder gelt en eere leeft,
 Geraecht dan weer eens op de baen,
 Ick sweir u dat heeft moeyten aen.

Hoe dat het meer moet zyn berkneest:
 En langer in den oven leet,
 Hoe't meer moet geven navenant
 Siet hier heb ick vast onderbant
 Bot-meulens booft, gy kent hem wel,
 Dien Esel in een menschen vel,
 Den toot van vooren is te lanck,
 En't holleken is veel te kranck,
 En schoon de berffens al te mael
 Geen once wegen naer mijn schael;
 Soo is dat Lumen noch soo prat
 Oft Salomon daer binnen sat,
 Wat dunckt u heeft dat plomp fatsoen
 Den oven niet seer wel van doen?

Het Masker

Dies oft het bem' is lief of leet,
 Ick maeck den oven vast gereet,
 Want 't is van nood' dat ick den geck
 De dompen-uyt de berffens treck.
 En spreeckt my dan eens naderbant,
 O wat een kloeck en fraey verflant!

Dan hadse noch soo swaer gebreck,
 Griet was te ryp in haeren beek,
 En dit Juweel dat derfde kloeck
 Een blauw-oogh wagen voor de braeck.
 Ick sey aen Goossen mijn gebuer,
 Foey desen myl is al te suer;
 Gedult alleen een weynig tydt,
 Ick maeck dit hoest sijn sluypen quyt,
 Ick sal't berbacken op mijn trouw,
 Dat't wesen sal een ander Vrouw.
 Griet, seyd' ick, sit een weynig neet,
 Het wort nu oock eens uwen keer;
 En soo sy maer het Kap-mes sag,
 Sy scbreeuwde eerste kreeg den slag.

Ick heb bet hoofst baer afgevelt,
 En daer een sluyt-kool opgestelt,
 En kneedend' doen wel eens te deeg,
 't Was wonder dat een wyfs-hoofst sweeg,
 Ick sterck't met Eyers wel te keur,
 Hier med' soo kreeg't een bly couleur,
 En als men't nu berbacken sag,
 Griet gaf soo aengenaemen lach,
 En Griet bleef altydt suycker soet,
 Siet wat den oven niet en doet?
 Doen seyd' ick, Goossen, lieven vrient,
 Is't gelt daer niet wel aen verdient?

Och waer nu mynen oven gaer,
 Want siet daer wachter weer een paer,
 Twee suyver dieren, jae gewis,
 Soo suyver als een vis-mand' is;
 En altydt fraey, en altydt jent,
 En dat noch sonder gelt, oft rent.
 Hoe licht raeckt soo een trotse Sloor
 By Jongmans in't verkeerde spoor?
 En als men sich verlopen heeft,
 En sonder gelt en eere leeft,
 Geraeckt dan weer eens op de baen,
 Ick sweir u dat heeft moeyten aen.
 't Is baer geluck, geloovet vry,
 Dat sy zyn in mijn backery,
 En mits het is bekoorig werck,
 Ick false backen vry wat sterck,
 Noch sy en backen noyt te lanck,
 Want Ydel-tuyten zijn te kranck,
 En principaelyck soo een Sloor,
 Die moet wat bart zijn in de oor.

Siet eens mijn handen bey gebleynt,
 Daer is meer wercks aen als men meynt,
 Het lichtste hoofst van een Malloot,
 Is meerder last als Roggen broot.
 Nu peyst hoe dapper dat ick sweet,
 Als ick den oven dickwils heet,

Het Masker

En eenen beelen achter-noen ,
 Tot eenen Mans-kop heb van doen ,
 Ick heb geproeft soo menigmael ,
 Eer ickse kreeg op mynen pael ,
 Eer ickse stelde in postluer ,
 Voorwaer bet viel my byster suer ,
 Wat arbeyt heb ick niet gedaen
 Alleen op 't hoofst van Cypriaen ?
 Voor 't eerst by liep heel in bet wilt ,
 Eer sulcke pertten zyn geslilt :
 Daer gaet wat toe , dat sweir ick hou ,
 Dat is een bertsweir voor een Vrouw ,
 Dan sat by in den brandewyn ,
 En dronck hem sat gelijk een swyn ,
 En goot beel sloopen biers in 't vel ,
 Hy seyd' , sijn buyck-leir reckten wel :
 En viel sijn Vrouw bet minste uyt ,
 Soo touwden byse strackx de buyt ,
 Noyt dag dat byse niet en sloeg ,
 Soo datse slaeg blauw oogen droeg ,
 'Ken badt mijn leven noyt geloost ,
 Dat iemant badt soo quaeden boost ,
 En evenwel ick heb't geklaert ,
 En Tan is nu soo wel gepaert ,
 Noch by en raest naer brandewyn ,
 Och neen , den man is nu soo sijn ,
 Ofi by gesleypt waer door den trap ,
 Hy peyst niet eens meer op den tap :
 Muer sit geduerig op 't getouw ,
 Het is een blyschap voor de Vrouw .
 Haer dunckt dat s'in den Hemel woont ,
 Dient desen arbeyt niet getoont ?
 Nu Ouders boort eens dese saeck ,
 En treckter vreught uyt , en vermaeck :
 Gy kent Jan Jacobs immers wel ?
 Hy , en sijn Huys-vrouw Peeternel ,
 Die quemen in de maent van Mey
 In mynen Winckel alle bey :

Ick vraeghe watse quaemen doen?
 Sy seyden : Om een goet fatsoen.
 Daer is ons Dochter Antonet,
 Haer butsel staet soo bont geset,
 Sy kleet haer als 'kweet niet wis,
 En wy en zyn maer ambachts-lie,
 Sy gaet gestrickt, en soo gelint,
 Het schynt sy heeft alree een quint,
 De buyck die doetse niet meer aen,
 Maer wilt gelijk een Juffer gaen,
 Met syde Coiffen achter straet;
 Met kanten boven haeren staet,
 Wilt spelen ryden langhs de Stadt,
 Al oftse duysent middelen badt,
 Wilt s'morgens voor den spiegel slaen,
 Wilt s'avonts op balletten gaen,
 Sy ging veel nutter naer de Kerck,
 En sat dan kloeck aen't spelle-werck.
 Siet Meester dat is ons verdriet,
 En soo gy daer den dag door fiet,
 En backt haer tot een zeegbbaer kint,
 Den nieuwen hoet die is verdient.

Noch hoord' ick lefmael aen myn deur
 De-klachten van een Procureur:
 Syn wyf was oock een vuyl laudaet,
 Die gong kommeren achter straet,
 Terwylen sit de Maert en spint,
 Dat sy den onbyt quaelyck wint,
 En hier licht dan een kint besnot,
 En daer raeckt uyt de seu, den pot:
 En als men s'middaeghs eten wou,
 Moest selver koken in de schouw;
 Siet daer den Man was soo ontfelt,
 Dat by my pasten strackx het gelt,
 En badt my dat ick Maert en Vrouw,
 In't eerste backsel schieten souw.

't Is wonder hoe een ieder klaeght,
 Die met quaey hoofden zyn geplaeght,

En dese zyn in alle staet,
 In Raeden, en in Magistraet:
 Maer decken hun gebreck en leedt,
 Tot dat men s'op de teenen treedt,
 Dan zynse stracks te peirt, en knack,
 Al oft het hooft vol poeyer stack:
 En gaet het niet naer hunnen sin,
 Het schynt daer steeckt den droes-kop in.
 Jae, jae, in syd' en in saltyn,
 Ick sweir u dat'er koppen zyn,
 Maer om dat ieder een die acht,
 Soo back ick dese maer by nacht:
 En zyn herbacken eer gy't siet,
 Soo blyft ons heerschap in crediet.

Daer backt den oven weder sterck;
 Dogh dit is meest dosijnen werck,
 Daer is het hooft van onse Tryy,
 En hoofden van veel lekker Luy.
 En't corsel hooft van onse Claes,
 En't ydel hooft van Foncker Vaes,
 En't luyfigh hooft van scheel Margriet,
 Wat wonder? sy en sietse niet;
 En't koppigh hooft van onse Acht,
 Die saemen kyft, en saemen lacht,
 En't preutel hooft van onse Tryn,
 My dunckt s'en drinckt niet als asijn.
 Dit wort een backsel dapper groot,
 Want Raes-kop brengh't'er oock sijn hoot;
 En Cameniertjen Isebou,
 Die geirn' de Fouffrouw speelen sen,
 My dunckt de pluym en hairen hoet,
 Dat die oock in den oven moet:
 Nu is den oven effen vol,
 Met't hooft van eenen Sottebol.
 Ick laetse backen tot den noen,
 Sy hebben't seker wel van doen,
 Soo wel den dienaer als Myn-Heer,
 En Vrouw en Maert al even seer,
 En jongh, en ondt, en wys, en geck,
 Want ieder hooft heeft sijn gebreck,
 Nu gaen ick weer, en Man en Wyf,
 Hun hoofden stellen op het lyf.
 Sa jongen weirt een ieder kool.

Maer dat ick hier dog niet en dool,
 En't een booft voor bet ander stel,
 Dat waer weerom een arger spel.
 Want stel ick 't booft van Claes op Tryn
 Dat wou een fraey comedie zijn,
 En gong Lys met de broeck naer buys,
 Dat waer voor Hans een eeuwig kruys;
 Want fiet 'tis daer geheel verdraet,
 Daer 't Haentjen swygt, en't Hinn'ke kraeyt.
 Maer neen, sy zijn al wel gestelt,
 Sa borsten geest eens Backers gelt.
 Daer is een dag-buer aen verdient,
 Als gy u soo gebetert vint:
 Want fiet alleen maer uwen Jan,
 Is dat niet wel een ander Man?
 En Griet die toornig was en gram,
 Die is sachtmoedig als een lam;
 En Jouffer bindt haer locken in,
 Oft sy een Cloptjen bad in't fin.
 Maer kyck hoe Lemmen staet en fiet;
 My dunckt hy kent sijn selven niet,
 Hy fiet de Herbergen staen,
 Hy wilt, en kan niet binnen gaen.
 Den Weert die roept, en noot hem weer,
 't Is waer bet ketelt Lemmen seer:
 Maer Lemmen strydt gelijk een Helt,
 En hy blyft meester van bet velt.
 En hy bewaert sijn gelt en goet,
 Siet wat een uertjen backen doet?
 Terwyl ick hier my roem en praet,
 Daer komt'ereenen, maer te laet,
 My dunckt bet is een vreemt humeur,
 Hy derft wel buysen op mijn deur:
 Hy neemt mijn buys met fortse in,
 't Is Tiribus naer mijnen fin.
 Lief vrient bet is verloren moet,
 Wat dat gy om den oven doet,
 Want is iemant sot geboren,
 Wat men backt het is verloren.

WAt dunckt u , *Philothea* ? dat de hoofden
 al-te-mael soo lichtelyck waeren te herbac-
 ken , als het licht is om te seggen , wat menigh-
 te van kalanten soude desen Meester *Peeter* niet
 krygen ? Dan 't en is geen anders Mans werck ;
 een ieder moet sijnen eygen Backer wesen : dat
 is , ieder behoort sijn korsel hoeft te breken , en
 sijn selven tot een gevoeghsaeme en vriendelycke
 bywooning te buygen ; ontmoetende malkande-
 rens kranckheyt met een Christelycke lydsaeim-
 heyt , sonder daer tegen te rucken oft van den
 dyck te dringen. Ick wenschte voorwaer dat alle
 gehouwde soo aen malkanderen weken gelyck de
 twee schaepkens deden , die d'een d'ander op een
 langh smal brughskén sekeren tydt ontmoeten.
 Het een knielde op sijn pootjens neer en gaf be-
 quaeme gelegentheyt aen het ander om daer over
 te springen. *Het buygen van d'een ; is het breken
 van d'ander.* Soo sal men de harste keyen alder-
 best op een sacht kussen morselen. Noch de *H.*
Monica en hadde immermeer het stuer en noorts
 hoeft van haeren Man sonder diergelyck soet ont-
 hael en een vriendelycke gediensligheyt konnen
 winnen. Och hoe soude de swaere lasten van den
 Houwelycken Staet verloet worden , waer 't dat
 de Echt-genoten malkanderen soo wisten te vie-
 ren , sy souden voorwaer malkanderen in alle
 voorvallen en swaerigheden , daer dien Staet mede
 bezaeyt is , stercken ende verkloecken , ende sou-
 den alle de pylen op eenen algemeynen schilt ont-
 fangen , ende als sy langen tydt in een vreed'sae-
 migh leven , Kinderen in de vrees des Heeren op-
 gebrocht souden hebben , dan soude men diergelycke
 aflyvigh wesende ende begraven zynde , dit
 kort , maer gewenscht Graf dicht , eertydts by de
 Heydenen gebruyckt op hunnen Serck mogen
 inyden :

Pacificæ vixerunt.

Dat is :

Sy hebben geleest in Vrede.

TOE-M A E T J E N.

Ick en kan u hier niet soo laeten gaen , *Philothea* ,
 oft ick moet dit hier by voegen , om den wegh tot
 het navolgende *Sinne-beeldt* , te baenen. Een en Ezel
 trock eenen waegen daer vier à vyf menschen op lae-
 ten , en daer ontrent was een Karosse met vier
 Peirden , die maer eenen Monsieur voor vracht en
 hadden. Soo sekere hier op ooghmecckten , ende
 de ongelycke inspanninge van dese Peirden ende
 Ezel mispresen , seyde eenen Grauwert : De Peir-
 den hebben noch het quaetste , want desen Monsieur
 heeft soo veel Cruycen ende swaerigheden , datse alle
 ander gewicht in de schael soud en op-haelen , het is
 soo , ende gelyck men seght :

Hoe grooter Visch , hoe droeuer water.

Soo oock :

*Hoe grooter eer , hoe meerder seer ,
 Hoe grooter buys , hoe meerder Cruys.*

Met een woordt , daer zyn dickwils swaerigheden
 die *Hans* heeten.

Noch een dichtjen , om geen ydel plaetse te laeten .

Men seght : *De kleedingh maeckt een Man*

En seker daer is vry wat van ;

Maer om in s'Lants-dienst wel te treden ,

Soo moet den tabbaert van sattyn

Van binnen wel gevoeyert zyn ,

Met vromigheyt verstant en reden.

De waerachtige ruste is te vinden
in het Cruys.

Oft ick wil, oft niet en wil,
Ick sit alleen op 't cruyken stil.

DEn Jonghman die hier voor u staet,
 Die leert ons hoe de Weirelt gaet,
 En wat sy doet oft niet en doet;
 Waer op alleen sy rusten moet.
 Hy nam dat krucksken in de hant;
 En't vincksken vloogh aen alle kant,
 En nergens vond'et waer het socht,
 Een plaetsken waer het rusten mocht,
 Tot dat het naer het cruysken quam,
 Al waer het volle ruste nam;
 Wel is in't cruysken dan de rust?
 En is die niet in s' Weirelts lust?

De waere rust is verr' van daer;
 Dat wierd' ick lestmael eens gewaer.
 Ick sagh een trots en moedigh Heer,
 Die opgeblaesen was van eer,
 En had ses Peirden in de koets,
 En dan'ken weet niet hoe veel goets;
 En Heerlykheden twee oft dry,
 En gaf de schoonste Levery,
 En hiel bancketten door het jaer,
 Al oft een Graef oft Prince waer,
 Ick seyd' : Die heeft sijn vollen lust;
 En noch en had sijn hert geen rust.

Ick sagh daer eenen aen sijn gelt,
 En had den heelen nacht getelt,
 En telde noch, en had t' soe breedt,
 En leyd' de sommen al gereeat;
 En docht hem eenigh gelt te licht,
 Dat hongh hy in een gout gewicht,
 En sadt en woegh van boven neer,
 En potten i'saeten even feer :

En seyd' soo met een drooge lagh ;
 Dat is al voor den ouden dagh ,
 Als wy eens worden out en kout ,
 Dan dient ons wel goet onderhout ;
 Want wie niet wat in tydts en spaert ,
 En soo van langer handt vergaert ,
 Die sal van honger noch vergaen ,
 't Is nu al om het gelt gedaen ,
 Daer op soo kusten hy den sack ,
 Die vol van Souvereynen stack :
 Ick seyd' : dien heeft sijn volle lust :
 En noch en hadd' sijn hert geen rust .

Ick sagh hier laest een Hoffsche quant ,
 Dan met den Vogel op de hant ,
 En met een Wey iesch aen de zy ;
 Dan weder in de picquery :
 En daer geduerigh naer den noen ,
 Den Tour van à la Mode doen .
 't En waer hy sat in een prieel ,
 Want buyten had hy sijn Kasteel ,
 Gelegen in een groen valley ,
 Omringelt met een vette wey ,
 En boven dien oock wel beplant
 Met schoone dreven t'alle kant .
 Ick sey : dien heeft sijn vollen lust ;
 En noch en had sijn hert geen rust .

Soo sagh ick leest-mael in de Maen ,
 Een vryer aen de venster staen ,
 Die dickwils sat heel uren lanck ,
 Bevrolen op een steene banck ,
 En knippertande voor de deur :
 Daer stont den koelen Serviteur .

En wat hy smeekte, wat hy riep,
 Het licht was wyt, de Jouffer sliep;
 En als hy't smorgens haer verweet,
 Soo kreegh den bloet noch slecht bescheet:
 Sy loeger med', dat kreegh hy toe,
 Hy stont en sagh, 'k en weet niet hoe,
 En peysde: Wel Jouffrouw Mary!
 Wel wat is dit voor courtesy?
 En was noch bly toe dat hy sweegh,
 Eer dat hy noch wat drooger kreegh.
 Ick laet u peysen hoe den gast,
 Dit boeren wambas heeft gepast,
 Hy meende dat de soete min
 Niet anders hada' als honingh in.

Soo soeckt een ieder over al,
 Waer dat hy sich vermaecken sal;
 Maer vinden niet als groot verdriet,
 De waere rust en is'er niet:
 Want eer, en gelt, en vryery,
 En hebben niet als slaverny,
 En stooren dickwils menigh huys;
 De seker rust is op het Cruys;
 Waer dat gy vliegt, oft niet en vliegt;
 Gy siet hoe daer de Weirelt lieght:
 Verfoeyt dan alle snooden lust,
 Eer ick beloov' u vaste rust.

A E N - S P R A E C K.

DE Vogels, beminde Philothea, die haer pluymen
 en pennen leenen om boecken te schryven, die
 kunnen self oock wel nette lessen aen den Mensch
 voorhouden. Soo leeren wy van den Haen, een wa-
 kende ooghe te hebben: van den Oyevaer, de gediën-

fligheyt ende liefde tot onse Oudets ; de fuyver-
 heyt van de Tortel duyven , de ootmoedigheyt
 van een Winter koninghskens , d'opheffinge des
 herten tot Hemelfche faecken van den Paradys-
 vogel ; niet een foo flecht , oft het leert ons door
 fijnen fangh Godt dancken en loven. Somma ,
 daer en is geen gebreck van goede Meesters ,
 waeren wy maer alleen bequaeme leer-jongers.
 Geloofst my , daer waer groot profijt uyt haere
 onderwyfinge te trecken , en foo wy haere tael
 kosten , oft wouwen verftaen , fy fouden ons tot
 af-ftant van het quaedt , tot volherdigheyt van het
 goet verwecken. Ende wat een groot geluck en
 was het niet voor dien miftrouftigen *Novitie* oft
Proevelingb ? dat hy een rype ende nootfaeckelycke ,
 jae falige bemerckinge vattende van een vogeltjen.
 Hy hadde de venfter van fijn Celleken ftanen ter zyde
 van een groen velt , van waer hy de luffige boffcha-
 gien fagh , de fchoone beken dwaelende door de ge-
 klaverde weyden , behalven de Jaegers die hy dick-
 wils hoorde fteecken. (a) Dit fagh hem foo dickwils
 in d'ooogen , dat hy een misnoegen kreegh van fijn
 leveride graf , dat is van fijn Celle. Op eenen tydt
 dan , als hy fagh in fijn venfter , en al fantaferende
 gingh praetiferen hoe hy de vlucht beft foudede in't
 werck ftellen : foo hy diep ftack in dese gepey-
 fen , foo komt voor hem op den naeften boom een
 fchoon Vogeltjen fitten fingen en fpringen , ende
 fcheen met fijnen fangh ende bly geftal fijn geluck
 en vryigheyt te verheffen. Waer op den *Novitie*
 terftont uyt fchoot , en feyde : Siet eens , myne al te
 vroegh bedroefde en gevange ziel ; wat conten-
 tement ende geruffigheyt dat is , oock voor een
 onredelyck dierken , buyten alle bedwangh te leven.
 en fijn groen Jaeren in de groene boffchagien te be-
 fteden , ende ick de foete Lenten van myn leven eerft
 ben in-getreden , fal ick my hier begraeven eer ick
 doot.

doodt ben, ende my van de vierigheyt en vlytigheyt (die oock de minste schepselen niet en willen derven,) gaen berooven! kunnen die vogeltjens Godt in het groene veldt loven, waerom en kan ick hem oock in de Weirelt niet dienen? daer zyn immers soo veel Godt-vreesende menschen, die de vryigheyt is een verwecksel tot de deught, ende eenen toom geven tegen de sonden. Den Houwelycken staet is soo wel voor my, als voor een ander een H. Sacrament: oft soo gy dien wegh niet en wilt inslaen, daer is oock al menige schoone Lelie van suyverheyt, al en staense niet tusschen vier mueren besloten. Waer toe dan langer hier in desen pynelycken Kercker gebleven? Is't dan al gewonnen als ick door melancholie en swaermoedigheyt in wanhopinge en disperatie myn benauwde ziel dagelycks sal vermooren? soo dat ick noch van tydelycke vreught, noch van de eeuwige genuchten en sal weten te spreken. Al genoegh van dit ongelukkig leven, het is hoogen tydt dat ick een eynde maecte van myn droefheyt; ick wil heden noch, jae op staende voet, dit vogeltjen in vryigheyt naer gaen volgen. Soo hy dit opset maecte, ende het vogeltjen van den eenen boom op den anderen sagh vliegen, soo komt'er onverwacht eenen Kiecken-dief, en die klaut het arm dierken, druckt hem de nagels in sijn teer vleesch, soo dat de pluymen stuyfden en stoven in de locht, van de welcke sommige door den wint tot aen de venster van sijn Celleken gedreven wierden. Doen veranderde hy van thoon en van sin, en seyde: Och lief beestjen! my docht gy waert soo gelukkig dat gy naer uwen lust in het wout, en groen velt mocht overal swieren; maer nu sien ick dat het u veel putter geweest soude hebben in een gavootjen op gesloten te zyn, en in een versekerde gevangenisse te schuylen. Voor my, ick verandere van opset, en van resolutie, ende sal my in mynen aengevangen roep gedulden: hebbe ick wat

minder vrylgheyt ; ick heb meerder ſekerheyt. Wie is't die't al naer ſijnen ſin kan hebben ? Voor een boofwicht is Hemel en Aerde te kleyn, en voor een Godt-vreeſende ziele kan een Celleken worden ſoo groot gelyck een Weirelt. Al is myn lichaem belneden met enge paelen , de gepeyſen van myn hert die gaen wandelen door die groote ronden der Hemelen : s'en zyn niet al vaſt die beſloten zyn , en s'en zyn niet al vry die loopen ongebonden. Adieu dan peryckelene Weirelt , adieu gevaerelycke gedachten ; het is my beter in een eenigh Celleken ſaligh te worden , als in de woefte Weirelt peryckelen te loopen. Dat was de Leeringe die deſen *Novitie* trock uyt het ongeluck van dit beeftjen. Is dat niet het gene men de kinders wys maectt : De vogeltjens ſout op het ſteirtjen leggen : dat is met verſtant ſijn profijt daer uyt trecken.

Dit vogeltjen dan gaf een leſſe van de geluckige eenigheyt ; maer het vogeltjen daer het Sinne-beeldt afſpreckt , is eenen Leeraer van de verduldigheyt. Want het druckt uyt in ſijn eygen ſelven , 't gene dagelycks met ons geſchiet , dat waert dat wy vliegen , hoe hoogh dat wy't nemen , ofte hoe leegh ; dat het Cruys is de kruck, en diens volgens de eenige plaetſe om op te ruſten.

Om hier een weynighſken dieper in te treden , o *Philothea* , ſoo dient bemerckt , dat de Weirelt is vol Cruycen. Want de Zee wort door zeylt met Cruycen , de locht wordt door-vlogen met Cruycen , de ſtraeten liggen vol Cruycen , het playeyſel vol Cruycen , de Tafels vol Cruycen , het dack, de mueren, de glazen , venſters , het lynwaet , is al te-mael vol Cruycen ; jae den menſch ſelfs uyt ſtekende ſijne ermen ſal een merckelyck Cruys weſen. Ende deſe lichaemelycke ende uytwendige Cruycen al zynſe overvloedigh in't getal ſoo dunckt my nochtans ; dat de inwendige ende geestelycke haer niet en hoe-

ven te wycken , ende soo iemand daer eenen inventaris af geliefde aen te teekenen , ick en twyffel niet oft hy souder al meer en swaerder bevinden. Tot een staetjen van dese souden mogen dienen dese naervolgende , want het zyn al-te-mael Cruycen ; eenen winckel sonder neiringe , eenen Coopman vol banquerouten , een Houwelyck sonder vrede , vol jalousie ; Edeldom sonder goet , goet sonder Edel-dom , huysgesin sonder kinderen , kinderen sonder verstant , verstant sonder middelen , middelen sonder gesontheyt , gesontheyt sonder contentement , &c. Jae een van de grootste Cruycen is , geen Cruycen in de beurse te hebben.

Den Tyran van Japonien dede eens uyt-roepen dat al de gene die Martelaer wilden sterven , een Cruys voor haer deur soude planten , en s'anderdaeghs stont het over al vol Cruycen. *Lieve Philothea* , dat al de gene die Martelaers zyn in de Weirelt , beneffens alle de Martelareffen , het selfste moesten doen , ick geloof dat'er niet Timmer-lieden genoegh en souden gevonden worden , om daer aen te arbeyden. Oft gy het u hebt , *ô Philothea* , dat en weet ick niet , oft gy het u sult krygen , dat weet Godt ; misschien jae , zyt mynder waerschouwinge gedachtigh , als het u sal overkomen. Dogh tot uwen troost : is het Godts Cruysken , soo is het Godts huysken. En als dese Cruycen soomenighvuldigh zyn , soo en kan't niet anders geschieden , oft een ander moeter al een grooter portie af hebben. De Inwoonders van *Creta* meenden dat sy buyten alle andere menschen daer af souden hebben behooren ontslaegen te wesen , om dat *Jupiter* in hun Landt was geboren : hun docht dat dit geluck voordeel sou hebben moeten jonnen aen de Landts-mannen. Maer *Jupiter* sloegh het strackx af , seggende , dat gingh boven de conditien van het menschen leven , dat altydt vol miserien en Cruycen moet blyven , voorders wouden sy van Cruycen veranderen , oft met iemand mangel-

len, dat hy hem desen oorlof jonde, ende datse tot dien eynde op de algemeyne Cruys merckt souden verschynen. 't Welck oock soo geschiede, ieder quam met sijnen sack, en met sijn Cruys. Dogh soo sy al d'ander daer tegen op gewogen hadden, bevonden sy hunne eygene noch al van de minste te wesen, soo dat ieder een goet vondt met sijn eygen Cruys weder te keeren, en was alleen beiorghet om het sijn voortaan met verduldigheyt te verdraegen. Hier en valt geen mangelen, noch geen ontvluchten, *want die een Cruys wilt ontloopen, salder twee gemoeten.* 't Is gelyck over al, t'allen tyden moet men lyden. Gelyck in Ægypten geen Huys en was sonder Lyck ten tyde van den uytgangh van de Kinderen van Israël, (a) soo en is'er geen familie, oft Huys-gefin, oft daer worden tegenpoeden, ongenuchten en Cruycen gevonden; soo dat het *Salon* soo qualyck niet voor en hadde als hy eenen van sijn vrienden leyde boven op den hooghsten thoren van de Stadt van *Athenen*, en hem thoonde alle die trotse Gebouwen, schoone Paleysen, mitsgaders de Huylen van de Rycke Coop-lieden, ende andere Borgerye. O! *wat menighte van ongenuchten, wat swaerigheden en ellenden en schuylander niet onder alle dese dacken die wy hier van boven met ons gesicht rondsom overloopen!* De kinders, *Philothea*, geven malkanderen een raedtfeltjen uyt, wat dat'er meest in Huys is, en het minste gesien wordt, en sy seggen dat het zyn de voetstappen. Ick wil dit de Kinders geirne toestaen; dogh met sulck bespreeck, dat ick dan de naeste plaetse voor de menighte van de Cruycen magh bewaeren. Die een luttelken weet wat'er in de Weirelt omgaet, gelyck voor het meestendeel de Biecht vaders konnen ondervonden hebben, die sullen lichtelyck gelooven dat de Cruys-dagen van de Weirelt het heele jaer door dueren. *Soo dan, geen eer sonder seer, geen*

hart sonder smert , geen huys sonder Cruys. Daer was in *Indien* een Vrouwe die de Af-goden langh gebeden hadde , om een Vrucht in den Houwelycken Staet te verwerven. (a) Sy hadd' gebeden het een Jaer voor en het ander naer , sonder dat de Af goden haer de vrucht verleenden. 't Quam ter ooren aen eenen van de *Societeyt* , die haer in het waerachtigh Geloot onderwees , en datse haeren toevlucht tot een *Crucifix* soude nemen. 't Gebeurde dat sy naer het verloop van negen maenden is bly Moeder geworden , en heeft haer Kindt in den Doop *Cruysken* doen heeten , het tweede Jaer volherde sy in haere voorgaende gebeden voor het *Crucifix* , als wanneer sy wederom gebaert heeft , ende het tweede Kindt gelyck het eerste *Cruysken* doen noemen. Soo hadd' dese Vrouwe in haer huys twee *Cruyskens*. Dit is wel in *Indien* geschiet ; dogh ick vinde noodeloos te wesen soo verre Cruycen te haelen , en die op te soecken in *Asia* , sy zyn in *Europa* , in alle Rycken ende Landen , in alle Steden en Huysen , genoegh te vinden.

Alleen resteerde tot uytlegginge van ons Sinnebeelt voordere bewysinge , hoe en op wat manier de rust in't Cruys te vinden is. 't Is ongelooffelyck hoe den *H. Andreus* sich verheught heeft in sijn Cruys , met wat een blydschap *Paulus* heeft in de gevangnisse geseten , en wat vreught d'Apostelen verthoonden in hun aensicht , als sy van de Tyrannen de sententie des doodts handen ontfangen , om dat sy wel wisten dat dit de heyrbaen was , daer hunnen Meester en Koningh was op sijnen Triumphanten Wagen des Cruys , tot vreught gereden. De blydschap die sy gevoelden was daerom soo groot in de ziele , datse qualyck gevoelden de tormenten in het lichaem , en terwyl dat hun vleesch braede , en kiste op de gloeyende kolen , soo waeren hunne gepeysen al boven in den Hemel ,

soo dat ickse nergens beter by en kan vergelycken
 als by het huys van Jubal , daer men in d'een
 kamer niet en hoorde noch en sagh als smeden ,
 het gedruen van de hamers , vuer en gloeyende
 yfers , en in d'ander kamer was soet Musieck ,
 ende alderhande lieffelycken klanck der Snaeren.
 (a) Maer om dielwil dat de Cruycen van Martelie
 soo gemeen niet en zyn , soo wil ick die geirne
 voor-by-gaen , en van andere spreken. Hoe veel en
 zynder niet die de saecke niet naer het inwendigh
 en oordeelen , maer alleen naer d'uytwendige schorffe
 vonnis strycken ! Die meynen , ende met volle
 monden daer af spreken , dat een Cloosterlyck le-
 ven , ofte de suyverheyt , is een Cruys om niet te ver-
 draegen. Ick beken 't geirne dat het zyn swaerigheyt
 al heeft , want sijnen wil te versterven , eenen ande-
 ren altydt te gehoorfaemen , sijn t'onthouden van
 spys en van genuchten , ende diergelyck vyf-en-
 twintigh ; ongetwyffelt het zyn Cruycen , maer ick
 segge met den *H. Bernardus : multi vident cruces no-*
stras , qui non vident consolationes nostras. Veel sien onse
 Cruycen ; die niet en sien onse vertroostinghen. En desen
 troost , en Goddelycke salvinge is oorlaeck , dat niet
 alleen Princen en Graven , Hertogen en Koninghs
 Sonen , en Broeders , maer selver teere Maeghden ,
 Edele Jontrouwen , Doorluchtige Princeffen , de
 schoonste die men vont , de ryckste die men wist , de
 Edelste die men kende , dat die door het midden van
 haere Serviteurs quaemen gedrongen , om in alle
 versmaetheyt , ende armoede den naeckten en be-
 bloeyden *Bruydegom Jesus Christus* te omhellen ,
 welcke oock in haer Godtvruchtigh leven , ende in
 haeren heyligen roep meer genuchten schepten , als
 de weireltliche in alle hunne wellusten , sy distilleren
 haere bittere Cruycen tot soete wateren : daer in tegen-
 deel de houw-siecke Juffers de blydschap druypt
 door de vingers , ende besitten een vaste droefheyt
 van

van haere vliegende genuchten. (a) *Maer al-te mael en vatten sy dit woordt niet.* De blinde amourettekens die leydender veel aen den dans met blydschap, achter de welcke de droefheyt haest komt te volgen. De violen gaen voor, en de kryterkens volgen. Nu gelyck ick het voordeel geef aen de suyverheyt tegen den Houwelycken Staet, soo is het oock seker, dat het Cruys van ootmoedigheyt sachter is voor Godts dienaers, als het kussen van de eere voor de lief-hebbers van de Weirelt. *Dio-genes* die maer den uytwendigen schyn en hadde van zedelycke deughden, woonde in een houten ton, die groot genoeg was om *Alexander* met een jaloursheyt te tergen, soo dat hy selver bekende: *Waer ick Alexander niet, ick soud' willen Dio-genes wesen.* Wat sal't dan zyn van een Christelycke vernederinge, die noodtsaeckelyck vol van vreughden moet wesen? daer in tegendeel de hooge eer, en staet dickwils op moeten staen kycken. (b) *Als ick Religieus was,* seyde dien wyt beroemden *Bellarminus*, *doen en wist ick niet wat dat droefheyt was; en nu ick Cardinael ben, en weet ick niet wat dat blyschap is.* En seker, wat gevoelen kan myn hert hebben meer van een purperen kleedt, oft goude Croon op het hooft als van een grove pye, oft stroyen hoet; het moet van binnen komen, ende het hert kittelen 't gene dat ons eens voor goetd' doen lacchen. Het wilt Velt riet stont en groeyden benefens een suyker Rietjen dat heel kleyn bleef daer het ander op korten tydt ongelooffelyck was op geschoten, soo dat het sigh oock volmondigh beroemden over zyn groenigheyt, maer het ander kleyn ende ver-smaet Rietjen seyde: (c) *De grootheyt en hebbe ick niet, het is waer, maer het mergh van binnen dat is vol soetigheyt ende suyker? en al het voedsel dat ick trock, en verdwynt niet in een deel ydele scheuten, maer ick verkooock dat, ende verandere het in een*

alder-

alder-soetste substantie. Laet ons dit van de planten eens passen op de Menschen. *Xaverius* roept dat hy in sijn Cruycen swemt in soet-hertige genuchten, in Hemelschen troost; dat den vloet soo groot is, dat hy daer in sal versmachten! Ick vraegh, *Philothea*, is'er wel eenen *Salomon* oft *Sardanapalus* die het hem kan naer doen, en die eens op sijn rust in sijnen lust kan stoffen: Den arbeyt, den tegenspoet, den honger, verstervinge; vervolginge, het Cruys, hebben eens geweest vol pynelyckheyt ende droefheyt, maer naer dat Christus alle dese dingen gedistilleert heeft, by manier van spreken, ende dat hy daer de bitterheyt heeft uyt-genomen; soo is het Cruys sonder Cruys, vervolginge sonder vervolginge, verstervinge sonder verstervinge, ende de droefheyt sonder droefheyt gebleven; min oft meer gelyck de wateren veranderen van smaeck, om de mineraelen daerse door-loopen: soo oock naer dat alle de swaerigheden door't H. Lichaem van Christus gepasseert zyn; soo zynse verandert van natuer, en hebben een Goddelycke soetigheyt ende troost behouden. Veel geloover dit soo niet te wesen, maer die het geproeft hebben, kunnen daer af oordeelen.

(a) t'Is een genuchelycke geschiedenisse die wy hebben van twee *Jan Potagien*, naderhandt twee uyt-nemende Heyligen. Sy hadden langen tydt in verscheide Steden op Kermisse en bly-dagen hunne personagien gespeelt, en waeren van alle merckten weder-gekomen. Eenen kreegh misnoegen in dese sijnen handel, en woude eens een partye spelen om Godt te behaegen; oversulcks vertrock hy sijn selven, en verslack sich buyten de wete van sijnen medegesel in een rotse. Ondertusschen was'er een groote Kermis voor de deur, daer sy, om den toeloop des Volcks eenen schoonen penninck kosten op-steken; maer

maer sou het spel volmaectt zyn, soo moesten sy beyde malkanderen helpen. Hy vraeght dan herwaerts en derwaerts oft'er niemant en is, die hem weet te seggen waer dat sijnen Compagnon is verstoken oft veylogen. Ten lesten verstaet hy van eenen Ackerman, dat hy een ander maniere van leven heeft aengevangen, leydt hem tot de plaetse daer hy sich vrywilligh hadde laeten insluyten. Daer komende begint hy sijnen mede-gesel te bidden en te smeeken dat hy dogh dese vife-vaseryen sonde laeten vaeren, dat het narre-stucken waeren diergelycke saecken aen te rechten, hy wist immers genoegh dat dit geen duer en kost hebben, en oversulckx dat hy de oude vrientschap en konsten wederom soude hervatten. Maer die van binnen sprack als eenen Predikant, seggende datse al langh genoegh den Sot geschoren hadden, dat het meer als tydt was een ander oogh, die alle dingen siet, te behaegen. Voorders dat gelyck hy mede gesel was geweest in alle ydelheyt, dat hy behoorde nu oock te blyven sijnen Compagnon in de penitentie, en strengigheyt. Maer dit was voor een doove mans deur geklopt; eerder waer de rots daer hy in sit te bewegen, als desen sijn versteent hert te beroeren. Soo hy dan even weygerigh bleef, en van geen Eremyts leven en wou hooren: geveynst den op gesloten al oft hy met hem weder soude keeren, laet sich tot dien eynde met een seel op-trecken, komt boven, gaen met malkanderen. Onder-wegen seght hy dat hy sijn beurse met geldt in de speloncke heeft laeten liggen, keert wederom om die te haelen; dan soo hy sich verschoonde van daer in te gaen overmits sijn swackheyt door het vasten en penitentie, soo laet hy den anderen af met koorden, den welcken qualick beneden was als den anderen boven de spelonck met eenen grooten steen heeft toe-gesloten, seggende: oft het u lief oft leet is, gy sult Cluysenaer leven en sterven. Desen meynde in't eerst dat het maer spel en jock was, maer als hy merckten

merckten dat het voor goet gingh, doen begonst hy te vloecken en te sweiren en aen alle de Duyvels uyt de Hellen. Welck getier ettelycke dagen duerde, tot dat hy allenghskens quam tot kennisse van syn eygen selven, wierdt daer naer verduldiger, ten lesten vont hy'er smaeck, en troost, en lust, en rust, ende en heeft'er nimmermeer willen uytkomen. Die de netelen soo teerkens aenraecken, die wordendet af gesteken, maer diese in de handt vryven, die en weten daer niet meer af dan oft het waeren onnoosele groene kruyden. Soo gaet het met een Godtvruchtigh leven, met verstervingen, met ootmoedigheyt, met de reynigheyt, dat is geseyt, soo gaet het met het Cruysken, waer op alleen ons hert dat wilt vogeltjen kan, en moet, en sal rusten. Alleen, segge ick, want pracht ryckdommen op ryckdommen, voeght genuchten by genuchten, vermeerdert eer en staeten met Cloonen en thronen, en leght daer boven op u hert, en noch en sal 't niet stil kunnen liggen. Soo dat my dunckt dat eenen Edelman scheydende uyt de Weirelt om de rest van syn dagen af te sleyten in een Eremitagie, desen adieu wel met recht in de schorsse van eenen van de buytenste boomen heeft mogen snyden, tot waerschouwinge van alle die 't soude lefen.

A Dieu, ô Weirelt snoode Vrouw,
 U blyschap steekt vol spaey berouw,
 Adieu genucht schijn boning soet,
 Gy vult met gal al ons gemoet.
 Adieu versuchtigh purper kleet,
 Gy deekt maer beeldt gedn herten leet,
 Adieu ryckdommen lief verdriet,
 Gy steekt maer thoont u dorens niet.
 Adieu geselschap dat noch lucht
 Weet dat de droefheyt u verwacht,
 Adieu myn lief wort vry de Bruyt,
 Voet my ick gaen, ick scheyder uyt.

Adieu

Q 1255857-1.2

